
MARGARITA MORRIS
PORTOCALE
PENTRU
CRĂCIUN
Dincolo de Zidul Berlinului
Războiul s-a terminat,
dar lupta pentru
libertate de abia începe.
CORINT
FICTION

MARGARITA MORRIS

PORTOCALE PENTRU CRĂCIUN

Dincolo de Zidul Berlinului

Războiul s-a terminat,
dar lupta pentru
libertate de abia începe.

CORINT
FICTION

MARGARITA MORRIS

PORTOCALE pentru CRĂCIUN

Dincolo de Zidul Berlinului

Imprint coordonat de
ana antonescu

MARGARITA MORRIS

PORTOCALE PENTRU CRĂCIUN

Dincolo de Zidul Berlinului

Traducere din limba engleză și note de
Dorina Tătăran

CORINT FICTION

Redactare: Mihaela Sofonea
Tehnoredactare: Valentina Dobrescu
Ilustrații copertă: Steve Morris

Acest roman este o operă de ficţiune și, cu excepţia cazului în care este vorba despre fapte istorice, orice asemănare cu persoane reale, în viață sau decedate, este pur întâmplătoare.

ISBN 978-606-088-147-6
ISBN EPUB 978-606-088-242-8

Prolog

După încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, Germania a fost împărțită în patru zone de ocupație: britanică, americană, franceză și sovietică. Berlinul, care din punct de vedere geografic se afla în zona sovietică, a fost împărțit în patru sectoare ocupate: britanic, american, francez și sovietic. Dar berlinezii au continuat să trăiască și să lucreze acolo ca și cum ar fi fost un singur oraș, pentru că așa și era. Până când s-a întâmplat ceva de neconceput…

1

DUMINICĂ, 13 AUGUST 1961

Sabine

Deschid ochii și văd pe cineva care atârnă cu capul în jos, zâmbindu-mi larg.

Agilă ca o pisică, Brigitta coboară de pe patul de deasupra și smulge pătura de pe mine.

— *Komm, Sabine. Steh auf!* Haide, Sabine. Ridică-te!

E nerăbdătoare. Amândouă suntem. Nu l-am mai văzut pe Dieter, fratele nostru mai mare, de… cât timp a trecut? Șase săptămâni? Mai degrabă de două luni, acum, că mă gândesc mai bine. Da, a fost la mijlocul lui iunie, înainte de terminarea școlii. De când locuiește și lucrează în Berlinul de Vest, nu-l mai vedem atât de des. În timpul săptămânii noi suntem la școală, iar în majoritatea weekendurilor el lucrează până târziu, la Hotel Zoo. Dar nu și astăzi.

Brigitta mă apucă de mâini și mă trage jos din pat.

— Bine, bine. Mă ridic.

Simt linoleumul rece sub picioare. E încă devreme. Mă uit la ceasul deșteptător, care stă pe comoda veche. Șase și jumătate. Dar, prin crăpătura dintre draperii, zăresc deja o rază de soare. O altă zi călduroasă; vreme perfectă pentru plajă și picnic.

— Cu ce să mă îmbrac? o întreb pe Brigitta, care și-a pus deja fusta albastră de vară și trage pe ea bluza albă.

Deschid ușa dulapului, care scârțâie în semn de protest, și mă gândesc ce opțiuni am. Nu sunt multe. Fie rochia albastră cu buline albe micuțe, fie cea galbenă, veselă ca o floarea-soarelui.

— Ia rochia galbenă, îmi zice Brigitta. O culoare veselă, pentru o zi veselă.

Scot rochia de pe umeraș.

— Mă întorc într-un minut.

Pășesc pe vârfuri pe coridor, până la baie, să nu o trezesc pe mama.

Planul este ca eu și Brigitta să luăm un S-Bahn până la Hauptbahnhof,

în Berlinul de Vest, să ne întâlnim cu Dieter și apoi să mergem la lacul din Wannsee. Dieter a zis că o s-aducă el tot ce trebuie pentru picnic, deoarece în Berlinul de Vest se poate cumpăra mâncare mai bună – portocale și altele de felul ăsta. În plus, e mai bine să nu transporți prea multe atunci când călătorești din Est în Vest – trezește suspiciunile polițiștilor de frontieră. Oamenii cu valize sunt coborâți din trenuri și interogați. Ei cred că oricine are mai mult decât o geantă de mână încearcă să părăsească definitiv Estul. Cu siguranță, un coș de picnic ar stârni suspiciuni.

Deschid robinetul și apa țâșnește, împroșcând. Instalațiile sanitare din apartament sunt capricioase. Nu vreau să risc s-o trezesc pe mama cu trosnetele care se aud din țevi așteptând să vină apa caldă, așa că mă stropesc rapid cu apă rece de la chiuvetă și mă șterg. Îmi pun rochia galbenă și o urmez pe Brigitta în bucătărie.

E în picioare pe un scaun, să poată ajunge la jumătatea de *Schwarzbrot* rămasă în dulap. Mi-o dă mie, iar eu tai două felii din pâinea densă, neagră. Nu avem unt pentru ea. Am fost ieri la magazin, dar Frau Maier mi-a spus că untul s-a terminat și nu știe când vor primi. Mâncăm pâinea goală, privind pe fereastră la strada pustie, aflată cinci etaje mai jos.

Din obișnuință, întind mâna spre butonul radioului. Îmi place să ascult RIAS, Radio in the American Sector, chiar dacă, drept vorbind, este ilegal să faci asta în Berlinul de Est. Dar apoi mă gândesc la mama, la cât de obosită părea când a venit aseară de la fabrică și nu mai pornesc radioul. Are nevoie să se odihnească. Seara trecută, ne-a spus să ne distrăm și că îi transmite lui Dieter dragostea ei. Speră ca el să își facă timp să ne viziteze în curând.

Brigitta strânge masa, iar eu aduc *Personalausweise*, cărțile de identitate, pe care fiecare cetățean trebuie să le aibă la el în permanență.

— *Fertig?* întreabă Brigitta, când mă întorc. Gata?

Încuviințez din cap.

— Să mergem.

Deschide ușa apartamentului și ne strecurăm afară, pe palierul întunecos.

Dieter

Întinse pe masa din bucătărie, arată ca un festin. Mă mai uit o dată la toate, să mă asigur că nu am uitat nimic. Șase chifle de la brutărie, calde încă. Brânză Emmental. Opt felii de șuncă afumată. *Apfelstrudel*. Banane și portocale – un răsfăț rar pentru Brigitta și Sabine. Limonadă. Și *Schokoladenkuchen* – tort de ciocolată, pe care l-am copt chiar eu. Sabine o să fie impresionată de noile mele abilități culinare. Nici măcar nu poți cumpăra ciocolată adevărată în Berlinul de Est. Cât despre banane și portocale, ei bine, probabil că majoritatea oamenilor au uitat cum arată.

Încep să împachetez mâncarea în coșul de picnic și pun chiflele într-un șervet curat, să se păstreze proaspete. Mă întreb ce fac Sabine și Brigitta în clipa asta. Pun pariu că sunt deja pe drum. Brigitta se trezește întotdeauna în zori și nu o să vrea să piardă niciun minut din ziua de azi. Pun chiflele pe fundul coșului, iar șunca și Emmental-ul deasupra. Abia aștept să vadă mâncarea asta. Vor trebui să ia ceva pentru mama – adoră portocalele proaspete. Și o felie de tort de ciocolată.

Gândindu-mă la mama, mă simt un pic vinovat. E prima mea duminică liberă după mult timp și ar fi trebuit să-mi vizitez familia, în Berlinul de Est. Dar Sabine și Brigitta își doreau foarte mult să mergem la lacul Wannsee și trebuie să o facem cât mai ține vremea bună. Desigur, ar putea veni și mama, dar Sabine a spus că ea va vrea să se odihnească, după o săptămână grea la fabrică. Mă întind peste masă după banane și le strecor într-un colț al coșului. Îmi spun că o s-o vizitez pe mama în Berlinul de Est în septembrie. Și de Crăciun, bineînțeles.

Așez cu grijă tortul de ciocolată în coș și aranjez portocalele în jurul lui. Hotărârea s-o vizitez pe mama în septembrie îmi atenuează sentimentul de vinovăție și mă simt din nou încântat că Sabine și Brigitta mă vizitează ele pe mine și nu invers. Adevărul e că, atunci când mă gândesc la vechea mea casă din Berlinul de Est, îmi pare că e o altă țară, o altă lume, chiar dacă este doar cealaltă jumătate a orașului în care încă locuiesc. Dar în niciun caz nu m-aș întoarce acolo. Comuniștii din Est vorbesc despre construirea unui viitor mai bun pentru toată lumea – locuințe, educație și așa mai departe; în realitate, însă, vor doar să controleze viețile oamenilor. Nimeni nu are voie să critice partidul. Dacă o faci, ești închis. Își spionează tot timpul propriii cetățeni. Cine poate trăi într-un astfel de loc? Ei își spun democrați, dar asta e o glumă. Cum poate să fie democratică o țară, atâta timp cât există un singur partid? Celelalte partide sunt acolo doar de formă – marionete ale comuniștilor. Aici, în Vest, nu numai că avem o democrație reală și libertatea de a spune ce gândim, dar pe Ku’damm avem magazine, restaurante, baruri și cluburi de noapte, pe care majoritatea berlinezilor din Est nu și le-ar putea imagina nici în cele mai nebunești vise.

Îmi repet toate astea de fiecare dată când mă gândesc la decizia mea de a mă muta în Vest, justificându-mi astfel acțiunile. Dar am un singur regret, și anume că nu am încercat mai mult să le conving pe mama, Sabine și Brigitta să vină cu mine. Dar eram nerăbdător să plec, iar mamei… ei bine, să spunem doar că mamei nu-i plac schimbările. Știu că Sabine e sfâșiată, dar ea are tendința să ia partea mamei, spunând că mama nu vrea să-și părăsească munca și casa, că încă îi place să viziteze mormântul tatei și toate vechile justificări. Dar eu văd în ce direcție bate vântul. Nu au niciun viitor acolo, în Est.

Închid capacul coșului și trec curelele din piele prin cataramele metalice. În timp ce le strâng bine, decid, o dată pentru totdeauna, că și

ele trebuie să părăsească Berlinul de Est și să vină să trăiască în Vest. Nu voi accepta un „nu” drept răspuns.

Îmi verific ceasul. E încă devreme, e doar ora șapte. Mai am suficient timp până să iau trenul de la Anhalter Bahnhof. Îmi fac o cafea neagră, pornesc radioul și îl pun pe RIAS. În timp ce duc cafeaua la masă, crainicul spune ceva atât de șocant și de neașteptat, încât mă opresc brusc, zgâlțâind cana. Icnesc de durere, când cafeaua fierbinte îmi frige mâna dreaptă.

Sabine

Casa scării e sumbră, chiar și în miezul zilei.

Nu cred în fantome, dar mirosul de varză călită și de tutun stătut, care se ridică spre palierul nostru dinspre apartamentul lui Herr Schiller, de la etajul de dedesubt, îmi evocă o amintire atât de puternică, încât am impresia că tata e aici, chiar acum.

Mirosul înțepător îmi ajunge la nări și sunt transportată cu opt ani în urmă, când aveam nouă ani, cu un an mai mare decât e acum sora mea. Brigitta e un bebeluș, în brațele mamei noastre. Stăm la ușa apartamentului. Dieter e în dreapta mamei, iar eu în stânga ei. Tata e pe palier. Mama îl roagă să nu facă ceva, aproape că îl imploră. Nu înțeleg despre ce vorbesc. Ceva despre muncitorii din construcții și o grevă generală. Mama spune că o să fie prea periculos. Îi aud frica din voce și mă apropii de ea. Tata spune să nu ne facem griji. Totul va fi diferit acum, că Stalin e mort. El zice că trebuie să luptăm pentru lucrurile în care credem și se uită în jos, la Dieter și la mine, și zâmbește. Înțeleg sensul cuvintelor lui și mă simt mândră de el. Vreau ca și el să fie mândru de mine. O sărută pe mama pe obraz, o pupă pe Brigitta pe frunte, apoi se apleacă spre Dieter și spre mine. Îi ciufulește părul lui Dieter și mă mângâie pe obraz, dându-mi un pupic pe vârful nasului. Dieter întreabă dacă poate merge cu tata, dar el spune că nu, nu de data aceea. Îi promite că se va întoarce la timp pentru cină. Nu aveam să-l mai vedem niciodată.

Acum știu că tata se ducea la o demonstrație în Alexanderplatz. Oamenii cereau schimbări politice și drepturi pentru muncitori. Nu au obținut niciuna dintre ele. În schimb, au primit tancuri sovietice, care au intrat și au înăbușit demonstrația. Sute de oameni au fost arestați sau răniți. Zeci au fost uciși. Unul dintre ei a fost tata.

Încerc să alung amintirea, apăsând întrerupătorul. Luminile fluorescente pâlpâie slab și prind viață, iar temporizatorul începe să ticăie, ca o bombă pe cale să explodeze.

— Ne întrecem până jos, zic eu.

— S-a făcut, râde Brigitta.

Avem obiceiul ăsta, să ne întrecem cine ajunge prima la parter, înainte ca lumina să se stingă. Înainte să rămânem cufundate în beznă.

E un drum lung până jos. Locuim într-un apartament cu două dormitoare, la ultimul etaj, al patrulea mai exact, al unui bloc vechi din secolul al XIX-lea, din cartierul Prenzlauer Berg. În timp ce coborâm scările în fugă, nu pot să nu observ cât de ponosită a devenit clădirea. Vopseaua de un verde măsliniu se desprinde de pe pereți, iar linoleumul de pe scări e uzat. Mâna mea trece ușor peste balustrada din lemn, care și-a pierdut de mult timp luciul.

Brigitta mi-a luat-o înainte deja. Întotdeauna câștigă întrecerea asta.

Trecem pe lângă ușa domnului Schiller, de la etajul al treilea, unde izul de tutun se simte cel mai tare. Se combină cu mirosul de cartofi prăjiți și varză. Zâmbesc în sinea mea. Lui Herr Schiller îi place mâncarea, iar asta se vede în talia lui considerabilă. Dimensiunile i se potrivesc cu personalitatea extraordinară și spiritul generos. E un vecin bun. Îi aud radioul, dar nu pot desluși cuvintele.

Brigitta trece în viteză pe lângă ușa lui Frau Lange, de la etajul al doilea, așa că fac și eu la fel. Brigitta insistă că Frau Lange este de fapt o vrăjitoare, care așteaptă să arunce copiii mici în *Kachelofen*-ul ei, soba mare și rotundă, cu cărbuni, care ocupă locul central în sufrageria tradițională germană. Mă tem că Brigitta a citit de prea multe ori *Hänsel și Gretel.* Nu știu exact cu ce se ocupă Frau Lange, dar cred că are un post de conducere în rândul autorităților. Oricum, are ceva ce te înfioară. Este opusul lui Herr Schiller, în toate modurile imaginabile. În timp ce el e rotund și gras, ea e slabă și ascuțită, în timp ce el e jovial și generos, ea e acră și rea, în timp ce el e amabil și prietenos, ea emană un aer de ostilitate. Așa că e logic să încerci să eviți întâlnirile inutile cu ea.

Din apartamentul de la primul etaj, se aud clar zgomote făcute de copii mici; aleargă, râd și țipă. Familia Mann are un băiat de patru ani, Olaf, și o fetiță de șase ani, Michaela. Se joacă adesea în *Hinterhof*, curtea din spatele clădirii, dar astăzi sunt închiși înăuntru. Mi se pare că aud o femeie plângând, dar e greu să fiu sigură, din cauza zgomotului făcut de copii.

— Am câștigat, strigă Brigitta, care reușește să ajungă jos chiar în momentul în care luminile se sting.

— Foarte bine, zic eu, oprindu-mă o clipă, să-mi trag sufletul.

Trecem pe lângă cutiile poștale aliniate pe perete ca un șir de căsuțe metalice pentru păsări și împingem ușile grele din lemn, care dau în strada noastră, Stargarder Strasse.

— Încotro? întreabă Brigitta.

Mă gândesc o clipă.

— Hai să mergem pe jos până la Alexanderplatz, zic eu, apoi putem lua S-Bahn-ul până la Hauptbahnhof, prin Friedrichstrasse, fără să fie nevoie să schimbăm.

Friedrichstrasse e ultima stație din Berlinul de Est, înainte ca linia să treacă granița de sector în Vest. Pornim cu pași repezi. Stargarder Strasse

e pustie la ora asta, într-o dimineață de duminică. Obloanele magazinului alimentar al lui Frau Maier sunt trase, iar *Kneipe*, de la colțul străzii, unde localnicilor le place să bea câte un pahar, este cufundat în beznă. Cotim pe Prenzlauer Allee, strada principală care duce spre Alexanderplatz. Un tramvai huruie pe lângă noi, în rest, drumul e pustiu.

Trecem pe lângă terenurile bombardate și clădirile avariate de gloanțe. Zona asta a Berlinului poartă încă cicatricile celui de-Al Doilea Război Mondial. Americanii și britanicii ajută la reconstrucția Berlinului de Vest, dar aici sovieticii lasă totul să se prăbușească. Știu că Dieter va încerca din nou să ne convingă să părăsim Berlinul de Est și să mergem și noi în Vest. Ultima dată când l-am văzut, în iunie, am vorbit despre numărul mare de est-germani care fug de comunism, prin simpla trecere a frontierei în Berlinul de Vest. Se duc la centrul de refugiați de la Marienfelde, unde li se oferă hrană și acte de identitate.

— Ar trebui să o faceți și voi, ne-a spus Dieter. Înainte să fie prea târziu.

Știu că are dreptate. Ar fi trebuit să o facem cu luni în urmă. De data asta, voi încerca să o conving pe mama. Voi insista să…

— Ai grijă! mă apucă Brigitta de braț.

Eram atât de pierdută în gânduri, încât n-am văzut mașina care pufăie pe drum. E un Trabant, o cutie pătrată pe roți, căreia oamenii îi zic Trabi. Motorul în doi timpi face ca țeava de eșapament să scuipe o pâclă de gaze nocive. Ne acoperim amândouă gurile, în timp ce mașina huruie pe lângă noi. Ce glumă. Mașinile pe care le-am văzut în Berlinul de Vest sunt mult mai bune decât ce avem noi aici. În plus, în Berlinul de Est nu poți să-ți cumperi mașină, trebuie să depui o cerere pentru una și apoi durează cam zece ani până să o cumperi. Probabil că Trabi-ul ăla e cel mai de preț bun al șoferului, deși arată de parcă e făcut din carton și bandă adezivă.

Ajungem la întinderea de beton din Alexanderplatz, fără alte incidente. Piața imensă e goală, cu excepția câtorva oameni care se învârt în fața Rotes Rathaus, Primăria, o clădire din cărămidă roșie, din secolul al XIX-lea. Mie nu-mi vine să zăbovesc niciodată prin Alexanderplatz, știind că aici a fost secerat tata de un tanc sovietic, așa că ne îndreptăm direct spre S-Bahn, cumpărăm biletele și o luăm spre peron.

Avem noroc. În câteva secunde sosește un tren și urcăm în el. În timp ce se îndreaptă spre Vest, vorbim despre cât de nerăbdătoare suntem să-l revedem pe Dieter.

— Își va aminti să aducă portocale? întreabă Brigitta.

— Sper că da.

— Și tort de ciocolată?

— Ar face bine să aducă.

— Dacă nu, o să-l împing în lac, cu toate hainele pe el.

Râdem. Trenul oprește la Friedrichstrasse, înainte să treacă granița în Berlinul de Vest. Mă uit pe fereastră la peronul gol, nerăbdătoare ca trenul

să se pună din nou în mișcare, dar nu se întâmplă nimic.

— De ce nu pornim? întreabă Brigitta, după un moment.

— Nu știu.

Ne uităm prin vagon. Evident, și alți oameni sunt nedumeriți. Apoi se aude un anunț prin difuzorul de pe peron.

— Trenul de la peronul B se oprește aici, zice o voce distorsionată.

Mă uit pe fereastră și văd că noi suntem la peronul B.

— Toți pasagerii trebuie să părăsească trenul de la peronul B, zice vocea.

E ciudat. Nu știu ce se întâmplă, dar e clar că trenul ăsta nu pleacă nicăieri.

— Uite, zice Brigitta, arătând prin geamul trenului.

Doi soldați înarmați cu mitraliere mărșăluiesc unul lângă altul, de-a lungul peronului. Mi se strânge stomacul văzându-i. Brigitta se uită la mine cu ochi mari, cu sprâncenele ridicate.

— *Komm*, îi zic, sărind în picioare. Hai să aflăm ce se întâmplă.

Coborâm din tren, împreună cu ceilalți aproximativ doisprezece pasageri. Sunt la fel de nedumeriți ca noi. Un bărbat spune ceva despre un anunț la radio, azi-dimineață, dar nu înțeleg exact ce anume. Ne îndreptăm spre ieșire. În holul gării s-a format deja o mulțime mare. Toată lumea vorbește și strigă deodată. O țin de mână pe Brigitta, pentru că nu vreau să o pierd în învălmășeală. Ne strecurăm în față. Văd un angajat S-Bahn în uniformă, care încearcă să se facă auzit peste zgomotul mulțimii și gesticulează cu mâinile. Mă îndrept spre el, târând-o pe Brigitta după mine. Am o presimțire neplăcută în legătură cu asta, dar nu vreau să zic nimic, până nu sunt sigură. Când suntem suficient de aproape, îl aud pe angajatul S-Bahn spunându-le oamenilor să meargă să cumpere un ziar, dacă vor să știe ce se întâmplă. Unii au făcut deja asta și flutură în jur exemplare din *Neues Deutschland*, plângând și strigând. Mă ia cu frisoane când aud ce spun.

— *Die Grenze ist geschlossen!* strigă un bărbat. Frontiera este închisă!

— *Mit Stacheldraht!* strigă o femeie, cu lacrimile curgându-i pe față. Cu sârmă ghimpată!

Dieter

Cafeaua s-a răcit. O împing într-o parte și lovesc tare cu pumnul în masă.

— *Verdammt!* La naiba!

Vocea mea sună nefiresc de tare în bucătăria goală. Azi se vorbește despre un singur lucru la radio. De ce mă temeam cel mai mult s-a întâmplat; granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest a fost închisă. Cu sârmă ghimpată. Și nu doar prin mijlocul orașului, ci pe toată lungimea Berlinului de Vest, lucru care face imposibil accesul berlinezilor din Est și al est-germanilor deopotrivă, în Berlinul de Vest. Potrivit radioului, gărzi

înarmate păzesc punctele de control dintre Est și Vest, iar luptătorii înarmați din fabrici, muncitori est-germani antrenați pentru luptă, păzesc sârma ghimpată. Partidului Comunist nu i-a plăcut faptul că atât de mulți oameni plecau spre Vest, așa că a astupat gaura care era Berlinul de Vest. Granița e acum închisă. Nimeni nu poate trece în nicio direcție.

Dar ce nu înțeleg este cum naiba au reușit să facă o asemenea manevră? Nimeni n-a știut nimic, deși poate că ar fi trebuit să bănuim că așa ceva se poate întâmpla.

Mă gândesc la Sabine și Brigitta, care s-au trezit azi-dimineață așteptând cu nerăbdare picnicul. Vor fi auzit știrile la radio? Sau chiar în clipa asta sunt la graniță, unde li se refuză intrarea în Berlinul de Vest? Dacă nu știau despre sârma ghimpată, ar putea fi chiar acum în trenul care se îndreaptă spre Friedrichstrasse. Crainicul de la radio a spus că niciun tren nu are voie să treacă granița.

Sunt atât de furios, încât cred că o să explodez, dacă mai stau aici. Arunc cafeaua rece în chiuvetă și îmi iau jacheta din cuierul de pe ușa bucătăriei. Bernd, colegul meu de apartament, încă doarme. Nu-mi pasă dacă-l trezesc și ies trântind ușa în urma mea.

Afară, străzile din Kreuzberg abia se trezesc. Studenți cu ochii obosiți clipesc în soarele strălucitor al dimineții; bătrâni care se târăsc în drum spre chioșc, să cumpere ziarul de dimineață și rezerva zilnică de tutun. Resturile de sâmbătă seara – sticle de bere și mucuri de țigară – împânzesc străzile. Când m-am întors acasă, aseară târziu, străzile erau pline de mulțimea obișnuită de studenți, care beau și petreceau. Bernd a ieșit în oraș și a încercat să mă convingă să mă duc cu el, dar știam că trebuie să mă trezesc devreme, să mă întâlnesc cu Sabine și Brigitta, așa că m-am dus la culcare.

Mă îndrept spre Zimmerstrasse, care se întinde de-a lungul graniței dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest, și mă uit la priveliștea din fața mea, nevenindu-mi să cred. Ieri, aici era o stradă obișnuită. Acum, văd spirale uriașe de sârmă ghimpată, înalte de cel puțin un metru, care se întind pe mijlocul drumului. De cealaltă parte a sârmei, luptători înarmați din fabrici stau de pază.

Urmez traseul sârmei ghimpate, ocolind Potsdamer Platz și mergând de-a lungul Tiergarten, până când ajung la Brandenburger Tor, vechea poartă a orașului. Cu cele șase coloane enorme din piatră, încoronate cu statuia Victoriei în carul ei, Brandenburger Tor este cea mai cunoscută atracție turistică a Berlinului. Se află la marginea vestică a imensului parc Tiergarten. Parcul este în sectorul britanic al Berlinului, iar Poarta, în sectorul sovietic, deci de cealaltă parte a graniței. Azi, soldații est-germani stau aliniați în fața Porții, cu puștile pregătite. Mesajul e clar: *Nu vă apropiați!*

Mulțimi furioase de bărbați și femei s-au adunat pe partea vestică. Strigă injurii la adresa gărzilor est-germane de peste graniță.

Încerc să văd dincolo de soldați, în Pariser Platz, pe partea estică a Porții. Disting doar câțiva oameni din Berlinul de Est. Sabine și Brigitta sunt printre ei? E imposibil de spus, de la distanța asta.

Lumea parcă a înnebunit. Berlinul este un singur oraș. Nu poți să împarți un oraș în două, întinzând sârmă ghimpată, nu-i așa? O mică parte din mine speră că est-germanii încearcă doar să demonstreze ceva, un gest simbolic, prin care să-și afirme suveranitatea. Poate că, parțial, e vina noastră, pentru că nu i-am luat mai în serios; pentru că le cumpărăm toată benzina ieftină, până rămân fără; pentru că mergem în Est pentru o tunsoare care costă o nimica toată; pentru că râdem de mașinile lor de rahat. Dar, chiar și așa, asta e prea mult și trebuie să li se spună.

Așa că, pentru o vreme, mă alătur mulțimii furioase, strigând injurii și aruncând cu pietre, deși știu că genul ăsta de comportament nu aduce niciodată nimic bun. Apoi sosește poliția din Berlinul de Vest și încearcă să calmeze lucrurile. Nu vreau să fiu arestat, așa că mă distanțez de mulțime și mă întorc cu deznădejde spre Potsdamer Platz, dorindu-mi mai mult decât orice să pot călca în picioare sârma ghimpată.

Sabine

Sârmă ghimpată – *Stacheldraht* –, cuvântul ăsta m-a umplut de groază întotdeauna. Încă de când aveam șase ani, iar Dieter, nouă. Ne petreceam vara la Tante Bettina și Onkel Thomas, la ferma lor din zona rurală de la sud-vest de Berlin. În fiecare dimineață, Tante Bettina ne trimitea afară cu un coș, să adunăm ouăle. Curtea găinilor era înconjurată de sârmă ghimpată, să nu poată intra vulpile. Iarba era lăsată să crească mare în jurul curții lor, mascând sârma ghimpată, care totuși era acolo și trebuia să ai grijă să nu te zgârii în ea. Intram în curtea găinilor printr-o poartă mică din lemn, pe care Onkel Thomas o construise singur. Într-o dimineață, pe când ne pregăteam să intrăm la găini, am surprins cu coada ochiului o mișcare în iarba înaltă. Curioasă, m-am dus să văd ce era și am sărit înapoi, îngrozită. În sârma ghimpată era prins un iepure, cu blana plină de sânge. Dădea slab din picioarele din spate, încercând să se elibereze. Am scăpat coșul și am fugit să-l caut pe Onkel Thomas. Trebuia să eliberăm iepurele și să-i salvăm viața. Marele și bunul Onkel Thomas avea să știe ce e de făcut. Aveam viziuni în care mă vedeam îngrijind iepurele rănit până se vindeca, poate chiar îl păstram, ca animal de companie. Dar când i-am spus lui Onkel Thomas ce găsisem, el a luat o pușcă din magazie și a împușcat iepurele între ochi. Sunetul a speriat toate găinile, care au cotcodăcit de spaimă și au fugit să se adăpostească în cotețul lor. Iepurele zăcea pe jos, fără suflare. În seara aceea, la cină, Tante Bettina ne-a dat tocană de iepure. Am refuzat să mănânc vreun pic.

În timp ce ne îndreptăm spre ieșirea din gară, îl văd cu ochii minții pe iepurele ăla și îmi imaginez oameni prinși printre sârme, sângerând până

la moarte, ca atâția alți iepuri lipsiți de apărare, așteptând să fie împușcați în cap. La gândul ăsta, mă ia amețeala.

— Unde mergem? întreabă Brigitta.

— Vreau să văd ce se întâmplă, zic eu.

În ciuda ororii mele față de sârma ghimpată, trebuie să văd cu ochii mei. În vreme ce urcăm scările, Brigitta mă bombardează cu întrebări.

— Ce înseamnă asta? De ce spun oamenii ăia – arată cu degetul spre mulțimea din gară – că este sârmă ghimpată la graniță?

— Spun că granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest este închisă, îi zic eu. Nu putem călători în Berlinul de Vest. Nu putem merge în sectoarele britanic, francez sau american. Nu putem părăsi sectorul sovietic.

— Doar astăzi? întreabă Brigitta, încruntându-se nedumerită. Sau pentru totdeauna?

— Nu știu.

— Dar cum rămâne cu Dieter? Poate să vină aici?

— Nici asta nu știu.

Nu știu nimic, în clipa asta. Nu pot gândi limpede. Ideea că granița e închisă așa, peste noapte, este năucitoare. Ieri am putut călători în Berlinul de Vest, iar azi nu mai putem. În mijlocul orașului a fost trasată o linie și nu avem voie să o trecem. Fratele nostru se află de cealaltă parte a acestei linii. Nu pot să ne despartă în felul ăsta, nu-i așa? Sunt multe familii care locuiesc între cele două jumătăți ale orașului; părinți în Est, copii mari în Vest; bunici în Vest, nepoți în Est. Până la urmă, Berlinul este un singur oraș. Cel puțin așa a fost până în această dimineață.

Părăsim gara și pornim spre cel mai apropiat punct de frontieră, Brandenburger Tor.

Mergând spre vest, pe bulevardul larg Unter den Linden, mă uit la silueta din piatră a Victoriei, din vârful Porții. Își conduce carul tras de patru cai în galop, iar în mâna dreaptă poartă Crucea de Fier a Victoriei. „Dacă ar fi reală", mă gândesc, „ar călca în picioare orice sârmă ghimpată". De cealaltă parte a Porții, dincolo de arcade, se află sectorul britanic al Berlinului de Vest; atât de aproape și totuși atât de departe.

Ne oprim la o oarecare distanță de Poartă. Nu îndrăznim să ne apropiem mai mult, pentru că sunt tancuri și rânduri de luptători din fabrici, cu puștile pe umeri. Soldații sunt aliniați în fața Porții, gata să împuște pe oricine încearcă să treacă de ei.

Nu putem să vedem prin arcadele Porții, cu toți soldații și tancurile de acolo, putem doar să distingem strigătele oamenilor de pe partea de vest. Acolo, în Berlinul de Vest, nu le este frică să protesteze. Mă întreb dacă Dieter e printre ei.

Înaintăm mână în mână spre Potsdamer Platz și tot ce vedem sunt kilometri și kilometri de sârmă ghimpată, spirale mari și încâlcite, care șerpuiesc prin oraș. De unde au apărut toate astea? Cum au reușit să țină

ascunsă toată sârma asta ghimpată, până aseară, când a fost întinsă? Este atât de multă sârmă și este mult prea înaltă și prea lată, ca să ne putem cățăra pe ea. În plus, oameni înarmați patrulează de-a lungul ei, așa că ar fi sinucidere să încercăm.

La Potsdamer Platz suntem mai aproape de sârmă decât am fost la Brandenburger Tor. Facem tot posibilul să ignorăm soldații înarmați care stau în fața ei. Deodată, o voce ne strigă numele.

— Sabine! Brigitta!

La auzul strigătului, ne întoarcem speriate, dar și emoționate, pentru că am recunoaște vocea aceea oriunde. E Dieter. E de cealaltă parte a sârmei, făcându-ne semne frenetice cu mâna. Înainte să o pot opri, mâna Brigittei alunecă din mâna mea și aleargă spre el, aleargă spre sârma ghimpată.

— Oprește-te! îi strigă Brigittei o voce aspră.

Un gardian înaintează și se oprește în fața ei, punându-i pușca în piept. Eu țip și alerg spre ea.

— *Bitte!* Nu trageți! Pentru numele lui Dumnezeu, vă rog, nu trageți!

Brigitta încremenește pe loc, întorcând înnebunită capul, să mă caute. E îngrozită, cum nu am văzut-o vreodată.

— Nu vă apropiați de sârma ghimpată! strigă gardianul.

Are accent berlinez puternic, iar fața lui pare furioasă. Brigitta e la aproximativ zece metri de sârma ghimpată. O ajung din urmă și îmi arunc brațele în jurul ei.

— Nu încearcă să fugă! îi strig gardianului, iar vocea mea cedează. Doar a văzut un… un prieten acolo.

Nu vreau să recunosc în fața acestui om că avem un frate care locuiește în Berlinul de Vest. Gardianul ridică din umeri, de parcă ar spune că nu-i pasă de prietenii noștri.

— Nu trebuie să vă apropiați de bariera de protecție antifascistă.

Parcă recită o frază învățată la școală, iar limbajul lui îmi pare ridicol. Așa se numește sârma ghimpată? Barieră de protecție antifascistă? Aș râde, dacă situația nu ar fi atât de gravă.

Pentru gardianul care ține pușca îndreptată spre Brigitta nu e de râs. Mă uit pe lângă el și îl văd pe Dieter stând de cealaltă parte a sârmei. Fața lui este întruchiparea groazei, la vederea puștii îndreptate spre sora lui mai mică.

Iau mâna Brigittei în mâna mea.

— *Komm*, îi spun, trăgând-o deoparte.

Gardianul mormăie în barbă. Mă uit neputincioasă la Dieter. Mai mult decât orice, îmi doresc să fug la el. Dacă aș putea, aș ridica-o pe Brigitta peste sârmă și i-aș spune lui Dieter să o ducă undeva în siguranță, dar gardianul încă ne privește. Scutur din cap către Dieter, în semn că nu ne putem apropia mai mult. El încuviințează din cap că a înțeles. Cred că plânge.

Eu și Brigitta îi facem cu mâna lui Dieter, peste sârma ghimpată. Nu mai putem face nimic altceva. Brigitta începe să plângă și o strâng lângă mine. Îi mai fac un ultim semn lui Dieter, apoi mă întorc și o conduc pe Brigitta de acolo. Mă întorc de două ori. Dieter este încă acolo și ne privește plecând. Pare îndurerat.

Mi se rupe inima să-l părăsesc pe Dieter, dar trebuie s-o duc pe Brigitta acasă și să văd ce face mama. Dacă a aflat veștile, o să-și facă griji pentru noi. Luăm trenul înapoi spre Alexanderplatz și o apucăm repede pe Prenzlauer Allee. Când ajungem pe Stargarder Strasse, suntem înfierbântate și gâfâim. Strada este mai animată decât atunci când am plecat de dimineață. Probabil că oamenii au auzit știrile și au ieșit să vorbească despre asta. Sunt adunați în grupuri, cu brațele încrucișate, dând din capete. Doamna de la băcănie, Frau Maier, stă în fața magazinului ei, vorbind cu vecinii. Vreau să mă opresc și să-i spun ce s-a întâmplat cu noi pe Friedrichstrasse și în Potsdamer Platz, dar vreau și să ajung acasă, așa că ne continuăm drumul.

În clădirea noastră, copiii familiei Mann, de la etajul întâi, au fost trimiși afară, să se joace în *Hinterhof*, în spatele clădirii, dar ei stau nemișcați, cu un aer confuz. Știu că s-a întâmplat ceva rău, dar nu înțeleg ce anume.

Brigitta apasă pe întrerupătorul de la parter și aleargă spre scări. Urcă scările chiar mai repede decât le-a coborât azi-dimineață. Se aude un plâns venind dinspre apartamentul familiei Mann. Nici nu ne gândim la Frau Lange, în timp ce trecem în fugă pe lângă ușa ei, de la etajul al doilea. Când ajungem la ușa domnului Schiller, de la etajul al treilea, eu rămân în urmă. Brigitta aleargă în fața mea, ca o pasăre care zboară lejer până în vârful clădirii. Când o ajung din urmă și intru în apartamentul nostru, e deja cu brațele în jurul mamei, care stă la masa din bucătărie, ascultând radioul, cu capul în mâini.

Mă așez vizavi de mama. Pare fragilă și mult mai bătrână decât cei patruzeci și unu de ani ai ei. Părul grizonant îi cade moale în jurul feței. Are cearcăne întunecate sub ochi, ca și cum n-ar fi dormit bine. Își strânge pe corp cardiganul maro. Știu că probabil își reproșează că nu l-a ascultat pe Dieter și că nu am plecat din Berlinul de Est atunci când am avut ocazia. Mă aplec peste masă și o apuc de mână.

Se uită la mine cu ochi roșii și umflați.

— Acum ce ne facem?

Întrebarea atârnă în aer. Nu știu răspunsul. Nu cred că există unul. Dar vreau să rămân optimistă, pentru că speranța este singurul lucru care ne-a mai rămas.

— Aliații occidentali n-o să-i lase să scape cu asta, zic eu, făcând tot posibilul să par încrezătoare. Britanicii, americanii și francezii o să-i pună capăt. Trebuie să o facă.

Mama scutură din cap.

— Și unde erau americanii, britanicii și francezii atunci când sovieticii au înăbușit revolta din '53? Nu-mi amintesc să se fi grăbit să ne vină în ajutor.

Vocea ei sună dură și plină de resentimente. E neobișnuit să vorbească cu atâta amărăciune despre moartea tatei.

— Dar Berlinul este un singur oraș, spun eu. Nu poți să construiești un zid prin mijlocul unui oraș. Este absurd.

— Mă tem că exact asta se va întâmpla, spune mama. Am așteptat prea mult. Acum suntem prizonieri aici.

O singură lacrimă îi curge pe față și cade pe masă.

Dieter

Îmi șterg lacrimile, uitându-mă fix la locul unde mai devreme au fost Sabine și Brigitta. Nu știu cât timp rămân nemișcat. Vreau să fug după ele, dar nu pot să trec prin sârma ghimpată. Și, oricum, cine ar trece de la Vest la Est? Doar un idiot. Nu, singura soluție este ca ele să fugă din Est, dar cum?

Încă nu-mi vine să cred că le-am văzut, Sabine și Brigitta. Erau atât de aproape, nu mai mult de douăzeci de metri. Sabine purta rochia ei galben aprins, pregătită să se bucure de ziua de azi. Nu pot decât să presupun că azi-dimineață când au plecat de acasă nu știau nimic despre sârma ghimpată.

Iar Brigitta – nu-mi vine să cred cât de mult a crescut, de când am văzut-o ultima oară. Îi place să o iau în brațe și să o legăn în aer, de parcă ar zbura. Dar azi, când a alergat spre mine, monstrul ăla a strigat și a îndreptat pușca spre ea, iar eu n-am mai auzit nimic, în afară de sângele care îmi bubuia în urechi, și tot ce am văzut au fost ochii Brigittei, măriți de frică. N-o să uit toată viața expresia de pe fața ei. Acum, gardianul stă cu spatele la mine, cu pușca pregătită, urmărindu-i pe oamenii din Berlinul de Est, care se adună de cealaltă parte a sârmei. Simt o ură atât de sinceră față de el, încât jur că dacă aș avea o armă la dispoziție l-aș împușca aici și acum, cu sânge rece.

— *Arschloch!* strig la el. Nenorocitule!

Nu-mi răspunde. Mă întorc cu dezgust, nu vreau să mai stau o clipă în apropierea lui. Cobor pe Stresemannstrasse și urmez fără țintă linia sârmei ghimpate, care face stânga pe Niederkirchnerstrasse și apoi pe Zimmerstrasse. Ajung la Punctul de control Charlie, punctul de trecere a frontierei pentru străini, inclusiv pentru germanii din Vest, care intră și ies din Berlinul de Est.

O mașină de patrulă americană a oprit la punctul de control. Polițiștii de frontieră încearcă să o întoarcă. Americanul de pe scaunul din dreapta lasă geamul jos, se apleacă și anunță cu voce hotărâtă:

— Avem dreptul să trecem această graniță.

— Nimeni nu poate trece granița, spune ferm un soldat german.

Americanul nu acceptă. O mulțime se adună pe partea de vest și urmărește altercația, tot mai agitată. Dacă sovieticii și est-germanii încep să se certe cu americanii, cine știe la ce ar putea duce asta? Al treilea război mondial?

Mă întorc și pornesc înapoi pe străzile din Kreuzberg. Am văzut destulă sârmă ghimpată în dimineața asta, cât să-mi ajungă pentru o viață întreagă. Orașul a fost rupt în două, dar sârma ghimpată a făcut o gaură inclusiv în familia mea, iar acum nu știu dacă va mai putea fi reparată vreodată.

Sabine

O bătaie în ușă ne scoate din tăcerea și deznădejdea în care ne-am afundat. Mă ridic de la masa din bucătărie și mă duc să deschid. Este vecinul nostru de la etajul al treilea, domnul Schiller. Silueta lui uriașă umple ușa, iar în fața burții mari ține un vas din ceramică, cu capac, din care se ridică un miros plăcut și cald de mâncare. Brusc, îmi dau seama că mi-e foarte foame.

— *Guten Tag*, Fräulein Neumann, zice el, făcând o mică plecăciune.

Herr Schiller este mereu politicos.

— *Guten Tag*, Herr Schiller. Ce surpriză plăcută.

— Am făcut o grămadă de cartofi și varză călită, zice el, uitându-se la vasul din mâinile lui mari ca niște labe, și m-am gândit că tu, mama ta și sora ta ați vrea să le împărțiți cu mine.

— Sună minunat, îi spun, invitându-l în apartamentul nostru.

Este un gest amabil, tipic pentru Herr Schiller, care este întotdeauna foarte generos cu noi. De Crăciun, ne aduce o gâscă sau un curcan (nu-l întrebăm niciodată de unde găsește asemenea bunătăți, bănuind că metodele lui nu sunt tocmai legale). În timpul lunilor de iarnă, ne ajută să cărăm cărbunele din pivniță, iar când ninge, își aduce lopata și curăță trotuarul din fața clădirii. În 1942, era plecat pe front, când soția lui a fost ucisă de o bombă care a distrus clădirea în care se afla. Nu au avut copii.

Mă urmează în bucătărie și intrarea lui are un efect imediat asupra stării noastre sumbre. Brigitta sare de la masă și aleargă la Herr Schiller, îmbrățișându-l strâns. El îi ține loc de tată.

— Ai grijă, râde el, mâncarea e foarte fierbinte.

Așază vasul în mijlocul mesei.

— Herr Schiller ne-a adus niște mâncare pe care să o împărțim, zic eu.

Mama reușește să se dezmeticească și îi mulțumește pentru generozitate. Aduce farfurii din dulap, în timp ce eu deschid o conservă de carne și o tai felii. Pentru o clipă, pregătirea prânzului ne face să uităm de noua situație din Berlin. Herr Schiller servește porții generoase din amestecul lui de cartofi și varză și ne așezăm la masă. Timp de câteva

momente, mâncăm în tăcere. Varza călită și cartofii sunt o mâncare simplă și reconfortantă și niciodată nu a avut un gust atât de bun. Apoi, Herr Schiller întreabă:

— Ați auzit noutățile?

— Ba mai mult, îi zic eu, azi-dimineață, eu și Brigitta le-am trăit pe propria piele.

În timp ce mâncăm, îi povestim pe rând evenimentele de dimineață – despre confuzia de la stația Friedrichstrasse, despre angajatul S-Bahn care le spunea tuturor să meargă să cumpere ziare, despre gardienii de la Brandenburger Tor, despre sârma ghimpată de la Potsdamer Platz și despre Dieter de cealaltă parte a sârmei.

— Stătea acolo, pur și simplu, spune Brigitta, cu gura plină de cartofi prăjiți, iar eu am alergat spre el și…

Îi lovesc glezna pe sub masă și scutur din cap insesizabil. Nu vreau să o îngrijoreze pe mama cu povestea despre gardianul care a îndreptat pușca spre ea. Asta ar fi prea mult pentru mama, mai ales după ce i s-a întâmplat tatei.

— …și i-am făcut cu mâna, zicea ea, încheind.

Mama e ocupată cu servitul și nu observă nimic. Dar Herr Schiller se uită de la mine la Brigitta, ca și cum ar ști că povestea noastră e mai mult decât lăsăm să se vadă. Azi-dimineață, a auzit știrile la radio și e îngrozit de tot ce s-a întâmplat.

— Când eram tânăr, zice el, fluturând furculița în aer, credeam în principiile unui stat comunist – egalitate și fraternitate. Dar ce avem acum este opresiune și dictatură. Încearcă să țină oamenii aici cu forța, iar asta este de neiertat.

După ce terminăm de mâncat, mama strânge farfuriile și îl întreabă pe Herr Schiller dacă ar dori un ceai. În Berlinul de Est nu mai există cafea. Herr Schiller își șterge gura cu dosul palmei și se ridică greoi în picioare.

— Vă mulțumesc, dar nu. Am… ceva de făcut.

Așteptăm să ne explice, dar tace.

— O să vin să vă văd peste câteva zile, zice apoi și își înclină capul spre fiecare dintre noi, pe rând. Vă rog să nu vă deranjați, Fräulein Neumann, pot să ies singur.

Ia vasul de ceramică gol și pleacă. Odată cu plecarea lui Herr Schiller, o atmosferă sumbră se așterne din nou în micul nostru cămin. Mama spune că o doare capul și se duce să se întindă. Brigitta își ia cartea de povești din sufragerie și dispare cu ea în dormitor, dorind să uite de evenimentele de dimineață și să evadeze în povești cu prințese captive și vrăjitoare diabolice. Nimeni nu-mi va simți lipsa pentru câteva ore, așa că mă hotărăsc să ies, în loc să stau în apartament și să-mi fac griji pentru viitor. De data asta, nu reușesc să o evit pe Frau Lange, care se îndreaptă spre scări exact în momentul în care eu cobor. Îi văd silueta ca un băț și vârful capului cenușiu, înainte să mă vadă ea pe mine. Ca întotdeauna, fac tot

posibilul să fiu politicoasă.

— *Guten Tag*, Frau Lange.

Habar n-am dacă a fost căsătorită vreodată, dar, ca toate femeile germane de o anumită vârstă, i se spune *Frau*, iar uneori am impresia că eu voi fi mereu o *Fräulein* necăsătorită. Cred că trebuie să aibă în jur de cincizeci de ani. Are o față slabă, încruntată. Mă întreb dacă Herr Schiller îi oferă vreodată varză călită și cartofi. Arată ca o femeie care trebuie hrănită.

La auzul vocii mele, își ridică privirea și înalță sprâncenele, cuprinzând dintr-o privire rochia galbenă pe care o port. Fără îndoială că o consideră un semn de frivolitate occidentală. Nu este de acord cu mutarea lui Dieter în Berlinul de Vest și mi-a spus-o în față, cu mai multe ocazii. Spre deosebire de Herr Schiller, ea nu e prietenoasă niciodată. Așa că sunt luată prin surprindere când privirea ei de obicei severă se transformă în ceva apropiat de un zâmbet.

— Ai aflat noutățile? mă întreabă ea.

— Bineînțeles, îi răspund, dornică să plec înainte ca lumina să se stingă.

Scoate un oftat de satisfacție și încuviințează din cap.

— *Endlich!* zice ea. În sfârșit!

O privesc uimită. Se știe că este un membru devotat al Partidului Comunist, dar oare chiar poate fi de acord ca guvernul să împartă orașul în două? Următoarele ei cuvinte nu mai lasă loc de îndoială cu privire la adevăratele ei sentimente.

— În sfârșit, încep să construiască zidul dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest. Acum vom putea dezvolta societatea noastră socialistă, fără vreun amestec de acolo.

Se referă la oamenii din Berlinul de Vest, cu economia lor capitalistă și cu valoroasele lor mărci, în comparație cu care mărcile noastre din Est nu valorează nici cât hârtia pe care sunt tipărite. În mod normal, nu aș prelungi o conversație cu Frau Lange, dar comentariile ei m-au enervat.

— Dar nu pot să împartă orașul în două, spun eu. Cum rămâne cu oamenii care locuiesc aici? Care au rude peste graniță?

Frau Lange ridică din umeri.

— Trebuie să faci sacrificii pentru lucrurile în care crezi.

Vreau să îi spun că nu cred în această țară comunistă, că nu cred că este calea corectă, dar îmi mușc limba, pentru că nu vreau să provoc o ceartă. Frau Lange își scoate cheia din buzunar și o bagă în încuietoare.

— Și eu am făcut sacrificii în trecut, spune ea.

Apoi dispare înăuntru și închide ușa în urma ei. Nu știu ce vrea să spună și nu sunt sigură că vreau să aflu. Lumina se stinge și rămân cufundată în beznă. Bâjbâi cu mâna pe perete, până când găsesc întrerupătorul, apoi mă grăbesc să cobor restul scărilor, înainte de a mă întâlni cu altcineva.

Afară e cald. Soarele e sus pe cer și mă gândesc cu amărăciune cum eu și Brigitta ar fi trebuit să ne scăldăm în lacul de la Wannsee. Pentru o clipă, mă gândesc să mă duc să o văd pe prietena mea Astrid, pentru că ea reușește întotdeauna să mă înveselească atunci când mă simt deprimată, dar apoi îmi amintesc că e plecată în tabără, așa că, în loc de asta, merg puțin pe Stargarder Strasse, până ajung la o clădire asemănătoare cu a mea. Dintr-un panou cu șase sonerii, apăs pe cea cu numele Fischer și aștept. Se aude un bâzâit, apoi o voce.

— *Ja?*

— *Hans, ich bin's*. Hans, eu sunt.

Ușa se deschide cu un clic, pășesc în holul întunecat al blocului și urc scările până la etajul trei. Cel mai vechi prieten al meu din întreaga lume mă așteaptă.

Dieter

Trec pe lângă un restaurant aglomerat de la colțul străzii și mirosul de *Bratwurst* prăjit mă face să simt brusc că mi-e foame. Mă uit la ceas și îmi dau seama că merg amețit de ore întregi; este aproape ora două. Mă întorc spre apartament. Toate sunt așa cum le-am lăsat dimineață, dar lumea s-a schimbat. Coșul de picnic abandonat este încă pe masa din bucătărie. Cred că mai târziu o să împart mâncarea cu Bernd, dar nu va avea un gust la fel de bun. Nu vreau să mă uit la el acum, o amintire a ceea ce ar fi trebuit să fie azi. Pun coșul pe podea și dau drumul la radio. Se pare că americanii au pătruns în sfârșit dincolo de Punctul de trecere a frontierei Charlie.

Ușa se deschide și Bernd intră în bucătărie în pijama, cu părul vâlvoi, frecându-și ochii și căscând. Tipic.

— *Was passiert?* întreabă el, ducându-se la chiuvetă și punându-și un pahar cu apă. Ce se întâmplă?

Pune aceeași întrebare în fiecare dimineață. Nu că ar avea vreun interes pentru lumea exterioară, este doar felul lui de a spune: „Bună, ce mai faci?" Nu-i răspund, doar dau radioul mai tare. Crainicul spune că est-germanii au început să întindă sârma ghimpată la ora unu și jumătate dimineața. Unu și jumătate dimineața! Trebuie să recunosc că sunt al naibii de organizați, dar tocmai asta e atât de înfricoșător. Dacă pot face așa ceva, de ce altceva sunt în stare?

În timp ce Bernd se trezește și își dă seama ce spune crainicul, se face alb ca varul. Pentru prima dată, răspunsul la întrebarea „Ce se întâmplă?" nu este: „Nimic."

Sabine

Îl cunosc pe Hans de când eram împreună la grădiniță și aveam șase ani. Îmi e ca un frate. În prima mea zi la grădiniță, m-am agățat de picioarele mamei, ca să nu plece. Dar Hans a venit la mine și m-a invitat să ne jucăm ceva împreună. M-am dus cu el și nu am observat când a plecat mama. Mai târziu, când a venit să mă ia, am plâns din nou, pentru că nu voiam să mă duc acasă.

De când a murit tata, eu și Dieter a trebuit să fim cei puternici acasă. Iar de când Dieter a plecat să locuiască în Berlinul de Vest, acest rol a căzut din ce în ce mai mult pe umerii mei. Dar cu Hans nu trebuie să mă prefac că sunt puternică. Pot fi eu însămi. Stă în pragul ușii, privindu-mă cu ochi albaștri senini.

— Vino aici, îmi zice el, luându-mă de mână și conducându-mă în apartament.

Are părul ud, de parcă tocmai a ieșit de la duș, și miroase a săpun. Mă trezesc plângând, în timp ce îi povestesc despre drumul meu de dimineață până la stația Friedrichstrasse.

— Trebuia să ne întâlnim cu Dieter la Hauptbahnhof, suspin eu, și apoi să mergem pe lacul de la Wannsee.

Hans mă duce în sufragerie, unde mama lui, Frau Fischer, citește numărul de astăzi al ziarului *Neues Deutschland*. Cu câțiva ani mai în vârstă decât mama, Frau Fischer este o femeie frumoasă, cu părul castaniu îngrijit, care își suportă necazurile cu răbdare și tărie. Păstrează apartamentul impecabil și întotdeauna miroase a ceară de albine. Când mă vede intrând, lasă ziarul și își dă jos ochelarii de citit, așezându-i pe o măsuță, în fața a două fotografii înrămate: una cu Hans, făcută acum câteva luni, când a împlinit șaptesprezece ani, și una cu soțul ei, care a fost ucis în Rusia, în timpul războiului. Hans nu și-a cunoscut niciodată tatăl.

— Stai jos, scumpo, spune Frau Fischer, făcând semn spre un scaun.

Nu trebuie să mă întrebe care este problema.

— Vrei un ceai?

Îmi șterg ochii și scutur din cap.

— Nu, mulțumesc.

— De fapt, ești norocoasă că m-ai prins aici, zice Hans. Eram pe picior de plecare.

Frau Fischer își mușcă buza și se încruntă.

— Încotro? întreb.

Hans face un gest de nerăbdare cu mâinile.

— Uite ce e, nu putem sta, pur și simplu, în timp ce guvernul întinde sârmă ghimpată. Trebuie să facem ceva. Să acționăm. Oamenii din Berlinul de Vest protestează. Dacă stăm cu mâinile-n sân, o să creadă că ne dorim un zid în mijlocul Berlinului. Dacă lăsăm autoritățile să scape cu asta, Berlinul va fi divizat pentru totdeauna.

Așa e Hans, ripostează. Zâmbesc în fața fervorii lui. Frau Fischer pare îngrijorată.

— Trebuie să ai grijă, Hans. Adevărul este că unii oameni chiar își doresc să existe un zid. Nu vrei să ai probleme cu partidul.

Privirea ei se îndreaptă spre mine. Știe ce s-a întâmplat cu tata, când s-a alăturat protestelor din 1953. Cu soțul ei mort, Hans este tot ce i-a rămas.

— Dar nu înțelegi? zice Hans. Comuniștii au acționat complet irațional. De data asta, americanii și britanicii vor fi de partea noastră. Nu-i vor lăsa pe est-germani să scape construind un zid. Și de ce ar trebui să lupte în numele nostru, dacă noi nu ne sinchisim măcar să luăm atitudine?

Mă gândesc în sinea mea, „mama nu e de aceeași părere”, dar nu spun nimic, pentru că îmi doresc foarte mult ca Hans să aibă dreptate.

— Vin cu tine, zic, ridicând privirea spre el.

Mă întorc spre Frau Fischer.

— Nu vă faceți griji, mă voi asigura că nu va face niciun fel de prostie.

Fața ei se relaxează puțin.

— În regulă.

Odată ajunși afară, Hans o ia spre Alexanderplatz. Merg repede, să țin pasul cu el. În timp ce ne îndreptăm spre Prenzlauer Allee, îl întreb de unde a auzit prima dată vestea că frontiera a fost închisă.

— De la radio, bineînțeles. Bănuiesc că nu ai deschis radioul azi-dimineață?

Am clătinat din cap.

— Mama dormea și n-am vrut s-o trezesc.

Încuviințează din cap, în semn că a înțeles. Când ajungem în Alexanderplatz, este de nerecunoscut față de cum era dimineață. Atunci – și îmi pare că între timp a trecut o viață –, uriașa piață din beton era goală, cu excepția câtorva indivizi în față la Rotes Rathaus. Acum, că vestea s-a răspândit, piața e plină de oameni. S-au adunat, așa cum fac oamenii în astfel de momente – când izbucnește războiul, când se anunță pacea și când libertățile sunt luate. Faptul că văd atâția oameni în Alexanderplatz mă face să mă simt neliniștită, știind ce s-a întâmplat aici în 1953, așa că mă agăț de brațul lui Hans, lucru pe care nu l-am mai făcut niciodată.

Își pune mâna peste a mea și o strânge.

— Rămâi aproape, îmi spune el la ureche.

Exact asta intenționez să fac. Ne croim drum spre centrul pieței. Sunt tot felul de oameni: bărbați, femei, copii. La fel ca pasagerii pe care i-am văzut în această dimineață în stația Friedrichstrasse, sunt uimiți, furioși, confuzi. Femei de vârstă mijlocie, probabil văduve de război, s-au strâns în grupuri, vorbind, cu batiste în mâini, frângându-și mâinile, arătând spre vest. Poate au copii sau părinți bătrâni acolo. Grupurile mai tinere scandează *Freiheit*, libertate. Hans îi privește cu atenție și observ o sclipire de nerăbdare în ochii lui. Protestatarii de acest fel sunt cei care vor fi arestați primii, dacă autoritățile intervin, așa că încerc să îl îndrept

pe Hans în direcția opusă, ținând cont de promisiunea pe care i-am făcut-o lui Frau Fischer, de a-l ține în siguranță.

Dar tot mai mulți oameni se înghesuie în piață și, pe măsură ce mulțimea se strânge în jurul nostru, încep să mă neliniștesc. Mulțimile pot fi volatile, un singur cuvânt sau un singur gest e suficient să aprindă o scânteie, care în orice moment se poate transforma într-un infern. Oamenii strigă, supărați pe sârma ghimpată care a fost întinsă la graniță, dar după un timp disting și alte voci în mulțime – nu toată lumea de aici se opune închiderii graniței. Se scandează lozinci antioccidentale: „Imperialismul este rău!” și „Moarte porcilor fasciști!”. Hans i-a observat și el.

— Stasi, zice el, dând din cap în direcția unui bărbat care proclamă puterea statului socialist. Pun pariu că ăștia au fost infiltrați de partid.

La auzul cuvântului Stasi, mă înfior. Prescurtarea pentru *Ministerium für Staatssicherheit*, Ministerul Securității Statului, Stasi este temut de oamenii obișnuiți. Nu poartă uniforme, așa că arată ca niște cetățeni obișnuiți, dar îi supraveghează îndeaproape pe toți, fiind mereu atenți la orice semn de disidență la adresa partidului. De asemenea, angajează un număr mare de informatori neoficiali, *Inoffizielle Mitarbeiter,* cunoscuți pe scurt sub denumirea de IM, oameni obișnuiți care își spionează prietenii, vecinii, colegii, chiar și membrii familiei, și raportează ofițerilor care îi controlează. Bineînțeles că nimeni nu recunoaște că este informator, altfel, oamenii ar înceta să mai vorbească cu ei și atunci nu ar mai avea nimic de raportat. Întregul sistem se bazează pe secretomanie și pe disponibilitatea unora de a-și trăda prietenii de dragul… a ce? Al statului? Sau e vorba de câștigul personal? Niciodată nu am înțeles.

Poate că e doar paranoia, dar deodată am sentimentul că suntem urmăriți. Mă simt prea bine îmbrăcată și vizibilă în rochia mea galbenă, în mijlocul acestei mulțimi de oameni care poartă în mare parte gri și maro, culorile vieții de zi cu zi. Arăt de parcă aș fi gătită pentru o petrecere. Mă imaginez identificată într-un raport Stasi – fata în rochie galbenă.

Aș vrea să plecăm, dar devine din ce în ce mai dificil să ne mișcăm, pe măsură ce mulțimea crește. Mă uit spre marginea pieței și inima îmi stă în loc. În fața la Rotes Rathaus, luptătorii din fabrici stau în linie, cu picioarele bine înfipte în pământ, cu pistoalele și puștile pregătite.

— Uite, îi zic, arătând spre Rathaus. Cred că ar trebui să plecăm acum.

Dar mulțimea se năpustește înainte, spre luptători, iar noi suntem târâți odată cu ea. Nu putem face nimic. Cineva trebuie să fi dat un semnal, pentru că luptătorii încep să se miște în formație spre mulțime. „Vă rog să nu trageți”, zic în gând. Dacă încep să tragă acum, va fi un masacru.

Deja suntem aproape de zona din față a mulțimii. Un tânăr strigă că sârma ghimpată „este ilegală” și este „o încălcare grosolană a libertăților”. Are o atitudine pașnică, iar cuvintele lui sunt bine gândite și articulate,

totuși, trei luptători se îndreaptă imediat spre el. Doi dintre ei îl apucă de brațe, iar al treilea îi înfige pușca în spate. Tânărul se zbate în zadar să se elibereze, în timp ce luptătorii îl conduc sub amenințarea armei și îl împing în spatele unei dube fără geamuri. Sunt mai multe astfel de dube parcate la marginea pieței. Văd o mulțime de protestatari nervoși scoși în acest fel, în special bărbați tineri. Mă gândesc, „vor fi închiși și interogați; cei de la Stasi îi vor avea la dosar pentru totdeauna; familiile lor s-ar putea să nu mai audă niciodată de ei". Circulă astfel de povești.

— Ar trebui să plecăm de aici, zice Hans.

Sunt complet de acord. Dar tocmai atunci un nou grup de protestatari se năpustește în față. Fie nu sunt conștienți de ceea ce fac luptătorii, fie nu le pasă. Un membru foarte vocal al grupului, un individ furios, cu păr lung, le strigă luptătorilor:

— Toți sunteți marionete ale Partidului Comunist! Lași! Nu sunteți cu nimic mai buni decât gardienii unui lagăr de concentrare!

Lovește aerul cu pumnul. Însoțitorii lui se alătură cu entuziasm strigătelor. Noi stăm prea aproape de ei. Deși le împărtășesc sentimentele, nu vreau să fiu arestată. Șase luptători încep să alerge spre noi. Dacă nu ne mișcăm acum, vom fi arestați împreună cu întregul grup. Observ o breșă în mulțime și îl trag pe Hans spre ea. Ne împingem pe lângă zeci de oameni și ne trezim brusc pe margine, liberi de mulțime. Mă aplec în față, cu mâinile pe genunchi, și încerc să-mi trag sufletul. Inima îmi bate cu putere în piept. Hans își pune mâna pe spatele meu.

— Ești bine?

Mă îndrept, încuviințând din cap.

— Da, sunt bine.

Dar Hans nu se uită la mine. Se uită la cei care îi arestează pe bărbatul furios și pe prietenii lui. Privirea i se îngustează.

— Trebuie să plec din țara asta, își zice el în barbă. Nu pot să rămân aici. Nu acum.

Știu ce simte, dar nu știu cum putem pleca acum, cu sârma ghimpată și cu securitatea atât de strictă. Ne întoarcem tăcuți pe Stargarder Strasse, fără să ne mai ținem unul de celălalt. Sunt uluită de ce s-a întâmplat azi-dimineață și de ceea ce tocmai am văzut în Alexanderplatz. În timp ce mergem, îmi amintesc de toate momentele în care Dieter a încercat să ne convingă să îl urmăm în Vest și de scuzele pe care i le-am tot oferit – mai am doar câțiva ani de școală, Brigitta va simți lipsa prietenilor, mama vrea să fie aproape de locul unde sunt îngropați tata și Oma Klara, bunica noastră, suntem norocoși că avem un apartament și un vecin bun. Acum îmi dau seama cât de înguști la minte am fost, să nu plecăm când am avut ocazia. Dar de unde să fi știut? Conducătorul nostru, Walter Ulbricht[1], a spus că nimeni nu are intenția de a construi vreun zid. Acum știu că am greșit când l-am crezut. Și decid chiar în clipa asta, pe loc, să nu mai am încredere în nimic din ceea ce îmi va spune vreun oficial de partid în

viitor, ci doar în ceea ce văd cu ochii mei și simt în inima mea.

Când ajungem la clădirea lui Hans, ne oprim. El se uită la mine de parcă ar vrea să spună ceva. Întinde brațul, apoi se oprește și își bagă mâinile în buzunare. Își drege vocea.

— Ei bine… ar trebui să mă duc s-o anunț pe mama că sunt încă în viață.

Zâmbește slab, la încercarea lui de a glumi.

— Sigur.

Nu se mișcă, așa că zic:

— O să îi spui ce am văzut? Despre oamenii care au fost arestați?

— Absolut, zice el, aprobând din cap.

Veselia lui a dispărut și mă privește foarte serios.

— Toată lumea trebuie să înțeleagă ce se întâmplă cu țara asta.

— Bineînțeles.

Mă întorc să plec. Nu pot să-i spun mamei ce am văzut, ar îngrijora-o prea mult.

— Ne mai vedem.

O iau înapoi spre clădirea noastră și urc scările. De data asta, nu mai e nici urmă de Frau Lange. Apartamentul lui Herr Schiller este de asemenea tăcut, când trec pe lângă el. Ne petrecem seara în liniște, nimeni nu vrea să vorbească despre evenimentele zilei. Când mă duc la culcare, desfac fermoarul rochiei galbene și o las să alunece pe podea. O pun înapoi pe umerașul din dulap și mă așez în pat. Brigitta e deja în patul de sus. Mă întind pe patul de jos și o ascult cum se foiește. Îmi dau seama că se gândește la ceva.

— Sabine?

— *Ja?*

— Cred că Herr Schiller ne va ajuta să părăsim Berlinul de Est.

Nu mă așteptam ca ea să spună așa ceva.

— Ce te face să crezi asta?

— O, după felul în care s-a uitat la noi când a plecat. Sunt sigură că are un plan.

Cred că a citit prea multe basme în care prințul curajos o salvează pe prințesa întemnițată, dar îi spun doar:

— Noapte bună, Brigitta. Încearcă să dormi.

Mi-am petrecut cea mai mare parte a nopții stând trează, gândindu-mă la Dieter, de cealaltă parte a sârmei ghimpate, întrebându-mă dacă se gândește la noi.

---

1 Președintele comunist al RDG între 1960 și 1973 (n. tr.).

2

TERITORIU INTERZIS

Sabine

Când eu și Brigitta ne trezim a doua zi, mama e deja plecată la lucru. Ne ducem în bucătărie să luăm micul dejun. În timp ce mâncăm ce a mai rămas din *Schwarzbrot*, deschid radioul, sperând să aud că sârma ghimpată a dispărut în mod miraculos, că Aliații occidentali au ordonat îndepărtarea ei, că totul a fost un vis urât. Dar sunt dezamăgită. Restricțiile sunt mai drastice ca niciodată. Mii de oameni din Berlinul de Est, care lucrează în Berlinul de Vest, nu au voie să treacă granița. Li se spune să își găsească un loc de muncă în Berlinul de Est.

Închid radioul. În clipa asta, nu vreau să mai aud nimic. În clipa asta, nu putem face nimic altceva decât să încercăm să ne continuăm viețile.

Aproape că nu mai avem mâncare, așa că, după micul dejun, îi spun Brigittei că mergem la magazin. Iau punga de cumpărături din cârligul de pe ușa bucătăriei și desfac capacul cutiei de biscuiți, în care ținem *Ostmarks*. Ne-au mai rămas douăzeci de mărci, până când va primi mama banii, la sfârșitul lunii. Cel puțin mâncarea este ieftină în Berlinul de Est. Dacă găsești ceva de cumpărat, bineînțeles.

Ne îndreptăm spre magazinul din colț, care are o firmă uzată din lemn, pe care scrie *Lebensmittel* – Alimentara. Înainte, magazinul purta numele proprietarilor – Herr și Frau Maier –, un cuplu de berlinezi bătrâni, loiali, care au trăit toată viața în acest cartier și știu tot ce se întâmplă pe aici. Când cineva voia să se pună la curent cu bârfele locale, zicea: „Mă duc la Maier, să cumpăr câte ceva.” Dar comuniștii au eliminat denumirile tradiționale ale magazinelor și le-au înlocuit cu denumiri funcționale, iar acum magazinul se numește cu optimism *Lebensmittel*, în speranța că ar putea vinde ceva comestibil.

Brigitta ia un coș de la ușă și ne plimbăm prin magazin, căutând ceva de cumpărat. Din micuțul raion de fructe și legume, Brigitta ia niște cartofi, dar îi pune repede la loc. Sunt pătați cu puncte negre și deja încolțesc.

— Cei din spate nu sunt atât de răi, îi zic.

Brigitta alege patru cartofi care sunt mai puțin pătați decât tovarășii lor și îi pune în coș. Morcovii sunt acoperiți de o peliculă albă, așa că îi las.

— Ce zici de o ceapă? mă întreabă ea.

Ia una, dar i se storcește în mână, lăsându-i o dâră de mâzgă albă pe vârful degetelor. Mă întreb unde găsește Herr Schiller legume decente pentru prăjelile lui. Aleg o varză albă care arată mai puțin jigărită și o pun în coș. Fructe nu sunt deloc. Nu-mi amintesc când am gustat ultima dată o portocală.

Trecem la rafturile cu conserve și ne aprovizionăm cu carne poloneză, de import. În cele din urmă, mergem spre rafturile pline de sticle verzi și maro identice. În unele dintre ele e bere, iar în altele, suc de roșii. E imposibil să le deosebim fără să citim etichetele decolorate. Aleg una care pretinde a fi suc de roșii și ne îndreptăm spre casa de marcat. Apoi îmi vine o idee.

Herr și Frau Maier sunt singurii oameni cu telefon pe care îi cunosc. Îl țin în biroul din spatele magazinului și sunt bucuroși să îi lase pe oameni să-l folosească, pentru câțiva pfennigi. Aș putea încerca să-l sun pe Dieter, la hotel. El nu are telefon în apartament, dar hotelul are. Mi-a dat odată numărul de telefon, să-l pot contacta în caz de urgență. L-am notat într-o agendă legată în piele, pe care o țin în comoda din dormitorul nostru. Agenda am primit-o cadou de la Oma, când am împlinit șaisprezece ani. Acum îmi doresc să mă fi gândit să o iau cu mine, dar nu va dura mult să mă duc acasă și să o aduc. Gândul că aș putea vorbi cu Dieter mă înveselește.

O recunosc pe femeia din fața noastră, de la coadă. Lucrează la coaforul de pe Pappelallee. Nu mă cunoaște, dar cred că o cheamă Frau Klein. Își ridică coșul cu ambele mâini și îl pune lângă casă. E plin de conserve de carne și cartofi pătați.

— *Guten Tag*, Frau Klein, zice Frau Maier, în timp ce bate prețurile la casa de marcat. Cum vă simțiți astăzi?

Frau Klein își trece o mână peste părul coafat permanent și oftează. Se apleacă aproape de Frau Maier și coboară vocea.

— Să vă spun drept, sunt îngrijorată de ce se va întâmpla cu afacerea. Avem o grămadă de clienți din Berlinul de Vest, dar acum n-o să mai poată veni.

Îi aruncă lui Frau Maier o privire plină de subînțeles. Frau Maier o înțelege. Clatină din cap și scoate un țâțâit.

— Am încercat să o sun pe sora mea, azi-dimineață, continuă Frau Klein, în timp ce pune cartofii în sacoșa de cumpărături. Știți, cea care locuiește în Spandau?

Nu vreau să trag cu urechea, dar stau atât de aproape, încât nu pot să nu aud. Ciulesc urechile, când pomenește de Spandau. Este un cartier periferic al Berlinului de Vest.

— Dar n-am reușit, spune Frau Klein.

Se uită prin magazin, de parcă s-ar aștepta ca Stasi să fi plantat dispozitive de ascultare în varză, apoi continuă cu voce și mai joasă.

— Liniile telefonice către Berlinul de Vest au fost întrerupte.

Simt cum pălesc brusc. Liniile telefonice au fost întrerupte? Dacă e adevărat, atunci nu mai am cum să-l contactez pe Dieter. Mă uit la Frau Maier, sperând că va contrazice ceea ce tocmai a spus Frau Klein, dar ea încuviințează din cap.

— Știu. Am încercat și eu telefonul azi-dimineață. Nici eu n-am reușit să obțin legătura.

Deci, asta este, așadar. Nu are rost să o întreb pe Frau Maier dacă pot folosi telefonul ei. Frau Klein termină de pus cumpărăturile în sacoșă și își scoate portofelul, să plătească.

— Presupun că va trebui să-i scriu, spune ea, în timp ce întinde niște *Ostmarks* mototolite.

Frau Maier pune bancnotele în casa de marcat și numără apoi restul.

— Aveți grijă ce scrieți, zice ea, lăsând monedele în mâna lui Frau Klein. Stasi deschide toate scrisorile între Berlinul de Est și Berlinul de Vest. Citesc tot.

Frau Klein aprobă.

— Nu vă faceți griji, o să fiu atentă.

Apoi își ridică sacoșa de cumpărături de pe tejghea și pleacă, luând cu ea orice speranță pe care o aveam de a-l contacta pe Dieter.

Dieter

Luni dimineață devreme, intru în bucătăria hotelului și nimeresc direct într-o ceartă aprinsă între directorul hotelului, Herr Pohl, un bărbat scund și rotofei, predispus la crize de furie, și bucătarul-șef, un italian înflăcărat, căruia i se spune Signor Settino.

— Sunt oaspeți care așteaptă de mai bine de o jumătate de oră cafeaua de dimineață, strigă Herr Pohl, înroșindu-se ca o sfeclă.

— Nu este problema mea! exclamă Signor Settino, ridicând mâinile în aer. Eh, eu nu am persone. Chelnerii nu au cum sa ajunge la lucru. Ei locuiesc an Berlinul de Est. Nu pot trece granița.

Signor Settino mă vede.

— Ah, Dieter, te rog să duci cafeaua asta sus.

Flutură din mână și îmi arată o tavă cu căni de cafea argintii.

— Acum, *scusi*, Herr Pohl, am treaba de facut.

Se îndepărtează de directorul hotelului, care arată tulburat și nedumerit.

Fac ceea ce mi se spune. Azi n-o să ne lipsească doar chelnerii. Mai sunt cameristele, personalul de la recepție, hamalii, care locuiesc cu toții în Berlinul de Est. Niciunul n-o să poată ajunge la serviciu. Peste tot în

Berlinul de Vest trebuie să fie magazine, birouri și hoteluri unde lipsesc jumătate dintre angajați. *Grenzganger*, cei care locuiesc în Est și lucrează în Vest, vor trebui să își găsească locuri de muncă în Berlinul de Est. În loc să lucreze într-un hotel sau într-un magazin occidental elegant, probabil că vor ajunge într-o fabrică ponosită, unde se fac Trabanturi.

Sunt ocupat toată dimineața, servind în restaurant, ajutând la căratul bagajelor oaspeților și preluând comenzile din bucătărie. Herr Pohl s-a închis în biroul lui, unde întocmește planuri pentru a recruta personal nou, care să-l înlocuiască pe cel pierdut. La ora unu, mă strecor din bucătărie, unde timp de o oră am curățat cartofi, și mă duc în holul hotelului, unde recepționera, Kerstin, verifică registrul de rezervări.

— *Guten Tag*, Kerstin.

Își ridică privirea din registru și îmi zâmbește timid.

— Dieter, ce mai faci?

— Bine. Mă întrebam dacă nu cumva a sunat sora mea, Sabine? M-am gândit că poate încearcă să ia legătura, pentru că…

Vocea mea se stinge. Kerstin își înclină capul într-o parte și se uită la mine cu simpatie.

— Îmi pare rău, nu ai aflat?

— Ce să aflu?

— Liniile către Berlinul de Est sunt moarte. Noi nu-i putem suna, iar ei nu ne pot suna.

Verdammt! La naiba!

Strâng pumnii. Simt cum furia crește în mine. Comuniștii nu numai că și-au întemnițat oamenii, dar au tăiat toate liniile de comunicare. Aș putea să-i scriu lui Sabine, dar Stasi va deschide scrisoarea și o va citi, cu siguranță. Trebuie să găsesc o altă modalitate s-o contactez pe Sabine, dar în clipa asta nu am nicio idee.

Sabine

În următoarele câteva zile, urmărim situația prin radio. Așa cum a prezis mama, America, Marea Britanie și Franța nu au făcut nimic pentru a forța îndepărtarea sârmei ghimpate. Pe alocuri, echipe de luptători din fabrici au început să construiască un Zid solid, din blocuri de beton și resturi provenite de la clădirile bombardate. Și tot nu știm unde a plecat Herr Schiller. Nu l-am mai văzut de când ne-a adus varza călită și cartofii. Ciulesc urechile de fiecare dată când trec pe lângă ușa lui, iar o dată sau de două ori chiar am bătut la ușă, dar nu mi-a răspuns. Brigitta încă mai crede că pune la cale un plan de evadare pentru noi toți. Aș vrea să-i împărtășesc optimismul, dar nu pot.

Fac plimbări, atrasă de graniță ca o molie de lumină. Văd efectele pe care le are Zidul asupra oamenilor obișnuiți. O mamă din Berlinul de Vest își ține fiul nou-născut lângă sârma ghimpată, pentru ca o femeie mai în

vârstă, probabil bunica lui, să-i sărute fruntea mică și zbârcită. Tot în Berlinul de Vest, o tânără mireasă îmbrăcată într-o rochie din satin până la genunchi, cu un buchet de flori în mână, stă alături de proaspătul ei soț și salută un cuplu de vârstă mijlocie (părinții ei?) din Berlinul de Est, care se apleacă de la o fereastră de la etajul trei.

Într-o zi, mă duc pe Bernauer Strasse. Auzisem despre această stradă din frânturi de conversație în magazin. Pe o parte, casele sunt în Vest, iar pe cealaltă parte, în Est. Pe ambele părți, strada în sine și trotuarele aparțin Vestului. Înainte de închiderea frontierei, oamenii care locuiau în partea de est nu trebuiau decât să iasă pe ușa din față și erau în Berlinul de Vest. Acum, ușile acelea sunt încuiate și păzite, iar ferestrele de la parter sunt zidite.

Mă apropii de Bernauer Strasse, de pe una dintre străzile laterale. În apropiere, e un grup mic de bărbați și femei care stau de vorbă. Mă opresc nu departe de ei și mă uit spre graniță. Nu pot intra chiar pe Bernauer Strasse, deoarece drumul lateral este baricadat cu sârmă ghimpată. Aici, încă nu au început să construiască Zidul. Trei polițiști de frontieră, cu puștile pe umăr, patrulează pe lângă sârmă. Pe partea de vest, protestatarii strigă la gardieni, numindu-i gardieni de lagăre de concentrare.

Nu este nimic neobișnuit în toate astea. Mă pregătesc să plec, tocmai când un zgomot de pe o stradă laterală din apropiere atrage atenția gărzilor. Doi dintre ei se duc să vadă despre ce este vorba, în timp ce al treilea gardian rămâne lângă sârma ghimpată. Dar e ceva ciudat la el.

E un tânăr înalt și subțire, care poartă uniforma completă de soldat, cu cizme până la genunchi și cască de metal, dar nu este atât de rigid ca și camarazii lui. Din contră, pare agitat. Se apropie de sârmă, o atinge cu mâinile goale, apoi se îndepărtează din nou. Repetă acest lucru de câteva ori. Unul dintre gardienii care s-au dus să vadă ce se întâmplă îi strigă:

— Ce faci?

— Doar inspectez sârma, zice tânărul soldat. Deja începe să ruginească.

— Las-o în pace, îi spune celălalt gardian, mâine va fi înlocuită cu beton.

Gardianul tânăr se îndepărtează de sârmă, dar jumătate de minut mai târziu se întoarce, iar de data asta văd destul de clar ce face. Împinge sârma în jos cu mâna, reducându-i înălțimea. Ceilalți doi gardieni nu observă. Tânărul se îndepărtează din nou de sârmă, se uită în jur și o ia la fugă, sprintând spre sârmă, apoi sare în aer și se aruncă peste ea, cu brațele întinse, pentru a se echilibra. Pușca îi atârnă de umărul drept. Pentru o clipă, pare suspendat în aer. Un bliț clipește dinspre vest. Tânărul aterizează în picioare. Se aud strigăte de bucurie din partea protestatarilor de pe partea cealaltă. Este urcat într-o dubă a poliției și este luat de acolo. În siguranță.

Ceilalți polițiști de frontieră se trezesc brusc și aleargă înapoi la sârma ghimpată, cu puștile pregătite. Dar au ajuns prea târziu. Tânărul soldat a dispărut. Dintr-un singur salt, și-a riscat viața, în încercarea de a obține libertatea, și a câștigat.

Inima îmi bate cu putere, din cauza a ceea ce tocmai am văzut, la ideea că este posibil să evadezi, dacă ai curaj și profiți de șansă, atunci când o ai.

Mă îndrept spre casă, nerăbdătoare să le spun mamei și Brigittei ce am văzut. Când intru în apartament, mă întâmpină un miros familiar de tutun și varză călită. Mă grăbesc să intru în bucătărie și descopăr că avem un musafir. Herr Schiller s-a întors.

Probabil că abia a sosit, pentru că mama e ocupată să-i pregătească o cană cu ceai, pe care o pune pe masă. Este încruntată și are buzele strânse. Mă întreb ce se întâmplă. Brigitta, însă, îmi zâmbește și îmi face cu ochiul, de parcă ar cunoaște un secret special.

— Stai jos, îmi spune Brigitta. Herr Schiller are niște vești interesante pentru noi.

Mă alătur lui Herr Schiller și Brigittei, la masă. Mama se așază pe al patrulea scaun, cu mâinile strânse atât de tare, încât i se albesc articulațiile degetelor.

Herr Schiller își bea ceaiul, sorbind cu înghițituri mari.Poartă o cămașă veche, în carouri, pătată cu ulei. Părul îi e răvășit și mâinile îi sunt acoperite de zgârieturi. Are un bandaj pe degetul mare de la mâna stângă. Mă întreb ce naiba a făcut de a ajuns în halul ăsta. După ce termină ceaiul, pune cana pe masă, își șterge gura cu dosul mâinii și se uită la fiecare dintre noi pe rând.

— Cred că pot să vă duc în Berlinul de Vest, zice el, pe un ton șoptit. Asta, dacă vreți să veniți cu mine.

Brigitta sare de pe scaun.

— Da, vrem, nu-i așa, mamă? Sabine? Vrem să fim cu Dieter.

Obrajii ei sunt îmbujorați de emoție. Eu sunt atât de surprinsă, încât, pentru o clipă, nu știu ce să spun. Mama pare palidă.

— Vom fi în siguranță?

Mă gândesc la gardianul pe care l-am văzut azi sărind peste sârmă. A avut noroc că nu a fost împușcat și ucis. Peste tot pe unde am fost în Berlin, sârma ghimpată e păzită de oameni înarmați.

— Vom fugi prin canalizare? întreabă Brigitta, cu ochii mari. Michaela Mann a spus că i-a auzit pe părinții ei vorbind despre oameni care au evadat prin canalizare.

Mama oftează îngrozită, ducându-și mâna la gură. Herr Schiller pare nedumerit.

— *Nein, nein, mein Liebchen*, zice el, bătând-o pe Brigitta pe mână, nu va trebui să mergem în subteran.

Mama oftează.

— Și atunci? întreb eu.

Herr Schiller își atinge nasul cu degetul.

— Mai sunt încă unul sau două lucruri pe care trebuie să le rezolv, înainte de a fi sigur că va funcționa, așa că nu voi intra în detalii acum. Dar, dacă totul este în regulă, voi veni să vă iau mâine, la ora nouă seara. Puteți fi gata?

Mă uit peste masă la mama și ridic sprâncenele, în semn de întrebare. Întotdeauna a avut rețineri să lase în urmă locurile familiare, apartamentul, slujba ei. Dar lucrurile stau altfel acum. Fiul ei este de cealaltă parte a Zidului. El nu poate veni aici, iar noi nu putem merge acolo. Dacă nu profităm de șansa asta, s-ar putea să nu-l mai vedem niciodată. Mama se uită la mine de parcă ar vrea să o liniștesc. Mă gândesc la ce am văzut în Alexanderplatz și la ce a spus Hans despre nevoia de a pleca din Berlinul de Est. Mă întorc spre Herr Schiller.

— Mai este loc pentru încă două persoane, în planul dumitale?

El scutură din cap.

— Din păcate, nu. Mă tem că va fi o limită severă de spațiu. Asta înseamnă că nu puteți aduce cu voi mai mult de un singur bagaj mic.

Îmi vine greu să accept, să mă gândesc că avem o șansă să fugim, dar va trebui să-mi las în urmă prietenul și pe mama lui. Însă ce pot să fac? Prima mea datorie este față de familia mea. Mă uit din nou la mama.

— Ar trebui să încercăm, îi zic. S-ar putea să fie singura noastră șansă.

Ea mișcă din cap, imperceptibil.

— *Gut*, zice Herr Schiller, ridicându-se în picioare. Nu uitați, mâine, la nouă. Voi veni după voi.

Dieter

— *Das ist Scheiss!* Asta e o tâmpenie.

Îmi pot auzi exasperarea din voce. Pur și simplu, Bernd nu înțelege. Așa că încerc să-i explic încă o dată.

— Ascultă, dacă americanii ar fi vrut să facă ceva în legătură cu asta, ar fi făcut-o până acum. Este deja mult prea târziu. Au întins sârma ghimpată acum cinci zile, pentru numele lui Dumnezeu. Deja ridică un zid. Germanii din Est și sovieticii spun: „’te-n moaș’-ta, Kennedy!”. Dar americanii nu vor face nimic în privința asta, se tem că dacă o vor face va izbucni cel de-al treilea război mondial.

Bernd nu știe ce să spună. Nu cunoaște pe nimeni acolo, de cealaltă parte a sârmei ghimpate. Suntem într-un *Kneipe* din Kreuzberg și bem bere. Este un loc boem, genul de bar care atrage artiști, studenți și agitatori politici. Exemplare vechi ale ziarelor săptămânii sunt împrăștiate pe mese și pe bănci.

— Îmi permiteți? îl întreb pe tipul de la masa alăturată, aplecându-mă să iau un ziar pe care nu-l mai citește.

El împinge ziarul în direcția mea și ia o înghițitură de whisky. Este

ediția de miercuri a *Bildzeitung*.

— Uită-te la asta, îi spun lui Bernd, aruncându-i ziarul în față.

Der Osten handelt – Was tut der Westen?
Der Westen tut NICHTS!

Estul acționează – ce face Occidentul?
Occidentul nu face NIMIC!

În timp ce Bernd citește articolul din *Bildzeitung*, tipul cu whiskyul îmi dă un exemplar din *Die Welt*. Imaginea de pe prima pagină este uimitoare.

— Hei, Bernd, uite aici.

Bernd lasă deoparte *Bildzeitung* și se uită la fotografia pe care i-o arăt. O studiez și eu.

Fotografia ștearsă arată un soldat sărind peste sârma ghimpată, pe una dintre străzile laterale, de lângă Bernauer Strasse. Aparatul de fotografiat l-a surprins în aer, cu piciorul drept atingând doar vârful sârmei și cu piciorul stâng în spate. Brațele îi sunt întinse pentru a se echilibra, iar mâna dreaptă se ține de cureaua puștii care îi atârnă pe umăr. Este un adevărat instantaneu de acțiune – genul de lucru care va face înconjurul lumii și va fi pe prima pagină a tuturor ziarelor. În fundal, un grup de oameni din Berlinul de Est stau de vorbă. În mod clar, nu se așteptau să vadă un asemenea spectacol, altfel ar fi fost mai atenți. Mă uit mai bine la grupul din fundal. Nu se vede clar, dar una dintre persoane seamănă foarte bine cu Sabine.

— Așadar, ce zici? îl întreb. Până și gărzile lor evadează, dacă pot. Cel puțin cei care au jumătate de creier.

— Adevărat, zice Bernd. Este o situație teribilă, dar cu siguranță cineva o să facă ceva în privința asta. Britanicii? Sau francezii?

Ia o înghițitură de bere. Eu pufnesc cu dispreț.

— Glumești? Francezii nu au stomacul sau resursele necesare pentru o luptă cu Germania de Est, iar britanicii nu vor face nimic fără ca americanii să îi țină de mână. Nu, dacă vrem să-i ajutăm pe concetățenii noștri berlinezi din Est, atunci va trebui să o facem noi înșine.

Bernd se îneacă.

— Ce sugerezi? bâiguie el. Ce pot face oamenii obișnuiți, dacă armatele americană și britanică nu vor să se implice?

— Ei bine, nu știu în clipa asta, dar trebuie să se poată face ceva.

Mă simt tulburat. Adevărul este că nu știu ce pot face pentru a-i ajuta pe oamenii din Est. Simt doar că ar trebui să fac ceva.

Bernd clatină din cap spre mine.

— Dacă est-germanii prind pe cineva care îi ajută pe ai lor să evadeze, îl bagă la închisoare, cu siguranță.

Îi ignor comentariul. Știu că are dreptate, dar familia mea este cea închisă în spatele Zidului. Trebuie să încerc să fac ceva. Prind privirea bărbatului care stă la masa alăturată, cel care mi-a dat ziarul. Se uită la mine. „Doamne”, mă gândesc, „sper că nu e un spion Stasi”. Îmi dau seama că poate am vorbit pripit, într-un loc public. Cumva, însă, nu cred că e spion; arată prea bine, cu părul blond, care îi cade peste ochi, și cu haine occidentale la modă, combinate cu o manta de militar. Cei de la Stasi sunt toți niște roboți.

— Se face târziu, zice Bernd, uitându-se la ceas.

Se ridică să plece.

— Stai puțin, îi zic, ridicându-mi berea.

Am tot protestat și nu am apucat să o beau. Bernd se îndreaptă spre ușă, în timp ce eu dau pe gât berea rămasă. Mă ridic în picioare, să-l urmez, iar bărbatul de la masa alăturată se ridică și el.

— *Warten Sie, bitte*, zice el. Așteaptă.

Vorbește în germană, dar mai e ceva în accentul lui. Olandez? American? Mă întorc cu fața la el și îmi întinde mâna, în semn de salut.

— Harry, zice el, cu un accent care am impresia că e mai mult american decât olandez.

Îi iau mâna.

— Dieter.

Nu sunt obișnuit ca străinii să se prezinte în felul ăsta și îl privesc cu precauție. Îmi strânge mâna ferm și râde.

— Îmi pare rău, dar n-am avut cum să nu aud conversația voastră de adineauri.

Are o alură oarecum aspră și genul de farmec de care toate fetele sunt atrase. Își dă părul de pe frunte și mă privește cu ochi căprui, calmi. Simt că nu e periculos și încep să mă relaxez puțin. Ridic din umeri.

— Nu e o problemă.

Bagă mâna în buzunarul hainei și scoate o bucată de hârtie.

— Ascultă, dacă vrei cu adevărat să faci ceva să-i ajuți pe oameni să iasă din Berlinul de Est, vino vineri la o întâlnire.

Îmi dă bucata de hârtie, cu o adresă și o oră mâzgălite pe ea. Jakobstrasse nr. 51, vineri, ora 20.00.

— Avem nevoie de oameni ca tine, zice el.

Apoi se întoarce și pleacă, fără să aștepte un răspuns. Mă uit fix la bucata de hârtie. Apoi o împăturesc și o pun în buzunar. Până să mă alătur lui Bernd afară, deja am adresa întipărită în memorie.

Sabine

Înainte să încercăm să ne obținem libertatea, mama vrea să viziteze pentru ultima oară mormântul tatei și al lui Oma. Amândoi sunt îngropați în Cimitirul Invaliden, din Berlinul de Est. Dacă reușim să fugim în

Berlinul de Vest, nu o să le mai putem vizita niciodată.

Ne îmbrăcăm în haine sumbre, potrivite pentru această ocazie, Brigitta în cea mai bună fustă bleumarin a ei, iar mama în haina neagră pe care o are de dinainte de război. Eu am o rochie albastru închis, pe care o păstrez pentru vizitele la cimitir. Brigitta a vrut să ia niște flori, dar florarul nu mai avea.

Sora mea nu l-a cunoscut pe tata. Ea s-a născut cu o lună înainte ca el să moară. Dar eu mi-l amintesc clar, ca pe un om cu principii puternice, care a luptat pentru ideile în care credea, motiv pentru care a și ieșit pe străzi în ziua aceea fatidică, în care sovieticii au folosit tancurile, pentru a înăbuși revolta muncitorilor.

Șocul provocat de moartea tatei, care a survenit atât de curând după nașterea unui copil, a aruncat-o pe mama într-o depresie din care nu și-a revenit niciodată complet. Bunica noastră, Oma Klara, s-a mutat de la țară la Berlin, să o ajute să aibă grijă de noi. Ea ne-a adus cartea de povești cu zâne. Dar mie îmi pare că viața ei a fost mai dramatică decât orice poveste. Și-a pierdut fratele, în bătălia de pe Somme, în Primul Război Mondial, a ascuns evrei în podul casei, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, și-a pierdut soțul într-un lagăr de muncă sovietic, iar după război a lucrat în Berlin, ca una dintre *Trümmerfrauen* (femeile de la moloz), curățând molozul clădirilor bombardate, piatră cu piatră. Dar Oma Klara nu s-a plâns niciodată, pentru că a fost o supraviețuitoare.

Apropiindu-ne de cimitir, mă întreb ce ar fi vrut să facem și știu că ar fi vrut să încercăm să fugim.

Oma Klara s-a stins din viață iarna trecută, după o gripă. Am înmormântat-o lângă tata, în partea îndepărtată a cimitirului, aproape de Schifffahrtskanal, unul dintre canalele dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest. În timp ce ne îndreptăm spre cimitir, nu pot să nu observ că e pustiu. Nu este nimeni care să îngrijească mormintele celor dragi sau care să stea în contemplare tăcută lângă vreo piatră funerară. Pașii noștri par nefiresc de zgomotoși în liniștea asta.

— Stați pe loc!

Vocea bărbatului spulberă tăcerea, ca un foc de armă. Mă uit în jur, încercând să localizez sursa vocii. Brigitta scâncește, iar mama pălește și începe să tremure. Doi polițiști de frontieră cu căști mărșăluiesc spre noi, amândoi înarmați. Unul este mai în vârstă decât celălalt, cu o burtă proeminentă, de la bere, și fălci lăsate. Se poziționează chiar în fața noastră, în timp ce bărbatul mai tânăr, care pare abia trecut de adolescență, stă în lateral, încercând să pară amenințător.

— Unde mergeți? se rățește bărbatul mai în vârstă. Nu știți că această parte a cimitirului este interzisă?

Mama inspiră sacadat. Brigitta se mută pe jumătate în spatele meu, agățându-se de mâna mea stângă. Prea seamănă cu evenimentele din Potsdamer Platz. Paznicul se uită la mama, iar când vede că ea nu îi oferă

nicio explicație se întoarce spre mine.

— Mergem să vizităm mormintele tatei și al bunicii noastre, spun eu. Venim aici în fiecare lună.

— Nu mai este posibil, zice el. Această parte a cimitirului este aproape de graniță și vă este interzis să intrați în ea. Nu trebuie să vă apropiați la mai puțin de o sută de metri de graniță. Este strict interzis.

Zicând asta, se îndreaptă și își împinge burta în afară, astfel încât nasturii cămășii par gata să pocnească.

E o nebunie. Să nu te apropii la mai puțin de o sută de metri de graniță? Ce cred că vom face? O să traversăm canalul înot? În hainele de doliu? Mă uit la gardianul mai tânăr. Acesta încuviințează din cap și strânge din buze spre noi, parcă provocându-ne să sfidăm autoritatea colegului său mai în vârstă. Fără să-l vadă superiorul lui, mă privește fix și își înclină pușca în direcția noastră.

— Dar..., începe mama, cu voce tremurândă.

Îi pun o mână pe braț.

— Nu are rost să ne certăm, îi zic. Trebuie să plecăm.

Paznicul mai în vârstă aprobă din cap, mulțumit că i-am înțeles mesajul. Cel mai tânăr ne privește dezamăgit că nu se va sfârși cu împușcături. Îmi strecor mâna dreaptă pe sub brațul mamei. Apoi le conduc pe mama și pe Brigitta înapoi pe drumul pe care am venit. Îmi țin capul sus, hotărâtă să nu le arăt gardienilor cât de speriată sunt.

Abia când suntem din nou în fața porților cimitirului, încep să tremur. Mama și Brigitta plâng amândouă, dar deocamdată eu sunt prea uimită ca să plâng. Cum îndrăznesc, îmi vine să strig. Cum îndrăznesc să ne împiedice să vizităm mormintele celor dragi. Oamenii ăștia nu au suflet.

Mă simt de parcă tata și Oma au murit a doua oară. Mormintele lor se află pe un teritoriu interzis și nu le putem vizita. Trebuie să ne întoarcem acasă și să-l așteptăm pe Herr Schiller. A promis că va veni după noi în seara asta.

Dieter

Herr Pohl încă se chinuie să găsească suficient personal nou care să acopere posturile vacante de la hotel, așa că sunt alergat toată ziua, aduc, car, fac curățenie, curăț cartofi. În același timp, însă, mă tot gândesc la întâlnirea de aseară cu Harry și la ideea lui de a ajuta oamenii să fugă din Berlinul de Est. Aș face orice să le scot pe Sabine, Brigitta și pe mama din Est. Nu voi ști până mâine seară ce are Harry în minte.

La ora șase, tocmai când termin de curățat unul dintre dormitoare, îl văd pe Herr Pohl la capătul coridorului, venind spre mine. Sunt în picioare de zece ore și explodez, dacă mai am ceva de făcut. Mă prefac că nu-l observ și dispar în fugă, pe scara de urgență. Îmi iau geaca din vestiarul personalului și plec.

Îmi cumpăr un sandvici de la un chioșc și îl mănânc rătăcind pe străzi. Nu vreau să mă duc acasă și să ascult alte reportaje deprimante la radio, așa că, dintr-un impuls, mă îndrept spre peronul S-Bahn de la Anhalter Bahnhof și aștept următorul tren care merge în nord, spre Oranienburg. Sunt curios ce se va întâmpla. Linia S-1 începe și se termină în Berlinul de Vest, dar la mijloc există o secțiune care trece prin Berlinul de Est. Kerstin, recepționera, a spus că se poate călători în continuare pe linia S-1, doar că nu mai poți coborî în stațiile din Est.

Trenul de Oranienburg intră în gară și urc în el, așezându-mă pe un loc liber, lângă fereastră. Nu sunt mulți oameni în vagon, doar o bătrână cu sacoșe de cumpărături și vreo zece funcționari cu aer plictisit, în drum spre casă. Ușile se închid și trenul pornește. Prima stație este Potsdamer Platz, care e în Berlinul de Est. Pe măsură ce ne apropiem de peron, trenul încetinește, dar nu oprește. Nimeni altcineva nu pare deranjat. Probabil că au făcut drumul ăsta de multe ori și s-au obișnuit. Dar e pentru prima dată când merg pe această linie de S-Bahn, de la ridicarea Zidului, și stau cu fruntea lipită de fereastră, fascinat și tulburat deopotrivă de priveliștea peronului pustiu, slab luminat. Lipsită de pasageri, stația îți dă impresia că e părăsită. Doi polițiști de frontieră înarmați patrulează pe peron.

Ieșim din gară și trenul accelerează. Apoi încetinește din nou și se târăște fără oprire pe un Unter den Linden pustiu. La Friedrichstrasse, trenul chiar oprește, dar nimeni nu urcă sau coboară; doar vest-germanii și străinii pot merge acum în Berlinul de Est. Unul sau doi oameni schimbă priviri agitate, de parcă oprirea aici îi neliniștește. Dar mergem repede mai departe, neavând niciun motiv să zăbovim la Friedrichstrasse. La Oranienburger Strasse și Nordbahnhof este la fel ca la Potsdamer Platz și Unter den Linden: stații fantomă pustii, cu polițiști de frontieră înarmați, pe peroane. Pe cine cred ei că ar putea fi nevoiți să împuște? Cei din Berlinul de Est nu au acces în aceste stații și e puțin probabil ca pasagerii din tren să încerce să sară din mers.

Trenul accelerează din nou și câteva minute mai târziu oprește la Humboldthain. Ne-am întors în Berlinul de Vest, iar peronul e plin de navetiști, ceea ce este liniștitor. Simt cum mi se relaxează mușchii umerilor. Sar de pe scaun și cobor din tren.

Îmi dau seama că sunt destul de aproape de Bernauer Strasse, unde gardianul est-german a sărit peste sârmă. Fotografia lui a apărut în toate ziarele și a devenit un fel de erou în Berlinul de Vest, așa că încep să merg în direcția acestei străzi acum celebră, întrebându-mă dacă o să mai văd și alte evadări îndrăznețe.

Toate ferestrele de la parterul clădirilor de pe partea de est a Bernauer Strasse au fost zidite. Priveliștea acestor clădiri vechi și impunătoare, cu ferestrele acoperite astfel, este la fel de deprimantă ca stațiile fantomă pe care tocmai le-am străbătut. Mi se pare o nebunie faptul că eu pot să mă plimb liber pe această stradă, dar în interiorul clădirilor sunt oameni care

nu mai au acces la trotuarul din fața ușilor lor. Apoi, îmi dau seama că oamenii încearcă să evadeze din case, doar că nu prin ușa din față sau prin ferestrele de la parter. Sar de la etaje.

În diferite puncte de-a lungul străzii, pompierii țin în aer pături de siguranță, iar oamenii sar pe ele. Mă alătur unui grup de spectatori, în fața uneia dintre clădiri. Privim încremeniți cum o bătrână cu părul alb, îmbrăcată într-o rochie neagră, atârnă precar de pervazul ferestrei de la primul etaj, cu picioarele la aproximativ patru metri de pământ. Un bărbat din clădire încearcă să o tragă înapoi înăuntru, în Berlinul de Est. Dar un bărbat mai tânăr, aflat pe pervazul ferestrei de sub ea, o prinde de glezna dreaptă. Un alt bărbat sare pe pervazul ferestrei vecine și o apucă de glezna stângă. Ținând o pătură, pompierii așteaptă răbdători jos, să o prindă.

Mulțimea își ține respirația.

Pentru ceea ce pare o veșnicie, bătrâna rămâne suspendată în aer, trasă între două sisteme politice opuse. În cele din urmă, însă, gravitația îi vine în ajutor, iar femeia scapă din mâinile bărbatului din clădire și cade pe pătură. Se aude o respirație colectivă de ușurare și strigăte de triumf.

Iau trenul înapoi spre Anhalter Bahnhof, trecând încă o dată prin stațiile fantomă. De data asta, nu mă mai deranjează atât de mult. Mă simt îmbărbătat de curajul bătrânei care a fost gata să-și frângă gâtul, sărind spre libertate. Sper că mama o să fie la fel de curajoasă, dacă va veni momentul.

Sabine

Acasă, pe Stargarder Strasse, minutele trec. Mama s-a retras în sine și nu face niciun efort să se pregătească pentru evadarea din seara asta. Evident, întâmplarea din cimitir și ideea de a fugi cu Herr Schiller sunt mai mult decât poate suporta. Stă la masa din bucătărie și se uită fix la o fotografie a tatei, făcută în 1950, într-una dintre puținele zile când ne duceam la țară, la nord de Berlin. O las acolo și încerc să mă concentrez pe ce trebuie să fac înainte să vină Herr Schiller. Aș vrea să mă pot duce să-mi iau rămas-bun de la Hans, dar mă simt prea vinovată că trebuie să-l abandonez. Măcar dacă el și mama lui ar putea veni cu noi, dar Herr Schiller a spus categoric că nu va fi loc, iar prioritatea mea este să le scot pe mama și pe Brigitta din Berlinul de Est și să ne reunim cu Dieter.

Herr Schiller a spus că nu putem lua decât un singur bagaj mic. Fuga în Vest înseamnă să lăsăm în urmă majoritatea lucrurilor pe care le avem, nu că ar fi multe. Găsesc un rucsac din pânză și mă întreb ce să pun în el. Ar trebui să luăm cât mai multe haine, dar n-o să încapă toate. Ca să economisim spațiu, îmi vine ideea că ar trebui să purtăm toate perechi suplimentare de lenjerie de corp și trei perechi de șosete sau colanți. Brigitta își pune două cardigane peste bluză. Întind mâna și ating rochia

galbenă atârnată în dulap, simțindu-i bumbacul moale între degetul mare și cel mic. Aș vrea să o pot lua cu mine, dar, pur și simplu, nu este loc. Îmi spun că vor mai fi multe rochii de cumpărat în Berlinul de Vest și închid ușa dulapului.

Brigitta insistă să luăm cu noi cartea de basme a Omei. Îmi iau agenda legată în piele de pe comoda din dormitor și o pun în rucsac. Restul trebuie lăsat în urmă.

La ora șapte, pregătesc o masă simplă, cu pâine, conserve de carne rece și varză fiartă. O încurajez pe Brigitta să mănânce, deși nici eu nu am poftă. Mama învârte mâncarea prin farfurie, abia dacă înghite ceva. În cele din urmă, renunț și strâng farfuriile, aruncând cea mai mare parte din mâncare la coșul de gunoi. Ce risipă.

Brigitta se ghemuiește în fotoliul din sufragerie și se preface că citește din cartea ei, dar observ că mai mult de o jumătate de oră nu întoarce pagina. Mă uit la mama, care încă stă nemișcată la masa din bucătărie, parcă perplexă. Sper că nu vom avea probleme să o scoatem din apartament, când va veni momentul. O las și mă întorc în salon. Nu vreau să mă așez. Sunt cu nervii întinși, ascult zgomotul pașilor pe scări și tresar de fiecare dată când trece o mașină pe stradă.

Pe măsură ce se apropie ora nouă, încep să mă întreb dacă nu cumva totul este un vis. Nimic nu mai pare real. Sunt pe punctul de a părăsi pentru totdeauna singura casă pe care am cunoscut-o vreodată și nu reușesc să asimilez totul. Ceasul din sufragerie ticăie puternic. Apoi, la ora nouă și un minut, aud inconfundabilul sunet al pașilor grei ai lui Herr Schiller pe scări. Se aude o bătaie la ușă.

Brigitta închide cartea și se uită la mine cu niște ochi rotunzi și mari. „Acesta este", mă gândesc, „începutul unei aventuri, care, dacă va reuși, ne va duce spre libertate în Berlinul de Vest, iar dacă va eșua...", dar nu vreau să mă gândesc la asta acum. Mă adun și mă duc să deschid.

Silueta ca de urs a lui Herr Schiller stă pe palier. Are în mâini o sticlă de *Sekt*, lucru care mă ia prin surprindere. Mi se pare cam prematur să sărbătorim. Intră în apartament, iar eu închid ușa în urma lui. Mă vede că mă uit la sticla de șampanie și zâmbește.

— Dacă întreabă cineva, zice el, ținând sticla în mână, mergem în vizită la fratele meu, pentru a-i sărbători ziua de naștere.

— Ah, înțeleg.

Mă urmează în sufragerie, unde ne așteaptă mama și Brigitta. Mama e îmbrăcată cu cea mai bună haină neagră a ei, cea pe care a purtat-o la cimitir în această dimineață. Pare prea bine îmbrăcată, dar îmi mușc limba.

— Sunteți gata? întreabă el.

Încuviințez din cap.

— *Gut*, zice el.

Îmi ridic rucsacul pe umeri. Îl simt voluminos și greu, în ciuda faptului

că nu am pus în el mare lucru. Arunc o ultimă privire la casa în care am crescut – scaunele vechi cu tapițerie uzată, *Kachelofen-ul* – soba din colț, tapetul care începe să se desprindă pe alocuri. Apoi ieșim pe palier. Mama încuie ușa și strecoară cheia într-un buzunar interior al hainei. Îl urmăm pe Herr Schiller pe scări. Mă rog să nu ne întâlnim cu vreunul dintre vecini, în caz că ne-ar pune întrebări incomode. Dar, spre marea mea consternare, când coborâm la etajul al doilea, o vedem pe Frau Lange urcând scările. „Asta ar putea strica totul", îmi zic.

Frau Lange se oprește pe palierul din fața apartamentului ei, vizibil surprinsă să găsească atât de mulți dintre vecinii ei ieșind în același timp. Se uită pe rând la fiecare dintre noi, cu ochii îngustați. Eu rămân mai în urmă, conștientă că rucsacul pe care îl port ar putea să ne dea de gol mai mult decât orice altceva. Herr Schiller sparge tăcerea de gheață care s-a așternut.

— Draga mea Frau Lange, ce mă bucur să te văd.

Sună de parcă s-ar adresa unui prieten pe care nu l-a mai văzut de mult timp. Își desface larg brațele, ca și cum ar fi pe punctul de a o îmbrățișa, sticla de șampanie fiind vizibilă în mâna lui.

— Mergem să sărbătorim ziua de naștere a fratelui meu. Vrei să ni te alături?

„Oare e nebun?" mă gândesc. Asta ar putea pune în pericol întreaga operațiune. Îmi țin respirația, așteptând ca ea să vorbească. Se uită la el de parcă s-ar gândi serios la invitație, apoi scutură încet din cap.

— Este foarte amabil din partea dumneavoastră, Herr Schiller, dar mă tem că am treabă în această seară.

Pentru urechile mele, cuvintele ei nu sună adevărat. Oare este doar politicoasă? Ne suspectează că încercăm să fugim? Sunt sigură că da. Iar când spune că are treabă vrea să spună că se va duce și ne va raporta la Stasi? Dar Herr Schiller nu dă niciun semn că ar bănui ce vrea să spună.

— Ah, ce păcat că nu poți să ni te alături.

— O seară bună, Herr Schiller, spune Frau Lange, în timp ce descuie ușa apartamentului și dispare înăuntru.

Răsuflu ușurată că a plecat. Coborâm restul scărilor fără să mai întâlnim pe nimeni. Afară e deja întuneric. Merg în față, cu domnul Schiller. Mama și Brigitta vin în urmă.

— Unde locuiește fratele dumneavoastră? îl întreb pe Herr Schiller, fără să știu dacă el chiar are un frate.

— În cartierul Treptow, răspunde el, fără să clipească. Va trebui să luăm S-Bahn-ul până la Baumschulenweg.

Poate că într-adevăr are un frate. Treptow este la sud de noi. E o zonă mai liniștită decât Prenzlauer Berg, cu mai puține construcții și mai multe spații verzi. La vest de Treptow se află cartierul Neukölln, care e în sectorul american și, prin urmare, în Berlinul de Vest. Între Treptow și Neukölln se află Canalul Teltow. În timp ce mergem, mă gândesc la toate

astea, întrebându-mă ce plan are Herr Schiller. Chiar înainte de a ajunge la stația de S-Bahn, nu mă pot abține să-l întreb pe Herr Schiller:

— De ce ați rugat-o pe Frau Lange să ni se alăture? Nu v-ați temut că ar putea accepta?

Herr Schiller scutură din cap.

— Am rugat-o pentru că mi s-a părut politicos să o fac, dar știam că era puțin probabil să accepte. Frau Lange are o cruce prea mare de dus.

Doresc să-l întreb ce vrea să spună, dar am ajuns la gară și nu mai avem timp.

La Prenzlauer Allee urcăm în S-Bahn și stăm în tăcere, în timp ce ne îndreptăm spre sud. Nu-i mai pun nicio întrebare lui Herr Schiller. Mi-e prea frică să nu mă audă Stasi sau informatorii lor.

La Baumschulenweg, Herr Schiller se ridică, încă ținând în mână sticla de șampanie, îl urmăm pe peron și ieșim din gară. Ne conduce pe Baumschulenstrasse, o stradă tipică din Berlin, cu blocuri de locuințe înalte, presărate ici și colo cu magazine la parter. La această oră târzie, magazinele sunt închise și nu e aproape nimeni prin preajmă. Trecem pe lângă un *Kneipe,* la colțul străzii, de unde se simte miros de bere și se aud voci. În rest, strada e pustie.

În cele din urmă, ieșim de pe strada principală, într-o zonă și mai liniștită, cu case individuale și grădini mici. Drumul se îngustează și ajungem la o poartă din fier ruginită, care duce la niște parcele de pământ. Acestea sunt învăluite în întuneric. Herr Schiller bagă mâna în buzunarul de la piept și scoate o lanternă mică, pe care mi-o întinde.

— Aprinde-o când ne îndepărtăm de drum, îmi șoptește, și ține-o îndreptată în jos.

Apoi împinge poarta, care scârțâie din balamale, și îl urmăm în interiorul zonei parcelate. După ce parcurgem vreo treizeci de metri, aprind lanterna și, așa cum mi-a spus Herr Schiller, o îndrept spre pământ, chiar în fața noastră. Urmăm o cărare îngustă, printre parcelele de grădină. Fiecare parcelă are propria magazie din lemn. În peticul luminii de lanternă pot distinge șiruri îngrijite de cartofi, fasole și varză. Bănuiesc că de aici își face Herr Schiller aprovizionarea cu legume. Ajungem la ceea ce trebuie să fie mijlocul parcelelor, iar Herr Schiller ne șoptește să ne oprim. Eu, mama și Brigitta stăm foarte aproape una de alta, respirația noastră auzindu-se în noaptea pustie.

Herr Schiller se duce până la un șopron vechi din lemn și bate ușor în ușă.

— Horst, strigă el, cu o voce abia auzită. *Ich bin's*. Eu sunt.

Ușa șopronului scârțâie și apare Horst. Fără îndoială, este o versiune mai tânără a lui Herr Schiller, cu aceiași ochi râzători și aceeași constituție robustă. Ne salută cu o mișcare a capului. Așadar, cel puțin partea cu fratele din povestea lui Herr Schiller este adevărată.

— Totul e pregătit? întreabă Herr Schiller.

— Da.

Dispar amândoi în șopron și reapar o clipă mai târziu, cărând un obiect pătrat imens, care abia are loc pe ușa șopronului.

— Ce e aia? întreb eu, înaintând, să-i ajut.

— O plută, zice Herr Schiller calm, de parcă ar fi ceva ce ține toată lumea în magaziile din grădină.

O plută? Aproape că râd de ingeniozitatea acestei idei. Vom naviga spre Vest ca niște supraviețuitori ai unui naufragiu. Dar mama oftează de groază și îmi dau seama că va fi o adevărată provocare doar să o urc pe ea. Frații sprijină pluta de șopron, iar Horst se întoarce înăuntru, aducând două vâsle, care par proaspăt cioplite din scânduri. Herr Schiller se uită la noi ca și cum ar decide cum e mai bine să procedăm.

— Dă-i Brigittei lanterna, îmi zice. Ea poate lumina drumul, iar tu și Frau Neumann puteți lua fiecare câte un colț al plutei, din spate. Eu și Horst vom căra partea din față și câte o vâslă fiecare.

Herr Schiller vorbește încet, dar cu o oarecare autoritate și, spre ușurarea mea, mama pare dispusă să coopereze. Îi pasez Brigittei lanterna, în timp ce Herr Schiller și fratele lui așază pluta pe orizontală. Apoi iau fiecare câte o vâslă și se poziționează în fața plutei. Eu și mama stăm în spate.

— Sunteți gata? întreabă Herr Schiller.

— Da, răspund eu.

Toți patru ne aplecăm, apucăm de colțuri și ridicăm pluta de la sol. Nu este atât de grea pe cât pare, dar lemnul e gros și dur și simt o așchie care îmi apasă în palmă.

— Pe acolo, îi zice Herr Schiller Brigittei, dând din cap în direcția în care vrea să o ia.

Pornim cu pași mărunți, încetiniți de acest obiect mare și greoi. În lumina slabă, văd că pluta e făcută din patru butoaie de motorină goale, legate de o jumătate de duzină de scânduri, care au fost fixate în mod rudimentar cu câteva scânduri transversale. La ambele capete sunt frânghii, de care trebuie ținută când e coborâtă în apă. Pluta nu este greu de cărat, ci doar incomodă și voluminoasă. Acum îmi dau seama că parcelele cu legume trebuie să se extindă până la Canalul Teltow. Sunt recunoscătoare că Herr Schiller nu ne-a spus dinainte care e planul lui, deoarece sunt sigură că mama ar fi refuzat să vină, dacă ar fi știut ce ne așteaptă. Nu e cea mai puternică înotătoare și gândul de a evada pe apă ar fi îngrozit-o.

În timp ce înaintăm încet și cu greu, mă întreb cum au reușit Herr Schiller și fratele lui să construiască pluta fără ca nimeni să observe și să îi raporteze la Stasi. Asta trebuie să fi făcut când nu l-am văzut cu zilele.

În cele din urmă, ajungem la marginea parcelelor. În fața noastră este un gard scund, apoi un drum care e pustiu la ora asta din noapte, apoi canalul. Canalul este granița reală dintre Berlinul de Est și Berlinul de

Vest. Aici nu există sârmă ghimpată. Probabil, s-au gândit că apa e o barieră suficientă, dar este de neconceput ca zona să nu fie păzită.

Herr Schiller gesticulează din mână și îi face semn Brigittei să stingă lumina. Ea stinge lanterna și rămânem cufundați în beznă. Ne ghemuim jos, în spatele gardului, și ascultăm.

Liniște.

Ochii noștri se adaptează încet la întuneric și începem să distingem conturul lucrurilor. Un nor se mută într-o parte, dezvăluind o jumătate de lună, care se reflectă în apa neagră a canalului. Încerc să evaluez lățimea apei. Cred că are cam douăzeci și cinci de metri. În depărtare, se văd luminile caselor din sectorul american. Nu se zărește nici urmă de polițist de frontieră.

— *Jetzt*, îi șoptește Horst fratelui său. Acum.

Cât de silențios putem, ridicăm pluta peste gard și o ducem până la marginea apei. O coborâm ușor, ținând-o de frânghii. Pare mult mai mică acum, că este pe apă, și mă întreb dacă e suficient de mare să încăpem toți. Înțeleg de ce Herr Schiller a spus că nu va mai fi loc pentru nimeni altcineva.

Herr Schiller se apleacă și șoptește:

— Eu și Horst suntem cei mai grei, așa că vom urca primii, să o stabilizăm. Apoi o să urcați voi, pe rând, și o să pornim.

Țin frânghiile strânse, în timp ce Herr Schiller și Horst îngenunchează și urcă pe ea, în patru labe. Pluta se clatină sub greutatea lor combinată, care nu este neglijabilă, iar pentru o clipă am impresia că se vor răsturna în apă. Mama scoate un țipăt mic.

— Șșșșș! îi zic, conștientă de felul în care vocea ei este purtată în aerul tăcut al nopții.

Herr Schiller și fratele lui se târăsc spre capetele opuse ale plutei, iar aceasta se echilibrează. E suficient loc ca noi să ne așezăm în mijloc.

— Acum vâslele, zice Horst.

Mama și Brigitta le întind vâslele, în timp ce eu continui să țin frânghiile.

— Bun, zice Herr Schiller, pe rând. Repede.

Îmi trec frânghiile în mâna stângă, iar cu mâna dreaptă o împing pe Brigitta spre plută. Deodată, o lumină apare în depărtare, pe poteca aflată de-a lungul canalului. Se aude un strigăt.

— *Wer ist da?* strigă o voce de bărbat, dură și furioasă. Cine e acolo?

Mă întorc speriată și frânghiile îmi alunecă din mână. Imediat, pluta începe să se îndepărteze de mal. Brigitta, care era pe punctul de a se urca, aproape că se prăbușește în apă, iar mama o prinde chiar înainte să cadă. Gărzile de frontieră, aflate încă la o oarecare distanță, aleargă spre noi, de-a lungul potecii.

Herr Schiller și Horst încearcă să vâslească înapoi la mal.

— Săriți, strigă Herr Schiller, dar este prea târziu.

Deja s-au îndepărtat prea mult și gărzile vor fi la noi în câteva secunde.
— Plecați, îi strig. Lăsați-ne!
Le apuc pe Mama și pe Brigitta și le trag înapoi peste drum. Sărim gardul și ne întoarcem înapoi printre straturi. Apoi o luăm la fugă. Nu ne oprim din mers, până nu ne îndepărtăm de canal.
Pocnetul unei împușcături sparge tăcerea nopții. Cădem la pământ, îmbrățișându-ne strâns.
Nu ne mai mișcăm o veșnicie.

Dieter

Jakobstrasse nr. 51, apartamentul numărul cinci. Nu e departe de *Kneipe*, unde am fost cu Bernd. Trec pe lângă blocurile cu urme de gloanțe, majoritatea locuințe studențești, căutând numărul 51. Un grup de tinere îmbrăcate ca pentru o ieșire în oraș trec pe lângă mine, râzând de vreo glumă. De la un geam deschis răsună rock 'n' roll. De la un altul se aude sunetul melancolic de jazz al unui clarinet.
Găsesc numărul 51, între un bar turcesc și o băcănie. Ușa principală e întredeschisă, așa că intru în holul neiluminat și caut un întrerupător. Un bec de șaizeci de wați se aprinde și dezvăluie un hol acoperit de graffiti și o scară cu trepte din lemn. Încep să urc, căutând apartamentul numărul cinci, pe care îl găsesc la ultimul etaj. Bat la ușă și aștept.
Deschide o femeie tânără și scundă, cu părul șaten deschis, strâns în coadă. Cred că am greșit adresa.
— Îmi pare rău, căutam pe cineva pe nume Harry.
Îmi dau seama că nu știu numele de familie al lui Harry. Ea deschide ușa mai larg.
— Intră. Aici e.
Se întoarce înăuntru, iar eu o urmez pe un coridor îngust, bucuros că am găsit locul potrivit și gândindu-mă că nu mă așteptam la asta. Se oprește lângă o ușă de la capătul coridorului și se întoarce spre mine.
— Apropo, eu sunt Claudia.
— Dieter, îi zic, întinzându-i mâna.
Îmi zâmbește și observ că are câte o gropiță în fiecare obraz. Are ochii căprui, încadrați de gene lungi. Împinge ușa și o urmez într-o cameră mobilată cu o canapea veche, o masă jerpelită și o jumătate de duzină de scaune desperecheate. Pereții sunt decorați cu postere ale unor vedete de cinema americane. Dintr-o privire rapidă, îi văd pe Marilyn Monroe, John Wayne și James Dean.
La masă sunt doi bărbați. Unul dintre ei e Harry. E lăsat pe spate, cu scaunul în echilibru pe două picioare, cu mâinile la ceafă și o țigară atârnată de buze. Celălalt bărbat și-a tras scaunul aproape de masă și stă aplecat asupra unei hărți a Berlinului, întinsă în fața lui. În mâna dreaptă are un creion, pe care îl învârte compulsiv între degetul mare și cel mic.

Când intru în cameră, amândoi își ridică privirile. Harry sare în picioare, își ia țigara din gură și vine să-mi strân-gă mâna.

— Dieter, ai venit!

Pare ușurat.

— Bineînțeles.

— Dieter, el este Werner, zice Harry, prezentându-mă celuilalt bărbat.

Werner își bagă creionul după urechea dreaptă și se ridică să-mi strângă mâna. E mai tânăr decât am crezut la început, probabil în jur de douăzeci de ani, cu părul șaten creț, tuns scurt, și ochelari rotunzi, cu rame subțiri.

— *Guten Abend*, zice el și înclină capul ușor. Bună seara.

Pare prietenos, chiar dacă puțin formal. Mă studiază o clipă, înainte de a se așeza din nou la harta lui.

— Ia o bere, zice Harry, dându-mi o sticlă dintr-o ladă aflată într-un colț al camerei.

— Mulțumesc.

Eu și Claudia ne tragem scaune și ne alăturăm lui Harry și Werner, la masă. Totul este mult mai informal decât mă așteptam, toată lumea pare prietenoasă și vreau să aud ce au de spus. Mă întreb câți oameni mai așteaptă Harry, dar el ia o înghițitură de bere din sticlă și zice:

— Bun, să începem.

Cu o oarecare surprindere, îmi dau seama că vom fi doar noi patru.

— Unii oameni au crezut că Marea Britanie și America vor împiedica ridicarea Zidului, spune Harry, dar bineînțeles că nu au făcut absolut nimic.

— La ce te așteptai? zice Claudia, ridicând ochii în tavan și clătinând din cap. Nu te poți baza pe politicieni să facă ceva.

Harry o ignoră.

— În timp ce președintele american Kennedy se plimba cu iahtul lui, iar premierul britanic Macmillan vâna căprioare – nu-și poate stăpâni disprețul din voce –, germanii din Est întindeau în liniște kilometri întregi de sârmă ghimpată și își întemnițau propria populație. Așa că…

Trage aer în piept și ne privește în ochi pe fiecare.

— Trebuie să găsim o modalitate de a-i scoate pe oa-meni de acolo. Să fugă, pur și simplu, nu e realist. Azi-dimineață, am auzit că doi bătrâni au fost împușcați aseară, în timp ce încercau să traverseze Canalul Teltow pe o plută sau ceva de genul ăsta. Gărzile de frontieră împușcă pe oricine încearcă să scape din Berlinul de Est. Cu asta ne confruntăm.

Urmează un moment de tăcere, în timp ce asimilăm acest lucru înfiorător.

— Ce-ar fi să falsificăm acte de identitate pentru cei din Berlinul de Est? întreb eu.

Este singura idee care mi-a venit înainte să ajung aici și nu vreau ca Harry și ceilalți să creadă că nu am nicio contribuție.

— Dacă în actele de identitate scrie că sunt din Germania de Vest, li se va permite să treacă pe la Punctul de control Charlie.

Harry clatină din cap.

— Ai dreptate, doar vest-germanii și străinii pot trece prin punctele de control, pentru a intra și a ieși din Berlinul de Est. De exemplu, eu am pașaport vest-german și pașaport american, așa că pot trece pe la Punctul de control Charlie oricând vreau.

Zâmbește în sinea lui, evident, mulțumit de statutul lui special.

— Dar nu cred că actele de identitate false sunt calea de urmat. În primul rând, sunt al naibii de greu de obținut și, chiar dacă am reuși să le falsificăm cu succes, am scoate doar o mână de oameni așa. Eu vreau să salvez cât mai mulți posibil.

Își întinde mâinile în sus, pentru a indica mulțimi vaste. Cred că se vede ca pe un fel de Moise conducându-și poporul spre Țara Făgăduinței.

— Acum, Werner are un plan pe care vrea să ni-l prezinte.

Mă simt puțin abătut că singura mea idee a fost respinsă atât de ușor, dar Claudia îmi aruncă un zâmbet încurajator. Toată atenția se îndreaptă acum spre Werner, care își dă jos ochelarii, își freacă șaua nasului, își pune ochelarii la loc și își drege vocea, înainte de a începe să vorbească. Spre deosebire de Harry, lui Werner nu pare să-i placă să fie în centrul atenției. Vorbește calm, cu capul plecat în mare parte din timp, dar pe măsură ce își intră în ritm încrederea în sine crește și încep să văd o scânteie de geniu în spatele acelor ochelari. Ne spune că studiază ingineria la Universitatea Tehnică din Berlinul de Vest, dar are o iubită, Marion, care locuiește în Berlinul de Est și de aceea a decis să ia o pauză de la școală, să poată lucra cu Harry la acest proiect; vrea ca Marion să i se alăture în Vest. Apoi începe să-și contureze ideea. La început pare absurdă, dar, pe măsură ce descrie planul mai detaliat, îmi dau seama că s-a gândit serios la asta și mă las convins. Evadarea peste Zid este prea riscantă, din cauză că fugarii sunt împușcați, așa că s-a gândit ca ei să treacă pe sub Zid. Vrea să săpăm un tunel până în Berlinul de Est.

— Ce părere aveți? întreabă el, învârtind creionul între degete.

Pare agitat, de parcă se așteaptă să râdem de absurditatea ideii lui. Dar nimeni nu râde.

— Cred că este o idee genială, zic eu. Contați pe mine! Voi săpa un tunel până la Moscova, dacă va fi nevoie.

— N-ar trebui să mergem atât de departe, zice Werner, relaxându-se puțin și zâmbindu-mi.

— Puteți conta și pe mine, zice Claudia, luând o gură de bere, cu un aer entuziast.

— Mulțumesc, zice Werner către amândoi.

Se întoarce spre Harry.

— Așadar, tu ești de acord?

Harry se încruntă și mă tem că e pe cale să obiecteze. Dar apoi își

revine și ridică sticla de bere, să închinăm.
— Pentru tunel!
— Pentru tunel! zic eu.
„Așteaptă-mă, Sabine, vin după tine.”

3

DUȘMAN AL STATULUI

Sabine

Suntem încă în viață, dar e ca și cum o parte din noi ar fi murit.

Brigitta e tulburată de ce s-a întâmplat la canal și încearcă să se izoleze citind povești cu zâne, evadând într-o lume a imaginației, în care vrăjile rele sunt rupte de prinți curajoși. Încerc să-i spun că nu știm dacă gardienii l-au împușcat sau nu pe Herr Schiller. Îi spun că poate el și Horst au sărit de pe plută și au înotat spre o zonă sigură, deși știu că este o speranță nebunească. Probabil că nu mă crede.

După ce am luat-o la fugă, mama a suferit un atac de panică, printre straturile cu legume, și mi-a luat aproape o oră să o calmez. A trebuit să ne ascundem în șopronul lui Horst. Eram îngrozită că ne vor găsi gardienii. Acum a căzut într-o stare de resemnare și înfrângere. Se așteaptă să nu-l mai vadă niciodată pe Dieter.

Sunt furioasă că am fost atât de aproape să scăpăm și nu am reușit. De asemenea, mă gândesc la Herr Schiller și îmi lipsește îngrozitor. Acum e o liniște stranie pe scări, de câte ori trec pe lângă apartamentul lui. Nu credeam că o să spun asta vreodată, dar îmi lipsește mirosul de varză călită, iar dacă prind un iz de varză de undeva, mi se strânge inima, pentru că îmi amintește atât de mult de el.

Cel mai rău este că nu putem afla ce s-a întâmplat cu el, deoarece, dacă am întreba autoritățile, ar ști că am încercat să fugim împreună. Asta ne-ar băga pe toate în închisoare, cu siguranță. Așa că păstrăm tăcerea și ne este dor de prietenul nostru în secret, fără să știm dacă este viu sau mort, dar în inimile noastre ne temem de ce e mai rău.

De fiecare dată când trec pe lângă Frau Lange pe scări, simt că mă privește. A doua zi după fuga noastră eșuată, ne-a întrebat dacă ne-am simțit bine la petrecerea aniversară. M-am holbat la ea prostește, neînțelegându-i întrebarea, în timp ce ea mă privea cu ochii îngustați. După un timp, mi-am revenit și am mormăit ceva incoerent și nehotărât. Dar, fiind babornița băgăcioasă care este, n-a abandonat subiectul.

— Și Herr Schiller unde este? Nu l-am văzut.

— Și-a luat o vacanță scurtă, am mințit.

— Serios? a zis ea, ridicând sprâncenele a neîncredere.

La câteva zile după întâlnirea mea cu Frau Lange, Hans trece pe la mine și îmi propune să facem o plimbare. Văd că are ceva în minte. Mergem în parcul din apropiere, unde e vechiul turn de apă din secolul al XIX-lea, care în anii 1930 a fost folosit de naziști pentru a-i întemnița pe simpatizanții comuniști. Ne așezăm pe iarbă lângă turn și Hans începe să vorbească. Fără oprire. Este plin de idei pentru a evada în Berlinul de Vest. A auzit că există studenți din Vest care falsifică acte de identitate și le introduc ilegal în Berlinul de Est, dar nu știe cum să facă și el rost de unul – intenționează să se intereseze de asta. Și mai este sistemul de canalizare. Se pare că oricine poate să ridice capacele de canal cu o pârghie din fier. Apoi – Hans face ca totul să pară atât de simplu – trebuie doar să cobori în sistemul de canalizare și să te descurci prin rețeaua de tuneluri, până când ajungi în Berlinul de Vest, unde ieși din pământ, deși nu spune cum ar trebui să scoți capacul de la ieșire.

Îl ascult și încuviințez din cap, dar nu înțeleg decât jumătate din tot ce spune. În adâncul sufletului, sunt măcinată de vinovăție. Cum pot să-i spun că am încercat să fugim, dar nu i-am invitat pe el și pe mama lui să ni se alăture? Hans nu ar face niciodată așa ceva. Și bietul Herr Schiller e mort, sunt sigură de asta, și…

— Sabine, mă asculți? Ai auzit ce ți-am spus?

Tresar, când îmi aud numele. Îmi dau seama că Hans trebuie să-mi fi pus o întrebare și că așteaptă un răspuns.

— Scuze, ce ziceai?

— Ce crezi că ar trebui să fac mai întâi? Să mă interesez de actele de identitate false sau de sistemul de canalizare?

Nu cred că mama o să mai aibă vreodată curajul să încerce o altă evadare, dar Hans se uită la mine cu nerăbdare, așteptând un răspuns.

— Eu, ăăă, cred că poate… poate actele de identitate. Da, de ce nu încerci să afli despre asta?

— Bine, așa o să fac.

Sare în picioare, de parcă ar intenționa să se ocupe imediat de problemă. Mă ridic și eu mai încet și ne întoarcem pe Stargarder Strasse.

*

August se scurge și vine septembrie. Zidul continuă să se înalțe, piatră cu piatră, cărămidă cu cărămidă, șerpuind prin oraș, în jurul clădirilor, peste drumuri, peste liniile de tramvai. Stațiile de metrou de pe liniile care duc spre Berlinul de Vest sunt închise, intrările lor fiind sigilate cu grilaje metalice. De la etajele superioare ale clădirilor, prietenii și vecinii își fac cu mâinile peste Zid; când se uită pe geam, cei de la etajele inferioare, ale căror apartamente se află lângă graniță, nu mai pot vedea partea opusă a

străzii, ci privesc spre o barieră din beton. Când mă duc la magazin, aud fragmente de discuții.

— *Die Amerikaner tun nichts.* Americanii nu fac nimic.

— *Die Mauer wird bleiben.* Zidul va rămâne aici.

Astfel de lucruri sunt spuse pe un ton șoptit și confidențial, prietenilor apropiați, în timp ce oamenii se aprovizionează cu conserve de carne și borcane de varză murată. Nimeni nu vrea să aibă probleme cu Stasi, din cauză că nutrește sentimente anticomuniste.

În scurt timp, vine vremea să ne întoarcem la școală. De obicei, așteptam cu nerăbdare începerea unui nou semestru, dar de data asta sunt neliniștită. Lucrurile sunt diferite acum. Zidul a creat o atmosferă de teamă și neîncredere. Tu de ce parte ești? Ești pentru Zid sau împotriva lui?

În prima zi a semestrului, mama pleacă la serviciu la ora șase, așa că o ajut eu pe Brigitta să se pregătească și mă duc cu ea până la intrarea în *Grundschule*, în școală, o clădire gri, deteriorată de gloanțe, situată pe Pappelallee. Sper că întoarcerea la școală o va ajuta să treacă peste cele întâmplate la canal.

— *Tschüss!*

Brigitta îmi face semn de la revedere și dispare înăuntru.

— *Tschüss!* strig după ea.

Apoi îmi continui drumul spre liceul de pe Greifenhagener Strasse. E o clădire din secolul al XIX-lea, un monolit din cărămidă, cu cinci etaje, cu șiruri de ferestre identice. Când mă apropii de intrare, se profilează în fața mea. Este ultimul an de școală pentru mine – vara viitoare voi susține examenul final, *Abitur*. Întotdeauna mi-am dorit să merg la universitate și să studiez limbi străine. Aș fi vrut să învăț engleza, dar în Berlinul de Est se învață doar rusa.

Mă alătur celorlalți elevi care intră în clădire și merg pe coridorul lung. Pantofii cu talpă din cauciuc scârțâie pe podeaua din linoleum. În timpul vacanței, pereții au fost vopsiți într-o nuanță urâtă de maro muștariu. Nu pot să nu mă gândesc că acum n-aș fi aici, dacă încercarea noastră de a fugi peste canal ar fi reușit. Asta mă duce cu gândul la Herr Schiller și mi se pune un nod în gât, dar trebuie să mi-l alung din minte, ca să nu cedez și să atrag atenția asupra mea.

— *Sabine! Warte doch!* Sabine, așteaptă!

Numele meu strigat pe coridor mă readuce în prezent. Mă întorc și o văd pe prietena mea Astrid, care se îndreaptă spre mine, depășindu-i pe ceilalți elevi, cu picioarele ei lungi. Arată uimitor. Soarele i-a decolorat părul blond în auriu, iar pielea îi strălucește de un bronz sănătos. Evident, tabăra de vară cu cortul i-a priit. Mă ajunge din urmă, împletindu-și brațul cu al meu.

— Hei, Sabine, mă bucur să te văd. Ce mai faci?

— Umm, bine.

„Având în vedere circumstanțele”, zic în gând.

— Cum a fost vacanța ta?

— *Ach, wunderbar!* râde ea. Două săptămâni am stat cu cortul în pădure și zilnic am înotat în lac. Și, Doamne, Sabine, ar fi trebuit să-l vezi pe șeful de tabără.

Îmi aruncă o privire care nu mă lasă să mă îndoiesc de frumusețea șefului de tabără. Deja mă simt mai bine. E imposibil să nu te înveselească pofta de viață a lui Astrid. În timp ce ne îndreptăm spre sala de clasă, ea pălăvrăgește fără oprire, povestindu-mi despre tabără, care a fost organizată de *Freie Deutsche Jugend*, organizația comunistă de tineret. Întotdeauna zice că nu o interesează politica, îi place doar să meargă în vacanțele organizate de ei și să se distreze. Presupun că nu e nimic rău în asta.

— Și în fiecare seară stăteam până târziu, beam bere și spuneam glume. Știi, Sabine, ar trebui să încerci și tu. Anul viitor...

Vocea ei se stinge. Am ajuns în sala de clasă, unde se simte o atmosferă care nu se potrivește cu pălăvrăgeala frivolă a lui Astrid. În mijlocul sălii e un grup de elevi, iar în centrul grupului sunt doi băieți pe care îi cunosc încă din primul an la *Grundschule*, Matthias și Joachim. Nu i-am văzut toată vara și sunt impresionată de cât de mult s-au schimbat. Nu e vorba doar de faptul că Joachim s-a înălțat sau că Matthias poartă părul mai lung. Mai e ceva diferit la ei. Niciodată nu au fost renumiți pentru respectul față de autoritate și știu să ne facă să râdem, imitându-i fără milă pe profesorii mai puțin populari din școală. Dar astăzi au o anumită seriozitate. Amândoi sunt îmbrăcați complet în negru – pantaloni negri, cămăși negre, pulovere negre. În timp ce eu și Astrid intrăm în clasă, Matthias ne explică alegerile lor vestimentare.

— Este un protest, zice el.

Joachim, cu mâinile înfipte adânc în buzunare, încuviințează din cap.

— Protestăm împotriva Zidului. Suntem în doliu pentru moartea libertății din această țară.

Matthias se uită la publicul din jur, invitându-l să îl susțină. Și este clar că ceilalți îl susțin. Încep să vorbească despre faptul că nu pot călători în Berlinul de Vest, din cauza Zidului; Monika, o fată drăguță, de obicei timidă și tăcută, vorbește cu înflăcărare despre cum a fost respinsă la punctul de control de la Bornholmer Bridge, când a încercat să își viziteze verișoara, în Wedding; Gabriele a avut o experiență similară cu a mea, în stația Friedrichstrasse; Jens povestește cum a intrat într-o confruntare cu un paznic înarmat, pe Bernauer Strasse; se pare că toată lumea a privit cu groază cum a fost construit Zidul. Oamenii au auzit zvonuri despre împușcături la Zid. Vreau să mă alătur și eu și să povestesc despre cum m-am dus la stația Friedrichstrasse în dimineața în care a fost întinsă sârma ghimpată, dar Astrid s-a apropiat de fereastră și așteaptă să mă duc lângă ea. Dispoziția ei exuberantă de acum câteva momente s-a evaporat.

— *Die Idioten!* zice ea ca pentru sine, uitându-se la Matthias și la Joachim. Idioții.

Sunt obișnuită ca Astrid să fie destul de deschisă, dar sunt șocată de brusca ei schimbare de dispoziție.

— Ce vrei să spui? întreb, păstrându-mi vocea joasă.

— Să porți negru în semn de protest, zice ea nerăbdătoare. Ce speră să obțină?

— Ei bine, s-ar putea să nu obțină nimic, dar au dreptate, spun eu. Ne-am pierdut cu toții libertatea.

— Da, știu asta. Dar ei nu înțeleg ce fac. O să dea de belele. Și oricine îi susține va avea probleme. Ar putea să ne facă tuturor viața foarte dificilă. Nu înțelegi?

— Cred că da.

Abandonează subiectul, în timp ce clasa începe să se umple. Cred că are dreptate, dar chiar și așa, îi admir pe Matthias și pe Joachim pentru că au avut curajul să ia atitudine. Mă întreb uneori dacă guvernul ar fi reușit să construiască Zidul, dacă toată lumea s-ar fi ridicat împotrivă. Dar au avut o mulțime de susținători voluntari în echipele de luptători din fabrici și este dificil să te cerți cu o mitralieră. Aveam de gând să-i povestesc mai târziu lui Astrid despre tentativa noastră de evadare cu Herr Schiller, dar decid că poate ar fi mai bine să nu menționez asta. Probabil că i s-ar părea o prostie.

Tocmai atunci sosește Hans și din nou mă cuprinde sentimentul de vină, pentru că am încercat să evadez fără el. Îmi dau seama că nu trebuie să îi spun niciodată lui Astrid, în caz că i-ar scăpa ceva și Hans ar afla despre asta. Se apropie de mine.

— *Tag, Sabine, wie geht's?* Bună, Sabine, ce mai faci?

Fac tot posibilul să îi răspund cu un zâmbet.

— *Gut, danke*. Bine, mulțumesc.

— Am început să fac ceva progrese, zice el încet, în legătură cu, știi tu…

În clipa aceea, intră Herr Keller, profesorul de fizică. E un om morocănos, iar vacanța de vară nu pare să-i fi îmbunătățit starea de spirit.

— Îți spun mai târziu, zice Hans.

Discuțiile se liniștesc și se aude hârșâitul scaunelor, în timp ce toată lumea își găsește un loc unde să se așeze.

— *Guten Morgen*, strigă Herr Keller.

Aruncă pe catedră un teanc de hârtii și cărți. Nu se obosește să ne ureze bun venit la școală. Prima sarcină a zilei este să distribuie orarele. Acestea au fost dactilografiate de Frau Weber, secretara școlii, pe hârtie subțire și lucioasă. Când îl primesc pe al meu, îl scanez rapid – rusă, fizică, chimie, matematică, literatură germană și marxism-leninism, care e obligatoriu. Număr orele alocate studiului lui Marx și Lenin. Am o oră la sfârșitul zilei de azi, marți după pauză, miercuri dimineață la prima oră și o sesiune dublă la sfârșitul zilei de vineri. Mi se strânge inima. Școala a

dublat orele de politică socialistă. Mă uit prin clasă. Se aud mormăieli de nemulțumire, în timp ce elevii își citesc orarele și se întorc spre vecini.

Hans ridică mâna.

— Ce este? se răstește Herr Keller.

— Trebuie să fie o greșeală aici, zice Hans. Sunt prea multe ore de marxism-leninism.

Mă îndoiesc că este o greșeală, iar Hans nu se va face popular printre profesori, dacă începe să pună la îndoială orarul. Herr Keller se uită fix la Hans. Își face de lucru cu gulerul cămășii, de parcă nu s-ar simți pe deplin confortabil cu ceea ce urmează să spună.

— Nu este nicio greșeală, zice Herr Keller. Lecțiile suplimentare sunt necesare. Nu putem spera să construim un stat socialist de succes în această țară, dacă cetățenii nu sunt informați corespunzător despre idealurile socialiste.

Sună de parcă ar repeta ca un papagal ceva ce a fost învățat să spună. Hans îmi prinde privirea și zâmbește cu sub-înțeles, ca și cum ar spune: „Ce rahat." Eu îmi păstrez expresia neutră.

— Și, în sfârșit, zice Herr Keller, directorul mi-a cerut să le spun băieților că ar trebui să se înscrie la serviciul militar. Vor avea posibilitatea să facă acest lucru în foaierul școlii, în timpul pauzei de dimineață.

Zâmbetul dispare de pe fața lui Hans, de parcă tocmai ar fi fost pălmuit. Altceva îi ia locul. Furie. Și o determinare de oțel, în spatele ochilor albaștri.

Dieter

Prima noastră sarcină este să găsim în Vest un loc de unde să începem să săpăm. E luni dimineață și sunt din nou în apartamentul Claudiei, de pe Jakobstrasse, după ce am sunat la serviciu să le spun că sunt bolnav. Nu cred că Herr Pohl m-a crezut.

Vineri seara am stat la Claudia până târziu, am băut bere și mi-am cunoscut ceva mai bine noii prieteni. Werner s-a relaxat foarte mult, după ce am fost de acord cu proiectul lui de tunel. Mi-a explicat că prietena lui, Marion, este nevoită să lucreze într-o fabrică de Trabanturi, pentru că autoritățile nu o lasă să meargă la facultate – ceva legat de faptul că tatăl ei a făcut o glumă despre conducerea Partidului Comunist, la serviciu. Colegilor lui li s-a părut o glumă foarte amuzantă, dar cineva trebuie să-l fi raportat la Stasi. A fost arestat și condamnat la cinci luni de închisoare. Acum, întreaga familie este sub supravegherea Stasi. Claudia ne-a spus că are un frate și o soră mai mici, care locuiesc cu mătușa lor, în cartierul Pankow, din Berlinul de Est, dar n-a prea vrut să ne explice de ce ei sunt acolo și ea aici. Le-am povestit despre Sabine, Brigitta și mama. Harry a fost cam vag în legătură cu persoanele pe care le cunoaște în Berlinul de

Est, dar se pare că una dintre cunoștințele lui este actor. Încă nu mi-am dat seama care e relația dintre Harry și Claudia. Folosim apartamentul ei ca loc de întâlnire, dar e evident că Harry este liderul grupului, deși lasă toate chestiunile tehnice în seama lui Werner.

Eu și Claudia ne alăturăm lui Werner, la masă. Sticlele de bere de vineri seară au fost adunate. Harry nu se așază, ci patrulează prin cameră, ca un animal în cușcă. Din teancul lui de hârtii, Werner scoate o hartă detaliată a Berlinului și o întinde pe masă. Traseul Zidului este desenat cu cerneală roșie, ca un râu de sânge care străbate orașul, de-a lungul drumurilor, tăind străzile laterale, disecând liniile de tren și de tramvai, traversând râul și canalele.

— M-am gândit la cel mai bun loc de săpat, zice Werner. Putem să uităm de zona Tiergarten, este prea deschisă și centrală. Nu putem săpa până sub Brandenburger Tor sau Potsdamer Platz. Iar Neukölln este exclus, din cauza Canalului Teltow. Avem nevoie de un loc cu case apropiate una de alta, de o parte și de alta a Zidului. O variantă ar fi aici, în Kreuzberg, dar ar merge și în Wedding, în sectorul francez.

Arată spre o stradă de pe hartă, din cartierul Wedding.

— Aici este Bernauer Strasse, unde granița se întinde pe lângă case.

Încuviințez din cap. Este locul unde am văzut-o pe bătrâna care a sărit spre libertate, de la fereastra etaju-lui întâi.

— Asta ar fi o zonă ideală pentru săpat, explică Werner. Multe dintre casele din Est sunt acum goale sau vor fi, în curând. Oamenii care au evadat în ultima săptămână spun că au fost emise ordine de evacuare obligatorie pentru cei care încă mai locuiesc acolo. Dacă putem găsi o clădire potrivită în Vest, am putea săpa un tunel din pivniță, până la o clădire din Est. Ce părere aveți?

— Sună bine, zic eu.

Mă întorc spre Claudia.

— Tu ce părere ai?

Înainte să apuce să răspundă, intervine Harry.

— Gata, v-ați hotărât?

E nerăbdător să plece. E clar că detaliile îl plictisesc. Claudia dă ochii peste cap.

— Cred că da, îi spune Werner lui Harry.

— Bine, să mergem atunci.

Toți patru luăm S-Bahn-ul spre nord, până la Wedding, și începem să explorăm străzile, căutând proprietăți potrivite – case goale sau magazine de închiriat.

Harry o ia înainte, mergând cu pași mari pe Bernauer Strasse, cu mantaua lungă fluturând descheiată. Căștile metalice ale polițiștilor de frontieră est-germani sunt abia vizibile deasupra zidului care blochează străzile laterale de pe partea de est.

Pe partea de vest a Bernauer Strasse, nu departe de intersecția cu

Brunnenstrasse, găsim un magazin cu vitrina acoperită cu scânduri. Deasupra vitrinei, pe o pancartă pictată de mână, scrie *Bäckerei*, brutărie. În vitrină e un anunț scris pe un carton: „De închiriat”. Este și un număr de telefon, la care se poate suna.

— Asta ar merge, zice Werner, examinând magazinul părăsit.

Nici la proprietățile învecinate nu se vede vreun semn de viață. Presupun că nu e ceva popular să locuiești chiar peste drum de Zid. Vizavi de brutărie sunt clădiri cu ferestre zidite, iar ceva mai încolo Zidul traversează intersecția cu Brunnenstrasse. De asemenea, el trece peste un teren viran, între clădiri. Probabil că în timpul războiului a aterizat o bombă acolo și a distrus câteva proprietăți. Dincolo de Zid, unde erau cândva casele bombardate, putem vedea clădirile de pe Schönholzer Strasse, care este paralelă cu Bernauer Strasse.

— Am putea săpa până la subsolul uneia dintre casele alea de pe Schönholzer Strasse, zice Werner. Sunt la aproximativ o sută de metri de graniță. Nu vrem ca tunelul să iasă prea aproape de Zid.

În timp ce ne uităm spre Schönholzer Strasse, vedem un gardian mărșăluind pe lângă Zid, doar cu partea de sus a căștii vizibilă. Am săpa chiar sub picioarele lor.

Harry scoate din buzunar un carnețel și notează numărul de telefon. Apoi mergem mai departe, fără să vrem să trezim suspiciuni, stând prea mult pe acolo.

Nu găsim nicio altă proprietate potrivită pe Bernauer Strasse sau pe străzile aflate imediat în spatele ei, așa că intrăm într-o cafenea în care este telefon, iar Harry îl sună pe proprietar în legătură cu închirierea brutăriei. Proprietarul este de acord să ne întâlnim acolo, peste o oră.

Când ne întoarcem, proprietarul ne așteaptă în interiorul brutăriei. E un bătrânel cocoșat, care se prezintă ca fiind Herr Becker. Probabil că nu aude bine, trebuie să îi repetăm numele noastre.

Herr Becker ne privește cu oarece surpriză și ceva mai multă suspiciune. E clar că nu prea aducem a brutari în mintea lui. Se plimbă de colo-colo, arătându-ne magazinul din față și bucătăria din spate, cu cuptoarele de pâine uriașe. Claudia ascultă cu interes un discurs despre câte pâini pot fi coapte în cuptoare în același timp, în timp ce Harry se plimbă nerăbdător, deschizând uși și examinând curtea din spate.

Harry intră din nou și îl întrerupe pe Herr Becker.

— Am putea să vedem pivnița, vă rog?

Proprietarul mormăie ceva în barbă, iar pentru o clipă mă tem că o să ne dea afară, dar apoi se îndreaptă spre un șir de cârlige de pe perete și scoate o cheie metalică mare. Descuie cu ea o ușă din spatele bucătăriei. Caută pe bâjbâite întrerupătorul, aprinde lumina și se dă la o parte, să ne lase să coborâm primii. Scara e abruptă, din lemn și scârțâie, în semn de protest. Când ajungem jos, ne trezim într-o pivniță mare. Într-un colț, e stivuită niște mobilă veche și sunt rafturi pentru depozitarea sacilor cu

făină.

Claudia îl distrage pe Herr Becker cu o discuție despre spațiul mare de depozitare din pivniță, în timp ce noi, ceilalți, înaintăm în mijlocul încăperii și îngenunchem, să examinăm podeaua.

— Doar pământ, ne spune Werner încet, mie și lui Harry.

— Cum? întreabă Herr Becker, târșâindu-și picioarele spre noi și ducând o mână la ureche.

— Un spațiu mare și frumos aici, jos, zice Werner.

— Îhîmmm, încuviințează din cap bătrânul.

Verificăm și locuința de deasupra magazinului. Sunt trei dormitoare, o sufragerie, o bucătărie mică și o baie și mai mică. Va trebui să locuim acolo, astfel încât să nu intrăm și să ieșim prea des, deoarece polițiștii de frontieră ar observa, cu siguranță.

E timpul să trecem la afaceri. Nu ne putem permite să plătim cât ne cere proprietarul – o sută de mărci germane pe lună. Nu știu dacă ne putem permite să plătim ceva, dacă stau să mă gândesc bine. Harry încearcă să îl convingă pe bătrân să accepte mai puțin.

— Uitați ce e, zice Harry, pe cel mai călduros ton, strada este pe jumătate pustie. Afacerile au scăzut de când a fost ridicat Zidul, e de înțeles, pentru că jumătate dintre clienți nu pot ajunge aici. Ce-ar fi să cădem de acord la cincizeci de mărci germane pe lună și să batem palma?

Își scoate portofelul din buzunarul hainei. Herr Becker rămâne pe loc, nemișcat, uitându-se de la unul la altul. Timp de un minut, nimeni nu vorbește și simt cum îmi pulsează sângele în tâmple. Herr Becker pare să ia brusc o decizie.

— Poate că sunt bătrân și surd, zice el, dar nu sunt prost. Voi n-o să deschideți o brutărie, nu-i așa?

Harry începe să protesteze, dar Herr Becker ridică mâna, să-l oprească.

— Nu te obosi, băiete.

Herr Becker se întoarce să se uite pe fereastră. De cealaltă parte a Zidului se văd căștile polițiștilor de frontieră. Când Herr Becker vorbește din nou, vocea i se schimbă.

— Există un singur motiv pentru care un grup de tineri ca voi ar vrea să închirieze o proprietate veche ca asta, atât de aproape de Zid. Aveți un fel de plan în mânecă, să scoateți oamenii din Berlinul de Est. Ei bine, vă urez mult noroc. Puteți să vă puneți banii deoparte. Eu nu-i vreau.

Herr Becker îi înmânează cheia lui Harry.

— Ia-o. Locul este al vostru, atâta timp cât o să faceți ce trebuie să faceți. Numai să nu-i lăsați pe ticăloșii ăia de acolo să vă prindă.

Sabine

Matthias și Joachim au devenit foarte cunoscuți. În timp ce se plimbă prin școală, elevii se holbează la ei și îi arată cu degetul. Vestea despre decizia

lor de a purta negru ca protest politic s-a răspândit rapid. Colegii lor îi sprijină, dar personalul nu este amuzat de acest lucru.

Ultima oră a zilei este marxism-leninism, cu Herr Schmidt, profesorul de care îmi place cel mai puțin. Un bărbat scund, fad, cu capul chel și cu pete, Herr Schmidt se îndreaptă cu pași mari spre catedra din fața clasei. Ochii lui de nevăstuică se plimbă prin sală, iar nasul i se mișcă de parcă ar intenționa să adulmece opoziția de la cincizeci de pași. Ochii i se îngustează asupra lui Matthias și Joachim, care stau în spatele clasei. Arunc o privire spre ei. Cei doi se uită direct spre el, sfidători și impenitenți. Mă aștept ca Herr Schmidt să le spună ceva, dar nu o face. În schimb, arată ca și cum și-ar nota în minte să se răzbune mai târziu.

— Deschideți caietele de exerciții, zice Herr Schmidt, cu vocea lui răgușită. Vom începe prin a examina câțiva eroi ai socialismului și contribuția lor la societatea noastră.

Se îndreaptă spre partea laterală a clasei, unde sunt atârnate pe perete patru portrete ale unor lideri și gânditori comuniști. Primul din acest șir de semizei socialiști este Karl Marx, care stă pe un scaun din lemn sculptat, cu mâna dreaptă sub reverul sacoului, cu un ceas de buzunar din aur, abia vizibil. Părul lui creț și barba neîngrijită îl fac să pară un om de știință nebun. Alături de Marx se află un portret al tovarășului său, Friedrich Engels, ale cărui mustață și barbă enorme îi ascund complet gura, astfel încât nu pot să nu mă întreb dacă a reușit vreodată să mănânce supă fără să se murdărească teribil.

Apoi urmează doi practicanți ai marxismului din secolul al XX-lea: Vladimir Lenin, din Rusia, și liderul nostru, Walter Ulbricht. Ei sunt mai ponderați decât Marx și Engels în ceea ce privește părul facial, ambii având mustăți tunse și bărbi de țap. Cu sprâncenele lui arcuite și negre, și cu barba neagră și ascuțită, Lenin mă face să mă gândesc la Mefistofel, diavolul din Faust, al lui Goethe.

Fața lui Ulbricht nu e chiar așa ușor de citit. La suprafață, pare destul de benign, cu chelia și ochelarii cu rame argintii, dar am senzația că sub chipul blajin se ascunde o inimă de piatră. La urma urmei, acesta este omul care a spus: „Nimeni nu are nicio intenție să construiască un zid."

Marx, Engels, Lenin și Ulbricht urmăresc lecția din punctele lor de observație, ca niște inspectori școlari veniți să se asigure că Herr Schmidt urmează directivele partidului.

Nu trebuie să se îngrijoreze. Herr Schmidt recită doctrinele marxiste și leniniste ca un elev model. Cu vocea lui monotonă, trăncănește despre ideologia comunistă și suntem obligați să notăm tot ce spune. Mă trezesc mâzgălind fraze precum dictatura burgheziei (despre care Herr Schmidt insinuează că e rea, prin disprețul din voce) și dictatura proletariatului (la care Herr Schmidt toarce ca o pisică), fără să înțeleg ce înseamnă nici jumătate din ele. Dacă cineva aruncă măcar o privire spre fereastră, Herr Schmidt se năpustește asupra lui, cu un atac verbal ca un foc de

mitralieră.

— Matthias, o societate socialistă are nevoie de cooperarea tuturor membrilor ei, iar asta te include și pe tine.

— Joachim, din moment ce nu vezi necesitatea de a scrie ceea ce spun, nu pot decât să presupun că ești deja familiarizat cu programul lui Lenin pentru Partidul Bolșevic, așa cum a fost prezentat în Tezele sale din aprilie 1917. Poate că ai vrea să luminezi clasa?

Foșnete de hârtii, din spatele clasei.

— Nu? Să înțeleg că totuși ești familiarizat cu teoriile lui Lenin? Atunci, poate că ești amabil să iei niște notițe.

— Monika, conceptele marxism-leninismului, pe care tocmai ți le-am explicat în detaliu, nu se găsesc pe unghiile tale, a căror lungime, aș adăuga, te împiedică să faci orice muncă manuală serioasă, care este cel mai nobil tip de muncă în societatea noastră.

Monika stă vizavi de mine și se face roșie ca focul, apoi își ascunde sub bancă mâinile cu unghii elegante și lungi.

Eu îmi țin capul plecat și aștept cu nerăbdare să sune clopoțelul.

Încep să mă întreb dacă nu cumva clopoțelul școlii s-a defectat, când monologul lui Herr Schmidt este întrerupt de sunetul strident al acestuia. Clasa scoate un uriaș suspin de ușurare. Toți se îngrămădesc să iasă cât mai repede. Astrid mă trage pe ușă și mă scoate în stradă.

— *Mein Gott*, zice ea. Am crezut că ora asta nu se va termina niciodată. Încă nu ți-am spus tot ce s-a întâmplat în excursia cu cortul.

Mă ia de braț, în timp ce mergem pe Greifenhagener Strasse, și se lansează într-o poveste despre o drumeție prin pădure la miezul nopții, când îmi aud strigat numele.

— Sabine!

Mă întorc și îl văd pe Hans alergând să mă ajungă din urmă. Astrid se încruntă.

— Salut, îi spun lui Hans.

Continuăm să mergem, cu Hans lângă mine. Astrid rămâne tăcută.

— Ziceai ceva despre o excursie? o întreb.

— Nu contează. Nu era nimic important.

Când ajungem la colțul Stargarder Strasse, Astrid își desprinde brațul de al meu.

— Ei bine, o să vă las în pace, zice ea, uitându-se de la mine la Hans.

Se îndreaptă spre Schönhauser Allee. Hans pare destul de nedumerit.

— Am întrerupt ceva?

— Nu, nu fi prostuț.

— Sabine, mai știi ce a zis domnul Keller azi-dimineață, despre serviciul militar?

— Da?

— Ei bine, eu nu am de gând să-l fac.

Nu sunt surprinsă de asta. Îl aștept să continue. Se apleacă spre mine și

vorbește aproape în șoaptă. Îi simt respirația gâdilându-mi pielea de pe gât.

— Am găsit un grup în Berlinul de Vest care poate face rost de acte de identitate false. Ei zic că ar putea dura ceva timp, totuși, e un început.

— Asta e bine, zic eu, zâmbindu-i.

Am ajuns la clădirea mea.

— O să te anunț, zice el și îmi face cu ochiul.

Îl privesc cum se îndepărtează, apoi intru și urc scările spre apartamentul nostru. Brigitta e deja acolo, întinsă pe patul de sus, citind.

— Cum a fost azi la școală? o întreb.

— *Nicht gut*. Nu prea bine.

— O, de ce?

Lasă cartea deoparte și îmi explică faptul că drăguța Fräulein Peters, care ar fi trebuit să-i fie profesoară anul acesta, nu mai este la școală și că în locul ei au o profesoară nouă, pe Frau Wolf, care este o adevărată scorpie. Brigitta face o grimasă și imită un animal sălbatic, cu degetele îndoite ca niște gheare, de o parte și de alta a feței.

— Frau Wolf spune că trebuie să ne alăturăm cu toții Tinerilor Pionieri, geme Brigitta.

Este organizația comunistă de tineret pentru copii. Mama nu ne-a încurajat niciodată să ne alăturăm acestor grupuri. Nu are încredere în ele, spunând că îi amintesc prea mult de *Bund Deutscher Mädel*, organizația de fete a Tineretului hitlerist, în care a fost obligată să se înscrie, când era fată. Obișnuia să ne spună povești de groază despre exercițiile aerobice obligatorii, care se făceau în masă, în parc, unde fetele erau puse să poarte rochii albe scurte și erau privite libidinos de instructorii bărbați.

— Nu vreau să mă alătur Tinerilor Pionieri, zice Brigitta și se strâmbă. Urăsc uniformele lor, iar băieții sunt oribili. Defilează pe terenul de joacă pretinzând că sunt soldați și trag în toate fetele.

— Nu te pot obliga să faci ceva ce nu vrei să faci.

Brigitta pare să nu mă creadă.

— De fapt, cred că Frau Wolf este mama vitregă din Albă-ca-Zăpada, zice ea. Azi a încercat să ne învețe că oamenii din Berlinul de Vest sunt răi, dar eu nu am crezut-o, pentru că Dieter este în Berlinul de Vest și știu că nu e rău.

Arată de parcă îi vine să plângă. Mă urc pe patul de sus și mă așez lângă ea.

— Hai să citim o poveste împreună. Pe care o vrei?

— Rapunzel.

„Exact ce trebuie”, mă gândesc, în timp ce ea găsește pagina. O fată întemnițată într-un turn. Acum, toată lumea din Berlinul de Est este un fel de Rapunzel.

Dieter

Acum, că avem un loc de unde să începem săpăturile, Werner se apucă să studieze hărțile detaliate ale zonei, calculând distanțele și cea mai bună rută pe care s-o urmeze tunelul. Harry s-a dus să caute lopeți, cazmale, târnăcoape, găleți și o roabă. Zice că știe un loc de unde poate face rost de tot ce ne trebuie, la un preț foarte mic. M-am oferit să-l ajut, dar mi-a făcut semn să plec. Așa că eu și Claudia ne asumăm sarcina de a face locuibile camerele din brutărie și de a face ordine în pivniță, ca să începem treaba.

Brutăria stă goală de mai multe luni și e într-o stare proastă. Magazinul e murdar, iar în bucătăria brutăriei sunt excremente de șoareci. Claudia trage ușa din fontă a unuia dintre cuptoarele de pâine și bagă capul înăuntru.

— Ar trebui să încercăm să le punem în funcțiune, zice ea, vocea ei răsunând în spațiul gol.

— Ce, glumești?

— Deloc, zice ea, întorcându-se cu fața la mine.

Chiar e serioasă.

— Vom avea nevoie de multă mâncare, să avem putere să săpăm manual un tunel.

— Adevărat.

Werner ne-a spus clar că nu vom putea folosi utilaje pentru săpături, deoarece ar fi prea zgomotos și gărzile est-germane ar auzi imediat că se excavează ceva sub picioarele lor. În privința curățeniei, la etaj nu e cu mult mai bine decât la parter. Dar cel puțin există un pat dublu într-o cameră și paturi suprapuse în celelalte două. Cândva, aici trebuie să fi locuit o familie cu copii. Paturile înseamnă că șase persoane o să poată dormi aici deodată. Harry are planuri ca noi să lucrăm non-stop, în ture, să încercăm să terminăm treaba mai repede. În bucătărie este o plită mică cu gaz, o masă și șase scaune. În sufragerie, este o canapea cu arcuri rupte.

— Confortabilă, zice Claudia, sărind pe ea și râzând.

Dar pivnița e locul unde trebuie să începem treaba. Coborâm treptele șubrede din lemn.

— Astea nu sunt sigure, zice Claudia, arătând spre o treaptă despicată.

Și are dreptate. Nu e singura care e ruptă. Treptele nu o să reziste mult timp, dacă o grămadă de studenți o să tot urce și o să coboare, zi și noapte.

— O să le repar eu, zic, dornic să o impresionez, dar imediat îmi doresc să nu mă fi oferit să fac asta.

N-am folosit în viața mea un ciocan. Totuși, nu poate fi atât de greu. Claudia deschide o pungă cu făină veche, de pe unul dintre rafturi, și se uită înăuntru.

— *Scheisse*, zice ea, întorcându-se repede. Iarna trebuie să fie umed

aici, jos. Făina a mucegăit.

Așa că primul lucru pe care îl facem este să cărăm pe scări sacii grei cu făină și să-i aruncăm în curtea din spate. Apoi ne întoarcem în pivniță și examinăm mormanul de mobilă veche. Sunt scaune cu trei picioare, o masă ruptă și o comodă uzată.

După-amiaza o pierdem încercând să folosim lemnul de la mobila stricată să reparăm treptele pivniței și făcând curățenie în apartament. Claudia e plină de energie și abordează fiecare treabă de parcă ar intra în luptă. Ea taie cu fierăstrăul sertarele comodei vechi, iar eu bat lemnul în cuie în treptele din lemn. În apartamentul de la etaj, își suflecă mânecile și freacă blaturile, podelele și pereții, până când sudoarea îi intră în ochi și nu mai vede ce face. Mă străduiesc să țin pasul cu ea, dar parcă e posedată.

Până la sfârșitul zilei, suntem epuizați. Pregătesc câte o cană de cafea și ne prăbușim la masa din bucătărie. Claudia ia cana cu două mâini, strânge din buze și suflă ușor în lichidul fierbinte. Are o pată de praf pe vârful nasului. Lucrăm cot la cot de ore întregi, dar încă abia o cunosc.

— Ziceai că fratele și sora ta locuiesc în Berlinul de Est, cu mătușa ta, îi zic. Cum așa?

Se uită fix în cana de cafea, parcă o veșnicie. Când începe să vorbească, o face cu o voce liniștită.

— Părinții mei au murit într-un accident de mașină, acum optsprezece luni.

— Îmi pare rău.

— Mulțumesc.

Îmi zâmbește slab.

— Fratele și sora mea mai mică, Axel și Bettina, au plecat să stea cu mătușa noastră, în cartierul Pankow, din Berlinul de Est. Eu am rămas aici, să-mi continui studiile de sociologie, la universitate. La început, n-a contat faptul că ei erau în sectorul sovietic, iar eu eram în Vest. Avea cine să se îngrijească de ei, iar eu îi vizitam în fiecare weekend și le duceam diverse lucruri – dulciuri, de exemplu – pe care nu le puteau cumpăra cu ușurință în Est. Iar ei veneau să mă vadă în vacanțele școlare. De când s-a ridicat Zidul, însă, eu nu mai pot merge acolo, iar ei nu mai pot veni aici. Dacă nu-i scot din Berlinul de Est, s-ar putea să nu-i mai văd niciodată.

Se uită la mine cu ochii căprui și mari plini de lacrimi.

— Nu-ți face griji, îi zic, punându-i o mână pe braț. Îi vom scoate noi de acolo. Pe toți.

Sabine

Protestul început ieri de Matthias și Joachim ia amploare. Azi, jumătate dintre elevii din clasă au venit la școală îmbrăcați în negru, din cap până-n picioare. Unul dintre ei este Hans. Azi-dimineață, a intrat în clasă purtând

pantaloni negri și un pulover negru. În ochii multora, Matthias și Joachim au devenit niște eroi. Chiar și Monika a renunțat la culorile frumoase pe care le poartă de obicei, pentru o bluză și o fustă negre, care o fac să pară mult mai în vârstă. Astrid refuză să se alăture, spunând că vor avea cu toții probleme serioase. Eu nu am nimic negru în garderobă.

La strigarea catalogului, Herr Keller stă în fața clasei și ne privește pe rând. Sunt sigură că-și notează mental cine cu ce e îmbrăcat.

Când ajung acasă de la școală, Frau Mann, de la etajul întâi, e pe hol, scoțând câteva scrisori din cutia poștală. Începe să le răsfoiască. E o femeie subțire, are în jur de treizeci de ani, dar pare mai în vârstă, una sau două șuvițe din părul ei negru fiind deja cărunte. Olaf și Michaela, copiii ei, sunt și ei acolo, Olaf sugându-și degetul mare, iar Michaela răsucindu-și în jurul degetelor o șuviță de păr blond.

— *Guten Tag,* Frau Mann.

E o vecină mult mai drăguță decât Frau Lange. Ridică brusc privirea, îndesând scrisorile în buzunarul hainei.

— O, Sabine, zice ea, cu un oftat. M-ai speriat.

Privirea ei trece pe lângă mine, apoi dincolo de ușă, de parcă s-ar aștepta să intre altcineva.

— E totul în regulă? o întreb.

Își strânge haina pe lângă ea, deși vremea este încă foarte blândă. Aruncă o privire spre copii, apoi se apleacă spre mine și vorbește cu voce stinsă.

— *Nicht gut*, zice ea, clătinând din cap. Nu e bine. Helmut nu-și găsește loc de muncă.

Helmut e soțul ei, un bărbat voinic și jovial, dar care nu e prin preajmă aproape niciodată, pentru că de obicei este la serviciu.

— O?

— Știi, el lucra…

Coboară vocea și mai mult, așa că aproape trebuie să-i citesc pe buze.

— …acolo.

Se referă la Berlinul de Vest. Încuviințez din cap, în semn că înțeleg ce vrea să spună.

— Dar acum nu are voie să treacă granița, să meargă la muncă, și nu poate găsi de lucru în Berlinul de Est. A aplicat pentru o mulțime de posturi, dar nimeni nu vrea să-l ia. Cred că Stasi trebuie să aibă ceva împotriva lui.

— E groaznic.

Frau Mann pare că vrea să mai spună ceva, dar apoi o ușă de la etaj se deschide și se închide și se aud pași pe scări. Apare Frau Lange. Se uită de la mine la Frau Mann și înapoi la mine, ca și cum ar trage o concluzie semnificativă despre faptul că stăm de vorbă.

— *Guten Tag*, Frau Lange, îi zic.

Vreau să vadă că nu avem nimic de ascuns. Regulile simple de politețe

o obligă să ne răspundă cu un *Guten Tag* scurt și tăios, dar nu se oprește să stea de vorbă cu noi.

— Trebuie să plec, zice Frau Mann, aruncând o privire spre copii.

Îi conduce afară din clădire, iar eu rămân acolo, întrebându-mă cum o să se descurce, dacă Herr Mann nu-și găsește un loc de muncă.

Dieter

M-am mutat din apartamentul pe care îl împărțeam cu Bernd, deși majoritatea hainelor și lucrurilor mele sunt încă acolo. De asemenea, mi-am dat demisia de la Hotel Zoo. Vreau să mă dedic în totalitate proiectului tunelului și să le scot pe Sabine, Brigitta și pe mama din Berlinul de Est. Puținii bani pe care i-am economisit i-am pus în fondul colectiv, să cumpărăm echipament și mâncare.

Joi seara, Harry convoacă o întâlnire în bucătăria de la etaj, să discutăm planurile. Werner sosește aducând o servietă din piele, veche și zdrențuită, din care scoate un teanc de hârtii și harta Berlinului. Întinde harta pe masă, iar eu, Harry și Claudia îl ascultăm cum ne oferă detalii.

Werner a întocmit planurile unui tunel care se întinde de la brutăria de pe Bernauer Strasse până la numărul 17, de pe Schönholzer Strasse. Tunelul va avea o lungime de o sută douăzeci de metri.

— Acesta este un profil al tunelului, spune Werner, scoțând din servietă o altă coală de hârtie. Trebuie să săpăm patru metri pe verticală, înainte de a săpa tunelul orizontal. La celălalt capăt, vom săpa o pantă în sus, la un unghi de treizeci de grade. E singura modalitate prin care putem ajunge la suprafață în siguranță și, de asemenea, înseamnă că fugarii o să poată aluneca în tunel, iar asta va face ca lucrurile să se deruleze mai rapid.

Sunt impresionat de munca lui Werner, dar Harry e teribil de arțăgos.

— Cât de înalt o să fie tunelul? întreabă el.

— Puțin peste un metru, zice Werner.

— Deci oamenii vor trebui să se târască?

— Ar dura prea mult să săpăm un tunel mai înalt.

— Și cât timp va dura să îl săpăm pe acesta?

— Depinde cum e solul. Dacă este preponderent nisip, va fi ușor de săpat, dar, dacă vom găsi argilă, va dura mai mult. Dacă lucrăm non-stop, consider că putem termina treaba în aproximativ patru luni.

Harry fluieră printre dinți. Credeam că o să fie mai fericit.

— Uite, zic eu, cu cât începem mai repede, cu atât o să terminăm mai repede.

Harry îmi ignoră comentariul și continuă să-l interogheze pe Werner.

— Cum rămâne cu zgomotul? E posibil ca est-germanii să ne audă?

— N-o să putem folosi utilaje zgomotoase, zice Werner, dar știam deja asta. De aceea o să dureze atât de mult. Și mai e ceva, pentru că suntem

atât de aproape de Zid, cred că ar trebui să avem pe cineva care să stea în permanență de pază pe acoperiș, astfel încât, dacă germanii din Est devin suspicioși, să putem opri lucrările și să închidem imediat pivnița.

Nu mă încântă ideea că trebuie să stăm tot timpul de veghe, dar îmi amintesc că plănuim să invadăm teritoriul inamic, iar dacă germanii din Est ne-ar prinde că săpăm sub picioarele lor, cel mai probabil, am fi împușcați.

— Cum spui tu, zice Harry, deși nu pare convins.

— Bun, zice Werner, pe un ton care pune capăt acestei discuții.

Claudia îmi aruncă o privire care spune: „Mă bucur că am stabilit."

— Doar un ultim lucru, zice Harry. Eu o să tot intru și o să ies din Berlinul de Est, pentru că nu putem trimite scrisori prin poștă – Stasi deschide plicurile cu aburi și citește totul. Dar nu pot să vizitez personal fiecare fugar. Avem nevoie de o persoană de contact în Est. Cineva care să fie dincolo de orice suspiciune. Cineva pe care Stasi nu a avut niciodată vreun motiv să îl monitorizeze.

— Prietena mea, Marion, e suficient de curajoasă pentru asta, zice Werner, dar fabrica în care lucrează e plină de informatori Stasi. N-ar reuși. Dar prietenul tău, Harry?

Harry scutură din cap.

— Manfred e actor. Este prea cunoscut. Îi urmăresc foarte atent pe cei ca el.

— Mătușa mea nu a avut niciodată probleme cu Stasi, zice Claudia. Dar ea este ocupată toată ziua, lucrează la spital, iar seara are grijă de fratele și de sora mea.

— Nu-ți face griji, zic eu entuziasmat. Știu exact persoana potrivită.

Toată lumea se întoarce să se uite la mine.

— Sora mea, Sabine, ar putea fi persoana de contact în Est. Cei de la Stasi nu au avut niciodată motiv să o suspecteze de ceva. Ar fi perfectă pentru misiunea asta.

— Cum e sora ta? întreabă Harry.

— Ei bine, are șaptesprezece ani și este încă la școală, dar nu te lăsa descurajat de asta. E foarte matură și practică. Nu a avut niciodată probleme cu Stasi sau ceva de genul ăsta.

— Hmmm, zice Harry. Ei bine, dacă ea este cea mai bună opțiune pe care o avem, va trebui să se descurce.

Sunt dezamăgit de reacția lui Harry, dar încerc să nu las să se vadă.

— Sunt sigură că o să fie grozavă, zice Claudia cu încredere.

Așa cred și eu. Harry o să fie de aceeași părere, după ce o s-o cunoască.

Sabine

Atmosfera de la școală se deteriorează. Hans și ceilalți băieți sunt supuși unor presiuni tot mai mari din partea directorului, pentru a se înscrie în

serviciul militar. Până acum, toți au refuzat. Cei mai mulți dintre ei poartă haine negre, în semn de susținere a protestului inițiat de Matthias și Joachim. Iar pe coridoare văd bărbați pe care nu-i recunosc. Îmbrăcați în costume gri, trebuie să fie oficiali de partid, probabil Stasi. Și sunt cu ochii pe noi.

Joi, când sună clopoțelul final, Astrid mă apucă de braț.

— Haide, să plecăm de aici. Parcă am fi sub supraveghere.

— Suntem.

— Ei bine, eu m-am săturat de asta.

Mă grăbește afară.

— Vrei să mergem puțin la mine?

— Sigur.

Ne îndreptăm spre Schönhauser Allee, unde locuiește Astrid, într-un apartament modern, împreună cu părinții și cu fratele ei mai mic, Frank. În timp ce mergem, Astrid îl imită fără milă pe Herr Schmidt, profesorul de politică, încruntându-și sprâncenele și pregătindu-se să se lanseze într-o prelegere de teorie politică marxistă. Râsul îmi face bine.

Când ajungem la clădirea ei, urcăm scările până la etajul întâi. Casa scării este luminoasă, cu lumini electrice care nu funcționează pe bază de temporizator, și arată și miroase de parcă e proaspăt zugrăvită. Deschide ușa apartamentului și o urmez în salon, iar ea începe să-l imite pe Herr Schmidt.

Frank stă întins pe un covor roșu și se uită la *Meister Nadeloehr*, singurul program pentru copii de la televizor. La fel ca majoritatea băieților de vârsta lui, e îmbrăcat în uniforma Tinerilor Pionieri, pantaloni scurți albaștri, cămașă albă și o eșarfă albastră la gât.

— Șșșșș, zice el, încruntându-se la noi.

Astrid își încetează pentru o clipă pălăvrăgeala și rămânem acolo, privind ecranul care pâlpâie. Un bărbat cu părul înfoiat, într-o cămașă albă cu volane și sacou elegant, cântă un cântec despre basme cu zâne, în timp ce se preface că ar cânta la o chitară, care e, de fapt, o scândură. Apoi începe să împacheteze un rucsac, ca el și ursulețul lui de pluș să meargă în pădure și să urmărească animalele printr-un binoclu. Mă gândesc, „oare asta este tot ce poate face televiziunea est-germană pentru copii?”

— Tata o să vrea să se uite la știri, când vine acasă, zice Astrid.

Frank scoate limba spre ea.

Am întrebat-o odată pe Astrid cu ce se ocupă tatăl ei, dar mi-a spus doar că are o slujbă plictisitoare, într-un birou.

— Astrid, tu ești? o strigă mama ei, din bucătărie.

Mirosul de *Bratwurst* și de *Apfelstrudel* pătrunde în cameră.

— Ceaiul va fi gata în jumătate de oră. Bună, Sabine, vrei să rămâi să mănânci ceva?

Este tentant, dar va trebui să mă duc acasă și să pregătesc masa pentru Brigitta, așa că îi mulțumesc mamei lui Astrid pentru oferta amabilă, dar îi

spun că nu pot să stau mult. Astrid e norocoasă că apartamentul este suficient de mare încât nu e nevoită să împartă dormitorul cu fratele ei, ci are propria cameră mobilată modern, cu vedere spre Schönhauser Allee. Mă duce acolo și ne așezăm pe pat, care este mult mai moale decât patul supraetajat pe care îl împart eu cu Brigitta. O întreb pe Astrid ce părere are despre toți oficialii partidului, care se plimbă prin școală. Ea ridică din umeri.

— Este așa cum am spus în prima zi. Matthias și Joachim provoacă probleme pentru toată lumea.

— Ce crezi că se va întâmpla?

— De unde să știu eu? Oricum, cui îi pasă? Vrei să asculți noul meu disc?

Sare de pe pat și se îndreaptă spre un pick-up din colțul camerei, unde are o colecție de discuri. Ne petrecem următoarea jumătate de oră ascultând muzică. Dar nu pot să-mi scot din minte imaginea funcționarilor de partid care pândesc pe coridoarele școlii, ca niște animale în căuta-rea prăzii.

În drum spre casă, încă mă gândesc la prădători, când cotesc pe Stargarder Strasse și observ pe trotuar un bărbat care se îndreaptă spre mine. Primul meu instinct este să țin capul plecat. Dar e ceva la el care mă face să mă uit. Nu e ca unul dintre localnicii din zonă, în hainele lor monotone de fabrică. Și nu e nici unul dintre funcționarii cu costume gri care se plimbă pe coridoarele școlii. E înalt, cu părul blond dat pe spate și poartă un palton lung, care flutură după el. În timp ce ne apropiem unul de celălalt, bagă o mână în buzunarul hainei și scoate o hartă pe care începe să o desfășoare. Acum sunt aproape de bărbatul blond și mai că trec pe lângă el, când se întoarce spre mine.

— *Entschuldigen Sie, bitte*. Scuzați-mă.

Germana lui are un accent străin, pe care nu reușesc să-l identific. Posibil american. Îmi arată harta.

— Caut cimitirul evreiesc din Prenzlauer Berg și m-am rătăcit puțin. Mă întrebam dacă ați putea să-mi arătați pe unde să o iau, vă rog.

„E ciudat”, îmi zic, „un străin care se plimbă prin Berlinul de Est, căutând cimitirul evreiesc”. Acesta a fost aproape distrus de naziști. Și cum se face că e în Berlinul de Est? Apoi îmi amintesc că occidentalii, americanii și britanicii, de exemplu, încă mai au voie să treacă prin punctele de control. Umblă stângaci cu harta și o deschide la o pagină care nu e nici pe departe în apropierea locului unde ne aflăm. Ține harta deschisă în fața mea și văd un plic mic, în faldurile hârtiei. Ce se întâmplă? Plicul are numele meu pe el. Recunosc scrisul de mână și mă ia cu amețeală.

— Ia-l, îmi șoptește el.

Apoi, cu o voce mai tare, arătând spre hartă:

— Sunt undeva pe aici?

Nu știu ce să cred despre acest bărbat ciudat, cu accent străin. Iau plicul și îl bag în buzunar, în timp ce spun:

— Nu, v-ați rătăcit complet. Dacă sunteți în căutarea cimitirului evreiesc, trebuie să vă întoarceți pe acest drum, arăt spre hartă cu un deget tremurător, și să continuați să mergeți până ajungeți la această răscruce. Apoi este la două străzi distanță.

— *Vielen Dank*. Multe mulțumiri.

Împăturește harta și o bagă înapoi în haină.

— Mi-ați fost de mare ajutor.

Îmi face cel mai discret semn cu ochiul drept. Apoi se îndepărtează cu pași mari în direcția complet opusă cimitirului evreiesc. Nu-mi pare a fi un om care s-a rătăcit. Era evident că știa exact cine sunt. Mă grăbesc spre casă și urc scările în fugă, câte două. Mă închid în dormitor și desfac plicul. Înăuntru este un mesaj scurt de la Dieter. Îmi explică faptul că pe bărbatul pe care tocmai l-am întâlnit îl cheamă Harry. E jumătate american, jumătate german. Și iată partea pe care o recitesc de o duzină de ori, înainte să încep să înțeleg… Dieter, Harry și alții vor săpa un tunel în Berlinul de Est, ca să putem evada.

O lacrimă picură pe hârtie și îmi dau seama că plâng. Dieter vine după noi. O să ne salveze.

Dieter

Când Harry se întoarce din Berlinul de Est, e târziu. Intră în bucătărie, își dă haina jos și o aruncă pe spătarul scaunului.

— Cum a mers? îl întreb.

Sunt disperat să aflu dacă a reușit să ia legătura cu Sabine. Vreau să știu cum se simte.

— O, ușor, ca întotdeauna, zice Harry, trecându-și degetele prin păr. Tipii ăia de la Punctul de control Charlie fac un mare spectacol examinându-mi pașaportul și prefăcându-se că nu mă vor lăsa să trec, dar trebuie să o facă și ei știu asta.

Râde.

Întotdeauna e așa, când se întoarce din Berlinul de Est. Savurează pericolul intrării pe teritoriul inamic; al complotării împotriva est-germanilor. Pe timp de război, ar fi un spion bun. Dar nu despre bufoneriile de la Punctul de control Charlie vreau să aud.

— Și Sabine? Ai văzut-o? Cum era?

— Hei, nu arată rău sora ta, hm?

Îmi face cu ochiul. Claudia se taie, când cuțitul cu care toacă legume îi alunecă în mână. Înjură în barbă. Gluma lui Harry mă enervează, dar nu ripostez.

— Așadar, ai văzut-o?

El aprobă din cap.

— Totul s-a rezolvat. I-am transmis mesajul tău. Și ai avut dreptate.

— În legătură cu ce?

— Va fi o persoană de contact excelentă. Nu va avea de-a face cu Stasi.

Sabine

În sfârșit, e vineri și ultima oră de azi. Din păcate, este marxism-leninism, cu Herr Schmidt. Am întârziat vorbind cu Frau Nijinsky, profesoara de rusă, despre ce romane rusești ar trebui să citesc, așa că intru în ultima clipă la cursul lui Herr Schmidt. Singurul loc rămas este în față, în mijloc. Nimeni nu vrea să stea chiar sub nasul lui Herr Schmidt. Mi-e cald, cum m-am grăbit, așa că îmi scot cardiganul și îl arunc peste spătarul scaunului. Apoi îmi scot din geantă caietul și penarul. Am ajuns la fix.

Câteva clipe mai târziu, Herr Schmidt intră în clasă, se îndreaptă spre catedră și trântește pe ea un exemplar din *Das Kapital*. Pe capul chel i se văd niște pete roșii. În clasă se face liniște. Stă atât de aproape, încât simt mirosul de tutun vechi și de transpirație. Îmi țin capul plecat, prefăcându-mă că recitesc notițele pe care le-am luat la lecția de miercuri.

Herr Schmidt scoate un sunet din gât, de parcă ar fi înghițit *Sauerkraut* amestecată cu sârmă ghimpată. Acesta este semnalul că lecția este pe cale să înceapă. Cu un oftat, mă întorc la o pagină nouă din caiet și notez data de astăzi. Herr Schmidt începe să vorbească.

— Astăzi, vom examina teoriile lui Marx despre lupta de clasă – conflictul dintre burghezie și clasa muncitoare. Karl Marx – Herr Schmidt se îndreaptă spre portretele liderilor și gânditorilor comuniști de pe peretele clasei – a fost un om mare, care a înțeles problemele cu care se confruntă muncitorii într-o societate burgheză nedreaptă.

În timp ce Herr Schmidt continuă să trăncănească, eu îmi opresc creierul și doar mâzgălesc tot ce spune, ca un automat. Umplu două pagini din caiet și sunt pe cale să trec la a treia (Herr Schmidt tocmai începuse să descrie în cele mai mici detalii colaborarea lui Marx cu Friedrich Engels), când marele orator se bâlbâie la mijlocul frazei și se oprește.

E ceva atât de neașteptat, încât ridic privirea, să văd ce se întâmplă. Herr Schmidt stă în picioare în fața clasei, cu gura căscată și ochii bulbucați de indignare. Îi urmăresc privirea până în spatele sălii, să văd la cine sau la ce se uită. Hans stă pe scaunul din colț, lângă fereastră. A ridicat mâna, să pună o întrebare.

— Ce e? se răstește Herr Schmidt.

Nimeni nu-l întrerupe niciodată pe Herr Schmidt. Buzele lui Hans se încrețesc la colțuri, într-un zâmbet slab. Știu că o să încerce să spună ceva deștept, ca să-l enerveze pe Herr Schmidt. Inima mi se strânge. Când Hans vorbește, în vocea lui se simte o naivitate prefăcută, de parcă ar fi un copil care pune o întrebare inocentă unui părinte iubitor.

— Ne numim Republica Democrată Germană, dar cum putem fi o țară

democrată, dacă există un singur partid politic?

La fel de bine ar fi putut să arunce cu o grenadă de mână în Herr Schmidt. Ăsta e genul de întrebare care te poate duce după gratii, într-o țară ca a noastră. Trebuie să rezist tentației de a mă lăsa să alunec sub bancă, în așteptarea consecințelor pe care le poate declanșa o astfel de întrebare. Sunt sigură că nimeni nu respiră.

Herr Schmidt arată de parcă ar putea exploda în orice moment. Petele roșii de pe capul lui au căpătat o nuanță urâtă de violet. Scoate din gât și mai multe zgomote de *Sauerkraut*-amestecată-cu-sârmă-ghimpată.

— Clasa muncitoare are nevoie de un singur partid care să îi reprezinte interesele, iar acel partid este Partidul Comunist. Prin urmare, nu este nevoie de alegeri libere, deoarece clasa muncitoare nu are nevoie să aleagă.

Pentru o clipă, Hans se preface că ia în considerare acest argument absurd. Matthias și Joachim rânjesc de încântare, bucurându-se de fiecare moment al acestei șarade. Încerc să-i fac semn lui Hans să se oprească, înainte de a intra cu adevărat în belele, dar sunt prea departe și nu mă vede că mă strâmb spre el.

— Cu siguranță, însă, zice Hans, pe un ton cordial, ca și cum el și Herr Schmidt ar avea o discuție lejeră, la câteva beri, un partid trebuie să câștige niște alegeri la care chiar ai posibilitatea de a alege, pentru a demonstra că are sprijinul populației.

Oare Hans și-a ieșit din minți? Ar putea fi exmatriculat pentru asta. Matthias și Joachim privesc în direcția lui și încuviințează din cap, în semn că și ei sunt de acord. Astrid se uită la mine și își dă ochii peste cap. Mi-aș dori să sune clopoțelul și să putem pleca acasă. Toate privirile se îndreaptă acum spre Herr Schmidt, așteptând să vadă cum va reacționa la argumentul lui Hans. Herr Schmidt se apropie de Hans, își pune ambele mâini pe bancă și se apleacă în față. Hans tresare la apropierea lui Herr Schmidt.

— Un tânăr ignorant și obraznic ca tine, zice Herr Schmidt, împroșcându-l pe Hans cu scuipat, nu poate încă să aprecieze valorile societății noastre socialiste. Dar un stagiu de serviciu obligatoriu în Armata Națională Populară va îndrepta asta, în curând.

Zâmbetul dispare de pe fața lui Hans.

Brrrrrrr! La sunetul clopoțelului, toată lumea sare în picioare, fără să aștepte să i se spună să plece. Astrid apare lângă mine.

— *Komm*. Să plecăm de aici.

Îmi adun în grabă lucrurile, îmi pun geanta pe umăr și o urmez afară, în aglomerația de elevi. Merge repede și îmi e greu să țin pasul cu ea.

— *Mein Gott,* îmi zice Astrid peste umăr. Nu poți să-i bagi mințile în cap iubitului tău?

— Nu e iubitul meu.

— Mă rog, orice ar fi, spune-i să nu mai fie atât de prost. Crede că o să

schimbe de unul singur sistemul politic al întregii țări?

— Nu cred că asta încearcă să facă.

Dar Astrid nu mă ascultă și, oricum, nu e locul potrivit să intrăm într-o discuție despre opoziția politică, nu cu spionii Stasi la pândă, la fiecare colț. Aproape am ajuns la capătul coridorului, când îmi amintesc brusc că mi-am uitat cardiganul în clasă.

— Îmi pare rău, îi zic lui Astrid. Trebuie să mă întorc. Nu durează mult.

— Te aștept aici.

Se sprijină de perete.

— Grăbește-te.

Mă întorc în clasă, croindu-mi drum prin valul de trupuri care curg din direcție opusă. Deschid ușa clasei și îmi văd cardiganul pe spătarul scaunului, acolo unde l-am lăsat. Observ că și exemplarul lui Herr Schmidt din *Das Kapital* este tot pe catedră. Când intru, aud un zgomot în stânga mea. Mă întorc și îi văd pe Matthias și Joachim în picioare, lângă portretele lui Marx, Engels, Lenin și Ulbricht. La vederea mea, practic, sar cât colo și aleargă spre ușă, fără măcar un *Auf Wiedersehen*. În graba lor de a pleca, unul dintre ei scapă ceva pe podea. Aterizează cu zgomot și se rostogolește până la spațiul de lângă piciorul unei bănci din apropiere. „Ce ciudat", mă gândesc, în timp ce mă uit spre ușa pe care au lăsat-o deschisă.

Îmi iau cardiganul, apoi mă îndrept spre locul în care stăteau, să văd ce au scăpat. Pe podea e un pix negru. Mă aplec să îl ridic.

Tocmai atunci intră Herr Schmidt. Se duce la catedră și ia *Das Kapital*. Ridică privirea și mă vede stând acolo, cu pixul negru în mână. După care, ochii lui se îndreaptă spre pozele liderilor comuniști de pe perete și din nou spre mine. Se învinețește la față. Arată de parcă ar vrea să mă împuște.

Mă întorc spre portretele de pe perete, să văd la ce se uită, și simt cum mi se scurge sângele de pe față. Portretele sunt mâzgălite. Marx are o pereche de ochelari cu rame negre; Engels are insecte care i se târăsc prin barba stufoasă; lui Lenin i-au apărut coarne, care îl fac să semene și mai mult cu Mefistofel, iar mustața căruntă și neîngrijită a lui Ulbricht s-a transformat într-o mustață scurtă, neagră, tip periuță, în stilul Adolf Hitler.

Mă uit la pixul din mâna mea și picioarele încep să-mi tremure. Am încurcat-o. Îl văd pe Herr Schmidt cântărind dovezile. La fel de bine aș putea să țin în mână un pumnal însângerat, lângă un cadavru mutilat. Vinovăția trebuie să mi se citească pe față, chiar dacă sunt nevinovată.

Herr Schmidt se îndreaptă spre mine. Îmi pot imagina ce-i trece prin minte. Ochelarii lui Karl Marx și insectele din barba lui Engels sunt destul de rele, deși ar putea, eventual, doar eventual, să fie scuzate ca fiind farse prostești, de adolescenți. Dar, în această societate care interzice protestul politic, coarnele de diavol ale lui Lenin și mustața-Hitler a lui Ulbricht

înseamnă trădare; în cazul primului, este un fel de blasfemie, iar în cazul celui de-al doilea, se sugerează o paralelă jenantă între dictatura comunismului și cea a fascismului.

— Dă-mi pixul, zice Herr Schmidt.

Tonul lui e rece. I-l dau. Îl ține cu grijă, între degetul arătător și cel mare, ca și cum ar fi contaminat de vreo ideologie perfidă.

— Ce înseamnă această… această excrescență? șuieră el, aplecându-se spre mine.

Mă retrag, simțindu-i respirația acră.

— Nu eu am fost, îi zic, clătinând din cap.

— Atunci cine a fost? întreabă el, fixându-mă cu ochii lui de nevăstuică.

— Nu am văzut, plecaseră deja când m-am întors, mint eu. Am venit doar să îmi iau cardiganul.

— Plecaseră? întreabă el și buzele i se încrețesc pe margini. Deci au fost mai mulți?

— Eu… nu știu.

Mă înroșesc până la rădăcina părului. Știe că mint, sunt sigură de asta. Nu vreau să-mi torn colegii de clasă, dar dacă refuz să le dau numele e ca și cum le-aș aproba acțiunile și, prin urmare, în ochii lui, sunt la fel de vinovată. Cu un deget pătat de nicotină, atinge mustața stil Hitler a lui Ulbricht. Vârful degetului rămâne negru.

— Cerneala nu s-a uscat încă, zice el, cu o notă de triumf în glas. Vinovații, dacă într-adevăr nu ai fost tu, așa cum pretinzi, zice el, cu vocea plină de scepticism, nu se poate să fi plecat de mult timp. Ești sigură că nu i-ai văzut?

— Nu prea bine, zic eu. Eram acolo, arăt spre partea din față a clasei, îmi luam cardiganul, iar cineva a ieșit în grabă. Nu știu cine a fost.

E ridicol ce spun. Este de neconceput să nu-mi recunosc propriii colegi de clasă, cu care sunt la școală de câțiva ani, chiar dacă i-am văzut doar pentru scurt timp, din spate. Dar sunt hotărâtă să nu dau înapoi acum. Din câte îmi dau seama, el i-a văzut ieșind din clasă și știe exact cine sunt. Am impresia că se joacă așa cu mine pentru plăcerea pură de a mă chinui.

— Asta, arată cu un deget spre portrete, este o chestiune foarte serioasă. Acum poți pleca, dar să nu crezi că e ultima dată când auzi despre asta.

Îmi iau geanta și ies din clasă. În cele câteva minute pe care le-am petrecut acolo, totul s-a schimbat. Nu mai sunt aceeași persoană care eram în urmă cu cinci minute. Sunt o persoană marcată. Am devenit un dușman al statului.

Astrid se sprijină de peretele de la capătul coridorului. Când mă apropii, se uită la ceas.

— Ce ți-a luat atâta timp?

— Nu aici, îi spun, uitându-mă în urmă.

Când suntem afară și suficient de departe de clădire, îi povestesc

despre portrete și despre cum am luat prostește pixul în mână, iar Herr Schmidt m-a găsit. Nu-i spun că Matthias și Joachim au fost cei care au făcut-o. Chiar dacă e prietena mea, nu vreau să fiu responsabilă pentru răspândirea unor bârfe care i-ar putea băga pe băieți în belele.

— Nu-ți face griji, zice Astrid, punându-și brațul în jurul meu. Nu se va ajunge la nimic.

Dar știu că spune asta doar ca să mă facă să mă simt mai bine. Adevărul e că sunt speriată. Foarte speriată.

4

STASI

Sabine

Am avut dreptate să fiu speriată ieri.

Brigitta e cea care observă mașina, la șapte și jumătate dimineață. Mama e la serviciu. Le-am spus aseară ce s-a întâmplat la sfârșitul orei lui Herr Schimdt și le-am avertizat că s-ar putea ca Stasi să mă interogheze în legătură cu asta. Totuși, e un șoc neplăcut să constat că au venit atât de repede.

Brigitta stă la marginea ferestrei din salon, pe jumătate ascunsă după perdea. Mă cheamă, cu vocea tremurând de frică.

— Uite, îmi șoptește.

În fața clădirii noastre e parcat un Wartburg verde pal. Mașina aceea mare, cu capota lungă și elegantă și cu acoperișul ușor curbat sare în ochi. Aproape nimeni de pe aici nu are mașină, sunt doar niște Trabi-uri, care arată ca niște cutii. În partea din față a mașinii stau doi bărbați care privesc spre clădire. Ofițeri Stasi.

Bărbatul de pe scaunul din dreapta se uită la ceas, apoi face un semn din cap către șofer. Deschid ușile mașinii și coboară. Bărbatul de pe partea dreaptă e înalt, cu umerii pătrați și părul grizonant și zburlit. Șoferul e mai scund și mai corpolent. De la înălțime, văd că are o chelie în vârful capului. Ambii poartă pelerine de ploaie maro, obișnuite. Haine civile.

Trântesc portierele și se îndreaptă spre clădire. Îi pierd din vedere, când intră pe ușă. E doar o chestiune de secunde până să ajungă la apartament. Pentru o clipă, mă simt paralizată, incapabilă să gândesc. Scutur din cap, să îmi revin.

— Repede, îi zic Brigittei. Scrisoarea lui Dieter e în agenda mea din comoda cu sertare. Arde-o acum.

Habar n-am dacă vor percheziționa apartamentul, căutând mai multe dovezi că sunt o trădătoare a statului, dar biletul lui Dieter, care explică planurile lor pentru săparea unui tunel în Berlinul de Est, m-ar putea trimite după gratii pentru tot restul vieții.

Brigitta aleargă în dormitor, recuperează scrisoarea, se întoarce în sufragerie și o aruncă în *Kachelofen,* chiar în momentul în care se aude o bătaie scurtă în ușă. Ies pe hol, cu picioarele tremurându-mi la fiecare pas. Inspir adânc și deschid ușa apartamentului. Cei doi bărbați stau în fața ei. Cel înalt și cu părul grizonant are fața brăzdată de riduri adânci, ca niște crăpături în albia unui râu secat. Stă în fața șoferului, care s-a postat într-o parte, cu picioarele depărtate și brațele încrucișate, de parcă s-ar aștepta ca eu să o iau la fugă și se pregătește să mă placheze. Cel înalt se prezintă fără ocolișuri.

— Herr Stein, de la *Staatssicherheitsdienst*.

Poliția Secretă de Stat. Stasi.

— Fräulein Neumann, trebuie să vă punem câteva întrebări în legătură cu o problemă de siguranță a statului. Sunteți obligată să veniți cu noi.

Observ că nu mă întreabă dacă sunt Fräulein Neumann. Știe deja asta. Nu are rost să mă prefac că nu știu despre ce vorbește, așa că încuviințez din cap, hotărând că probabil e mai bine să par cooperantă.

— Dar mai întâi trebuie să-mi iau rămas-bun de la sora mea, vă rog.

Fără să aștept ca ei să obiecteze, mă întorc în salon, unde Brigitta stă ghemuită în fotoliul ei de lectură preferat, strângând la piept cartea de basme. Are o expresie de groază pe față.

— Nu-ți face griji, îi zic și o îmbrățișez. Rămâi înăuntru și nu deschide nimănui.

Ea aprobă din cap.

— Când se întoarce mama de la serviciu, spune-i ce s-a întâmplat, dar să nu-și facă griji. Mă întorc în curând.

O sărut pe frunte. Apoi mă întorc pe hol, unde mă așteaptă cei doi bărbați. Îl urmez pe Herr Stein pe scări, șoferul venind în spate. Tocmai când mă gândeam că lucrurile nu se pot înrăutăți, o întâlnim pe Frau Lange, care se întoarce de la magazin. Nu spune nimic și refuz să mă uit spre ea, dar îmi pot imagina rânjetul de pe fața ei.

Ieșim din clădire și am un impuls brusc să o iau la fugă, dar Herr Stein pare să-mi anticipeze gândurile și, înainte să îmi dau seama ce se întâmplă, deschide portiera din spate și mă împinge în mașină. Bărbații urcă în față. Interiorul mașinii miroase a țigări și a ulei de păr pentru bărbați.

Șoferul pornește motorul și ne îndepărtăm de bordură. Mă las pe spate, înfrântă. Străzile familiare din Prenzlauer Berg alunecă pe lângă geam și niciuna dintre ele nu îmi pare reală.

Ca să-mi îndrept mintea spre ceva și să nu intru în panică, încerc să mă gândesc la locul unde mergem. Se pare că ne îndreptăm în direcția sud-est, spre suburbia Lichtenberg. O luăm pe Dimitroffstrasse, apoi pe Frankfurter Allee, un drum cât se poate de drept. După aproximativ douăzeci de minute, mașina virează pe Normannenstrasse, apoi se oprește într-o piață imensă, pustie, înconjurată din toate părțile de

blocuri uriașe, cu mai multe etaje, interconectate între ele. Ne oprim în fața unei clădiri din beton maro. Nu e nevoie să mi se spună că acesta este sediul central al Stasi, iar clădirile din jur sunt cele de unde operează mașinăria poliției secrete.

Bărbații coboară, iar șoferul îmi deschide ușa. Ies din mașină, simțindu-mă mică și neajutorată, lângă clădirea imensă. Herr Stein mă conduce în interiorul clădirii din beton maro, apoi într-un ascensor paternoster. Stau departe de margine, de teamă să nu cad. La etajul al doilea, mă ia de braț și sărim din liftul în mișcare. Mă însoțește pe coridor, până la o cameră mică, pătrată.

— Intră aici, îmi spune el.

Intru în camera abia mobilată, cu un dulap gri metalic și un birou cu două scaune, câte unul de fiecare parte. Biroul este gol, cu excepția unui telefon gri închis, cu rânduri de butoane suplimentare lângă receptor, și o cutie metalică mare, cu două role de bandă de înregistrare. Nu am mai văzut niciodată un astfel de aparat, dar cred că trebuie să fie un magnetofon. Acesta va fi începutul dosarului pe care Stasi îl va păstra despre mine, dacă nu are deja unul. Herr Stein arată spre cel mai apropiat scaun, cel cu spatele la ușă.

— *Setzen Sie sich!* Ia loc!

Pe scaun e o cârpă. Nu știu de ce e acolo. Mă gândesc că poate a lăsat-o cineva care face curățenie. O iau, cu intenția să o arunc pe podea, dar Herr Stein strigă la mine.

— Las-o!

Mă uit la el, speriată.

— Trebuie să te așezi pe ea, îmi zice el.

Nu știu de ce trebuie să mă așez pe cârpă, dar nu vreau să-l enervez și mai mult, așa că o netezesc și mă așez țeapănă, cu mâinile încleștate în poală. Totul este atât de înfiorător, încât simt cum tremur. Mă uit de la telefon la magnetofon, apoi din nou la telefon. Sunt doar niște obiecte neînsuflețite, dar mă fac să fiu agitată.

Credeam că Herr Stein mă va interoga, dar se pare că așteaptă pe altcineva. Știu că este încă acolo, în spatele meu, pentru că îi aud respirația. Stau și aștept.

Dieter

— Așadar, ce te-a determinat să vrei să faci asta?

Sunt în drum spre Technische Universität, cu Harry, să-l ajut să recruteze studenți care să lucreze la săpături. Știu ce îi motivează pe Claudia și pe Werner, dar niciodată nu am știut ce l-a făcut pe Harry să se ocupe de acest proiect periculos.

— Să fac ce? mă întreabă el, cu obișnuita-i nonșalanță.

— Știi tu, să organizezi o cale de scăpare pentru oamenii din Est. Nu ai

familie acolo, nu-i așa? Nici măcar nu ești din Berlin.

Ne-a spus deja că tatăl lui era american și mama lui era din Hamburg. A crescut în Boston și are dublă cetățenie, americană și vest-germană. Își folosește pașaportul american pentru a trece de Punctul de control Charlie, deși cel vest-german i-ar fi la fel de bun pentru asta. Consideră că pe gardienii est-germani îi enervează mai mult să lase să treacă un american decât un vest-german. Încă aștept să îmi răspundă la întrebare.

— Ai dreptate. Eu nu am familie acolo, în spatele Zidului. Dar chestia e că… tata a fost ucis în război, când avionul lui a fost doborât deasupra Dresdei. Aveam șapte ani pe atunci. Mi-am petrecut restul copilăriei disperat să vin în Europa și să văd unde a murit. Am venit aici în 1954, la optsprezece ani.

Face o pauză și se uită fix în față. Când vorbește, vocea îi e atât de joasă, încât trebuie să mă aplec să aud ce spune.

— Tata a murit încercând să elibereze Europa de tirania lui Hitler. Acum, eu fac tot ce pot pentru a elibera oamenii de tirania comunismului. Ești fericit acum?

Nu l-am mai auzit niciodată vorbind atât de serios. Sunt adânc impresionat. Fac ceea ce fac pentru că vreau să le scot pe Sabine, Brigitta și pe mama din Berlinul de Est. Aș fi fost suficient de altruist să fac asta dacă nu aș fi avut familia acolo?

Sabine

Pe coridor se aud pași repezi. Se opresc în fața camerei. Apoi o voce de femeie i se adresează lui Herr Stein.

— *Danke. Sie können gehen*. Mulțumesc. Puteți pleca.

Nu știu de ce, dar mă așteptam la un bărbat, așa că asta mă surprinde puțin. Sunt curioasă, dar nu îndrăznesc să mă întorc să văd.

Femeia închide ușa, trece în fața biroului și se așază în fața mea. Apariția ei nu mă ajută să-mi potolesc nervii.

E înaltă, de vârstă mijlocie, iar părul negru tuns scurt pare vopsit. Sprâncenele îi sunt smulse de tot și redesenate într-o arcadă, cu creion negru, astfel încât îi dau o expresie întrebătoare, ceea ce, presupun, se potrivește cu meseria ei. Buzele, date cu un ruj roșu închis, își dispută atenția cu sprâncenele. Pare artificială, de parcă ar fi creată într-un laborator. Nu zâmbește, dar se prezintă ca Frau Biedermeier. Nu e nevoie să mă prezint, pentru că ea știe deja cine sunt, unde merg la școală, unde locuiesc și, fără îndoială, multe alte lucruri despre viața mea.

În timp ce umblă prin hârtii și se pregătește să înceapă interogatoriul, îmi fac curaj, gândindu-mă la Dieter și la cei care sapă tunelul din Berlinul de Vest. Din câte știu eu, nici măcar Stasi nu a ajuns încă să stăpânească arta citirii gândurilor. Ce n-ar face ea pentru aceste informații? Și-ar vinde până și bunica, îmi imaginez, dacă nu a făcut-o deja.

Întinde un deget și apasă un buton de pe aparatul de înregistrare. Unghiile îi sunt vopsite în aceeași nuanță de roșu ca buzele. Rolele încep să se rotească, scoțând un fâșâit care îmi pare foarte deranjant. Își unește vârfurile degetelor și mă evaluează cu ochi reci, cenușii.

— Așadar, zice ea, ai fost prinsă de Herr Schmidt, profesorul tău de politică, în timp ce stăteai lângă niște portrete ale unor mari lideri socialiști, ținând în mână un pix negru, cu care ai mâzgălit portretele în mod rușinos și grosolan, arătându-ți astfel dispretul față de sistemul nostru socialist. Ce ai de spus?

Ridică din sprâncenele date cu creion și așteaptă să vorbesc.

— Nu am fost eu. Nu eu am desenat pe portrete.

Vocea mea nu pare a fi a mea. E prea slabă și liniștită. Magnetofonul zbârnâie.

— Prostii. Ai mâzgălit portretele acelea și, cu cât recunoști mai repede, cu atât mai repede se va termina acest interogatoriu.

— Nu am făcut-o eu.

De data asta, vocea mea e mai puternică. Nu mă va determina să recunosc ceva ce nu am făcut.

— Atunci, cum explici faptul că aveai în mână pixul negru?

— M-am întors în clasă să-mi iau cardiganul, pe care îl lăsasem pe scaun. „Rămâi la fapte", îmi spun. Când am intrat în clasă, am speriat câțiva elevi care au plecat în grabă. Unul dintre ei a scăpat pixul. M-am dus să îl iau și atunci s-a întors Herr Schmidt.

— Deci ai luat un pix negru. Trebuie să fi fost același pix care a fost folosit pentru a deteriora portretele, nu?

— Presupun că da.

— Și ai spus deja că cineva din clasă a scăpat pixul.

Încuviințez din cap tristă, dorindu-mi să nu fi spus atâtea.

— Ai putea vorbi mai tare, te rog?

— Da, mormăi eu.

— Deci, ești de acord că unul dintre elevii din clasă ținea în mână pixul negru. Prin urmare, pare logic că elevul care ținea pixul în mână este persoana care a mâzgălit portretele?

— Posibil.

— Ai văzut-o pe persoana care a mâzgălit portretele?

— Nu.

— Dar ai observat că el sau ea a scăpat pixul negru?

— Ăăă, da.

Frau Biedermeier se apleacă peste birou, cu ochii strălucind de fiorul vânătorii.

— Cine a fost?

Îmi mușc limba. Nu am de gând să-i dau răspunsul.

— Nu știu.

Sprâncenele din creion se ridică și mai mult.

— Cu siguranță, nu te aștepți să cred asta. Ești la școala aia de ani de zile. Trebuie să fi recunoscut persoana în cauză. Cine a fost?

Scutur din cap.

— V-am spus, nu știu.

Vocea mea e ezitantă. Sunt sigură că știe că mint. Transpir și am gâtul uscat. Simt începuturile unei dureri de cap. Se uită la magnetofon. Doar un sfert din bandă s-a derulat de pe o bobină pe alta. A mai rămas destul timp de înregistrare. Frau Biedermeier se așază înapoi pe scaun, își înclină capul într-o parte și se pregătește să lanseze următoarea întrebare.

— Câți elevi erau în clasă când te-ai întors?

Folosește o tactică diferită, încercând să mă prindă pe picior greșit.

— Ăăă, nu știu. Poate doi sau trei. N-aș putea spune cu siguranță.

— Dar trebuie să-i fi văzut când ai intrat în clasă.

— Am intrat să-mi iau cardiganul, așa că nu mă uitam în direcția lor.

— Dar trebuie să îți fi dat seama că mai era totuși cineva în clasă, de îndată ce ai intrat acolo. Nu te-ai uitat să vezi cine era?

— Ei bine, nu chiar, mă grăbeam să-mi iau cardiganul. Prietena mea mă aștepta pe coridor.

— Da, ai menționat de mai multe ori cardiganul, dar, repet, trebuie să fi văzut cine era în clasă, când ai intrat înapoi.

Încep să mă simt amețită. Când vorbesc, pot să aud că în vocea mea se simte o notă de disperare.

— Nu, nu am văzut cine era acolo. Nu mă uitam în direcția aia. Stăteam în fața clasei, iar băieții erau în spate.

— Deci niște băieți au făcut asta?

Se năpustește asupra cuvintelor mele, ca o pisică asupra unui șoarece. Liniștea care urmează e umplută de vâjâitul magnetofonului.

Scheisse! Îmi dau seama că am făcut primul mare pas greșit și încerc să dau înapoi.

— Nu spun că cei care au făcut-o erau băieți, ci doar că ei stăteau în spatele clasei, în timpul lecției.

Sună jalnic.

— Este posibil să fi fost implicate și câteva fete.

Mă opresc. Ce vreau să spun? În eforturile mele de a-i proteja pe Matthias și Joachim, reușesc să incriminez și alți oameni nevinovați.

— Dar acum câteva clipe ai spus că cel mai probabil au fost băieți.

— Poate.

Frau Biedermeier e ca un Rottweiler care refuză să renunțe la os. Este necruțătoare în întrebările ei și începe să mă obosească. Trebuie să mă concentrez și să rămân la povestea mea.

— Deci, zice Frau Biedermeier, din moment ce nu poți sau nu vrei să spui cine a făcut-o, trebuie să trag concluzia că tu ai mâzgălit portretele.

— Nu am făcut-o eu.

Ne-am întors de unde am plecat și știu că o vom lua de la capăt. A mai rămas destulă bandă. După încă vreo jumătate de oră de interogatoriu, nu i-am dat nicio informație nouă. Mă fixează cu privirea, apoi pare să ia o decizie.

— Poate că ai nevoie de puțin timp, pentru a-ți reîmprospăta memoria în legătură cu cine era în clasă, zice ea.

Nu știu ce vrea să spună cu asta. Oprește magnetofonul și apasă pe unul dintre butoanele telefonului. Se aud pași pe coridor, ușa se deschide și apare Herr Stein. Frau Biedermeier îi zice:

— Fräulein Neumann are nevoie de puțin timp de gândire.

— Desigur, zice Herr Stein.

Mă ia de braț și mă conduce pe coridor. Habar n-am unde mă duce, dar nu-mi fac nicio iluzie că mi se permite să merg acasă. Ne întoarcem la paternoster, iar de data asta sărim în cel care coboară. Când ajungem la parter, Herr Stein mă ia din nou de braț, degetele lui apăsându-mi în carne, și mă conduce afară. Traversăm curtea, până la una dintre celelalte clădiri, și intrăm. Aici e o liniște stranie, care nu-mi place. Ușa se închide cu zgomot în urma noastră.

Un gardian în uniformă pășește în fața noastră și atunci încep să mă simt cu adevărat speriată. Îl urmăm pe gardian pe scări și pe un coridor. Se oprește în fața unei uși din oțel și o descuie cu o cheie de pe un lanț legat la brâu. Se dă la o parte, în timp ce Herr Stein mă conduce înăuntru.

— Poți să stai aici, zice el, până când îți amintești câteva detalii suplimentare. Folosește-ți timpul cu înțelepciune.

Apoi iese, iar gardianul închide ușa și o încuie cu cheia.

Nu-mi vine să cred că m-au închis. Și totul pentru că am refuzat să-i spun lui Frau Biedermeier ceea ce voia să audă. Deodată, mă cuprinde furia și alerg spre ușă, lovind-o cu pumnii.

— *Nein!* strig. Lăsați-mă să ies!

Nu vine nimeni. Îmi las fruntea să cadă pe ușă și închid ochii. Trebuie să mă calmez și să încerc să nu-mi pierd controlul. Respir adânc, deschid ochii și mă îndepărtez de ușă.

E o încăpere micuță, cu o fereastră din sticlă mată, undeva la înălțime. Are un pat de campanie îngust; o toaletă și o chiuvetă; o masă și un scaun. Nimic altceva. Observ un vizor în ușă. Herr Stein sau gardianul ar putea să mă urmărească chiar în acest moment. Sunt hotărâtă să nu cedez și să nu plâng. Nu vreau să le dau satisfacție.

Mă așez pe marginea patului și încerc să mă gândesc rațional la situația mea. Frau Biedermeier este obsedată să afle cine a desfigurat portretele. Mă bucur că nu i-am dat nicio informație utilă. Iar faptul că am un secret mult mai mare, și anume tunelul, îmi dă putere. Voi continua să neg că știu ceva despre cine a mâzgălit portretele. Ceea ce au făcut Matthias și Joachim poate că a fost nechibzuit, dar nu vreau să devin genul de persoană care își trădează prietenii, cum face un informator.

Dieter

— *Siebzehn Studenten*. Șaptesprezece studenți.

Harry se lasă pe spătarul scaunului, cu un aer mulțumit de sine.

— E fantastic, zice Claudia zâmbindu-i. Unde i-ai găsit pe toți?

— La Technische Universität, zic eu, sperând că îmi va recunoaște rolul în recrutarea atâtor perechi de mâini în plus, dar ea își ține ochii ațintiți asupra lui Harry.

— Universitatea e plină de oameni dornici să ajute la un proiect ca ăsta, zice Harry vesel.

Scoate o foaie de hârtie din buzunarul hainei.

— Am înscris doisprezece băieți și cinci fete, iar cu voi trei înseamnă douăzeci de oameni care să facă săpături.

„N-ar trebui să fie douăzeci și unu, cu tot cu Harry?" îmi zic eu. Dar Werner nu zice nimic, așa că tac. Cred că Harry se vede un fel de coordonator.

— De unde știi că toți sunt de încredere? întreabă Werner, ridicând privirea de pe o hartă a sistemului subteran de canalizare, pe care a studiat-o toată seara.

— I-am interogat noi intensiv, zic eu. În legătură cu motivele lor.

De fapt, pe cei mai mulți dintre ei i-a vrăjit Harry să ni se alăture, cu personalitatea lui charismatică. Harry îmi aruncă bucata de hârtie.

— Poți să întocmești un program pe douăzeci și patru de ore, Dieter? Avem nevoie de patru schimburi de câte șase ore, zi și noapte. Dacă avem cinci oameni în fiecare tură, asta înseamnă că doi vor săpa, doi vor scoate gălețile cu pământ și unul va sta de pază pe acoperiș.

— Sigur, zic eu, uitându-mă pe lista de nume.

Sunt la fel de nerăbdător ca toată lumea să mă apuc de treabă și mă voi asigura că sunt în prima tură. Mâine începem să săpăm.

Sabine

Aștept pe cineva să mă ducă înapoi în sala de interogatoriu, dar nu vine nimeni. Gardianul îmi aduce pâine și o supă subțire și apoasă. Nu prea am poftă de mâncare, dar mă forțez să mănânc. Va trebui să-mi păstrez puterile, dacă vreau să fac față unei alte runde de interogatoriu.

Lumina de la fereastră începe să pălească, iar în cele din urmă se întunecă. Speram să fiu acasă până acum, nu încă blocată aici, neajutorată și singură. Mi-o imaginez pe Brigitta povestindu-i mamei despre cei doi bărbați care au venit să mă ia. Asta ar putea s-o facă pe mama să se piardă cu firea.

Rămân trează mult timp după ce afară s-a întunecat. Lumina e încă aprinsă în celula mea. Încep să mă simt obosită. Trebuie să fie trecut bine

de miezul nopții, așa că mă întind pe pat și închid ochii. Imediat ce fac asta, ușa celulei se deschide și intră gardianul.

— Ridică-te! strigă el.

Mă ridic în fund, speriată. Apoi mă apucă de braț și mă conduce înapoi în camera de interogatoriu, pentru o nouă rundă de întrebări. Frau Biedermeier trebuie să-și fi dat din nou cu ruj, pentru că buzele ei sunt mai roșii și mai furioase ca niciodată. Inspir adânc, în timp ce ea își sprijină coatele pe birou, cu vârfurile degetelor împreunate, cu sprâncenele arcuite. Ce mi-a rezervat de data asta? Adrenalina care îmi curge prin vene mă ține trează.

— Sper că ai folosit timpul petrecut singură să îți reconsideri răspunsurile la întrebările mele.

Eu nu spun nimic.

Trecem peste aceleași întrebări ca înainte.

— Nu ai văzut cine era în clasă, când te-ai întors înăuntru? Nici măcar nu te-ai deranjat să te uiți? Câți dintre ei erau acolo? Erau băieți, sau fete, sau și una, și alta? De ce ai luat pixul? Tu ai fost cea care a mâzgălit portretele, nu-i așa?

Plus câteva întrebări noi, menite să-mi testeze convingerile socialiste.

— Te consideri o bună socialistă? Asculți radio RIAS? Crezi în Republica Democrată Germană?

Îmi mențin cu îndârjire povestea referitoare la ce s-a întâmplat în clasă, repetând că nu am văzut cine a fost, și fac tot posibilul să par un membru adevărat și credincios al statului socialist, încercând chiar să îmi amintesc unele dintre frazele despre lupta de clasă, pe care Herr Schmidt le debitează cu regularitate.

În momentul în care Frau Biedermeier pune capăt acestui interogatoriu, adrenalina pe care am simțit-o la început s-a scurs, lăsându-mă slăbită și epuizată. Trebuie să fie în jur de patru sau cinci dimineața. Gardianul mă duce înapoi în celulă, unde mă prăbușesc pe pat. Lumina e stinsă și mi se permite să dorm. Dar nu suficient. Înainte să-mi dau seama ce se întâmplă, lumina e aprinsă din nou și gardianul îmi strigă prin vizor să mă trezesc. Deschid ochii, cu un geamăt. Afară e deja lumină. Cred că am dormit vreo două ore, nu mai mult. Continui să stau întinsă, tot corpul mă doare, din cauza lipsei de somn și a saltelei tari. Ușa celulei se deschide și gardianul se îndreaptă spre pat, mă prinde de încheieturi și mă trage în picioare.

— N-ai auzit ce ți-am spus? strigă el. Trebuie să te trezești. Asta înseamnă că trebuie să te ridici. Nu să stai întinsă, nu să stai jos. Stai acolo.

Mă împinge în mijlocul camerei, apoi iese, trântind ușa în urma lui. Sunt atât de șocată de acest comportament, încât stau acolo, uitându-mă la ușă. Corpul meu țipă să mă întind, dar îmi spun să fiu puternică și să rămân trează. Nu-i lăsa să te învingă, Sabine.

Ochii mi se închid de câteva ori și mă clatin pe picioare, aproape că mă prăbușesc. Dar de fiecare dată mă trezesc chiar înainte de a-mi pierde echilibrul. Când cred că nu mai pot sta acolo o secundă, ușa se deschide și sunt dusă înapoi în sala de interogatoriu. Frau Biedermeier repetă întreaga reprezentație, exact ca înainte, iar eu îi dau aceleași răspunsuri. În magnetofon e o rolă nouă.

Sunt atât de obosită, încât abia mă pot concentra la întrebările lui Frau Biedermeier. Mă întreb ce speră să obțină. Apoi îmi dau seama că asta face parte din planul ei. Să mă dezorienteze, astfel încât să-mi scape numele făptașilor. Sau doar să cedez, ca să mă lase să dorm. Nu-i spun nimic.

Sunt dusă înapoi în celulă și mi se dă niște pâine și apă. Va fi o altă zi lungă.

Dieter

Mă trezesc devreme, dornic să încep să lucrez la tunel. Câțiva dintre noii studenți recrutați sosesc chiar înainte de ora nouă și îi las să intre în brutărie, închizând ușa în urma lor. Nu putem risca să intre cineva și să ne descopere planurile. Werner spunea aseară că un tunel pe jumătate construit într-o altă parte a Berlinului a trebuit abandonat, când în echipa care îl săpa s-au infiltrat spioni Stasi.

Cei doi care au venit astăzi să ne ajute la săpături sunt studenți pe care eu și Harry i-am recrutat de la universitate. Andreas e student la inginerie și arată de parcă ar putea săpa tunelul de unul singur și să evadeze de la Colditz.[2] Mi-ar plăcea să avem mai mulți ca el. Thomas studiază matematica și, sincer să fiu, nu pare făcut pentru muncă fizică. Totuși, avem nevoie de toate ajutoarele pe care le putem obține, și nici eu nu sunt chiar Hercule. Niciunul dintre ei nu are prieteni sau rude în Berlinul de Est, dar toți și-au oferit serviciile din ură față de regimul totalitar din Germania de Est.

— Bun, zice Andreas, frecându-și mâinile. Arată-ne unde să săpăm.

Îi duc pe amândoi în pivniță, să-i cunoască pe Claudia și pe Werner. Acesta din urmă e îngenuncheat lângă câteva lăzi răsturnate, pe care le folosește ca birou improvizat. Încă studiază planurile. Cred că le-a revăzut de o sută de ori, măsurând distanțele pe hartă și calculând unghiurile. Aseară m-a rugat chiar și pe mine să le verific. Când eram la școală, n-am visat niciodată că într-o bună zi o să-mi folosească la ceva teorema lui Pitagora. Claudia e ocupată să examineze uneltele, cântărind în mâini târnăcoapele și lopețile.

— Ei sunt Andreas și Thomas, le spun eu. Au venit să ne ajute la săpat, așa că haideți să începem.

Werner ridică privirea, își scoate ochelarii, își freacă șaua nasului și își pune ochelarii la loc. Apoi bate din palme și un alt Werner, mai hotărât, pare să se ivească brusc.

— Bun, mai întâi, trebuie să decidem ce face fiecare.

Se întoarce spre Claudia.

— M-am gândit că tu ai putea face prima tură de pază.

Ia un binoclu și un emițător radio și i le întinde. Claudia are un târnăcop în mâna dreaptă și bate cu coada lui în palma stângă. Pentru o clipă, se uită la Werner de parcă ar vrea să-i tragă una. Apoi dă ochii peste cap și aruncă târnăcopul pe podea.

— Sigur, o să stau de pază, zice ea, luând binoclul și emițătorul radio. Doar strigați când vă plictisiți de săpat.

O ia în sus, pe scări. Îmi notez în minte să verific mai târziu dacă e bine.

— Bun, zice Werner, prima sarcină este să săpăm un puț vertical. Am marcat locul unde vom săpa, chiar aici, pe podea.

Se îndreaptă spre mijlocul pivniței și ne arată un cerc marcat cu cretă, cu un diametru de un metru și jumătate.

— Nu vom ști cât de dificil este să săpăm, până nu începem, așa că vă sugerez să ne apucăm de treabă.

— Super, zice Andreas.

Thomas pare mai puțin încrezător. Ne alegem fiecare câte un târnăcop și o lopată și ne poziționăm în jurul cercului de cretă. Werner ridică târnăcopul peste umăr și îl înfige în pământ.

— Berlinule de Est, venim!

Sabine

Îmi petrec toată după-amiaza în celulă, urmărind cum lumina de la fereastră se schimbă din strălucitoare, pe la mijlocul după-amiezii, în amurg. Mi se permite să mă așez pe marginea patului. Singura mea încercare de a mă întinde are ca rezultat intrarea în celulă a gardianului, care mă obligă să stau în picioare, pentru următoarea oră. După aceea, rămân așezată. Mă doare capul, din cauza deshidratării și a lipsei de somn. Mama și Brigitta trebuie să fie foarte îngrijorate că nu m-am întors ieri acasă. Trebuie să folosesc toaleta din celulă și urăsc gândul că paznicul de afară ar putea să mă urmărească prin vizor. Lumina se estompează, iar în cele din urmă afară se întunecă. Știu ce se va întâmpla acum. Voi fi dusă înapoi în camera de interogatoriu. De data asta, nu mai simt adrenalina care să mă țină trează. Sunt epuizată. Urăsc ceea ce îmi face Frau Biedermeier, dar asta mă determină să fiu și mai puțin dispusă să cooperez cu ea.

Trecem peste aceleași lucruri ca înainte, până când adorm acolo unde stau. Când Frau Biedermeier simte că s-a săturat, îl cheamă pe gardian și îi spune să mă ducă înapoi în celulă. Mormăie în barbă:

— Cedează greu.

Mă întind pe saltea, hotărâtă să profit la maximum de cele două ore pe care le am, înainte ca lumina să se aprindă din nou. Nu visez nimic.

Dieter

E luni dimineață și intru în bucătărie împleticindu-mă, de parcă aș fi fost călcat de un tanc sovietic. Ieri am săpat zece ore, iar acum îmi simt mușchii din brațe, umeri și spate de parcă mi-ar fi fost făcuți praf. Nu pot sta drept, atât de încordată îmi e partea inferioară a spatelui. „*Scheisse*", mă gândesc, „nu sunt obișnuit cu munca fizică". Iar ieri abia am reușit să săpăm vreo trei metri. Mai avem de parcurs un drum al naibii de lung. Harry e în bucătărie, îmbrăcat cu paltonul, dă pe gât o cafea neagră.

— Arăți ca naiba, zice el râzând.

— Mulțumesc. A mai rămas cafea?

— Puțină.

Îmi toarnă o jumătate de ceașcă. E călduță.

— Ieși? îl întreb.

— Sigur că da. Mă duc să o văd din nou pe superba ta soră. Vreau să-i dau niște instrucțiuni despre contactarea celorlalți fugari.

— Ar fi bine să te grăbești. Pleacă devreme la școală.

— Corect! zice Harry și mimează un salut.

Spre ușurarea mea, pleacă, iar eu mă prăbușesc pe un scaun de la masă. Cineva a lăsat niște pâine și brânză, așa că mănânc în grabă, apoi, simțindu-mă un pic mai bine, mă îndrept spre pivniță. Andreas lovește pământul cu târnăcopul și pune grămezi de moloz în gălețile pe care Werner și Thomas le duc în curtea din spate.

— Salut, băieți, zic eu, întinzând mâna după o lopată.

Văd că deja au scos mai multe găleți de pământ. Werner se uită la mine.

— De ce nu faci de pază astăzi?

Niciodată nu credeam că voi fi atât de fericit să-l aud spunând asta.

— Sigur, zic eu, lăsând jos lopata. Mă duc să fac schimb cu Claudia.

La urma urmei, îmi spun, cineva trebuie să o facă.

Sabine

Lumina se aprinde și mă ridic ca un robot. Sunt obosită ca un câine, dar nu vreau să intre gardianul, să strige la mine. Îmi mănânc pâinea și beau apa. Sunt lăsată singură vreo oră, apoi sunt dusă în camera de interogatoriu. Presupun că va fi la fel, dar în această dimineață Frau Biedermeier este într-o altă stare de spirit. Mă informează că de la școală au primit informații noi despre „dușmanii statului" care au mâzgălit portretele. Mă urmărește cu atenție, dornică să vadă cum reacționez. Sunt surprinsă de această veste, dar încerc să nu o las să se vadă. I-a turnat cineva pe Matthias și Joachim sau Frau Biedermeier încearcă doar să mă păcălească, să mă facă să spun ce știu?

Dar nu continuă. În schimb, spune că are să-mi facă o propunere.

Încearcă să zâmbească, dar nu reușește, pentru că doar gura ei pictată în roșu se încrețește la colțuri. Ochii nu joacă niciun rol în această șaradă a prieteniei.

— Ne-ai putea fi de mare folos, zice ea. Am auzit că speri să mergi la universitate și să studiezi limbi străine. În schimbul unei mici cooperări din partea ta, sunt sigură că am putea aranja ca viitoarele tale studii la universitate să fie… cum să spun… mai plăcute.

Împinge peste masă o bucată de hârtie și îmi întinde un stilou. Mă uit la hârtie și îmi sar în ochi două cuvinte: *Inoffizieller Mitarbeiter*. Colaborator neoficial. Vrea să devin informator, să-mi spionez familia și prietenii, să transmit către Stasi informații care ar putea fi folosite împotriva altor persoane. Gândul ăsta mă dezgustă. Cum aș putea face așa ceva? Nu m-aș putea respecta, dacă mi-aș spiona prietenii. Ce fel de persoană m-ar face asta?

— O mulțime de oameni ne ajută, zice ea, inclusiv tineri ca tine.

Nu o cred. Niciunul dintre prietenii mei nu s-ar coborî atât de mult. Scutur din cap.

— Nu vei semna?

Toată amabilitatea simulată a dispărut din vocea ei.

— Nu, nu voi semna.

Ia hârtia înapoi, cu o expresie mai severă ca niciodată. Am dezamăgit-o și mă bucur. Se îndreaptă spre ușă și îl cheamă pe gardian. Presupun că voi fi dusă înapoi în celulă, așa că abia îmi vine să cred când gardianul mă escortează până la ușa principală a clădirii și mă lasă să plec.

Ies din sediul Stasi în lumina strălucitoare a dimineții și inspir adânc. Wartburg-ul verde pal care m-a adus aici e parcat afară, dar Herr Stein și șoferul nu sunt prin preajmă. Nu mă așteptam ca ei să mă ducă acasă și prefer să merg singură. Mă îndepărtez de complexul de clădiri, cât de repede pot.

Mi-au dat drumul, dar știu că viața va fi foarte diferită de acum încolo. Stasi are un dosar despre mine. Am fost marcată drept persoană suspectă; cineva în care nu se poate avea încredere; o trădătoare a cauzei socialismului. Mă vor urmări, de acum încolo. Trebuie să fiu atentă cu cine mă văd și cu cine vorbesc, altfel, și ei vor fi suspectați.

Iau S-Bahn-ul de la Frankfurter Allee la Prenzlauer Allee, apoi merg pe jos restul drumului până acasă. Totuși, nu pot scăpa de sentimentul că sunt urmărită. Mă tot uit peste umăr. De ce se uită femeia aceea în haină roșie în direcția mea? De ce bărbatul acela cu ziarul sub braț tocmai a trecut pe partea mea de stradă? De ce este un Trabant alb parcat la colț? În mod normal, nu m-aș fi gândit la niciunul dintre acești oameni, dar patruzeci și opt de ore în custodia Stasi m-au făcut paranoică.

Cotesc pe Stargarder Strasse și văd venind spre mine un bărbat pe care îl recunosc. Harry. E cel mai prost moment posibil. Dacă sunt urmărită, nu trebuie să vorbesc cu el. Ar putea însemna sfârșitul pentru proiectul

tunelului.

Când îl văd că se uită în direcția mea, scutur din cap imperceptibil și apoi traversez strada, vădit intenționat. Sper să înțeleagă mesajul. Trabantul alb care era parcat la colț se târăște pe șosea, în spatele meu. Cred că Harry trebuie să fi înțeles, deoarece se întoarce și intră într-un bar. Mă întreb de ce voia să mă vadă.

Când ajung la clădirea mea, tremur de la stresul că sunt urmărită. Mă simt ca un animal vânat. Aș fi vrut să pot vorbi cu Harry, dar nici nu se pune problema. Niciodată nu a fost mai greu să urc scările până la apartamentul nostru. Când ajung sus, aproape că mă prăbușesc. Deschid ușa și intru.

Mama și Brigitta se grăbesc să mă întâmpine.

— *Komm*, Sabine, zice mama, conducându-mă spre un scaun din sufragerie. Nu trebuie să spui nimic acum.

Sunt prea tulburată să vorbesc și stau în stare de șoc, încă nevenindu-mi să cred că sunt acasă.

Brigitta aleargă în dormitorul nostru și se întoarce fluturând o bucată de hârtie.

— Asta era în cutia poștală, zice ea și mi-o întinde.

O desfac și arunc o privire pe ea. Nu pot să înțeleg totul imediat, dar văd că e o scrisoare de la Harry. Conține instrucțiuni despre ce vrea să fac. Simt un copleșitor sentiment de ușurare. Până la urmă, nu era nevoie să vorbesc cu Harry. Tot ce trebuie să știu e în scrisoarea asta.

Abia acum încep să-mi curgă lacrimile pe față.

Dieter

Împing luminatorul, urc pe acoperiș și o caut pe Claudia. E la vreo trei metri distanță, ghemuită în spatele unui parapet de piatră joasă, privind prin binoclu. Între parapet și spațiul principal al acoperișului e o pasarelă îngustă. Mă târăsc de-a lungul ei.

— Bună, îi zic, bătând-o pe umăr.

Ea lasă binoclul jos și se întoarce cu fața la mine.

— Doamne, arăți groaznic.

— Nu ești prima persoană care îmi spune asta azi.

— Îmi pare rău.

Îmi zâmbește cald. E prima dată când sunt aici, sus, și sunt uimit de ce priveliște bună avem spre Berlinul de Est. Îi pot vedea clar pe polițiștii de frontieră de cealaltă parte a Zidului, cu căștile și cu puștile lor. De asemenea, pot vedea casa de pe Schönholzer Strasse, pe care o vizăm.

— Ce se întâmplă acolo? întreb.

— Nu prea multe. Gărzile doar patrulează pe lângă Zid. La fiecare câteva ore, apare un camion și aduce alte gărzi.

— Ei bine, pot să preiau eu aici, dacă vrei. Poți să te duci să sapi. Arată-

i lui Werner că ești în stare să faci treaba asta.

— Super, zice ea, zâmbind.

Îmi dă binoclul. Pe acoperiș nu este prea mult spațiu, iar în timp ce facem schimb de locuri ne trezim lipiți unul de altul. Pare atât de delicată, încât mă cuprinde brusc un impuls să o iau în brațe. N-ar trebui să-și riște viața în acest proiect periculos.

— Îmi pare rău, zice ea, strecurându-se pe lângă mine.

— Nu-ți cere scuze.

Se uită la mine cu ochii ei căprui și mari, apoi dispare prin luminator. Mă așez pe marginea parapetului și mă pregătesc să îmi petrec următoarele câteva ore urmărind gărzile de pe partea cealaltă a Zidului.

Sabine

Restul dimineții de luni și jumătate din după-amiază mi le petrec în pat, recuperând somnul. Când mă trezesc, Brigitta, care a refuzat să meargă la școală astăzi, îmi aduce o băutură caldă și ceva de mâncare. Dar marți mă întorc la școală. Viața trebuie să meargă mai departe și cred că mi-ar face bine să-mi văd prietenii.

În fața clădirii noastre e parcat un Trabant alb. În timp ce eu și Brigitta mergem pe Stargarder Strasse, motorul Trabantului prinde viață și mașina se îndepărtează de bordură. O aud cum ne urmărește, cu viteză mică. Îi spun Brigittei să nu se uite, dar ea oricum se întoarce și se uită. Mă informează că în mașină sunt doi bărbați. Oftez. Oamenii ăștia nu au altceva mai bun de făcut? Înainte de a intra în clădirea școlii, nu mă pot abține și mă întorc să mă uit. Trabantul e parcat la vreo douăzeci de metri distanță. Au de gând să stea acolo toată ziua?

Mă îndrept spre clasă, așteptând cu nerăbdare să stau de vorbă cu colegii, dar nu e aproape nimeni acolo. Astrid nu a ajuns încă. Matthias și Joachim nu sunt înăuntru. Nici Hans nu e. Și nici Monika. Unde e toată lumea? Cei câțiva elevi care sunt la școală vorbesc în liniște, în grupuri mici. Discuțiile se opresc, când trec pe lângă ei. Mă așez în bancă și mă întreb ce naiba se întâmplă.

Tocmai atunci, Astrid intră brusc în clasă. Mă vede stând în bancă și vine direct spre mine.

— Ce mă bucur să te văd, zice ea, oferindu-mi un zâmbet larg. Nu ai venit ieri și, evident, am crezut cu toții că…

Vocea ei se stinge.

— Ce ați crezut?

Se uită peste umăr, apoi se întoarce spre mine.

— Că ai fost arestată.

Rostește ultimul cuvânt foarte încet.

— Am fost. Am fost interogată de Stasi. M-au închis peste noapte.

Astrid pare îngrozită.

— Nu se poate așa ceva! Avea legătură cu portretele?

Încuviințez din cap.

— Ce le-ai spus? Le-ai spus că au fost Matthias și Joachim? mă întreabă, mimând numele lor.

— Nu, bineînțeles că nu.

Mă întreb de unde știe asta. Eu nu i-am spus. Poate că i-a văzut ieșind din clasă. Își trage un scaun și se așază lângă mine.

— Și cum a fost? întreabă ea. Trebuie să fi fost îngrozitor.

Îmi dau seama că e disperată să audă detaliile oribile, așa că îi povestesc despre bărbații care au apărut acasă, celula de la sediul Stasi, camera de interogatoriu, Frau Biedermeier. În tot acest timp, Astrid se uită la mine cu ochii mari și dă din cap, în semn de compasiune. Apoi menționez cârpa de pe scaun și felul în care Herr Stein a țipat la mine, când am încercat să o dau la o parte.

— Știi pentru ce a fost asta? mă întreabă ea.

— Nu, pentru ce?

— Să îți ia mirosul, mirosul personal. Vor pune cârpa într-un borcan sigilat, cu numele tău pe el, iar dacă vreodată vor avea nevoie să te găsească, vor da cârpa unui câine de urmărire.

Mă gândesc la cum stăteam pe cârpa aceea, transpirând de nervi și de efortul de a nu da de gol nimic, și mi se face rău fizic.

— Oricum, nu-ți face griji, zice Astrid. Le-ai spus că nu ai făcut-o și se pare că te-au crezut, pentru că ți-au dat drumul. Acum i-au prins pe vinovați.

— De unde știi? Și ce s-a întâmplat aici? arăt eu spre sala de clasă. Unde sunt toți? Unde sunt Matthias și Joachim? Și Hans? De ce e toată lumea atât de tăcută?

Astrid dă ochii peste cap.

— Bineînțeles că nu știi.

— Ce să știu?

Se apleacă mai aproape și șoptește.

— Toți au fost exmatriculați.

Cuvintele ei mă lovesc ca un trăsnet. Timp de câteva secunde, mă uit la ea cu neîncredere.

— Exmatriculați! Dar de ce?

— Pentru că purtau negru. Pentru că au protestat împotriva Zidului. În calitate de lideri, Matthias și Joachim au fost arestați. Vor fi acuzați de deteriorarea portretelor.

În acel moment, Herr Keller intră în clasă și Astrid se îndepărtează, să se așeze în banca ei. Îmi dau seama că tremur ca o frunză.

Dieter

Se aude un zgomot pe stradă, chiar sub mine. Mă uit în jos și văd o femeie

cu un băiețel de vreo opt ani și un băiat mai mare, adolescent. Băiatul mai mare poartă sub braț o scară din lemn. Are cinci trepte și e genul de obiect pe care l-ai folosi pentru a decora o cameră sau pentru a ajunge la un raft înalt. Se opresc la mică distanță de brutărie, iar băiatul mai mare așază scara lângă un stâlp de iluminat, pe care scrie Bernauer Strasse.

Băiatul cel mic abia își poate stăpâni entuziasmul. Când scara e pregătită, urcă cele cinci trepte, femeia stând în spatele lui și ținându-i picioarele, să se asigure că nu cade. Băiețelul este acum mai înalt decât indicatorul stradal. Cu un braț se sprijină de panou, iar cu celălalt se întinde cât poate de sus și face cu mâna spre una dintre clădirile de pe Brunnenstrasse.

Iau binoclul și mă uit în aceeași direcție cu băiețelul, încercând să văd cui îi face cu mâna. La început, nu văd nimic, dar apoi observ mișcare la o fereastră. Focalizez binoclul și văd o bătrână. Stă lângă o fereastră deschisă, la ultimul nivel al uneia dintre casele cu cinci etaje. Flutură o batistă albă.

— *Da ist sie!* strigă băiețelul. *Da ist Oma*. Uite-o pe bunica.

Probabil că lui îi pare o joacă să fluture mâna spre bunica lui, care se află de cealaltă parte a Zidului.

— Șșșș, zice femeia. Nu uita că nu trebuie să facem gălăgie.

Strigătul copilului a atras atenția gardienilor, care se întorc să o privească pe bătrâna de la fereastra din spatele lor. Ea dispare într-o clipă, închizând geamul. Apoi, un cap cu cască apare deasupra Zidului. Paznicul se uită neîncrezător la familia cu scara. După care pare să-și concentreze atenția asupra brutăriei. În vitrină avem un semn pe care scrie *Închis pentru renovare*.

— A dispărut! se tânguie băiețelul, arătând spre casa bunicii lui.

— Dar am văzut-o, nu-i așa? zice femeia, forțându-se să pară veselă.

Se întoarce spre băiatul mai mare.

— Axel, ia scara, te rog. Trebuie să mergem acasă acum.

— Dar mami, plânge băiețelul. Doar încă o dată…

— Nu, zice mama lui, iar vocea ei cedează. Într-o bună zi, o vom revedea pe Oma.

Mă îndoiesc de asta.

Sabine

Nu pot să mă concentrez la nimic toată ziua și stau în bancă precum un zombi. Aproape jumătate din clasă a fost exmatriculată. Cum era de așteptat, cei care au rămas sunt supuși. Acum înțeleg de ce oamenii au fost surprinși să mă vadă azi-dimineață – trebuie să fi crezut că și eu am fost exmatriculată, când au văzut că nu am venit ieri. Sper să nu creadă că am devenit informatoare și că mi s-a permis să mă întorc la școală pentru „bună purtare”. Astrid stă lângă mine de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat și

îi sunt recunoscătoare pentru sprijinul neclintit.

Dar mă tot gândesc la Hans. Niciodată nu a avut probleme cu autoritățile, în ciuda tendinței lui de a avea un comportament nechibzuit. Dar această exmatriculare înseamnă sfârșitul carierei lui școlare și al perspectivelor universitare. Își va dori mai mult ca niciodată să plece din Berlinul de Est. Trebuie să mă duc să-l văd cât mai curând posibil și să-i spun despre proiectul tunelului.

Cât despre Matthias și Joachim, mă cutremur când mă gândesc ce le face Stasi. Au fost arestați doar pentru că au fost liderii „protestului negru" sau din cauza portretelor? Indiferent de câte ori m-a întrebat Frau Biedermeier cine a mâzgălit portretele, nu i-am spus. Și atunci, de unde să știe Stasi că au fost Matthias și Joachim? Astrid pare sigură, dar să fie doar o bârfă fără rost? Herr Schmidt a știut adevărul tot timpul și el a fost cel care a informat Stasi? Dar, dacă el știa adevărul, eu de ce am mai fost arestată? Toate întrebările astea se fugăresc una pe alta în creierul meu, până mă ia durerea de cap. Încep să-mi privesc colegii de clasă cu suspiciune și îmi dau seama că devin ca Stasi – paranoică.

După pauza de dimineață, avem marxism-leninism, cu Herr Schmidt. Nu vreau să mă întorc în clasa aceea, aș prefera să fiu oriunde altundeva, dar mă forțez să ajung mai devreme, să pot sta lângă fereastră și nu chiar sub nasul lui. Portretele în cauză au fost îndepărtate, iar peretele este acum gol, singurul indiciu al existenței lor anterioare fiind zugrăveala mai lucioasă, în locul unde erau agățate.

Vreau doar să se termine ora asta.

Herr Schmidt intră și se uită prin clasă, observând cine mai este prezent și cine nu. Abia suport să mă uit la el. Buzele i se încrețesc într-un zâmbet de satisfacție, la vederea scaunelor goale. Îl suspectez cu tărie că i-a turnat pe Matthias și Joachim și îl disprețuiesc mai mult ca niciodată. Când se termină cursurile, singurul meu gând este să mă duc să-l văd pe Hans. Inventez o scuză pentru Astrid și îi spun că trebuie să ajung repede acasă, pentru Brigitta, și apoi plec în grabă.

Îmi deschide Frau Fischer. Pare mai bătrână decât ultima dată când am văzut-o, mai căruntă și mai obosită. Dar zâmbește și mă invită înăuntru.

— Sabine, mă bucur să te văd.

Îmi ia mâna în palmele ei. Pare insuportabil de tristă.

— Am aflat ce s-a întâmplat cu Hans, spun eu, în timp ce intrăm în sufragerie.

Ea clatină din cap spre mine.

— Stasi ne-a interogat pe amândoi, știi.

— Pentru ce?

— Mi-au cerut să admit că n-am reușit să-l educ ca pe un adevărat socialist. Se pare că am eșuat în educația politică a fiului meu.

Vocea ei e serioasă, dar în ochi i se citește o sclipire de sfidare, ca și cum ar crede că această evaluare a calităților ei materne este un mare

Scheisse.

— Ce prostie, spun eu.

Ea ridică din umeri.

— Așa văd ei lucrurile. Hans e în camera lui. Du-te și vorbește cu el. Petrece mult prea mult timp acolo.

Am bătut la ușa lui.

— Cine e?

— Sunt eu, Sabine.

Deschide ușa și mă lasă să intru. Arată groaznic. Părul îi e răvășit și are cearcăne, de parcă n-ar fi dormit bine. Se așază pe pat, fără să scoată un cuvânt. Mă pun lângă el.

— Îmi pare rău că ai fost exmatriculat. Astrid mi-a spus, azi-dimineață.

Râde cu amărăciune.

— O să-i facă plăcere să aibă ceva de bârfit.

Mi se pare puțin cam nedrept față de Astrid, dar e evident că Hans e supărat din cauza propriei situații, așa că îl las să îi treacă.

Se întoarce să se uite direct spre mine, pentru prima dată de când am venit.

— Nu ai fost la școală ieri. Ce s-a întâmplat cu tine?

Îi povestesc despre arestarea și interogatoriul meu, iar el mă ascultă cu o privire din ce în ce mai furioasă.

— *Die Arschlöcher!* Nemernicii! zice el, când îi termin de povestit calvarul meu.

Arată de parcă ar vrea să bată pe cineva. Îi pun o mână pe braț, să-l calmez.

— Totul s-a terminat acum. Uită de asta. Oricum, ascultă, nu am venit să-ți povestesc despre arestarea mea. Am venit să-ți spun că am primit vești de la Dieter.

— Oooo!

Pe fața lui se citește o expresie de surpriză sinceră.

— S-a alăturat unui grup de oameni din Berlinul de Vest, care sapă un tunel spre Est, astfel încât să-și poată salva prietenii și familiile.

Mă simt foarte mândră de Dieter și aștept ca Hans să spună ceva pozitiv. Dar expresia lui se pleoștește și își întoarce privirea de la mine.

— Nu ai auzit ce tocmai am spus? întreb eu, frustrată de lipsa lui de reacție.

Se ridică în picioare și se îndreaptă spre fereastră, apăsându-și fruntea pe geam.

— Sigur că da. Dieter sapă un tunel. E grozav, dar cât va dura?

Ridic din umeri.

— Câteva luni, presupun.

Se întoarce cu fața la mine.

— Durează mult prea mult. O să fie descoperiți înainte de a termina. Atunci o să fie arestați cu toții. Iar între timp, noi vom fi blocați aici,

irosindu-ne viețile.

— Nu ai de unde să știi că vor fi descoperiți! Sunt sigură că sunt atenți.

Sunt supărată pe el, critică planul lui Dieter înainte să îi dea o șansă.

— Cel puțin Dieter face ceva productiv, în loc să se îmbrace în negru, lucru care n-a dus la nimic bun, doar te-a băgat în belele cu Stasi.

Tresare la cuvintele mele și le regret imediat ce mi-au ieșit pe gură.

— Asta crezi despre acțiunile mele?

— Îmi pare rău. N-am vrut să te jignesc, dar Dieter face tot ce poate și n-ar trebui să spui că va da greș. M-am gândit că o să fii încântat să afli despre tunel.

Își lasă capul în jos, cu un aer învins. După câteva clipe, ridică privirea spre mine.

— Uite, mă bucur că Dieter face ceva, desigur că mă bucur, dar problema cu ideea asta a tunelului este că va dura prea mult. Nu pot să aștept câteva luni.

— Ei bine, cum rămâne cu planul tău de a obține identități false? îl întreb.

El încuviințează din cap.

— Asta încă ar putea funcționa. Am contactele mele. Dar nu pot aștepta la nesfârșit. Nu înțelegi? Am fost exmatriculat de la școală, ceea ce înseamnă că nu o să obțin niciodată *Abitur*-ul și nu o să pot merge la universitate. Îndată ce voi ieși din casă, Stasi va fi cu ochii pe mine. Dacă nu reușesc să rezolv repede problema identităților false, am alte idei.

— Să faci ce?

Își coboară vocea până la o șoaptă.

— Aș putea să mă duc în Cehoslovacia și de acolo să încerc să trec granița în Austria.

Cred că e o idee absurdă.

— Ești nebun? O să te împuște, dacă încerci o astfel de cascadorie. Cel puțin Dieter și prietenii lui vor fi ascunși de ochii lumii sub pământ. Să încerci să treci granița în Cehoslovacia este mult prea evident. Astrid crede că…

Se întoarce spre mine și mă întrerupe.

— Mă doare-n cot de ce crede Astrid.

Sunt uimită.

— De ce?

El ridică din umeri și se uită în altă parte.

— De ce? insist eu. Ce ai împotriva ei?

— Nu am încredere în ea.

— De ce nu?

Oftează.

— O, nu știu. Probabil că e inofensivă. Doar că mă calcă pe nervi cu bârfele ei interminabile. Ai grijă ce-i spui.

Sunt furioasă din cauza acestei insulte la adresa singurei persoane din

școală care mi-a arătat bunătate astăzi.

— Îmi spui să am grijă, când tu plănuiești să fugi peste graniță?

Se uită de parcă tocmai i-am dat o palmă peste față. Mă ridic să plec, dorindu-mi să nu fi venit.

— Dacă o să mai fii aici când tunelul va fi gata, atunci ești binevenit să vii cu noi.

Nu-mi răspunde.

Mă îndrept spre casă, furioasă. Astrid avea dreptate. Faptul că s-au îmbrăcat în negru în semn de protest nu a dus la nimic, doar le-a creat probleme. Iar dacă Hans nu e dispus să aștepte construirea tunelului, ei bine, poate să se ducă să-și încerce norocul la granița cu Cehoslovacia și să vadă dacă îmi pasă!

Merg cu brațele încrucișate și capul plecat, astfel că nu observ grupul de tineri care se îndreaptă spre mine, până când aproape mă ciocnesc de ei.

— *Vorsicht!* îmi strigă o voce în ureche. Fii atentă!

Ridic privirea și văd un grup de trei adolescenți, doi băieți și o fată. Cu toții poartă tricourile *Freie Deutsche Jugend,* de un albastru deschis inconfundabil, cu motivul galben al soarelui răsărind, pe mânecă. Fata a fost cea care a vorbit. Se încruntă la mine și clatină din cap, aruncându-și peste umeri cele două cozi blonde împletite. Nu îmi dau seama de ce ține în mâna dreaptă o busolă. Presupun că aproape a scăpat-o, când era să intru în ea. Băieții au clipboarduri și creioane.

— *Entschuldigung!* mormăi eu. Îmi pare rău!

Nu am chef de o confruntare cu acești tineri entuziaști ai sistemului socialist. Vreau doar să merg acasă. Mă lasă să trec și îmi continui drumul. Dar la intrarea în clădire mă întorc să mă uit la ei. Sunt tot acolo unde i-am lăsat, fata ține busola în palma întinsă, iar băieții se uită la acoperișurile clădirilor și apoi scriu ceva pe clipboarduri. Ce naiba fac?

Tocmai atunci, apare în ușă Frau Lange. Se îndreaptă spre ieșire. Mă întâmpină țeapănă și neprietenoasă ca de obicei.

— *Guten Tag*, Fräulein Neumann.

— *Guten Tag*, Frau Lange.

Observă grupul aflat ceva mai încolo și încuviințează din cap. Apoi se întoarce spre mine.

— Văd că nu ești acolo, cu tovarășii tăi.

— Hmm, nu.

Nu adaug că, de fapt, nu sunt membră a *Freie Deutsche Jugend*.

— Fac o treabă bună, zice ea, uitându-se în direcția celor doi băieți și a fetei, care s-au mutat acum în josul străzii și repetă spectacolul cu busola și clipboardurile.

— Și ce fac? întreb eu.

Se uită la mine, nevenindu-i să creadă cât sunt de proastă.

— Verifică antenele de televiziune, bineînțeles.

— Ce-i cu ele?

Nu sunt atât de multe antene de televiziune pe strada asta, dar acum îi văd că stau lângă o clădire care întâmplător chiar are câteva asemenea dispozitive rare, dar prețioase. Frau Lange scoate un țâțâit, apoi îmi răspunde la întrebare, de parcă aș avea cinci ani.

— Verifică să vadă ale cui antene sunt îndreptate spre vest. De aceea folosesc o busolă. Oamenii nu ar trebui să se uite la televiziunea occidentală. Corupe și este imorală.

Apoi se întoarce pe călcâie și mărșăluiește în josul străzii. În ciuda zilei groaznice pe care am avut-o, râd în hohote. Probabil că mă aude, dar nu-mi pasă. Noi nu avem televizor, dar am văzut puțin din programele occidentale, când l-am vizitat pe Dieter, și mi s-au părut mult mai interesante decât porcăriile monotone pe care le vedem aici. Mă gândesc la Frank, fratele lui Astrid, care se uită la acel *Meister Nadeloehr* ridicol și la cât de mult i-ar plăcea un desen animat decent.

Urc scările spre apartamentul nostru, simțindu-mă insuportabil de tristă, din cauza vieții de aici, din Est. Dacă ne îmbrăcăm în negru în semn de protest, suntem exmatriculați de la școală. Dacă spunem ce gândim, riscăm să fim arestați. Dacă ne uităm la televiziunea occidentală, suntem trădători ai statului.

Două zile mai târziu, *Freie Deutsche Jugend* se întorc, de data asta, pe acoperișurile caselor și blocurilor de apartamente, reorientând antenele de televiziune dinspre vest către est. Gata cu filmele americane și cu știrile occidentale, pentru berlinezii din Est. De acum încolo, vor exista doar canalul de știri de stat și *Meister Nadeloehr*.

---

2 Castelul Colditz, aflat în apropiere de Leipzig, a fost lagăr de prizonieri de război în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, pentru ofițerii Aliaților (n. red.).

5

MUTTER COURAGE

Sabine

Luna octombrie aduce un vânt vijelios, care scutură frunzele din copaci. Nu l-am mai văzut pe Hans de câteva săptămâni. Speram să mă sune și să-mi spună că s-a răzgândit în privința tunelului; că așteaptă bucuros ca tunelul să fie finalizat. Dar n-am primit niciun semn de la el. Iar în adâncul sufletului încă sunt supărată pe el, pentru că a fost atât de răutăcios în privința lui Astrid. Așa că m-am dus la școală în fiecare zi și am încercat să continui în mod normal. Pentru o vreme, Trabantul alb m-a urmărit peste tot, dar în ultimele zile nu l-am mai observat. Poate că cei de la Stasi se gândesc că mi-am învățat lecția.

La sfârșitul săptămânii, îmi dau seama că mi-e dor să-l văd pe Hans la școală și mă hotărăsc să-i fac o vizită. Vreau să încerc să repar lucrurile între noi. Vineri, după ore, trec pe la el. Îmi deschide Frau Fischer.

— Îmi pare rău, Sabine, zice ea, ștergându-și mâinile pe un prosop de bucătărie, dar a ieșit acum câteva ore. Nu știu când se întoarce.

Își face treburile zilnice și nu pare deloc îngrijorată, dar simt un nod în stomac. Eram atât de sigură că îl voi găsi acasă, încât nu pot să nu mă gândesc la ce e mai rău, când aflu că e plecat. Dacă a decis să fugă în Cehoslovacia, fără să-i spună? Ar putea fi într-un tren, chiar în clipa asta. Habar n-am dacă ea știe ceva despre planurile lui. Probabil că nu, altfel nu ar fi atât de relaxată la ideea că el va pleca.

— Pot să-i transmit un mesaj? mă întreabă ea, zâmbind.

Chiar nu e deloc îngrijorată, așa că încerc să mă relaxez un pic. Scutur din cap.

— Nu. Niciun mesaj. Spuneți-i doar că am trecut pe aici, vă rog.

— Bineînțeles, scumpo.

Mă întorc acasă și încerc să mi-l scot din minte pe Hans, căutând ultima scrisoare a lui Harry, din ascunzătoarea dintre paginile agendei. E scrisoarea pe care mi-a dat-o Brigitta, în ziua în care am fost eliberată din sediul Stasi. Încă nu am făcut ce mi se spune în ea, deoarece mă temeam

că voi fi urmărită de Stasi. O duc în bucătărie și o recitesc cu atenție.

Conține un set de instrucțiuni, o listă cu trei nume și câteva fotografii. Harry vrea să contactez persoanele de pe listă, iar acestea, la rândul lor, vor contacta alte persoane care doresc să evadeze din Berlinul de Est și în care putem avea încredere că vor păstra secretul tunelului. În felul acesta, vom putea răspândi vestea despre tunel fără ca Harry să fie nevoit să ia legătura cu fiecare persoană în parte. Dacă ar încerca să facă asta, ar putea deveni suspect și întregul proiect ar fi în pericol.

Recitind acum scrisoarea, observ cu oarecare îngrijorare că Harry m-a desemnat pe mine drept contact principal în Est. Dacă nu transmit informațiile, nimeni nu va ști care sunt planurile. Bănuiesc că Dieter m-a recomandat pentru acest rol crezând că nu am avut niciodată probleme cu Stasi. Dacă ar mai fi așa... Doar pentru că nu am mai văzut Trabantul alb de câteva zile nu înseamnă că îmi pot permite să las garda jos. Am un dosar Stasi, ceea ce înseamnă că o să mă supravegheze de la distanță și o să fie atenți la orice comportament neobișnuit.

Studiez numele, adresele și fotografiile persoanelor pe care ar trebui să le contactez. Cele două fotografii sunt instantanee de vacanță, făcute în vremuri mai fericite, înainte de ridicarea Zidului, și trebuie să fi fost trimise de cei care sapă tunelul. Încerc să memorez numele, fețele și adresele, în cazul în care mai târziu va trebui să distrug scrisoarea.

Prima persoană de pe listă este o femeie pe nume Marion Weber. E prietena lui Werner, inginerul care a gândit tunelul. Fotografia îmi arată o femeie cu părul blond, la brațul unui tânăr cu ochelari cu rame subțiri. Stau în fața Palatului Charlottenburg, din Berlinul de Vest, și par fericiți și relaxați. Dar adresa ei reală e foarte departe de acest cartier plin de verdeață. De fapt, ea locuiește la sud-est de Prenzlauer Berg, în districtul Biesdorf, din Berlinul de Est. Pe lângă adresa ei de domiciliu, am și numele fabricii de Trabanturi, unde ea lucrează la linia de producție. Să o caut acolo va însemna să fac un drum lung cu U-Bahn-ul. Las fotografia ei deoparte și o iau pe cealaltă.

E o fotografie de vacanță a lui Ingrid Huber, care, după cum se explică în scrisoare, este mătușa Claudiei. În fotografie e un picnic pe plajă. Trebuie să fie undeva la Marea Nordului. Ea stă lângă un pled în carouri, alături de doi copii mici, care probabil că sunt fratele și sora Claudiei. Ei locuiesc în Pankow, care e imediat la nord de Prenzlauer Berg. Ingrid lucrează la spitalul local, dar am adresa ei de acasă.

Ultimele nume de pe listă sunt al lui Manfred Heilmann, al soției lui, Gisela, al fiului lor, Peter, și al fetiței lor, Karin. Nu există nicio fotografie cu ei, dar scrisoarea îmi spune că Manfred e un prieten de-ai lui Harry și este actor al trupei de teatru *Berliner Ensemble*. Urmează să apară într-o producție a piesei lui Brecht, *Mutter Courage și copiii ei*, care va avea premiera peste o săptămână, la Theater am Schiffbauerdamm. În anii 1930, Hitler a interzis operele lui Brecht, dar comuniștii le reiau cu

entuziasm, datorită temelor socialiste. Mă gândesc că m-ar putea ajuta sămi recâștig reputația în fața Stasi, dacă m-aș duce la o reprezentație a lui Brecht, așa că o strig pe Brigitta din sufragerie, unde citește o carte.

— Ți-ar plăcea să mergi la teatru?

Ochii ei se luminează imediat.

— Ce vom vedea?

Dacă speră la o reprezentație a *Schneewittchen* – Albă-ca-Zăpada sau *Hänsel und Gretel*, va fi dezamăgită, dar n-am ce-i face.

— *Mutter Courage und ihre Kinde*r, îi zic eu.

— *Ja, gut*, zice ea veselă.

— Bine, atunci. Hai să cumpărăm bilete.

Dieter

În ultima săptămână, am progresat bine. Având echipe care lucrează non-stop, am reușit să săpăm un puț vertical adânc. Am coborât până la fund folosind punctele de sprijin pentru mâini și picioare, pe care eu și Claudia le-am făcut din rămășițele mobilei vechi, care zăcea în pivniță.

— Gata, zice Werner, aplecându-se peste marginea gropii.

Coboară o frânghie înnodată la intervale de un metru și îngreunată la capăt cu un ciocan. Apuc de ciocan și trag bine de frânghie. Ciocanul atinge podeaua puțului.

— Am reușit, strig și eu, în sus.

Se aude un țipăt de bucurie din partea Claudiei și a celorlalți studenți.

După săptămâni de muncă istovitoare, puțul vertical are acum o adâncime de patru metri. Am instalat un sistem de scripeți, să ridicăm la suprafață gălețile cu pământ. Werner trage frânghia în sus, iar eu mă târăsc înapoi la suprafață. Claudia aleargă spre mine și mă îmbrățișează, apoi se duce să îl îmbrățișeze și pe Werner. El își dă jos ochelarii și se freacă la ochi. În ciuda sentimentului de împlinire, știm că acesta este doar începutul. Acum avem sarcina gigantică de a săpa un tunel orizontal de o sută douăzeci de metri lungime. Prima secțiune va trece pe sub Bernauer Strasse și apoi vom traversa granița în Republica Democrată Germană. Vom invada un teritoriu inamic.

Harry face un pas înainte, din umbră. Nici măcar nu știam că era în pivniță.

— Foarte bine, băieți. Bună treabă. Există vreo șansă să accelerăm puțin lucrurile? Mai avem de parcurs un drum al naibii de lung.

„Cum îndrăznește!” mă gândesc. Ne-am chinuit la puțul ăsta vertical și nu e ca și cum Harry ar fi ridicat măcar un deget să ne ajute.

— Uite ce e, zic, dar Werner face un pas înainte și îmi taie calea.

— Facem progrese și suntem pe drumul cel bun, ne ținem de plan. Lucrurile se accelerează acum, că facem și ceva mușchi, îmi aruncă el o privire, dar săparea tunelului orizontal va dura mai mult decât cea a

puțului vertical, pentru că va trebui să consolidăm pereții și acoperișul cu lemn, pe măsură ce avansăm.

Harry oftează.

— Cât timp va dura asta?

— Nu la fel de mult cât va dura dacă tunelul se prăbușește, zice Werner, privindu-l pe Harry drept în ochi.

Timp de câteva secunde, se lasă o tăcere incomodă, iar Harry și Werner continuă să se privească unul pe celălalt. Intervine Claudia.

— Werner are dreptate. Nu ne putem permite un astfel de risc.

— În plus, zice Werner, trebuie să avem mare grijă la gălăgie. Gărzile patrulează tot timpul și au câini, care ar putea simți că se întâmplă ceva sub nasul lor.

— Bine, bine, zice Harry, ridicând mâinile în aer. Tu ești expertul tehnic, așa că trebuie să facem ce spui tu.

— Haideți, zic eu. Să ne întoarcem la treabă. Pierdem timpul aici.

Sunt nerăbdător să mă apuc din nou de lucru. Werner are dreptate când spune că toți devenim mai puternici. Am observat că brațele nu mă mai dor la fel de mult după ce sap și pot continua mai mult timp.

— Da, zice Claudia. *Vorwärts*! Înainte!

Sabine

După încă o săptămână tensionată la școală, în care toată lumea este atentă la comportamente suspecte și oamenii nu mai au încredere să spună ce cred cu adevărat despre Zid, în sfârșit, are loc premiera spectacolului *Mutter Courage și copiii ei*. Însă, ca întotdeauna când aștepți ceva, timpul se scurge lent și ziua se prelungește și mai mult ca de obicei. Picătura care umple paharul e ora de marxism-leninism, când Herr Schmidt e deosebit de vehement în apărarea teoriei marxiste, susținând că lupta de clasă este o condiție necesară pentru progresul unei societăți. Aparent, Zidul care desparte Berlinul de Est de Berlinul de Vest este un element esențial pentru progresul țării noastre. Singurul progres care mă interesează este acela pe care Dieter și prietenii lui îl fac cu tunelul.

Când lecția lui Herr Schmidt se termină, în sfârșit, sunt prima care iese pe ușă.

— *Warte mal!* mă strigă Astrid, care e ocupată să-și adune lucrurile. Așteaptă!

— Scuze, îi zic eu, așteptând-o lângă ușă. N-am vrut să te las în urmă. Doar că am ceva de făcut în seara asta.

În timp ce mergem, Astrid vorbește fără oprire despre o viitoare excursie cu cortul, cu *Freie Deutsche Jugend*. Eu o ascult pe jumătate, încuviințez din cap și, la momentele potrivite, spun *gut* sau *wunderbar*. Până ajungem la colțul *Stargarder Strasse*, nu apuc să îi pomenesc despre ieșirea la teatru din seara asta și, sinceră să fiu, mă bucur. Nu că aș vrea să

ascund de Astrid unele lucruri, dar dacă i-aș spune că mergem să vedem o piesă de Brecht ar vrea să audă totul despre asta, până la cel mai mic detaliu, despre cum au fost actorii și dacă regia a fost bună. Adevărul este că nu știu cât de mult o să vedem din piesă, pentru că principala sarcină e să găsim o modalitate de a-l contacta p� Manfred Heilmann. Îmi spun că, pentru siguranța ei, e mai bine dacă nu știe despre proiectul tunelului. Astfel, dacă totul merge prost, n-o să poată fi acuzată de asociere cu trădătorii.

Când ajung acasă, Brigitta mă așteaptă deja. E foarte entuziasmată de perspectiva de a merge la teatru și chiar mai entuziasmată la gândul misiunii noastre secrete. Eu sunt emoționată doar de eventualitatea că nu vom reuși să-l contactăm pe Manfred și totul va fi o pierdere de timp și de bani sau, mai rău, vom fi urmărite de Stasi.

Am scris un bilet pentru Manfred și l-am pus într-un plic alb. Va trebui să încerc să i-l transmit, deși nu am nici cea mai vagă idee cum voi reuși această ispravă.

Ascund scrisoarea pentru Manfred Heilmann în buzunarul hainei, apoi verific dacă am luat biletele și plecăm.

Luăm S-Bahn-ul până la Friedrichstrasse și îmi amintesc de călătoria pe care am făcut-o în august, când ne așteptam să petrecem o zi pe malul lacului, cu Dieter, în schimb, am descoperit că granița fusese închisă și eram blocate în Est.

Brigitta își strecoară mâna în a mea, în timp ce ieșim din gară și parcurgem pe jos distanța scurtă până la teatru. Oma avea cândva o carte poștală cu teatrul, o imagine dinainte de război. Intrarea principală era un turn ornamentat, împodobit cu sculpturi, volute și turnulețe. După ce a fost distrusă în război, intrarea a fost reconstruită într-un stil mai simplu, sculpturile elaborate din piatră fiind înlocuite cu linii drepte, iar turnul gotic fantezist din vârf, înlocuit cu un panou circular din metal, care prezintă clădirea ca sediu al *Berliner Ensemble*, trupa de teatru fondată de Brecht.

Înainte să intrăm, arunc o privire pe stradă. A devenit un obicei să verific dacă nu cumva este vreun Trabant alb parcat în apropiere, sau un bărbat care stă la colț de stradă răsfoind un ziar, sau o femeie care se uită în vitrina unui magazin. Nu am încredere în nimeni care pare să se plimbe, pur și simplu. Sunt o mulțime de oameni care se îndreaptă spre teatru, însă niciunul dintre ei nu pare suspect. Dar presupun că cei mai buni spioni sunt cei pe care nu-i observi.

Înăuntru, o puzderie de oameni stau la coadă, să-și lase hainele la garderobă. Mă hotărăsc că e mai bine să ne păstrăm hainele pe noi. Nu vreau să fiu văzută cu scrisoarea lui Manfred în mână.

Urcăm scările până la balcon și ne găsim locurile, care sunt pe al doilea rând din spate, în mijloc. Au fost singurele pe care ni le-am putut permite.

Cu tapițeria din catifea roșie și candelabrul mare, care atârnă din

mijlocul acoperișului, acesta este cel mai opulent loc în care am fost vreodată amândouă.

— Vreau să văd și restul teatrului, zice Brigitta și coborâm pe partea laterală a balconului, ne aplecăm peste margine și privim în jos, în sală.

Sunt trei niveluri de scaune, stalurile jos, cercul din mijloc și balconul de deasupra. Scaunele din cerc sunt cele mai bune locuri din sală, deasupra stalurilor, dar nu atât de departe ca acelea din balcoane, astfel încât actorii nu par niște păpuși.

Pilonii, sub forma unor zeițe grecești parțial înveșmântate, poartă pe umeri greutatea balconului. Îi arăt Brigittei această fantezie arhitecturală, când o mișcare sub noi, în primul rând al cercului, mă face să mă opresc.

Oamenii de pe scaunele de la margine se ridică în picioare, să facă loc unor nou-veniți care se îndreaptă spre mijlocul rândului. Din unghiul ăsta nu le pot vedea decât creștetele, dar îmi pare că e ceva familiar la ei. Este vorba despre un bărbat înalt, cu chelie, o femeie cu un coc aranjat, un puști și o fată mai mare… nu-mi vine să cred. Nu se poate. Se tot foiesc, până când sunt mulțumiți de cine unde stă, apoi se așază. După care, fata se întoarce și văd că nu mă înșel. Este Astrid și familia ei.

Ea nu m-a văzut. Mă retrag de pe marginea balconului. Sunt surprinsă să o văd și mă simt oarecum iritată. De ce nu mi-a spus că vine la teatru? De obicei, vorbește non-stop despre planurile ei pentru weekend. Accept, nu fără o urmă de rușine, că am ținut în secret propriile planuri pentru teatru, dar, îmi reamintesc, am avut motive întemeiate pentru asta. Astrid se presupune că e aici doar pentru o seară în oraș, să se distreze. Atunci, de ce nu a pomenit de asta?

O privesc o vreme, fără să fiu observată. Stă între fratele ei, Frank, și tatăl ei. Acesta din urmă vorbește cu doi bărbați în costume gri, care stau în stânga lui. Mama ei este ocupată să șteargă nasul lui Frank cu o batistă. Neavând cu cine să vorbească, Astrid răsfoiește programul.

— *Komm*, îi spun Brigittei, îndepărtând-o de marginea balconului. Ar trebui să ne întoarcem la locurile noastre. În curând, o să înceapă piesa.

Balconul se umple rapid. Judecând după haine, unii oameni arată de parcă au venit direct de la serviciu. Alții par studenți.

În timp ce așteptăm, Brigitta mă roagă să îi spun despre ce este vorba în piesă. Îi explic că acțiunea se petrece în secolul al XVII-lea și că este vorba despre o femeie din timpul Războiului de Treizeci de Ani, din Suedia, cunoscută sub numele de Anna Fierling, cantinieră, sau *Mutter Courage.* Ea speră să facă mulți bani în perioada războiului, astfel că se apucă de comerț cu armatele ambelor tabere, dar toți cei trei copii ai ei mor în război.

— Este o piesă anti-război, adaug eu, oarecum inutil.

Brigitta încuviințează din cap că a înțeles. Nimeni din Germania de Est nu se îndoiește că războiul este un lucru rău. Doar că aici, în spatele Zidului, nici pacea nu este prea distractivă.

Din scrisoarea lui Harry, știu că Manfred Heilmann joacă rolul comandantului suedez. Afișul din fața teatrului anunța că *Mutter Courage* va fi interpretată de actrița Elisabeth Borgmann.

Luminile se sting și publicul face liniște. Câțiva întârziați se târăsc de-a lungul rândului nostru, scuzându-se. Publicul se așază și se pregătește să se distreze, deși probabil că nu e cuvântul potrivit pentru genul acesta de dramă, mai degrabă sumbră.

Este cald în teatru, dar îmi păstrez haina pe mine, pentru că nu vreau să risc să pierd scrisoarea, care probabil că e deja mototolită. Cumva, în pauză sau imediat după spectacol, va trebui să găsesc o cale să i-o înmânez lui Manfred Heilmann. Se ridică cortina și încerc să mă relaxez și să mă bucur de piesă, dar sunt agitată și nu mă pot concentra asupra dialogului.

În timp ce *Mutter Courage* își târăște căruța greoaie din lemn în jurul scenei, făcând afaceri cu generalii armatei și schimbându-și loialitatea de la protestanți la catolici, după cum cere situația, eu îmi fac griji în legătură cu sarcina care mă așteaptă. După vreo oră de manevre pe scenă, fiul ei cel mic (care poartă numele, greu de crezut, de *Schweizerkas*, „brânză elvețiană”) este împușcat mortal și cortina cade pentru pauză. În clipa asta, am un nod în stomac. Îmi doresc ca Astrid să nu fie aici. Dacă o să mă întâlnesc cu ea, o să fie foarte ciudat.

Eu și Brigitta ne ridicăm în picioare și ne luăm după mulțimea care se îndreaptă spre foaier. E greu să te miști prin aglomerație și e imposibil să-ți dai seama dacă printre spectatori sunt agenți Stasi, deși sunt sigură că trebuie să fie, pentru că se infiltrează în toate adunările publice, precum muștele care invadează casele vara, chiar dacă ții ferestrele închise.

Ușile foaierului au fost deschise, să intre aer. Oamenii se revarsă în stradă, beau, fumează și discută despre primul act al piesei. Mă uit după Astrid, dar nu o văd nicăieri, așa că încerc să mă concentrez asupra sarcinii pe care o am de îndeplinit, și anume să găsesc o cale de a ajunge în culise, dar publicul și actorii ocupă două lumi diferite și nu-mi dau seama cum să trec din una în cealaltă. Mai avem doar vreo zece minute până când se va ridica din nou cortina.

Brigitta mă trage de braț.

— Pe aici.

Se strecoară prin mulțime, iar eu mă străduiesc să nu o pierd din privire. Se îndreaptă spre exterior și ajung exact la timp să o văd cum o ia pe partea laterală a teatrului, pe Marienstrasse. Alerg să o prind din urmă.

— Uite, zice ea, cu un zâmbet larg pe față.

Arată cu degetul spre o ușă mică și neagră, în partea laterală a clădirii.

— E intrarea pe scenă.

Brigitta se întinde deja spre mânerul ușii. Mă uit în sus și în jos pe stradă, dar nu e nimeni care să stea pe la colț și nu sunt mașini parcate, cu bărbați în ele.

— Repede, îi zic.

Ea împinge ușa și dispărem înăuntru, în beznă.

Dieter

Întunericul. Sunt în genunchi, încovoiat în spațiul îngust al tunelului. Am noroi și praf în păr, pe față, lipit de unghii și pe haine. Vreau să mă ridic și să-mi întind picioarele, să-mi destind spatele, dar spațiul e mult prea mic. De patru ore sunt aici, jos, sap tunelul cu târnăcopul și pun pământul cu lopata în găleți. Acum știu cum trebuie să se simtă o cârtiță, care trăiește și scurmă în subteran, fără să vadă niciodată lumina zilei.

Werner e și el aici, instalează un cablu electric, să avem lumină și să nu fim nevoiți să ne bazăm pe torțe.

— Mi-ar prinde bine un pic mai mult spațiu, zice Werner, întinzând un prelungitor electric. De ce nu iei o pauză?

— Bine.

Mă târăsc înapoi la puțul vertical și mă ridic în picioare, pentru prima dată în câteva ore, apăsându-mi mâinile pe șale și lăsându-mă pe spate. Urc scările câte una, până la bucătărie, și mă prăbușesc pe unul dintre scaune. Blugii mei sunt rupți, genunchii îmi sunt zgâriați și sângerează. Mă doare tot corpul. Ușa bucătăriei se deschide și intră Claudia, acoperită și ea de noroi și mizerie. A golit gălețile de pământ în curte. A renunțat să mai încerce să mențină curățenia în locuință. Nu e posibil, când săpăm zilnic o grămadă de ore.

Se uită la mine și clatină din cap.

— Cafea?

— Da, te rog.

Mă bucur că cineva a avut puterea să pună ibricul pe foc, pentru că eu n-am reușit. Săparea tunelului orizontal este mult mai grea decât săparea puțului vertical. Petrec ore întregi ghemuit sau îngenuncheat pe pământul denivelat, scobind pământul din fața mea. Am crampe la picioare și spatele îmi e încovoiat. Cred că o să mă transform în Quasimodo.

Înaintăm dureros de lent. Nu este loc decât pentru o singură persoană să sape, așa că ceilalți membri ai echipei sunt puși la alte treburi, duc găleți cu pământ de-a lungul tunelului și consolidează pereții și acoperișul tunelului cu scânduri din lemn. Claudia pune două căni de cafea pe masă, apoi îngenunchează și îmi examinează genunchii însângerați.

— Ar trebui să-ți bandajezi picioarele, înainte să te apuci de săpat.

— Da, știu, îi răspund oftând. Mulțumesc pentru sfat.

Sabine

După câteva momente, ochii noștri se adaptează la întuneric și ne trezim

pe un coridor îngust. La capătul acestuia sunt câteva trepte care duc în jos.

În culise nu e nimic din luxul care decorează zonele publice ale teatrului; nici urmă de covor, catifea roșie sau stâlpi sculptați. Podeaua e acoperită cu un linoleum maro, ieftin, ca acela din apartamentul nostru. Țevile expuse, acoperite de un strat de praf, se întind de-a lungul peretelui, la nivelul gleznelor. Un neon care pâlpâie luminează slab locul ăsta murdar. Mă simt ușurată că am intrat neobservate. Coborâm scările, în căutarea vestiarelor.

De după colț se aud voci. O apuc pe Brigitta și o trag după un cuier mobil cu costume de țărani, pe care cineva le-a lăsat pe coridor. Se ivesc doi bărbați cărând o piesă de decor voluminoasă. Se concentrează să nu o răstoarne, așa că nu ne observă pe Brigitta și pe mine ascunse după tunici și pelerine.

După ce pleacă, trag cu ochiul, să verific dacă mai e cineva. Trebuie să ne grăbim, înainte să apară altcineva.

Cotim pe unde au venit oamenii care cărau decorul. Sunt uși pe ambele părți. Cred că astea trebuie să fie cabinele de probă, dar nu știu cum să o găsim pe cea potrivită.

Pe la jumătatea coridorului se deschide o ușă și apar șase actori îmbrăcați în soldați suedezi. Acum nu mai avem unde să ne ascundem, dar ei se îndreaptă în direcția opusă și nu ne observă. Pauza trebuie să se fi terminat, iar actul II e pe cale să înceapă.

Ne grăbim pe coridor, uitându-ne la fiecare ușă în parte. Spre ușurarea mea, văd că pe ele sunt scrise numele actorilor principali. Ajungem la ușa Elisabethei Borgmann, actrița care o interpretează pe *Mutter Courage*, când deodată se aude un strigăt.

— *Was tun Sie da?* Ce faceți acolo?

Înlemnim. Un bărbat cu fața roșie se îndreaptă spre noi. Pare agitat, de parcă n-ar avea timp să se ocupe de străini neinvitați, care se plimbă prin culise.

— Am întrebat ce faceți?

Vocea lui e severă și ne fixează cu o privire dură.

În timp ce eu rămân mută, Brigitta îi oferă cel mai dulce zâmbet și zice:

— Este vina mea că suntem aici. Sunt o mare admiratoare a Elisabethei Borgmann și am vrut doar să-i cer un autograf. Este o adevărată eroină pentru mine.

Bărbatul pare surprins. E clar că nu se aștepta la o asemenea declarație directă și inocentă.

Brigitta nu tresare și nici nu roșește, așa cum aș fi făcut-o eu, dacă aș fi spus o asemenea minciună sfruntată. Rămâne calmă și mă gândesc că într-o bună zi ar trebui să devină actriță.

Bărbatul mârâie și se uită la ceas.

— E ceva foarte neobișnuit, dar dacă ești foarte rapidă presupun că ar

avea timp să-ți dea un autograf. În cinci minute o să urce pe scenă.

Bate la ușă. Noi așteptăm. Mi-aș dori să plece, dar el stă acolo de parcă ar vrea să ne prezinte Reginei din Saba. Ușa se deschide și apare *Mutter Courage*, alias Elisabeth Borgmann. E îmbrăcată în costum complet – o rochie de lână cenușie și aspră, un șorț murdar și o bucată de pânză maro înfășurată în jurul părului, în formă de turban. Stă în picioare, cu mâinile în șolduri, privindu-l pe bărbat cu sprâncenele ridicate. Nu zâmbește.

— O tânără admiratoare, spune bărbatul, arătând spre Brigitta.

Elisabeth se uită în jos la Brigitta, care încă radiază de inocență. Fața actriței spune că nu crede o iotă, dar dă din cap spre Brigitta și spre mine.

— Mai bine intrați.

Ne conduce în cabina ei și închide ușa în fața bărbatului. Apoi se întoarce spre noi.

— Nu știu cine sunteți, dar n-ar trebui să vă băgați nasul prin culise, ca niște hoți. Nu știți că în țara asta puteți fi arestate, dacă vă comportați suspect?

Eu sunt cât se poate de conștientă de asta și nu am nevoie să mi se reamintească. Dar acum, că suntem aici, trebuie să decid dacă putem avea încredere în ea. Se întoarce la măsuța ei de toaletă, ia un creion dermatograf și începe să-și accentueze sprâncenele cu el. Pentru o clipă îngrozitoare, îmi amintesc de Frau Biedermeier, cea care m-a interogat la sediul Stasi.

— L-ați auzit pe individ, zice ea. Nu mai am mult până mă întorc pe scenă. Ce vreți?

Lasă jos creionul și ia o cutiuță cu pudră. Printre fardurile, periile de păr și pachetele de țigări de pe măsuța ei de toaletă e fotografia unui băiat, într-o ramă argintie. Pare să aibă în jur de cincisprezece ani. Îmi vede privirea în oglindă.

— Este fiul meu, zice ea, luând fotografia. Locuiește în Berlinul de Vest, cu bunica lui.

Această mărturisire e tot ce îmi trebuie să știu ca să pot avea încredere în ea.

— Îl căutăm pe Manfred Heilmann, spun eu. Am o scrisoare pentru el.

— Veniți cu mine, zice ea, ridicându-se de la măsuța de toaletă.

O urmăm pe coridor și bate la o ușă. Nu așteaptă un răspuns, ci deschide ușa și ne împinge înăuntru.

— Ai musafiri, zice ea.

Manfred Heilmann stă în picioare, îmbrăcat în uniformă suedeză completă. Elisabeth închide ușa și dispare, probabil, să nu fie prinsă că ajută trădătorii și e complicea lor. Manfred Heilmann pare alarmat, iar mâna dreaptă îi zboară spre mânerul sabiei. E mult mai înalt decât părea pe scenă.

— Am o scrisoare pentru dumneavoastră, îi zic trecând direct la subiect și îi înmânez plicul.

Își desprinde mâna de pe sabie și ia scrisoarea, privindu-mă atent în tot acest timp. Desface plicul, scoate scrisoarea și o citește rapid. Este doar un bilet scurt, în care i se explică despre Harry și despre tunel. În timp ce citește, expresia de pe fața lui se îmblânzește.

— *Danke*, zice el și îmi zâmbește.

În momentul acela, cineva îl cheamă pe scenă. Bagă scrisoarea în interiorul tunicii și se grăbește să plece, gata să-și joace rolul. Noi ne furișăm înapoi pe unde am intrat. E prea târziu să ne întoarcem la locurile noastre de la balcon, așa că va trebui să pierdem a doua jumătate a piesei. Dar suntem actrițe principale în propria dramă, din viața reală.

Dieter

M-am întors în tunel și fac progrese mai bune decât ieri. Am urmat sfatul Claudiei și mi-am înfășurat genunchii în fâșii de pânză rupte dintr-o cămașă veche. Andreas a făcut câteva comentarii sarcastice, zicând că sufăr de genunchi de menajeră, dar l-am ignorat.

Înfig cazmaua în zidul de pământ din fața mea și scot un bulgăre mare de pământ dens și maroniu. Andreas e undeva în urma mea, bate scânduri în pereții și acoperișul tunelului, urmând instrucțiunile lui Werner de a consolida pereții, pe măsură ce înaintăm. Claudia vine să ia gălețile pe care le-am umplut deja.

— Hei, te descurci foarte bine acolo, îmi zice ea.

Îi ofer un zâmbet recunoscător. Îmi ia gălețile pline, lăsându-mi-le pe cele goale. În ritmul ăsta, le voi umple în scurt timp. Andreas se ivește în spatele meu.

— Avem nevoie de mai multe lemne. Mă întorc în vreo jumătate de oră.

— Bine, îi zic, fără să mă opresc și să mă întorc.

Sunt hotărât să sap cât mai mult, cât e el plecat. Werner a zis că n-ar trebui să înaintăm prea mult în zona neconsolidată, dar, dacă nu fac progrese reale, Andreas sigur o să mă critice când se întoarce. E clar că nu crede că sunt în stare să fac treaba asta, însă o să-i arăt eu lui.

Continui să sap. Lumina lui Werner face ca timpul petrecut aici, jos, să fie mai puțin deprimant, iar solul devine mai nisipos, așa că e mai ușor de săpat. În scurt timp, umplu gălețile pe care mi le-a adus Claudia. Le ia și pe acelea și apoi se întoarce cu altele.

— Vrei să schimbăm puțin? mă întreabă ea.

— În regulă.

Mă dau la o parte, să o las să treacă. Se strecoară pe lângă mine. Simt mirosul dulce al săpunului ei. Întotdeauna miroase bine, chiar și în noroiul și mizeria din tunel. Împinge cazmaua în pământ. Werner s-a înșelat, când a crezut că nu poate face o treabă la fel de bună ca noi, ceilalți.

— Du-te, zice ea, întorcându-se să se uite la mine, cu un zâmbet pe față.

Ia gălețile de aici.

— Da, șefa. Scuze.

Ridic gălețile cu pământ și mă întorc în tunel, cocoșat ca un moș. Când ajung la puțul vertical, fixez prima găleată pe cârligul de la capătul sistemului de scripeți și smucesc de frânghie.

— Vine o găleată, strig.

Werner o trage la suprafață. Fac același lucru cu cea de-a doua găleată, apoi încep să urc și eu. Sunt chiar sus, când aud o bufnitură și un țipăt înfundat, din interiorul tunelului. Werner se uită la mine.

— Ce naiba a fost asta?

Nu răspund. Deja mă târăsc înapoi în puț, picioarele și mâinile îmi alunecă pe găurile de susținere, în disperarea mea de a ajunge la capăt. Sar ultimii câțiva metri, apoi alerg înapoi spre tunel, cât pot de aplecat.

Acolo unde o lăsasem pe Claudia săpând, cu câteva clipe înainte, acum e doar un morman de pământ. Piciorul ei drept iese din moloz. Restul corpului îi e complet îngropat. Mă precipit înainte și dau pământul la o parte, cu mâinile goale.

— Claudia! Claudia! Mă auzi? îi strig, fără să țin cont de gărzile est-germane de deasupra.

„Te rog, Doamne", îmi zic în gând, „fă să fie bine. Să fie încă în viață".

Degetele îmi răzbat prin pământ, până când ating ceva cald și moale. Carne. Îi simt brațul. Îl apuc și încep să trag, dar nu pot s-o scot. Greutatea pământului de pe ea e prea mare.

Se aude un zgomot în spatele meu, în tunel. E Werner. Împreună, dăm la o parte pământul de pe corpul ei, până când, deodată, vedem fața Claudiei, apoi gâtul și umerii. O tragem și o eliberăm.

Se ridică, tușind și scuipând pământ maroniu și vâscos. Încerc să curăț pământul de pe fața și din părul ei. Ea nu zice nimic.

— Ajută-mă să o duc sus, îi zic lui Werner.

— Sunt bine, zice Claudia răgușit.

— Ba nu, nu ești, îi zic eu. Puteai să mori acolo, sub pământ.

Simt că mi se face rău. Dacă n-aș fi încercat să sap atât de mult în secțiunea neconsolidată, nu s-ar fi întâmplat asta. Nici Werner și nici Claudia nu spun nimic, dar eu știu că accidentul ăsta a fost numai din vina mea.

Sabine

Luni, la școală, Astrid nu pomenește că a fost la teatru vineri seara. Când o întreb cum a fost în weekend, ridică din umeri și îmi zice că nu s-a întâmplat mare lucru. Sunt nedumerită, dar nu pot s-o întreb despre asta, fără să dezvălui faptul că și eu am fost la teatru, așa că o las baltă. Cunoscând-o pe Astrid, probabil că piesa i s-a părut atât de plictisitoare, încât nu crede că merită să o menționeze.

Oricum, am alte lucruri pe cap. Încurajată de succesul cu Manfred Heilmann, azi după-amiază, imediat după cursuri, intenționez să o contactez pe Marion Weber, prietena lui Werner. Când sună clopoțelul, inventez o scuză pentru Astrid, îi spun că trebuie să o duc pe Brigitta să-și cumpere pantofi noi (urăsc toate minciunile și subterfugiile astea) și mă îndrept spre U-Bahn-ul de pe Schönhauser Allee. Mă duc la Biesdorf-Süd, să o caut pe Marion Weber la fabrica unde lucrează.

Găsesc destul de ușor fabrica de Trabanturi, după norii de fum cenușiu care ies din coșurile înalte, din cărămidă. Porțile principale ale fabricii sunt închise, dar mă uit printre ele, iar la vederea clădirilor masive îmi dau seama că aici trebuie să lucreze sute, dacă nu mii de oameni. Mă întreb dacă nu cumva am făcut o greșeală sperând să o găsesc pe Marion printre toți muncitorii care vor ieși la cinci și jumătate.

Mai am încă douăzeci de minute până la terminarea programului și nu pot să stau atât de mult în fața fabricii, fără să atrag atenția asupra mea, așa că mă duc la o cafenea pe lângă care am trecut pe drum, comand o cafea și mă așez la o masă lângă fereastră.

Mă întorc la porțile fabricii, cu un minut înainte de ora cinci și jumătate. La ora cinci și jumătate fix, ușile fabricii se deschid și zeci de muncitori în salopete albastre identice se revarsă în curte și se îndreaptă spre porți. Cum o s-o găsesc pe Marion în mulțimea asta? Mă uit pe furiș la fotografia ei, pe care o am în buzunar, apoi mă uit din nou la fețele muncitorilor. Văd femei și bărbați obosiți, cu fețe posomorâte, plictisiți de monotonia vieții lor și care nu zâmbesc. La prima vedere, toată lumea arată la fel.

Apoi o văd pe ea. E greu să n-o observi. Iese în evidență în mulțime, pentru că are un pas vioi, chiar și după o zi lungă și grea la fabrică. Reușește să își poarte salopeta de parcă ar fi un articol vestimentar la modă, nu o ținută de lucru funcțională. Pare să fie cu vreo doi sau trei ani mai în vârstă decât mine. În timp ce se îndreaptă spre porți, își dezleagă părul și își scutură buclele de un blond platinat, care îi cad peste umeri.

Pornesc spre ea, încercând să o ajung înainte să o scap din privire. Mă vede mergând în direcția ei, se oprește pentru o fracțiune de secundă și apoi continuă să meargă. O urmez. Se uită înapoi, pare să mă evalueze, apoi îmi face un semn discret din cap. Alerg să o prind din urmă. Spre surprinderea mea, își strecoară brațul pe sub al meu.

— Poartă-te normal și prefă-te că suntem cele mai bune prietene, îmi șoptește ea.

Încerc să fac cum îmi sugerează și continuăm să mergem pe stradă, în direcția stației U-Bahn.

— Am un mesaj de la Werner, îi zic.

— Speram să fie asta.

Îi povestesc repede despre tunel și îi dau un bilet, pe care îl strecoară în salopetă, fără să-l citească.

— Ascultă, zice ea, apucându-mă mai tare de braț și aplecându-se mai aproape, trebuie să fii foarte atentă pe aici. Știi asta, nu-i așa?

— Din cauza informatorilor?

Încuviințează din cap.

— Există spioni și colaboratori care mișună prin toată fabrica. Mâine, dacă mă întreabă cineva cine ești, o să spun că ești o prietenă veche, din școală, și că ai trecut pe aici doar să mă saluți.

— Sigur.

Îmi place ideea de a fi o „prietenă veche" de-ale lui Marion. La U-Bahn, o luăm pe drumuri separate. Ea călătorește spre est, către Cottbusser Platz, iar eu trebuie să mă întorc pe Prenzlauer Allee. Deși abia am cunoscut-o, sper că vom putea fi cu adevărat prietene, după ce o să ajungem în Berlinul de Vest. Trebuie să cred că vom reuși. E singurul lucru care mă ajută să merg mai departe.

Dieter

Claudia se odihnește pe canapea, după ce s-a spălat și am pansat-o. După chinul prin care a trecut, Werner i-a ordonat să își ia o zi liberă, chiar dacă ea a insistat că se simte bine. Mie nu mi se pare că se simte bine. E plină de tăieturi și vânătăi și încă tușește ca o bolnavă de tuberculoză din secolul al XIX-lea și se plânge de dureri de cap. Mi-am luat o pauză de zece minute de la săpături, să-i fac o cană de cafea și să văd cum se simte.

— Mulțumesc, Dieter, zice ea, luând cana aburindă din mâinile mele. Chiar nu trebuie să te agiți pentru mine, să știi.

Încă mă simt foarte vinovat pentru ce i s-a întâmplat ieri și vreau să știe cât de rău îmi pare. Îngenunchez pe podea, lângă ea.

— Ascultă, Claudia, eu…

Ușa se deschide și intră Harry. Nu l-am văzut niciodată atât de furios. Dacă stau să mă gândesc bine, nu l-am mai văzut de câteva zile. Se uită la Claudia, care e întinsă pe canapea, apoi se întoarce spre mine.

— Ce naiba s-a întâmplat ieri?

— Ce vrei să spui? întreb, ridicându-mă în picioare.

Ar fi putut măcar să o întrebe pe Claudia cum se simte.

— Asta! zice Harry, arătând-o pe Claudia, care încearcă imediat să se ridice, dar se lasă la loc, cu mâna pe cap.

Sunt îngrijorat să nu aibă vreo comoție cerebrală și mă gândesc că ar trebui să meargă la un doctor, dar Werner nu vrea să riște să afle cineva ce facem. Harry ignoră starea proastă a Claudiei și își îndreaptă comentariile spre mine.

— Werner mi-a spus că nenorocitul ăla de tunel s-a prăbușit pentru că nu a fost consolidat corespunzător.

— Era susținut, îi zic eu, încercând să-mi păstrez calmul. Andreas se dusese să mai aducă lemne.

— Dar tu ai continuat să sapi. Ar fi trebuit să te oprești din lucru și să aștepți să se întoarcă.

Mi se pare puțin cam exagerat, venind din partea cuiva care mereu e foarte nerăbdător să vadă progrese și totuși n-a scos de acolo nici măcar un degetar de pământ.

— Ce vrei să spui? mă întorc eu spre el. Că e numai vina mea?

— Da, de fapt, așa este.

Sunt furios. Chiar dacă mă învinovățesc pentru că am fost prea dornic să fac progrese, ultimul lucru de care am nevoie acum este ca Harry să-și dea cu părerea. Dacă nu aș fi făcut schimb cu Claudia, aș fi fost eu sub dărâmături. Ar fi trebuit să fiu eu. Dar tot nu sunt pregătit să accept astfel de prostii de la cineva care nu participă la săpături.

— În loc să-i critici pe ceilalți, îi strig, ce-ar fi să-ți miști fundul leneș acolo jos și să faci o parte din munca grea, măcar o dată?

Furia i se aprinde în ochi.

— Știi ce fac eu. Îmi risc libertatea, de fiecare dată când mă duc în Berlinul de Est.

— Da, sigur, strâmb eu din nas, de parcă nici nu-ți place să te plimbi ca un agent secret dintr-un film de război. Totul e un joc pentru tine, nu-i așa?

Claudia încearcă să se ridice.

— Dieter, te rog…

Dar n-am chef să-mi ascult rațiunea. Fac un pas spre Harry și îi înfig degetul în piept.

— De ce nu te duci tu însuți în tunelul ăla și să vezi cum e să petreci oră după oră săpând, trăind ca un șobolan în canalizare? Sau ce? Ți-e prea frică să te murdărești?

Pentru o clipă, am impresia că o să mă lovească. Ridică pumnul la înălțimea umerilor și ochii îi lucesc. Claudia strigă la noi să ne oprim. Pumnul lui Harry plutește în aer. Îmi mențin poziția și îl privesc drept în ochi. Își lasă mâna să cadă pe lângă corp. Apoi se întoarce și iese furios din cameră, trântind ușa în urma lui.

Sabine

Mai am o singură persoană pe care trebuie să o contactez – Ingrid Huber, mătușa Claudiei, din Pankow. Așa că sâmbătă iau S-Bahn-ul spre Pankow-Heinersdorf, lăsându-le pe mama și pe Brigitta acasă, pregătind un tort pentru Michaela Mann, care mâine împlinește șapte ani.

Găsesc casa lui Ingrid pe o stradă liniștită, cu bungalouri albe, cu petice pătrate de gazon și garduri vii îngrijite. O recunosc pe Ingrid din fotografia cu picnicul de pe plajă. E în grădină, taie trandafirii, cu o foarfecă de tuns iarba. E o femeie scundă, cu părul șaten strâns în coadă de cal. Poartă mănuși groase din piele, să-și protejeze mâinile de spini. În

grădina din spate, se aud copii alergând.

— *Guten Tag*, îi strig peste zidul scund, care desparte proprietatea de drum.

Ridică privirea, surprinsă. Îi pot vedea suspiciunea din ochi, întrebându-se cine o fi străina aceea.

— *Sind Sie Frau Huber?*

Chiar dacă știu deja cine este, mi se pare politicos să o întreb.

— *Ja*.

Rămâne într-o poziție rigidă, de parcă s-ar aștepta să o denunț ca fiind o trădătoare. Din punctul ei de vedere, aș putea fi de la Stasi.

— Iar tu ești? întreabă ea, cu o voce ezitantă.

— Sabine Neumann. Am vești de la Claudia.

La menționarea numelui Claudiei, Ingrid scoate un oftat de ușurare, pune foarfecele de grădină în buzunar și își scoate mănușile de grădinărit.

— O, slavă Domnului. Pentru o clipă, am crezut…

Nu termină ce voia să spună, ci deschide poarta grădinii.

— Te rog, intră.

Când intru în grădină, doi copii aleargă unul după altul, de după colțul bungaloului. O fată și un băiat. Fata pare să aibă în jur de opt ani, aceeași vârstă cu Brigitta. Băiatul e cu câțiva ani mai mic. Când mă văd, se opresc din drum și se uită la mine. Evident, au fost învățați să se ferească de străini.

— E în regulă, copii, zice Ingrid. Această tânără este o prietenă. Mergeți și jucați-vă, până vă chem la ceai.

Liniștiți de cuvintele ei, copiii dispar pe lângă bungalou. Ingrid mă conduce înăuntru.

În timp ce pregătește ceai pentru amândouă, îi povestesc cum Claudia și fratele meu lucrează într-o echipă, să construiască un tunel, astfel încât să putem fugi din Berlinul de Est.

— Știam că o să facă ceva, zice ea, punând pe masă două căni cu ceai aburind. E o fată curajoasă.

— Da. Le datorăm foarte mult.

Stau o jumătate de oră și vorbesc cu ea despre Claudia și despre cei doi copii mai mici, ale căror nume aflu că sunt Stefanie și Jens. În timpul săptămânii, Stefanie merge la școală, iar Jens merge la grădiniță. Ingrid e asistentă la spitalul local.

— În ce mă privește, îmi spune ea, aplecându-se peste masă și vorbind confidențial, probabil că aș rămâne aici și aș face ce e mai bine. Spitalul a pierdut foarte mulți medici și asistente calificate, care au plecat în Vest încă înainte de ridicarea Zidului. Dar Stefanie și Jens merită o viață mai bună decât cea pe care o vor avea în Berlinul de Est.

Îi mulțumesc pentru ceai și îi promit că voi lua din nou legătura cu ea, de îndată ce o să am mai multe vești despre finalizarea tunelului. Apoi mă îndrept spre casă.

Sunt nerăbdătoare să le spun Brigittei și mamei că am luat legătura cu toți oamenii de pe lista lui Harry și, din câte știu, nu am fost urmărită. Ies din S-Bahn la Schönhauser Allee și urc rapid pe Stargarder Strasse. În timp ce mă apropii de clădirea noastră, o Skoda maro pleacă de pe cealaltă parte a străzii. Ajunsă înăuntru, mă uit prin fanta cutiei poștale, dar e goală. Niciun mesaj astăzi. Apăs întrerupătorul și urc scările. În apartamentul Mann e liniște. La etajul al doilea, ușa lui Frau Lange e întredeschisă. Se închide chiar când cotesc pe scări. Mi-am făcut obiceiul să trec în grabă pe lângă ușa domnului Schiller, de la etajul al treilea, pentru că amintirile sunt foarte dureroase. Urc în fugă ultimul rând de scări, încercând să ajung la apartament înainte ca lumina să se stingă. Ultimul palier este sinistru de tăcut și simt un miros necunoscut. Bag cheia în ușă și intru strigând:

— Brigitta! Mamă!

Niciun răspuns.

În apartament e întuneric. Bâjbâi după întrerupătorul de lângă ușă. Cineva a fost aici. Simt mirosul. E același miros pe care l-am sesizat pe palier, doar că mai intens. Aftershave și fum de țigară.

— Brigitta! Mamă!

Mă duc în bucătărie și găsesc ingredientele pentru tort împrăștiate pe masă – făină, zahăr, unt, ouă –, dar nici urmă de mama sau de sora mea.

Apoi îmi amintesc de Skoda maro și știu ce s-a întâmplat. Picioarele încep să-mi tremure și trebuie să iau un scaun, să mă așez. În timp ce o vizitam pe Ingrid Huber în Pankow, Stasi a venit acasă la mine. Mi-au luat mama și sora. Pentru interogatoriu.

Îmi imaginez totul cu ochii minții. Bătaia în ușă. Bărbații ciudați care stau acolo, spunându-le mamei și Brigittei să îi însoțească la sediul Stasi. Dar ce se va întâmpla cu ele? Oare le-au închis într-o celulă? Împreună? Separat? Și de ce?

Mă grăbesc spre dormitor, unde țin scrisorile lui Harry, ascunse în agenda mea din comodă. Prima scrisoare a ajuns în *Kachelofen,* în ziua în care Stasi a venit după mine, dar cea de-a doua, cea cu numele, adresele și fotografiile persoanelor pe care trebuie să le contactez, era încă în agendă, când am plecat de acasă azi-dimineață.

Mă grăbesc să deschid sertarul. Agenda a dispărut.

Mă arunc pe pat și încep să plâng.

6

PORTOCALE PENTRU CRĂCIUN

Sabine

Nu ies din apartament toată ziua. Vreau să fiu aici, în caz că mama și Brigitta se întorc, dar, realist vorbind, nu mă aștept să le mai văd astăzi. Mă învinovățesc pentru arestarea lor. Dacă n-aș fi rămas să stau de vorbă cu Ingrid Huber, aș fi fost acasă când au venit cei de la Stasi. Ar fi putut să mă ia pe mine în locul lor. Aș fi făcut orice ca să nu le ia pe mama și pe Brigitta.

Sunt indignată că Stasi ar vrea să interogheze un copil de opt ani, dar, sinceră să fiu, sunt mai îngrijorată pentru mama decât pentru surioara mea. Brigitta poate fi rezistentă și descurcăreață, așa cum a dovedit la teatru, dar mi-e teamă să mă gândesc ce ar putea spune mama, dacă ar fi pusă sub presiune.

Cât despre agendă și scrisoarea din ea, cum am putut fi atât de proastă, încât să nu distrug scrisoarea imediat ce am citit-o? Am memorat numele și adresele de la început, așa că n-ar fi trebuit s-o păstrez. Poate că am pus în pericol întregul proiect al tunelului. Și ce vor face cei de la Stasi cu agenda? Conține nume și adrese ale familiei și prietenilor. Ar putea da de urma lui Dieter.

Se lasă noaptea și știu că ar trebui să încerc să mă odihnesc. Nu mă dezbrac, ci mă întind pe patul de jos, îmbrăcată. Stau acolo o veșnicie, imaginându-mi sala de interogatoriu de la sediul Stasi. Frau Biedermeier îmi apare neașteptat în ochii minții, cu sprâncenele mai negre și buzele mai roșii ca niciodată.

Probabil că am adormit spre dimineață, pentru că mă trezesc tremurând. Am uitat să trag draperiile și afară e o dimineață gri și rece, cu o burniță care se scurge pe geam.

Mă ridic și îmi frec brațele, să mă încălzesc. În curând, va trebui să aducem cărbuni din pivniță. Mă îndrept spre bucătărie, conștientă de cât de pustiu și tăcut e apartamentul fără Brigitta, care să-l înveselească.

Ingredientele de tort sunt încă pe masă. Mama și Brigitta au apucat să

cântărească făina și untul și să le pună laolaltă într-un castron. Din fericire, nu au spart niciun ou. Am avut mare noroc să găsim la magazin unt, zahăr și ouă, iar Brigitta a insistat să facă un tort pentru ziua de naștere a Michaelei. Acopăr amestecul de făină și unt cu o cârpă și îmi fac un ceai. N-am chef să mănânc. Apoi merg cu ceaiul în sufragerie, la fotoliul de lectură preferat al Brigittei, unde mă așez și aștept.

Dieter

Timp de o zi, nu facem niciun progres, deoarece curățăm pământul prăbușit în tunel și ne asigurăm de două ori că pereții și acoperișul sunt bine susținute. Claudia insistă să coboare din nou în tunel, să dea o mână de ajutor. Chiar și Harry și-a suflecat mânecile și acționează mecanismul cu scripeți, ridicând gălețile cu moloz la suprafață. De la cearta noastră, nu am mai vorbit.

Eu și Claudia ducem gălețile goale înapoi în tunel, când ea se oprește și îmi pune o mână pe braț.

— Dieter, nu cred că ți-am mulțumit cum se cuvine pentru că mi-ai salvat viața zilele trecute.

Cuvintele ei mă fac să mă simt groaznic și mă uit în jos, la picioare.

— Dar e vina mea că era să mori. N-ar fi trebuit să te las să sapi acolo. Ar fi trebuit să aștept ca Andreas să aducă mai multe lemne. Îmi pare foarte rău.

— Prostii, zice Claudia. Nu-l asculta pe Harry. Nimeni altcineva nu te învinovățește. Nu a fost vina ta, chiar nu a fost. A fost decizia mea să sap. Apoi continuă cu o voce mai liniștită: Știi, nu eram sigură că o să mai pot suporta să stau aici, jos. Mi-era teamă că s-ar putea s-o iau razna, când o să revin în spațiul ăsta strâmt. Dar este cum se spune când cazi de pe cal – trebuie să urci din nou pe el imediat, altfel îți pierzi curajul.

— Sper că nu ți-ai pierdut curajul, îi zic, uitându-mă în ochii ei mari, căprui.

— Nu, zice râzând. Pot să mai continui o vreme.

Apoi se întinde și mă pupă pe obraz. Rămân pe loc, redus la tăcere de uimire, în timp ce ea dispare înapoi în tunel.

Sabine

Brigitta și mama nu se întorc decât duminică seara. Când aud cheia mamei în ușă, țâșnesc de pe locul unde am stat toată ziua și mă grăbesc să le întâmpin. Brigitta intră în fugă în apartament și mă îmbrățișează strâns. Mama intră mai încet și îmi pune o mână pe umăr.

— Veniți în bucătărie și stați jos, le zic eu.

Îmi dau seama că nu am mâncat nimic toată ziua și că mi-e foame. Sunt sigură că și lor trebuie să le fie. În timp ce eu tai felii de *Schwarzbrot* și

pun pe foc ceainicul, ele îmi povestesc că Stasi a venit sâmbătă dimineața la ora zece, așa că au fost plecate mai bine de treizeci de ore. Brigitta pare un pic obosită, dar în rest e bine. Mama pare încordată și trasă la față. Are cearcăne negre sub ochi. Pun pâinea și ceaiul pe masă și mă așez și eu.

— Spuneți-mi ce s-a întâmplat.

Mama se uită fix în farfurie, așa că mă întorc spre Brigitta.

— Au venit după voi cu o Skoda maro? o întreb.

Ea încuviințează din cap.

— Da. Doi bărbați.

Ia o mușcătură mare din pâine, o mestecă, înghite, apoi continuă.

— Am văzut mașina oprind în fața clădirii și doi bărbați coborând. Mi s-a părut că arătau suspect. Când i-am văzut că se îndreaptă în direcția asta, am intrat în dormitor și am luat scrisoarea lui Harry, din agenda ta. I-am dat foc în *Kachelofen*, cum am făcut cu cealaltă. Sper că am făcut bine.

Mi se ridică o piatră de pe inimă și respir ușurată.

— Da, îi zic și îi strâng mâna. Ai făcut exact ce trebuie. Îți mulțumesc. Unde ai pus agenda?

Brigitta pare confuză.

— Am lăsat-o în sertar, bineînțeles.

— Ah, bine.

Asta nu e o veste bună. Dacă Brigitta a lăsat-o în sertar, înseamnă că au luat-o cei de la Stasi. Poate că cineva a percheziționat apartamentul, după ce mama și Brigitta au fost luate. Nu vreau să le mai îngrijorez în clipa asta, așa că întreb:

— Unde v-au dus?

— La sediul lor, cred.

— Și v-au ținut împreună sau separat?

— Ne-au separat, zice Brigitta. Am fost interogate pe rând de Frau Biedermeier.

O imită atât de bine pe Frau Biedermeier, cu sprâncenele ei arcuite și gura severă, încât, în ciuda a tot ce se întâmplă, zâmbesc.

— Și ce a vrut să știe Frau Biedermeier?

În sfârșit, mama ridică privirea.

— A vrut să-i spunem de ce te-ai întâlnit cu oameni cu care nu te întâlnești în mod normal.

— Și ce i-ați spus?

Încerc să-mi păstrez vocea fermă, dar mâinile îmi tremură și le las pe genunchi, astfel încât Brigitta și mama să nu observe.

— Nu i-am spus nimic, zice Brigitta, sigură pe ea. Le-am spus doar că ai câțiva prieteni pe care nu-i vezi prea des. Nu le-am spus de ce ai fost în vizită la oamenii ăștia.

— Bine.

Mă întorc spre mama.

— Dar tu ce i-ai spus lui Frau Biedermeier?

Pentru o clipă, nu zice nimic. Tăcerea se întinde între noi, până când simt că n-o mai pot suporta. Apoi dă din cap spre mine.

— Nu, Sabine. Nu i-am spus nimic. Dar ei știu că se întâmplă ceva. Sunt sigură de asta. Dacă tunelul ăsta nu e gata în curând, atunci s-ar putea să fie prea târziu pentru noi toți.

Dieter

— Vreo șansă să bem o cafea? întreb, în timp ce intru în bucătărie, trăgându-mi picioarele.

Am săpat timp de patru ore fără oprire și am nevoie disperată de cofeină și zahăr.

— Sigur, zice Claudia, întinzând mâna spre ceainic.

Werner stă la masă și studiază programul de lucru. Harry se uită pe fereastră și fumează o țigară. Îl ignor și mă așez în fața lui Werner. În ciuda eforturilor depuse de Harry zilele trecute la sistemul de scripeți, lucrurile sunt încă tensionate între noi.

— Cum stăm, raportat la plan? îl întreb pe Werner.

De aproximativ o săptămână, se pare că am făcut progrese excelente. Singurul lucru bun de după prăbușirea tunelului (cu excepția faptului că Claudia mi-a dat un pupic pe obraz) este că echipa e cu adevărat unită. Harry încă n-a mișcat un deget la săpat, dar noi, ceilalți, muncim mai mult ca niciodată. Werner lasă programul de lucru deoparte și ia harta tunelului.

— Nu stăm rău, zice el. După calculele mele, suntem cam pe aici.

Desenează un x pe hartă.

— Mai sunt aproximativ cinci metri până la graniță.

— Super.

Eu, unul, abia aștept să încep să sap sub picioarele ina-micului.

— Dar, zice Werner, mai e mult până să ajungem la casele de pe Schönholzer Strasse și avem o problemă.

— O, ce anume? întreb.

Claudia îmi pune în față o cană cu cafea neagră aburindă și încep să o îndulcesc.

— Andreas trebuie să își ia liber o vreme, să aibă grijă de fratele și sora lui mai mici, explică Werner. Mama lui e bolnavă. În felul ăsta, rămânem cu un om în minus.

Asta e o veste proastă.

— Ne va lipsi mai mult de un om, zic eu, sorbind din cafeaua fierbinte. Andreas face munca a cel puțin doi oameni.

Am renunțat să mai încerc să concurez cu Andreas – el e ca un tanc, în timp ce eu sunt mai degrabă un Trabi uzat.

— Există vreo șansă să mai recrutăm pe cineva? întreabă Claudia. Tu ce crezi, Harry?

Harry se întoarce de la fereastră.

— Ce cred eu? Dacă nu ați fi pierdut două zile din cauza prăbușirii tunelului, până acum am fi fost sub picioarele nenorociților din Germania de Est.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zic eu, ridicându-mă în picioare, să-l înfrunt. Nu poți s-o lași baltă? OK, noi am greșit. Dar am făcut progrese foarte bune de atunci, și nu datorită ție.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Că nu ai mișcat niciodată un deget, să ne ajuți.

Harry pare că e pe cale să protesteze, dar îl întrerup.

— Dacă tot o să ne lipsească Andreas o vreme, ce-ar fi să te duci în tunelul ăla și să faci ceva muncă adevărată, măcar o dată?

— Dar…

— *Ce*?

— Eu…

— Ți-e prea frică de mizerie?

— Nu.

— Ei bine, atunci ne vedem mâine dimineață, în pivniță. Să nu întârzii.

Am ieșit, trântind ușa în urma mea.

Sabine

Astăzi, Herr Schmidt a organizat o ieșire la cinematograf, să vedem un film guvernamental despre productivitatea agricolă și industrială din Germania de Est. Mă aștept să nu fie decât minciuni și propagandă, dar cel puțin nu va trebui să stăm și să-l ascultăm pe Herr Schmidt expunând teoriile lui Marx despre dictatura proletariatului.

Clasa noastră se adună în holul de la intrare, adică aceia dintre noi care încă mai suntem la școală. Se zvonește că Matthias și Joachim au fost trimiși la închisoare, pentru instigare la crime împotriva statului. Cei care au fost exmatriculați pentru că purtaseră negru nu au fost lăsați să se întoarcă. Bănuiesc că Hans nici n-ar vrea să revină în locul ăsta, chiar dacă i s-ar oferi ocazia. Nu l-am mai văzut de câteva săptămâni. De când i-am spus despre tunel și ne-am certat. Am fost prea ocupată să contactez oamenii de pe lista lui Harry și apoi să nu mă mai fac remarcată, după cele întâmplate cu mama și Brigitta.

— Înveselește-te, zice Astrid. Mergem să vedem un film.

— O, da? Joacă John Wayne în el?

Astrid îmi aruncă o privire nedumerită, apoi ridică din umeri.

— Oricum, e mai bine decât să fim la școală.

Herr Schmidt sosește îmbrăcat cu un pardesiu maro, arătând ca un spion Stasi dintr-o comedie. Merge în fruntea grupului și ne ordonă să îl urmăm. Parcurgem pe jos distanța scurtă până la cinematograful de stat și ne ocupăm locurile în sala de spectacole monotonă, cu scaune din catifea

uzată.

Scenă după scenă, filmul prezintă muncitori harnici din ferme și fabrici care, judecând după zâmbetele de pe fețele lor, consideră că munca lor istovitoare și monotonă nu este decât o sursă de bucurie și satisfacție personală.

Mă gândesc că, fără nicio perspectivă de a-și termina educația în țara asta, este exact genul de muncă pe care o să ajungă s-o facă Hans, dacă nu o să reușească să fugă în Berlinul de Vest.

La sfârșitul filmului, nu știu cum să ies mai repede din cinematograf. După ce am stat o oră și jumătate în care am privit muncitori fericiți și mi s-a spus că producția în fabricile est-germane a crescut cu un uimitor patruzeci la sută, numai în acest an, am nevoie de compania cuiva care spune întotdeauna exact ce are în minte. Mă duc să-l văd pe Hans. Pe palier, o întâlnesc pe Frau Fischer. Se îndreaptă spre ieșire.

— Du-te direct înăuntru, Sabine, zice ea. Știi unde să-l găsești.

Se uită spre ușa dormitorului și privirea ei spune clar: „Băieții adolescenți!”

Bat la ușa lui Hans.

— *Komm' rein*, strigă el. Intră.

Intru și îl găsesc întins pe pat, cu o hartă a Berlinului desfăcută în fața lui.

— O, Sabine, tu ești.

Se ridică în picioare surprins și încearcă să împăturească harta, nu înainte să văd că a desenat pe ea traseul Zidului, cu cerneală roșie. Bagă sub pat harta mototolită.

— Ce e aia? întreb, încercând să-mi păstrez dezinvoltura în voce.

— Nimic, zice el agitat. Eu doar… nu e nimic.

Știu că încearcă să-mi ascundă ceva, dar mă prefac că nu observ.

— Deci, cum merg lucrurile?

Prefer să nu pomenesc de întâlnirea noastră anterioară, sperând că putem să uităm de ea și să mergem mai departe.

— De fapt, am niște vești bune, zice el.

— Oooo!

Se întinde sub pat și scoate o cutie de pantofi.

— Îți amintești că ți-am spus că mă interesez de acte de identitate false?

— Da. Și?

Nu răspunde, dar ia capacul de pe cutie și scoate o perucă brunetă, cu păr ondulat, lung până la umeri. Izbucnesc în râs.

— Doar n-ai de gând să porți asta, nu-i așa?

— Nu! Bineînțeles că nu. Nu e pentru mine.

Se uită spre ușă și coboară vocea.

— E pentru ea.

Scoate din cutie o bucată de hârtie și mi-o întinde. E un document de

identitate. Îl desfac și văd poza unei femei de vârstă mijlocie, cu părul negru și ondulat și o față rotundă și zâmbitoare. O cheamă Frau Roth și e din Hamburg, Germania de Vest. Mă uit la peruca pe care o ține în mână Hans și mă uit la poza lui Frau Roth. La față, seamănă cu Frau Fischer.

— De unde ai luat asta?

— Niște studenți din Germania de Vest le furnizează. Frau Roth le-a împrumutat cu amabilitate actele ei, pentru ca o femeie cu aspect asemănător să poată evada în Occident. Cu peruca, mama va arăta exact ca Frau Roth, iar cu cetățenie vest-germană va putea trece fără probleme prin Punctul de control Charlie.

— Super, zic eu și îi dau înapoi actul de identitate.

Este un risc uriaș să treci granița deghizat, dar nu vreau să-i tai elanul.

— Dar tu? Ai și tu o identitate falsă?

Hans pune actele și peruca la loc în cutie și le ascunde sub pat.

— Nu, nu încă.

— Și ce părere are mama ta despre planul ăsta?

Hans se strâmbă.

— Încă nu i-am spus despre el. Dar o să fie de acord, sunt sigur. În fine, cum merge proiectul marelui tunel?

— Sinceră să fiu, n-am mai auzit nimic despre tunel, de mult timp. Habar n-am cât de departe au ajuns.

Hans nu zice nimic, dar pe fața lui se citește un fel de „ți-am spus eu". Totuși, când vorbește, are un aer înțelegător.

— O să le ia câteva luni, zice el. Chiar și presupunând că nu vor fi descoperiți.

— Știu.

— Vrei să încerc să fac rost de acte de identitate false pentru tine?

E tentant, dar scutur din cap.

— Mulțumesc pentru ofertă, dar mama n-ar avea niciodată curajul să prezinte documente false unui polițist de frontieră. Și am avea nevoie de acte și pentru mine, și pentru Brigitta. Nu, singurul mod în care familia mea va ieși din Berlinul de Est este în secret, pe sub pământ.

Dieter

— Bun, să începem, zic eu.

Sunt în pivniță cu Harry, care azi a apărut îmbrăcat într-o pereche de pantaloni kaki vechi și o cămașă uzată. Arată destul de diferit, fără hainele lui elegante. Claudia face de pază, iar Werner și Thomas trebuie să apară, să lucreze la consolidarea pereților și a acoperișului. Vreau să-l pun pe Harry să sape primul, să-i arăt cea mai bună metodă de lucru în spațiul ăla îngust. Mă las în jos, în puțul vertical, căutând cu picioarele obișnuitele puncte de sprijin. Am urcat și am coborât de atâtea ori, încât mi-am dezvoltat o oarecare viteză și agilitate.

Ajung la fundul puțului, în timp ce Harry e încă pe margine.

— Nu-ți face griji, îi strig. Te obișnuiești.

Vreau să încerc să mă împac cu el, dar încep să devin nerăbdător, în timp ce el coboară încet și șovăielnic. În cele din urmă, mi se alătură jos. Deja respiră greu și nu vreau să mă gândesc cum o să fie după o oră de săpături. Totuși, corect e să facă și el ceva.

— Pe aici, îi zic.

Mă aplec și pornesc spre partea din față a tunelului. Harry mă urmează îndeaproape. Respirația lui e zgomotoasă, ca un aparat de aer condiționat vechi.

Sistemul de iluminat pe care l-a instalat Werner e montat pe un cablu prelungitor și atârnat de grinzile acoperișului, dar se oprește la aproximativ cinci metri de partea din față a tunelului. Săptămâna asta, una dintre sarcinile lui Werner e să găsească un alt cablu prelungitor, pe care să-l atașeze la primul.

— E cam întuneric aici jos, nu? zice Harry.

— Nu-ți face griji, ochii ți se adaptează, după o vreme.

Ajungem în capătul tunelului și îi arăt lui Harry cum e cel mai bine să dea cu târnăcopul în pământ. În timp ce eu vorbesc, el rămâne concentrat la peretele de pământ din fața noastră, fără să se uite la mine nici măcar o dată.

— Poftim, încearcă și tu, îi zic și îi dau târnăcopul.

Lovește slab de câteva ori, tresărind când pământul începe să se fărâmițeze.

— Te descurci de minune, îl mint.

Încep să pun pământul în gălеți.

— Mă duc să le golesc pe astea.

Harry continuă să scobească pământul și nu răspunde. Sper să devină mai îndemânatic, după un pic de practică. Werner și Thomas n-au sosit încă, așa că agăț prima găleată de sistemul de scripeți, urc în puț și o ridic la suprafață. Apoi repet toată povestea cu cea de-a doua găleată. În curtea din spate nu mai este loc pentru tot pământul pe care l-am scos și am început să-l aruncăm în colțul pivniței, unde era mobila stricată.

Mă întorc în tunel cu gălețile goale, când simt că ceva nu e în regulă.

Aud un gâfâit, din partea din față a tunelului. Încep să alerg, lucru care nu e ușor, având în vedere că nu pot sta în picioare. Îl găsesc pe Harry așezat pe jos, ținându-se cu mâinile de gât. Târnăcopul zace abandonat lângă el. Cu fiecare respirație, pieptul i se ridică și coboară ca un piston. Ochii îi sunt închiși strâns, iar transpirația i se scurge pe față. Îl apuc de brațe și strig:

— Harry! Harry! Ce s-a întâmplat?

Tremură și nu pare să mă audă. Trebuie să încerc să-l readuc în simțiri.

— Harry!

Începe să bolborosească niște cuvinte fără sens. Nu știu ce să fac. Nu

reușesc să-l fac să mă audă. Exasperat, îl plesnesc peste față. Bâlbâiala se oprește și deschide ochii, uitându-se la mine îngrozit.

— Harry, pentru numele lui Dumnezeu, ce e cu tine?

— Nu pot… nu pot… nu pot…

Respirația i se oprește în gât.

— Nu poți ce?

Îmi dau seama că și eu am probleme cu respirația. Probabil, mă influențează comportamentul lui Harry.

— Trebuie… să… ies… de aici.

Și acum înțeleg. E claustrofob. De aceea nu a ajutat niciodată la săpături.

— Bine, îi zic. Hai să te scoatem de aici. Poți să te miști?

Încuviințează din cap.

— Ei bine, există o singură cale de ieșire și aceea e pe unde am intrat. Trebuie să mă urmezi.

Vorbesc cât de ferm pot, iar el aprobă din cap ușor. Încet, o iau înapoi prin tunel. Harry se târăște în patru labe în spatele meu. Îi ia o veșnicie să ajungă la puțul vertical. Îl las să meargă înaintea mea și urcă până sus, într-o fracțiune din timpul în care i-a luat să coboare. Îl urmăresc, să mă asigur că e bine. Stă întins pe spate pe podeaua pivniței, chinuindu-se să respire. Mă așez lângă el și aștept să se liniștească.

După câteva minute, se ridică.

— Îmi pare rău pentru asta, zice el, trecându-și degetele prin păr.

— Nu, mie îmi pare rău. N-ar fi trebuit să fac atâta caz și să te pun să sapi. Dar de ce nu mi-ai spus, pur și simplu, că ești claustrofob?

Ridică din umeri.

— Nimănui nu-i place să-și recunoască slăbiciunile, nu-i așa?

Pot să înțeleg asta.

— Întoarce-te la joaca de-a spionul, îi zic și îl bat pe spate. La asta, tu ești cel mai bun.

Sabine

A sosit luna noiembrie și odată cu ea vine și prima vreme cu adevărat rece. Acum, când mă trezesc dimineața, îmi văd respirația aburindă, iar când mă dau jos din pat, linoleumul de pe jos pare umed, pe lângă faptul că e rece. În baie sar de pe un picior pe altul, în timp ce aștept ca din robinet să vină apă caldă. Țevile trosnesc și pocnesc, ca o secție de percuție neacordată a unei orchestre.

Trebuie să aducem cărbuni din pivniță, pentru *Kachelofen*. Herr Schiller obișnuia să care cărbunele din pivniță pentru toți vecinii, respingând mulțumirile noastre cu un gest din mâna lui mare, ca o labă, și spunând că mișcarea aceea îl menține în formă. Dar acum trebuie să

facem noi treaba asta.

Brigitta se oferă să mă ajute. Luăm o găleată metalică și coborâm scările până la parter, apoi deschidem ușa pivniței. Lumina e aprinsă. Cineva trebuie să fie deja aici, jos. Coborâm treptele din lemn și găsim secțiunea noastră de pivniță, separată de cea a vecinilor noștri prin pereți despărțitori din lemn.

Ridic capacul rezervorului și mă uit în beznă. E o treabă murdară, care ne va lăsa cu pete de cărbuni pe mâini și pe haine, dacă nu suntem atente. Începem să băgăm cărbunii cu lopata în găleată, praful de cărbune făcându-ne pe amândouă să tușim. Aproape că am umplut găleata, când, dintr-o altă parte a pivniței, capacul unui rezervor de cărbune se închide brusc. O clipă mai târziu, se aude un strigăt de durere, ca al unui animal rănit.

Lăsăm lopețile și alergăm pe după pereții despărțitori din lemn, în direcția sunetului, care s-a transformat într-un geamăt acut. Frau Lange stă acolo, cu o găleată mare plină cu cărbuni la picioare, cu mâinile la spate și cu ochii închiși.

— Vă simțiți bine, Frau Lange? o întreb eu.

— Bineînțeles că nu sunt bine.

Deschide ochii și se uită fix la noi.

— M-am înțepenit de spate, încercând să ridic găleata asta cu cărbuni.

Cu o mână își freacă partea inferioară a coloanei vertebrale, iar cu cealaltă arată spre găleata plină cu cărbuni.

— Vreți ca eu și Brigitta să vă ajutăm să o duceți sus?

Nu-mi vine să cred că spun asta, dar mi se pare singurul lucru de făcut, în astfel de momente. Se uită la noi surprinsă.

— Da, vă mulțumesc. Ar fi de mare ajutor.

Brigitta se încruntă la mine, dar îi spun să mă ajute să ridic găleata. O cărăm între noi, urcăm scările pivniței și ajungem la apartamentul lui Frau Lange, de la etajul al doilea. Nu mă mir că i-a înțepenit spatele, cântărește o tonă. Frau Lange șchiopătează în urma noastră.

Ne dăm la o parte, în timp ce ea descuie ușa.

— Vreți să aduceți aia înăuntru? întreabă ea.

O urmăm în apartament. Eu și Brigitta n-am mai fost niciodată în apartamentul lui Frau Lange. În timp ce o urmăm pe holul de la intrare și ajungem în sufragerie, sunt impresionată de cât de diferit este față de apartamentul nostru, care e mai degrabă ponosit. Canapeaua modernă, dreptunghiulară și scaunele pătrate sunt aranjate cu precizie geometrică în jurul unui covor bej. Are o bibliotecă înaltă, cu cărți cartonate și broșate aranjate în funcție de înălțime și cu toate cotoarele perfect la același nivel cu marginea rafturilor. Nu există tablouri pe pereți, dar are o fotografie alb-negru, deasupra unui bufet altfel gol. E fotografia unui tânăr arătos, cu ochi pătrunzători și un zâmbet jucăuș. Nu îl recunosc.

Ducem găleata până la *Kachelofen*-ul din colțul camerei și o punem pe

un grătar negru, din fier. Urmează un moment de stânjeneală, când nimeni nu știe ce să spună. Frau Lange se sprijină de măsuță, frecându-și spatele cu o mână. Cealaltă mână îi e aproape de poza tânărului arătos.

— E drăguț, zice Brigitta.

Îi pun o mână pe umăr, să o fac să tacă, îngrijorată că Frau Lange o s-o creadă impertinentă.

— Soțul meu, zice Frau Lange. Îl chema Bruno.

E mai mult decât ne-a spus Frau Lange vreodată despre ea.

— Soțul dumneavoastră a fost ucis în război?

Pare politicos să întrebi și e cea mai evidentă explicație pentru absența lui. Dacă ar fi divorțați, nu ar avea o poză a lui expusă în sufragerie. Frau Lange clătină din cap.

— Nu, nu a fost ucis în război. A fost ucis înainte ca războiul să înceapă.

Frau Lange nu se uită la noi, ci își îndreaptă privirea spre fotografie.

— Bruno a fost un om bun, zice ea, încuviințând din cap. A fost un comunist convins. La fel ca toți comuniștii din anii '30, i s-a opus lui Hitler. Credea că naziștii erau răi și avea dreptate.

— Da, bineînțeles, zic eu.

Dacă e cumva un test, să verifice dacă familia mea i-a susținut pe naziști, atunci vreau să știe că am conștiința curată în această privință.

— Ați auzit de incendiul din februarie 1933, cel care a distrus clădirea în care era parlamentul – *Reichstag*-ul? întreabă ea.

— Da.

Deși a avut loc cu mulți ani înainte să mă nasc, incendierea *Reichstag*-ului este unul dintre cele mai infame evenimente din primii ani ai dictaturii lui Hitler. Tata vorbea adesea despre el. Aștept să văd ce are de spus Frau Lange despre asta. Când rostește, în vocea ei se simte o amărăciune sinceră.

— Noi am crezut atunci, iar eu încă mai cred și astăzi, că l-au provocat chiar naziștii, iar apoi au dat vina pe comuniști.

Privește dincolo de noi, spre un loc îndepărtat din memoria ei, pe care doar ea îl poate vedea.

— Bineînțeles că incendiul a fost o stratagemă, să le ofere naziștilor o scuză pentru a aresta sute de comuniști, sindicaliști și intelectuali de la universitate – genul de oameni pe care îi detestau naziștii. Atunci, eu și Bruno am reușit să scăpăm. Am fost norocoși. Dar lucrurile s-au înrăutățit. În luna mai, naziștii au început să ardă cărți în Opernplatz. Ardeau tot ce considerau subversiv pentru ideile lor politice. Nu credeau în libertatea de exprimare.

Arunc o privire la biblioteca ei și observ volume de Brecht și alți autori interziși de naziști.

— Apoi, în iunie 1933, naziștii și-au intensificat cam-pania.

Vorbește pe un ton mai ridicat.

— Au efectuat raiduri și au răpit din casele lor peste cinci sute de

comuniști. Eram plecată la o întâlnire, în seara în care au venit la apartamentul nostru. M-am întors acasă și am constatat că ușa fusese spartă, iar Bruno dispăruse. Știam că fusese luat.

Ochii i se umplu de lacrimi.

— N-am putut să fac nimic. M-am ascuns cu prietenii, timp de două săptămâni. Apoi am fugit în Polonia, iar în cele din urmă, în Rusia. M-am putut întoarce în siguranță la Berlin doar după ce sovieticii au eliberat orașul.

Nu mă așteptam să ne spună atât de multe despre ea. Presupun că e modul ei de a ne mulțumi că am ajutat-o cu cărbunii.

— Vreți să vă pun niște cărbuni în *Kachelofen*? o întreb.

Se uită speriată, ca și cum ar fi uitat că mai suntem acolo.

— Nu, mulțumesc. Mă descurc și singură acum.

Vechea ei privire distantă a revenit.

— Atunci, noi o să plecăm, spun eu.

Încuviințează scurt din cap, în direcția noastră. O lăsăm acolo, privind portretul soțului ei mort, și ne întoarcem în pivniță, să aducem și găleata noastră cu cărbuni.

Dieter

Am săpat până la granița cu Berlinul de Est, dar Werner nu e mulțumit.

— Avem o problemă serioasă, zice el, atunci când eu și Claudia ne prezentăm la datorie dimineață. Nu este suficient oxigen în tunel. Zilele trecute, când Harry a avut atacul de panică, acesta a fost exacerbat de faptul că nu ajunge suficient oxigen acolo.

— Cum rezolvăm asta? întreabă Claudia.

— Trebuie să instalăm un sistem de ventilație, zice Werner. L-am trimis pe Harry să vadă dacă poate găsi niște țevi și un ventilator electric, pe care să-l punem în pivniță. Ar trebui să ne ia cam o zi, să rezolvăm totul.

„Minunat”, mă gândesc. „Încă o amânare.” Dar fără oxigen nu vom ajunge nicăieri. Totuși, am ajuns la graniță și acum săpăm chiar sub picioarele polițiștilor de frontieră care patrulează de-a lungul Zidului.

Nu peste mult timp, apare Harry, cu câțiva metri de țevi, pe care a reușit să le ia ieftin de la o fabrică ce s-a închis, și un ventilator la mâna a doua, pe care o cunoștință i l-a dat pentru o nimica toată. Trebuie să-i recunosc meritele – poate că e inutil la săpat, dar e descurcăreț atunci când trebuie să fie.

Sub îndrumarea tehnică a lui Werner, eu și Claudia instalăm țevile în tunel, în timp ce Werner curăță ventilatorul și îl pune în funcțiune. Până la sfârșitul zilei, avem un sistem de aer condiționat funcțional și suntem gata să începem să săpăm din nou. Abia aștept.

Sabine

Îmi trag eșarfa în jurul feței, să mă feresc de vântul mușcător, și mă îndrept spre magazin, cu capul plecat. Avem nevoie de pâine, dacă mai există pâine care să nu fie uscată, și de lapte, dacă a mai rămas neacrit, și de legume, deși nu mă aștept să găsesc nimic, în afară de unele lovite și moi.

Când mă apropii, sunt surprinsă să aud voci. Ridic privirea și văd o coadă de femei în fața magazinului, toate vorbind cu entuziasm. O recunosc pe Frau Klein, de la coaforul de pe Pappelallee. Mă alătur celor din spatele cozii, curioasă să văd ce anume a adus atâta lume la magazin.

— De luni întregi nu am mai văzut ceva atât de minunat și de frumos, îi spune Frau Klein femeii de lângă ea.

Coada înaintează și îmi lungesc gâtul, să văd despre ce vorbește. În colțul vitrinei e o ladă cu portocale. Aranjate într-o piramidă aurie strălucitoare, par un dar de la zei.

— De unde au apărut? întreabă o femeie cu un batic în carouri pe cap.

— Au fost importate pentru Crăciun, spune Frau Klein, cu subînțeles. Să ne înveselească.

Lumea zâmbește ironic, nimeni nu știe sigur dacă e sarcastică sau nu. Coada mai înaintează câțiva pași. După aproximativ zece minute de așteptare afară, reușesc în sfârșit să intru în magazin. Frau Maier, proprietara magazinului, raționează portocalele, să se asigure că pot cumpăra cât mai mulți oameni. Când îmi vine rândul, aleg trei portocale mari, câte una pentru Brigitta, pentru mama și pentru mine, așezându-le cu grijă în coș. Au coaja fermă și nepătată. Sunt perfecte. Apoi îmi amintesc și o întreb pe Frau Maier dacă pot să mai iau două pentru copiii familiei Mann. Michaela nu a primit niciodată tortul pe care plănuisem să-l facem.

— Bineînțeles, zice Frau Maier, dându-mi alte două fructe rotunde.

Îmi fac restul cumpărăturilor fără să-mi prea pese de cât de amărâte sunt legumele expuse și fără să mă îngrijorez de cât de vechi e laptele. Plătesc și mă grăbesc spre casă.

Mă opresc la ușa familiei Mann, de la etajul întâi. Nu am mai văzut-o pe Frau Mann de mult timp și mă întreb dacă soțul ei a reușit să-și găsească de lucru. Herr Schmidt ne spune mereu că în țara asta nu există șomaj, datorită sistemului comunist, dar ceea ce omite să menționeze este că nimeni nu te va angaja dacă Stasi le spune să nu o facă. Sper că doamna Mann nu va fi prea mândră să refuze portocalele pentru copii. Bat la ușă și aștept. Nu mi se răspunde, așa că încerc din nou.

— N-are rost să aștepți, zice o voce în spatele meu.

Mă întorc și o văd pe Frau Lange, coborând scările.

— De ce? întreb eu, temându-mă de ce ar putea spune.

— Au plecat.

Face semn din cap spre ușa lui Mann.

— Au plecat?

— Da. Și călătorie sprâncenată! Nu credeau în societatea socialistă.

Îmi vine să spun că societatea socialistă nu a crezut în ei, pentru că nimeni nu i-a dat o slujbă lui Herr Mann, dar Frau Lange nu așteaptă să-mi audă răspunsul. Mă uit la spatele ei, în timp ce dispare pe ușă, întrebându-mă cum poate fi atât de lipsită de inimă?

Mă întorc de la ușa familiei Mann și urc restul scărilor, simțind brusc greutatea celor cinci portocale din plasă. Brigitta mă așteaptă în bucătărie, să mă ajute să scot cumpărăturile.

— Portocale! zice ea, căutând prin pungă și scoțând două sfere aurii.

Le ține ridicate, câte una în fiecare mână. Îmi pare rău pentru familia Mann și nu pot decât să sper că, dacă au încercat să scape, au reușit, dar, văzând cum se luminează fața Brigittei privind portocalele, zâmbesc.

Caut în dulap un vas care să nu fie ciobit și aranjăm portocalele în el. Apoi îl pun pe mijlocul mesei din bucătărie. Sunt cele mai colorate lucruri din încăpere și degajă un miros acrișor, de citrice. Brigitta își apropie nasul de fructe și le adulmecă. Cine știe de câte luni n-a mai gustat asemenea fructe.

— O să le păstrăm pentru Crăciun, zic eu.

Dieter

E rândul meu să fac de pază. Andreas s-a întors, așa că e logic să urmeze el la săpat. Acum am trecut granița și traversăm Brunnenstrasse în diagonală, chiar sub cizmele polițiștilor de frontieră.

Urc pe acoperiș și mă așez ghemuit în spatele parapetului, suflându-mi în mâini, să mi le încălzesc. Vremea a devenit extrem de rece și pe cer se adună nori negri. Cel puțin în tunel temperatura se menține constantă, de șase grade peste zero, și te încălzești repede săpând. Aici, sus, nu există nicio protecție împotriva vântului sau a ploii. Mă aștept ca în curând să avem zăpadă.

Iau binoclul și mă uit să văd ce se întâmplă de cealaltă parte a Zidului. Ca de obicei, doi paznici patrulează pe Brunnenstrasse. Mă gândesc că sunt la fel de plictisiți ca mine. Las binoclul la o parte și îmi înfășor brațele în jurul corpului, în încercarea de a mă feri de vânt. Sunt atât de obosit, încât închid ochii pentru o clipă. Nu se întâmplă niciodată nimic în timpul serviciului de veghe.

În depărtare, se aude un zgomot, ca un tunet.

„Scheisse”, mă gândesc, „nu o furtună”!

Ăsta e norocul meu, să fiu blocat aici, sus, în mijlocul unei ploi torențiale. Mă uit la cer. Se pare că din clipă în clipă o să înceapă să plouă. Îmi ridic gulerul în jurul gâtului. Aș fi vrut să am ceva de pus pe cap. Zgomotul se oprește pentru o clipă. Apoi începe din nou, doar că de data

asta e mai tare și nu mai sună ca un tunet.

Iau binoclul și mă uit pe Brunnenstrasse. Din cauza unghiului, nu am o imagine clară în josul drumului, dar pot vedea pe o distanță de aproximativ cincizeci de metri. Îmi schimb poziția, să încerc să văd mai bine. Zgomotul se întețește. Apoi două camioane ale armatei apar în raza mea vizuală, iar în spatele lor, un tanc. Șenilele tancului de pe șosea sunt cele care produc zgomotul asurzitor. Este puternic, chiar și de la distanță. Simt cum vibrează țiglele de pe acoperiș.

Privesc fascinat cum vehiculele coboară pe șosea și se opresc la aproximativ zece metri de graniță. O duzină de soldați coboară din camioane. Doi dintre ei au câini de pază, niște bestii mari, cu un aer agresiv, care se smucesc în lesă. Cei care îi țin se plimbă cu ei în sus și în jos, chiar deasupra tunelului, iar câinii o iau razna, lătrând și tropăind.

„Animale stupide", îmi zic.

Apoi mă dezmeticesc, arunc binoclul într-o parte și pun mâna pe stație. Apăs pe butoane, încercând să iau legătura cu Werner și cu restul echipei de jos.

— Mă auziți? Mă auziți? Este un tanc. Opriți imediat lucrul. Repet, opriți imediat săpăturile.

Habar n-am dacă am reușit să mă fac înțeles. Deși am testat echipamentul radio la început, niciodată nu a fost nevoie să îl și folosim. După câteva secunde chinuitoare, se aude un pârâit și vocea Claudiei pe undele radio.

— Mesaj recepționat.

Mai iau o dată binoclul. Soldații s-au îndepărtat de locul unde e tunelul și se adună grămadă. Unul dintre câini latră și trage de lesă. Știe că se întâmplă ceva la câțiva metri sub pământ. Dar soldatul care îi ține lesa nu e interesat de peticul acela de pământ și lovește animalul cu vârful bocancului. Câinele scheaună, apoi tace. Știe că a fost învins.

Doi dintre soldați au bare lungi din metal. Se apleacă și scot un capac de canalizare, apoi patru dintre ei coboară. Ceilalți stau de pază în jurul găurii, cu puștile pregătite.

Toată lumea așteaptă.

După câteva momente, gărzile din jurul gurii de canalizare par în alertă. Se aud țipete și strigăte. Privesc cu groază cum, unul câte unul, un grup de evadați din Berlinul de Est sunt scoși din gura de canal și târâți spre camioanele care îi așteaptă. Încercau să evadeze prin canalizare și nu au reușit, bieții de ei.

Apoi aproape că țip, când îi recunosc pe ultimii patru oameni care ies din tunel. E vorba de familia care locuiește în aceeași clădire cu Sabine, Brigitta și mama. Cred că îi cheamă Mann. Copiii, un băiat și o fată, sunt scoși din gaură, urmați de mama și tatăl lor. Micuții par confuzi și speriați. Frau Mann plânge. Soțul ei încearcă să o consoleze, dar este târât de un gardian și împins în spatele unuia dintre camioane. Frau Mann și copiii

sunt duși în celălalt camion.

Soldații pun la loc capacul și se întorc la vehiculele lor. Apoi pleacă, ducându-și prizonierii nu se știe unde, probabil, într-un lagăr de muncă uitat de Dumnezeu, unde își vor trăi restul zilelor în captivitate, îndeplinind corvoade.

Sabine

Ziua de Crăciun vine friguroasă și tristă. În mod normal, stăm înăuntru și ne încălzim în jurul *Kachelofen*-ului, dar anul acesta, eu, mama și Brigitta ne alăturăm mulțimii, la Biserica Reconcilierii, de pe Bernauer Strasse.

Ne îmbrăcăm bine, să ne apărăm de ger, și ne alăturăm altor zeci de berlinezi, în fața bisericii care se află în Berlinul de Est, la doar câțiva metri de Zid. Cu jumătate din congregație în Berlinul de Vest și neputând avea acces la clădire, biserica este acum închisă. Guvernul Germaniei de Est nu e interesat de bunăstarea spirituală a cetățenilor săi.

De o parte și de alta a Zidului sunt mulțimi de oameni care flutură batiste albe unii spre alții. Habar n-am dacă o să apară și Dieter, dar am vrut să venim, pentru orice eventualitate.

Aici, Zidul are o înălțime de aproximativ un metru și jumătate și este construit din blocuri din beton zidite rudimentar. Nu toată lumea poate vedea peste el. Copiii din Est stau pe lăzi din lemn, iar cei din Vest pe scări mici. Gărzile de frontieră de pe această parte a Zidului patrulează cu un aer încordat și nervos. În mod normal, nu ar permite oamenilor să se apropie atât de mult de Zid, dar se pare că de Crăciun fac o excepție.

Ne strecurăm în față. Un om amabil ne oferă lada lui, să ne urcăm pe ea, și ne înghesuim să privim împreună peste Zid, spre marea de fețe din Berlinul de Vest.

— *Fröhliche Weihnachten!* Crăciun Fericit! își strigă unii altora oamenii de pe ambele părți, indiferent dacă îi cunosc sau nu pe cei cu care vorbesc.

Scrutez fețele din Vest, căutându-l pe Dieter. Brigitta și mama fac același lucru.

Apoi Brigitta sare în sus, entuziasmată.

— *Da ist er!* Uite-l!

Arată cu degetul drept înainte, în mulțimea de pe partea cealaltă, și îi strigă numele.

— Dieter!

El îi aude vocea și își croiește drum spre Zid. Se întinde și ne apucă de mâini. Mâine, acest lucru va deveni din nou imposibil. Mama se agață de el și nu mai vrea să-i dea drumul.

— *Mein Sohn*, strigă ea. Fiul meu.

Lacrimile încep să-i curgă pe obraji. E prea mult pentru ea. Nu l-a mai văzut pe Dieter de câteva luni și tot ce poate face acum este să-i atingă

mâna peste Zid.

— Mă bucur să vă văd pe toate, zice Dieter.

Vocea îi e gâtuită și are lacrimi în ochi. Vreau să-l întreb despre tunel, dar e prea periculos, cu atâția oameni în apropiere. Cu siguranță, prin mulțime se amestecă informatori Stasi. Îi arunc o privire întrebătoare, sigură că o să înțeleagă. El încuviințează din cap abia perceptibil și trebuie să mă mulțumesc cu atât.

În cele din urmă, ne dăm drumul mâinilor, să poată veni și alți oameni la Zid, în căutarea celor dragi, și ne îndreptăm înapoi spre Stargarder Strasse. Când ajungem acasă, portocalele sunt încă în vasul de pe masa din bucătărie, degajând parfumul lor intens.

Să ne înveselim, aduc trei farfurii din dulapul din bucătărie și un cuțit ascuțit. Apoi aleg una dintre portocale și o tai pe la mijloc. Sucul țâșnește și mă stropește în ochi, făcându-mă să clipesc. Brigitta râde și îmi dă o batistă. Îmi tamponez ochiul, dar și eu râd.

— În curând, zice ea, nu vom mai avea portocale doar de Crăciun. După ce vom fugi în Berlinul de Vest, o să le avem în fiecare zi.

Sper că va fi așa.

7

NEUES JAHR – ANUL NOU

Sabine

E târziu în ajunul Anului Nou, când mă hotărăsc să le fac o vizită lui Hans și mamei lui. Ne-au mai rămas două portocale. Încep să nu mai arate așa de bine și vreau să le dau cuiva, înainte să devină necomestibile.

Pun cele două portocale rămase în plasa de cumpărături și ies în noaptea rece. Fulgi de zăpadă plutesc în fața mea. Merg repede pe trotuar, cu capul plecat.

Ușa clădirii e întredeschisă, așa că intru fără să apăs butonul interfonului și urc scările spre apartamentul lui Hans. Bat la ușă.

Nu răspunde nimeni. Încep să mă neliniștesc, amintindu-mi de ultima dată când am bătut la ușa familiei Mann.

Încerc din nou, mai tare.

Ușa de pe partea opusă a palierului se deschide cu un clic. Mă întorc să văd cine e. De după ușă, apare un cap. E bătrâna vecină a lui Hans, Frau Winkler. E o femeie micuță, cu părul alb prins într-un coc și cu ochi ageri. Când vede că sunt eu, deschide ușa mai mult. Am vizitat-o o dată sau de două ori, cu Hans. Se sprijină cu o mână pe un baston. Cu cealaltă mână îndoaie un deget noduros și îmi face semn să mă apropii.

— *Guten Abend*, Frau Winkler, îi spun. Bună seara.

— Vino înăuntru, zice ea, cu voce stinsă.

Confuză, o urmez în apartamentul ei și apoi în sufragerie. *Kachelofen*-ul din colț emană o căldură puternică, iar camera miroase a *Bratwurst* și varză.

Frau Winkler mă fixează cu privirea. Îmi dau seama că ceva nu e în regulă. Încep să transpir, fie din cauza căldurii de la *Kachelofen,* fie din cauza nervilor, nu știu.

— Nu sunt acasă, zice ea, făcând semn din cap, în direcția apartamentului lui Hans.

— Vreți să spuneți că au ieșit în oraș în seara asta?

Știu că e puțin probabil, dar nu vreau să trag concluzii pripite. Cea mai nefericită explicație pentru absența lor ar fi că Stasi i-a luat la

interogatoriu.

Frau Winkler îmi aruncă o privire semnificativă și scutură din cap. Ochii îi sclipesc, iar pe buze i se vede un început de zâmbet.

— Vreți să spuneți… că au plecat în Vest?

Ultimul cuvânt îl rostesc în șoaptă. Frau Winkler încuviințează din cap, abia perceptibil.

Nu știu dacă să mă bucur pentru ei sau să mă întristez că nu am apucat să-mi iau rămas-bun. Asta înseamnă că până la urmă Hans a reușit să obțină acte de identitate false și pentru el? Mă întreb cât de multe știe Frau Winkler sau cât de mult este dispusă să-mi spună.

— Au plecat împreună?

Ea scutură din cap și mă invită să mă așez pe un scaun, lângă masă. Are pe ea o față de masă crem, brodată. Se așază lângă mine, aplecându-se în față, cu ambele mâini pe baston.

— Frau Fischer a plecat acum o săptămână.

— Înțeleg. Și Hans?

— Abia în seara asta.

Nu-mi vine să cred că tocmai l-am ratat.

— Și cum arăta? Adică semăna cu el?

— O, da, zice Frau Winkler, surprinsă de întrebarea mea. L-aș recunoaște pe băiatul ăla oriunde. Îl știu de când era de-o șchioapă.

Asta mă îngrijorează. Dacă Hans arăta ca de obicei, atunci poate că nu a reușit să obțină acte de identitate false. Sper că nu plănuiește ceva nesăbuit. Îmi dau seama că trebuie să intru în apartamentul lui și să încerc să aflu ce se întâmplă.

— Frau Winkler, zic eu, aplecându-mă spre ea, aveți cumva o cheie de la apartamentul lui Frau Fischer? Știți, am lăsat ceva acolo, ultima dată când i-am vizitat. O carte. Și chiar speram să o pot lua în seara asta.

Se uită la mine cu ochi strălucitori. Încerc să zâmbesc frumos. Nu știu dacă mă crede, dar încuviințează din cap și se ridică, sprijinindu-se pe baston. Se îndreaptă șchiopătând spre un scrin vechi și ia ceva de sub capac, dintr-unul dintre compartimente.

— Poftim, zice ea, dându-mi o cheie pusă pe o panglică albastră, din catifea.

— Mulțumesc foarte mult, îi zic, ridicându-mă în picioare, să o iau. Nu durează mult. O aduc înapoi imediat.

— Stai cât vrei, dragă. Și poți păstra cheia. Nu o să am nevoie de ea.

— *Auf Wiedersehen*, Frau Winkler, zic eu, îndreptându-mă spre ușă.

Îmi face semn cu mâna și se așază la loc. Dintr-odată, pare foarte obosită.

Părăsesc căldura apartamentului ei și traversez în vârful picioarelor palierul rece. Bag cheia în ușă, simțindu-mă ca un infractor. Îmi spun că Frau Fischer și Hans nu o să se supere.

În apartament e frig. Frau Winkler a spus că Hans a plecat abia în seara

asta, dar deja se simte un gol aici. Rămân o vreme pe hol, neștiind ce să fac. Mă hotărăsc să încep din dormitorul lui Hans.

Camera e un dezastru, cu haine murdare aruncate pe jos și căni nespălate, lăsate pe noptieră. Ușile dulapului sunt deschise, ca și cum Hans s-ar fi îmbrăcat în grabă și nu a avut timp să le închidă la loc.

Cutia de pantofi, în care erau actele de identitate ale lui Frau Roth, femeia vest-germană din Hamburg, și peruca brunetă și cârlionțată, zace goală pe podea. Dar pe podea mai e ceva care îmi atrage atenția. E harta Berlinului, pe care Hans a încercat să o ascundă de mine, ultima dată când am fost aici. Harta cu Zidul marcat cu cerneală roșie.

Iau harta și o desfășor pe pat. Mă uit la linia Zidului, care se întinde în zigzag prin cartierul central Mitte, de-a lungul canalului Teltow, la sud, și de-a lungul liniei S-Bahn, la nord. Mă uit fix la hartă, încercând să-mi dau seama care ar putea fi planul lui Hans, sperând să-mi ofere un indiciu.

Secțiunea centrală a hărții e pătată și murdară, de parcă ar fi fost supusă unei examinări mai intense. Urmăresc linia roșie cu degetul, trec pe lângă Brandenburger Tor și ocolesc Potsdamer Platz. La Punctul de control Charlie, de pe Friedrichstrasse, îmi atrage atenția o cruce roșie mare. De acolo, îmi duc degetul spre est, de-a lungul Zimmerstrasse. Una dintre casele de pe Zimmerstrasse e marcată cu un mic punct roșu. Nu e cine știe ce, dar e tot ce am. Las harta pe pat, apoi ies în noapte.

Dieter

— Seara asta este o ocazie nemaipomenită să înaintăm, zice Werner. În timp ce gărzile est-germane sunt distrase de focurile de artificii din Vest, e puțin probabil să observe săpăturile care se desfășoară chiar sub picioarele lor.

Sunt de acord. În mod normal, mi-aș petrece noaptea de Anul Nou în Kreuzberg, sărbătorind cu Bernd. Mergeam prin baruri, beam bere și urmăream focurile de artificii de deasupra orașului, cel puțin în Berlinul de Vest. Dar anul acesta nimeni din echipă nu vrea să iasă la petreceri. Vrem doar să continuăm să săpăm. Tunelul orizontal are acum o lungime de șaizeci de metri, iar solul nisipos e ușor de săpat.

— Dar tot trebuie să fim atenți, zice Claudia, trăgându-și pe cap o căciulă de lână și înfășurându-și un fular în jurul gâtului, pregătită să stea de pază. Patrulează regulat prin casele goale de pe Bernauer Strasse. Este mai probabil să ne audă de la una dintre case decât de pe stradă.

— Exact, zice Werner.

Iau un târnăcop și o lopată și cobor în puțul tunelului. A început să ningă și mă bucur că sunt oarecum la căldură în tunel. Mai târziu, în cursul serii, o să preiau locul Claudiei, pe acoperiș.

Sabine

Nu mă întorc acasă, ci mă îndrept direct spre S-Bahn. De partea asta a Zidului nu sărbătorește nimeni Anul Nou și este atât de frig, încât străzile sunt pustii.

Iau trenul până la stația Friedrichstrasse și apoi merg pe jos, spre sud, chiar pe Friedrichstrasse. În fața mea, la intersecția cu Zimmerstrasse, e Punctul de control Charlie, punctul de trecere a frontierei pentru străini. Pe aici intră și iese Harry din Berlinul de Est. Chiar și de la distanță, văd gărzile care stau în fața clădirii scunde, din prefabricate, bătând din picioare, să se încălzească. Nu vreau să mă apropii prea mult de ei, așa că o iau la stânga, pe Leipziger Strasse, și mă îndrept spre Zimmerstrasse, pe străzi lăturalnice.

Zimmerstrasse este o stradă fantomă. Pe partea de nord, casele zac întunecate și abandonate, ca urmare a recentelor evacuări forțate. Pe partea sudică e Zidul, înalt de un metru și jumătate, acoperit cu trei rânduri de sârmă ghimpată susținute de bare din metal. De cealaltă parte a Zidului e Kreuzberg, cartierul modern al Berlinului de Vest. Oamenii din Kreuzberg chiar știu cum să se distreze. Dintr-o cafenea sau dintr-un club de noapte, se aude ritm de rock 'n' roll. Cei din Berlinul de Vest au ieșit să sărbătorească Anul Nou și, fără îndoială, vor să le arate polițiștilor de frontieră est-germani că Zidul nu îi va împiedica să se distreze.

Mă plimb încet pe Zimmerstrasse, ținându-mă aproape de case. Nu e niciun semn de viață și mă întreb dacă nu cumva am ajuns la locul nepotrivit. Zăpada se așterne pe jos ca o pătură fină.

Sunt la vreo sută de metri de Punctul de control Charlie. Nu vreau să mă apropii mai mult. Dacă Hans e aici, sunt sigură că nu stă atât de aproape de punctul de control. Văd gărzile care stau în fața barierelor, vizibile clar în lumina puternică a reflectoarelor din zonă.

O mașină apare dinspre Friedrichstrasse. E un model occidental, sport, elegant, nu un Trabi vechi și uzat. Gărzile îi fac semn, iar șoferul trebuie să coboare, în timp ce ei deschid capota și portbagajul, căutând vreun berlinez din Est, care încearcă să iasă ilegal din țară. Dar căutările lor nu dau rezultat și, cu părere de rău, sunt nevoiți să ridice bariera și să-l lase pe șofer să treacă. Gardienii par frustrați. Găsirea unui evadat ilegal le-ar fi făcut ziua mai bună. Unul dintre ei are un câine în lesă. Pornește în direcția mea. Mă retrag în umbra unei uși, dorindu-mi să devin invizibilă.

Cizmele paznicului scârțâie pe zăpada înghețată. Câinele respiră sacadat. Îi aud cum se apropie. Apoi îi văd. Gardianul e un bărbat îndesat, cu un mers crăcănat. Câinele e un lup alsacian cu aspect fioros, cu urechile ciulite, adulmecând aerul cu nasul și trăgând de lesă. Mă rog să nu-mi simtă mirosul.

Trec pe lângă mine și continuă să meargă pe stradă, încă vreo cincizeci de metri. Apoi se întorc pe unde au venit. Îmi țin din nou respirația.

Câinele își întoarce capul în direcția mea. Dar paznicul trage de lesă și amenință să lovească animalul. Acesta i se supune imediat stăpânului.

— Haide, nu e nimic acolo.

Câinele nu pare convins, dar nu are altă soluție decât să se supună și să îl însoțească pe paznic înapoi la punctul de control.

Mă strecor afară din ascunzătoare și mă întorc pe Zimmerstrasse. Nu are rost să mai stau aici. Sunt pe cale să intru pe una dintre străzile secundare, când o siluetă iese dintr-una dintre clădiri, la vreo douăzeci de metri în fața mea. Un foc de artificii explodează în Berlinul de Vest, iar în ploaia de lumină roșie și verde îl recunosc pe Hans.

Dieter

O ploaie de lumină roșie și verde izbucnește pe cer. De o jumătate de oră sunt pe acoperiș, urmărindu-i pe polițiștii de frontieră de pe Brunnenstrasse, dar și focurile de artificii care luminează cerul deasupra Berlinului de Vest. Scântei argintii, verzi, albastre și roșii. Berlinul de Est, pe de altă parte, rămâne învăluit în întuneric.

Se aude un zgomot în spatele meu și mă întorc să o văd pe Claudia târându-se prin trapa din acoperiș, cu două sticle de bere în mână. Se cuibărește lângă mine și îmi dă una dintre sticle.

Stăm într-o tăcere plăcută, sorbind berea și privind artificiile care explodează pe cer.

Claudia se uită la ceas.

— Mai sunt două minute.

— Ar trebui să-ți pui o dorință.

— Un singur lucru îmi doresc, zice ea.

Pe cer se produce o explozie roșie, spre sud.

— La mulți ani! zice ea, apoi se apleacă în față și mă sărută.

O iau de mână.

— Claudia, când totul se va termina…

— Da, zice ea, punându-mi un deget pe buze. Când totul se va termina. Dar nu acum. Trebuie să mă duc înapoi, să ajut la săpat.

O privesc cum dispare prin trapă.

Fulgii de zăpadă îmi cad pe față, dar nu simt frigul.

Sabine

— Hans! îi șoptesc eu numele, iar sunetul plutește pe strada pustie.

Se întoarce și se uită în direcția mea, mă vede, apoi se retrage în intrândul din clădire. Alerg spre el. Deschide ușa cu piciorul și mă trage în interiorul holului. Miroase a stătut și a praf.

— Ce naiba cauți aici?

Se uită la mine uimit.

— Am trecut pe la voi, mai devreme. Vecina ta, Frau Winkler, mi-a spus că ai plecat. Mi-a dat cheia de la apartamentul tău. Îmi pare rău, știu că n-ar fi trebuit să mă duc să cotrobăi, dar eram îngrijorată pentru tine.

Își trece o mână prin păr.

— Sabine, nu știu ce să spun… eu…

— Ce s-a întâmplat cu mama ta? A ajuns în Berlinul de Vest?

Aprobă din cap.

— Acum o săptămână. A trecut direct prin Punctul de control Charlie, cu peruca aia cârlionțată. A fost foarte ușor.

— Asta e bine. Dar cum rămâne cu tine? Nu ai reușit să-ți faci rost de acte de identitate false?

El se uită în jos și clatină din cap.

— Am încercat, dar polițiștii de frontieră au devenit suspicioși în legătură cu studenții care veneau din Germania de Vest. Poate că un spion Stasi s-a dat drept fugar și s-a infiltrat în rândurile lor sau ceva de genul ăsta, nu știu, oricum, au fost descoperiți și arestați. Chiar în ziua în care ar fi trebuit să-mi aducă și mie actele! Aș fi fost prins și eu, dacă nu m-aș fi întors de la locul de întâlnire. În apropiere, era parcat un Trabi cu doi bărbați în el și am știut că jocul s-a terminat. Sunt sigur că m-au reperat, totuși. Sunt deja în evidențele lor și vor strânge și mai mult lațul, mai ales când o să afle că mama a plecat.

Se uită direct în ochii mei.

— De aceea nu mai pot sta aici nicio clipă. Trec peste Zidul ăla, în seara asta.

— Ești nebun? Sunt gărzi înarmate acolo. L-am văzut pe unul dintre ei plimbându-se în sus și în jos, cu un câine.

— Știu. Nu sunt prost. Uite, i-am urmărit în ultima oră. Unul dintre ei merge în sus și în jos, la fiecare zece minute. Ultimul a plecat acum câteva minute, așa că nu va mai fi altul, cel puțin șase sau șapte minute. Pot să trec peste Zid, în timpul ăsta. În plus, sunt distrași de focurile de artificii. De ce crezi că am ales seara asta?

— Hans, asta e o nebunie, nu vreau să…

— Taci, îmi zice, trăgându-mă spre el.

Mă strânge în brațe și mă sărută apăsat pe buze. Parcă un foc de artificii explodează în mine și deodată îl sărut și eu, simțindu-i gustul, inhalând mirosul lui familiar și uitând unde ne aflăm și de faptul că afară sunt gardieni înarmați.Vreau ca acest moment să dureze o veșnicie, dar Hans se îndepărtează de mine și mă ține la distanță.

— Mă duc să-l găsesc pe Dieter și să-l ajut să construiască nenorocitul ăla de tunel, dacă vrei. Atunci vei putea ieși mai repede de aici.

Mă holbez la el, ca un animal prost.

El își verifică ceasul.

— Trebuie să plec. Înainte ca gardianul să se întoarcă. Și, Sabine…

— *Ja?*

— *Ich liebe dich!* Te iubesc!

Încuviințez din cap, fără cuvinte. Niciodată nu am știut ce simte pentru mine, până acum. Nu cred că am știut nici ce simțeam eu pentru el.

Deschide ușa și se uită în stradă.

Se mai uită o dată înapoi.

— *Auf Wiedersehen*, Sabine!

Apoi o ia la fugă. Nu pot face nimic ca să-l opresc. Stau în fața ușii și îl privesc, îndemnându-l tăcut să nu se oprească.

Traversează strada, apoi saltă și se agață cu ambele mâini de vârful zidului. Picioarele lui se lovesc de blocurile din beton, în timp ce încearcă să se ridice deasupra. Pantofii zgârie suprafața aspră. Mă rog să nu-l audă câinele de pază. Va trebui să se strecoare printre șirurile de sârmă ghimpată din vârful Zidului.

„Haide!" îi strig în gând, doar mimând cuvintele. „Haide! Poți s-o faci!"

Reușește să își pună coatele pe partea de sus a Zidului și apoi își balansează piciorul drept în sus, astfel încât să fie aproape orizontal. Dacă reușește să aplatizeze cu piciorul cea mai de jos sârmă ghimpată, atunci ar putea să se strecoare printre ele. „Fă-o!" țip la el, dar desigur că din gura mea nu iese niciun sunet.

Deodată, se aude un lătrat frenetic. Apoi un strigăt. Nenorocitul de câine pe care l-am văzut mai devreme aleargă pe stradă, lătrând ca un nebun, numai dinți ascuțiți și salivă. Alergând în urma câinelui, chinuindu-se să țină pasul cu el, e stăpânul lui. Mai mulți gardieni își părăsesc postul de la punctul de control și îl urmează.

— Oprește-te!

Vocea gardianului răsună în aerul nopții. Încă e la aproximativ cincizeci de metri distanță, dar vede clar ce face Hans.

— Oprește-te sau trag!

Gardianul ridică brațul drept și trage un foc de avertisment spre cer. În același timp, însă, o serie de artificii explodează de cealaltă parte a Zidului și împușcătura se pierde printre bubuituri și explozii.

— Oprește-te! strigă gardianul a treia oară.

Hans nu-i dă atenție. Piciorul lui drept apasă pe sârma ghimpată. Încearcă să-și strecoare partea superioară a corpului prin deschizătură. Piciorul stâng încă îi atârnă de partea asta a Zidului. Câinele sare, încercând să-l muște de gleznă. Hans lovește animalul cu piciorul.

Gardianul a luat-o înainte, iar acum stă chiar între mine și Hans. Își înfige picioarele în pământ, ridică brațul drept, își sprijină încheietura mâinii drepte cu mâna stângă și țintește spre Hans. Câinele se întoarce la gardian și stă nemișcat lângă el, cu urechile ciulite, cu respirația aburindă, în aerul rece al nopții. Paznicul trage aer în piept și apasă pe trăgaci.

Parcă timpul încetinește. Glonțul de oțel spintecă fulgii de zăpadă învolburați, despicând moleculele de aer. Își atinge ținta, iar în sclipirea

unei rachete albe și strălucitoare, o ploaie roșie se împrăștie pe zăpadă.

Hans se echilibrează pentru o clipă în vârful Zidului, cu fața încremenită de uimire. Corpul lui zvâcnește, apoi se prăbușește la pământ. Este tot în Est.

Mă simt de parcă cineva mi-ar fi aruncat o grenadă în piept. Mă întorc de la ușă și vomit pe podeaua clădirii pustii. Îmi vâjâie capul, îmi țiuie urechile și continui să vomit, până când mă arde gâtul și nu mai pot respira. Mă împleticesc spre perete, crezând că voi leșina.

După o clipă, când îmi dau seama că sunt tot conștientă, mă târăsc înapoi la ușă, o deschid puțin și mă uit afară.

Cinci gardieni stau acum în mijlocul străzii și se uită la Hans, care zace pe jos, ghemuit pe o parte. Nimeni nu se apropie de el. Nimeni nu-l atinge. Nimeni nu se duce să vadă dacă e viu sau mort.

Vreau să alerg la el, să-l ajut, dar dacă o fac, gardienii o să mă împuște, fără să stea pe gânduri. O să creadă că am plănuit să evadez cu el.

Apoi se întâmplă ceva neașteptat. De cealaltă parte a Zidului apar mai multe chipuri. Oamenii din Berlinul de Vest trebuie să fi auzit împușcăturile. Probabil că s-au urcat pe ceva, poate pe scaunele de la cafeneaua din apropiere, să poată vedea peste Zid. Fețele lor arată șoc, groază, dezgust. Și furie.

Apoi aud un sunet ca al unui animal prins într-o capcană, un geamăt și icnetul cuiva care se îneacă. E Hans! E încă în viață. Stă întins pe o parte, ghemuit pe pământ și scoate un geamăt îngrozitor de ascuțit. Strigă după ajutor.

Oamenii din Berlinul de Vest strigă la gardieni.

— E viu!

— Aduceți ajutoare!

— Duceți-l la spital, idioților!

Unul dintre vestici, un bărbat care pare să fi băut destul de mult, încearcă să se cațere peste Zid, să treacă în Est. Doi dintre gardieni îndreaptă armele spre el.

— Înapoi! Încălcați frontiera națională a Republicii Democrate Germane.

Bărbatul arată cu degetul spre gardieni.

— Comuniști nenorociți!

Gărzile se pregătesc să tragă. Altcineva de pe partea vestică îl trage înapoi pe bărbatul beat și acesta dispare din peisaj.

Ceilalți spectatori continuă să strige la gărzi, spunându-le să aducă ajutoare. Dar niciunul dintre gardieni nu face nimic. În schimb, stau în picioare, uitându-se la Hans și ridicând din umeri. Câțiva dintre ei se întorc la Punctul de control Charlie.

Cineva aruncă ceva peste zid, un fel de pachet. Cred că e o trusă de prim ajutor, dar Hans nu e în măsură să o folosească și gardienii refuză să-l ajute.

În loc să se ocupe de Hans, gardienii își îndreaptă atenția spre mulțimea care se apleacă peste Zid. Mulțimea devine și mai agresivă, strigând insulte la adresa gărzilor.

— Comuniști nemernici!

— Porci de Stasi!

— Asasini!

Gardienii amenință că vor trage, dacă mulțimea nu pleacă.

Hans zace uitat acolo.

În timp ce disputa dintre gardieni și vestici se aprinde, eu mă uit la Hans, încercând să-i aud strigătele, căutând orice urmă de mișcare. Zăpada cade peste el, se așază precum un văl și îmi dau seama că strigătele lui devin din ce în ce mai slabe. Ciulesc urechile, să-i aud vocea, dar nu se mai aude nimic. A tăcut.

Nu-mi simt mâinile și picioarele, din cauza frigului. Mai mult decât atât, însă, nu-mi mai simt deloc inima. Ceva a murit în mine.

Sosește un polițist de frontieră în vârstă. Ceilalți iau poziție de drepți, în timp ce noul venit preia controlul asupra situației. Ordonă ca doi dintre gardienii tineri să ridice corpul lui Hans și să îl ducă de acolo. În timp ce îl iau, brațul drept al lui Hans atârnă moale și lipsit de viață.

Picioarele nu mă mai țin. Alunec pe podeaua de pe hol și mă așez pe jos, plângând. Sunt moartă.

Dieter

Ușa bucătăriei se deschide larg și se izbește de perete. Claudia stă în ușă, strângând un ziar în mâna tremurândă. Lacrimile i se rostogolesc pe față.

— *Die Arschlöcher!* Nemernicii! strigă ea.

Sar în picioare și mă grăbesc spre ea.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

M-am culcat pe la trei dimineață. Acum e ora opt și e mult prea devreme pentru uși trântite și istericale. O conduc la masă.

— Cafea, te rog, Werner. Și să fie tare.

— Vine imediat, zice Werner, încercând să pară vesel, dar uitându-se la mine alarmat.

— Acum, spune-mi ce s-a întâmplat, îi zic eu.

Ea trântește ziarul pe masa din bucătărie și arată spre prima pagină.

— Uită-te la asta!

Titlul, tipărit cu litere mari și îngroșate: „*Tot*! Mort!”

— Nu a avut nicio șansă! scuipă ea cuvintele.

— Cine? întreabă Werner, punând cana cu cafea fierbinte pe masă, în fața ei.

Pieptul Claudiei se umflă de plâns. Îmi pun mâna pe brațul ei.

— Respiră adânc și spune-ne.

Ea încuviințează din cap.

— Au fost împușcături. Noaptea trecută. La miezul nopții.

„La miezul nopții”, mă gândesc. Am fost atât de fericit noaptea trecută, la miezul nopții. Dar în altă parte a orașului cineva a fost împușcat.

— Unde s-a întâmplat?

— La Zid, zice Claudia.

E mai stăpână pe ea acum.

— Lângă Punctul de control Charlie. Un adolescent. Doar un copil. A alergat spre Zid. Aproape că a trecut peste el. Dar l-au împușcat și a căzut.

— *Scheisse!* zic eu, apucând-o de mâini.

Încă îi tremură mâinile. Mă uit la poza de pe prima pagină a ziarului. Trebuie să fi fost făcută de cineva din Vest, peste Zid. E o siluetă întinsă pe jos, ghemuită pe o parte. În fundal, un grup de polițiști de frontieră stau ca niște manechine.

Pur și simplu, e o crimă cu sânge rece și înțeleg de ce Claudia e atât de supărată. Și eu sunt supărat, dar asta mă face să-mi doresc și mai mult să reușim să terminăm tunelul.

Îi întorc fața, să se uite la mine.

— Ascultă, de aceea facem asta. De aceea trebuie să continuăm să săpăm tunelul. Nu trebuie să renunțăm. De aceea trebuie să ne scoatem prietenii și familiile din Berlinul de Est.

Se uită la mine clipind, să-și alunge lacrimile.

— Știu. Știu.

Sabine

Mă trezesc. Sunt din nou acasă, în patul meu. Pentru o fracțiune de secundă, mă simt în siguranță. După care îmi revin în minte evenimentele de aseară: Hans ținându-mă în brațe, sărutându-mă, fugind spre Zid și apoi… scot un țipăt, la grozăvia amintirii. Ușa se deschide și apare Brigitta.

Vine în fugă și mă îmbrățișează strâns. O îmbrățișez și eu. Nu vreau să o las să plece niciodată.

— Așteptam să te trezești, zice ea, în cele din urmă, trăgându-se din îmbrățișare și aruncându-mi o privire întrebătoare.

— Mulțumesc, aprob eu din cap.

Îmi amintesc vag că m-am întors acasă în stare de șoc și că am țipat ca o nebună, timp de vreo oră.

— Ți-am dat ceva care să te ajute să dormi, zice Brigitta, arătând spre o sticlă de pe noptieră.

— Înțeleg.

Am gura uscată și mă doare capul. Nu sunt sigură cât de coerentă am fost aseară, așa că o întreb pe Brigitta:

— Am explicat ce s-a întâmplat?

Brigitta încuviințează din cap.

— Îmi pare foarte rău.

Simt cum lacrimile fierbinți îmi umplu ochii. Brigitta se apleacă în față și șoptește.

— Ai un vizitator.

— Cine?

Primul meu gând este că aseară am fost văzută lângă locul faptei și că cei de la Stasi au venit după mine.

— Astrid. A aflat veștile.

— Oh.

Sunt surprinsă că Astrid a aflat deja, dar presupun că lucrurile astea circulă repede. Probabil că e îngrijorată pentru mine, știind cât de mult țineam la Hans. Îmi duc degetele la buze. Primul nostru sărut. Dacă n-ar fi fost și ultimul.

Mă ridic de pe pat.

— Aș vrea să o văd pe Astrid. O să-mi facă bine.

Pun niște haine pe mine și mă duc în sufragerie, unde Astrid stă și citește un exemplar din *Neues Deutschland*.

Imediat ce mă vede, lasă ziarul deoparte și se grăbește să vină la mine, aruncându-și brațele în jurul meu.

— Sabine, săraca de tine. Îmi pare atât de rău pentru ce i s-a întâmplat lui Hans.

Mă sufocă și nu pot vorbi.

— Poftim, bea asta, zice ea, dându-mi o cană cu ceai. Brigitta l-a făcut pentru mine, dar abia m-am atins de el.

Beau ceaiul.

— Mergem la o plimbare? zic eu.

Simt că am nevoie de puțin aer curat.

— Bineînțeles, dacă vrei, zice Astrid, luând ziarul și împăturindu-l sub braț.

Îmi iau haina, coborâm scările și ieșim în stradă. Ninsoarea de noaptea trecută s-a așternut, acoperind orașul cu un strat alb strălucitor și ascunzând petele de sânge. Îmi bag mâinile în buzunarele paltonului. Am uitat să-mi iau fular.

Pornim pe Stargarder Strasse, dar nu vreau să trec pe lângă clădirea lui Hans, așa că traversez și o luăm pe Pappelallee. Eu merg înainte, Astrid mă urmează. Niciuna dintre noi nu spune nimic.

În cele din urmă, ajungem în micul parc unde e turnul de apă din secolul al XIX-lea, unde Hans mi-a spus despre planurile lui de evadare. Parcă văd cum stăm amândoi pe iarbă. Lângă alee este o bancă veche din lemn. Sunt prea obosită să merg mai departe, așa că șterg zăpada cu mâneca și mă așez. Astrid se pune pe marginea băncii, privindu-mă cu o expresie îngrijorată. Știu că așteaptă să vorbesc.

— Dacă aș fi putut să-l opresc, zic eu.

Ăsta este gândul care mă macină, încă de când m-am trezit. Ar fi

trebuit să fac mai mult.

— *Ach*, Sabine, zice ea, apropiindu-se și punându-și un braț în jurul meu. Nu trebuie să te învinovățești pentru ce s-a întâmplat.

Scutur din cap.

— Am încercat să-l conving să n-o facă, dar n-a putut să aștepte.

— Păi de ce ar fi așteptat? Voia să scape și nu avea cine să-l ajute.

— Nu e adevărat, izbucnesc eu.

— Ce nu e adevărat? întreabă Astrid, cu un aer nedumerit.

Am spus mai mult decât intenționam să spun. Îmi mușc buza.

— Ce nu e adevărat? întreabă Astrid din nou.

— Nu e adevărat că nimeni nu era gata să-l ajute pe Hans să fugă.

— Stai puțin, zice Astrid, sunt prea multe duble negații. Vrei să spui că Hans cunoștea pe cineva care l-ar fi putut ajuta să fugă?

Mă uit în jos și încuviințez din cap. Ce mai contează acum?

— Dar cine? întreabă Astrid.

Aud uimirea din vocea ei.

— Eu.

Vocea mea sună slab și jalnic, în spațiul acela deschis.

— Nu mai spune! Dar cum?

Nu am ce face, așa că îi povestesc despre Dieter și despre tunel. Nu-i spun unde este, pentru că nici eu nu sunt foarte sigură.

— E uimitor, zice Astrid, uitându-se la mine cu gura căscată. Imaginează-ți cum ar fi să sapi un tunel până sub graniță. Ca niște aventurieri adevărați.

Am impresia că ia totul cam în glumă.

— Își asumă un risc uriaș, zic eu. Nu e un joc. Dacă o să fie prinși, o să meargă la închisoare.

— Bineînțeles. Totuși, e uimitor. Este foarte curajos din partea lui Dieter. Și de ce Hans n-a așteptat ca tunelul să fie gata?

Ridic din umeri.

— O mulțime de motive.

Nu am energia necesară să-i explic lui Astrid despre problema cu actele de identitate și despre temerile lui Hans că Stasi era pe urmele lui. Din fericire, Astrid nu mă presează pentru mai multe detalii. Pare pierdută în gânduri.

Începe să ningă cu fulgi răzleți. Mi-l amintesc pe Hans alergând spre Zid, sărind până la el, aproape reușind să treacă peste și apoi zăcând pe jos împușcat și murind. Mă întreb dacă mama lui a aflat ce s-a întâmplat. Îmi pare atât de rău pentru ea. Îmi promit că atunci când voi ajunge în Berlinul de Vest o să aflu unde e și o să mă duc s-o văd. Vreau să știe că Hans a murit luptând.

Dieter

Mă duc în bucătărie să iau ceva de mâncare înainte să-mi încep tura de săpături și îl găsesc pe Harry la masă, bând cafea cu un bărbat pe care nu l-am mai văzut niciodată. Chiar dacă străinul stă pe scaun, se vede că e înalt. De asemenea, e foarte blond – exemplarul de teuton perfect. La picioarele lui, pe podea, e o geantă de voiaj neagră, din piele.

— Dieter, zice Harry, el este Rolf.

Rolf se ridică în picioare și vine să-mi strângă mâna, aproape că-mi strivește degetele în strânsoarea lui fermă.

— Încântat de cunoștință, Dieter.

— Salut.

Mă simt puțin intimidat de ochii lui albaștri, care au un fel de a pătrunde prin mine. Îmi trag mâna din mâna lui. Am făcut tot posibilul să păstrăm secretul tunelului, așa că sunt precaut în privința acestui nou venit. Harry, pe de altă parte, pare perfect relaxat. Poate că sunt prieteni vechi.

— Rolf tocmai îmi povestea despre prietena lui care locuiește în Prenzlauer Berg, zice Harry. E disperat să o scoată din Berlinul de Est. Vrea să ne ajute la tunel.

— Serios? întreb, punând o linguriță plină cu cafea în cea mai puțin murdară cană pe care o găsesc.

E drept că ne-ar prinde bine încă două mâini, dar de unde știm că putem avea încredere în tipul ăsta? Ca și cum mi-ar fi citit gândurile, Rolf se întoarce spre mine și zice:

— Știu că trebuie să par puțin suspect, apărând aici așa. Dar, credeți-mă, vreau doar să-mi scot prietena din Berlinul de Est. Nu are niciun viitor acolo. Cei de la Stasi sunt niște porci.

— Și cum ai aflat de noi? întreb eu.

— O, știi tu, ridică el din umeri, l-am văzut pe Harry pe aici. Chiar n-ai cum să nu-l observi, nu-i așa? Am stat de vorbă cu el într-un bar, noaptea trecută. M-am gândit că cineva ca el trebuie să fie implicat într-un grup care ajută oamenii să evadeze și se pare că am avut dreptate.

„Să te ia naiba, Harry", mă gândesc, „mereu hoinărești pe afară, cu paltonul tău american. Nu e de mirare că oamenii te observă."

Nu prea am de ales decât să accept povestea lui Rolf. Adevărul e că acum e aici și știe despre tunel, așa că am putea să ne folosim de el, să vedem ce se întâmplă.

Harry își termină cafeaua și se ridică în picioare.

— Ai putea să-l duci pe Rolf la subsol și să-i arăți cum funcționează? Iar cât faci tu asta, eu am de dus ceva frumoasei tale surori.

Bagă un plic alb în haină.

— Din nou în groapa cu lei. Sper să dau peste Sabine, de data asta. E plictisitor să lași plicuri în cutia poștală.

Îi ignor comentariile despre Sabine. Pentru o vreme, după atacul de panică din tunel, Harry a fost nefiresc de liniștit, dar în ultima vreme a

revenit la felul lui de a fi plin de viață. În orice caz, starea lui de spirit devine mai exuberantă cu fiecare centimetru de tunel. În ultimele zile, a explorat zona din jurul Schönholzer Strasse, gândindu-se cum îi va aduce pe fugari înăuntru.

Aseară, ne-a spus că a găsit o cafenea pe Ruppiner Strasse, unde se pot aduna cu toții. Planul este ca el să fie curierul, să intre în cafenea și să facă un semn secret, prin care să indice că oamenii se pot îndrepta în siguranță spre casa de pe Schönholzer Strasse.

Verifică dacă are la el pașaportul american.

— *Bis bald!* îmi zice el și mă lovește ușor cu palma pe spate. Pe curând!

De îndată ce Harry pleacă, Rolf se ridică în picioare, frecându-și mâinile enorme.

— Ești gata să-mi arăți tunelul? întreabă el.

Sabine

Îmi aduc aminte că încă mai am cheia de la apartamentul lui Hans. O găsesc ascunsă în colțul unui buzunar al paltonului. Frau Winkler nu o mai voia înapoi. Stau la masa din bucătărie mai bine de o oră, răsucind cheia între degetul mare și cel mic și încercând să mă hotărăsc ce să fac. Nu știu dacă o să risc prea mult întorcându-mă acolo, dar în cele din urmă decid să o fac.

Le spun Mamei și Brigittei că ies doar să iau puțin aer, apoi mă târăsc prin zăpadă până la clădirea lui Hans. Cea mai mare teamă a mea este că o să dau peste Stasi. Probabil că până acum au identificat cadavrul lui Hans și vor fi vizitat apartamentul, așteptându-se să o găsească pe mama lui. Dacă sunt oameni din Stasi prin preajmă, va trebui să mă prefac surprinsă că Hans nu e acasă.

Urc scările până la apartamentul lui și bat la ușă, pentru orice eventualitate. Spre ușurarea mea, nu se aude niciun sunet dinăuntru, așa că strecor cheia în încuietoare, deschid ușa și intru. Mă întâmpină mirosul familiar de ceară și o sută de amintiri cu Hans îmi vin în minte. Mă sprijin de ușă pentru o clipă, închizând ochii strâns, fără să mă pot mișca. Apoi îmi amintesc că Stasi ar putea apărea în orice moment și mă adun, spunându-mi să mă mișc.

Pășesc în sufragerie, ezitând. Mi-o imaginez pe Frau Fischer stând în fotoliul ei și citind ziarul. Vreau să găsesc un obiect pe care să i-l duc în Berlinul de Vest. Mă uit prin cameră și zăresc fotografiile lui Hans și ale tatălui său, pe măsuța de lângă fotoliul ei de lectură.

Mă duc la masă și iau fotografia lui Hans. El îmi zâmbește și simt că mi se rupe inima. A șaptesprezecea lui aniversare. Îmi amintesc ziua aceea, în iunie. Am fost la cinema și am văzut un film oribil, dar tot ne-am distrat.

Afară, se aude cum se trântește ușa unei mașini și mă face să tresar. Trebuie să plec de aici. Ascund fotografia lui Hans și cea a tatălui său în

buzunarul hainei și mă îndrept spre ușă. În timp ce cobor scările, întâlnesc doi bărbați în pelerine de ploaie, care urcă. Eu sunt deja pe palierul de la etajul al doilea, așa că nu au cum să știe de unde am venit. Mă uit drept înainte, prefăcându-mă că nu-i bag în seamă. Se duc la apartamentul lui Hans, să caute semne care să indice dacă a fost în legătură cu alți potențiali fugari sau grupuri din Vest. Mă simt nespus de fericită că am reușit să recuperez fotografiile, înainte ca agenții Stasi să pună mâinile lor murdare pe ele.

În timp ce mă întorc acasă, simt un amestec de durere pentru Hans, dar și speranță pentru viitor. Încerc să-mi imaginez cât de lung e tunelul și cum o să mă târăsc prin el. Când ajung la clădirea noastră, verific cutia poștală din holul de la intrare. N-am mai primit vești de la Harry de ceva vreme. Sunt entuziasmată când văd un plic alb, abia vizibil prin fanta din partea de sus.

Deschid cutia poștală și scot plicul. E de la Harry, într-adevăr. Deja aș recunoaște oriunde scrisul acela de mână. Sunt atât de pierdută în gânduri, încât nu aud pașii, până când sunt chiar în spatele meu. Mă întorc cu o tresărire și o văd pe Frau Lange aproape de mine. Se uită cu interes nedisimulat la plicul alb din mâna mea. Îl strâng la piept, să nu vadă scrisul de mână de pe el.

— *Guten Tag*, Frau Lange.

Vocea mea pare încordată. Ea se preface că se uită în propria cutie poștală.

— *Guten Tag*, îmi zice, în timp ce trece pe lângă mine, uitându-se în continuare la scrisoarea din mâna mea tremurândă.

Dieter

Până după-amiază, Andreas și Rolf avansează bine cu tunelul. Werner ne cheamă pe mine și pe Claudia să ne pună la curent cu situația.

— În curând, o să începem să săpăm spre suprafață, zice Werner. Tunelul orizontal are acum aproape o sută zece metri lungime. Dacă mai înaintăm câțiva metri, apoi săpăm în sus la un unghi de treizeci de grade, ar trebui să ieșim în subsolul de la numărul șaptesprezece, de pe Schönholzer Strasse.

Werner pare încrezător, iar eu sper doar că a calculat corect. Ultimul lucru de care avem nevoie după atâtea săpături e să ratăm ținta. Mă gândesc la lecțiile de geometrie din școală, unde cel mai rău lucru care se putea întâmpla în cazul în care calculai greșit un unghi era o cruce cu cerneală roșie. Nu existau niciodată consecințe de viață și de moarte. Aici, dacă greșim, am putea ajunge cu tunelul sub picioarele unui polițist de frontieră est-german.

— Rolf face o treabă excelentă, zice Claudia. Fără el nu am fi progresat atât de bine astăzi.

Deși mă doare să recunosc asta, Rolf pare să fi fost o mană cerească pentru echipă. Azi-dimineață a mutat o tonă de pământ și se pricepe să consolideze părțile laterale și acoperișul, pe măsură ce avansează. În pauza de prânz, ne-a povestit despre prietena lui din Berlinul de Est și despre cât de mult îi lipsește. M-am gândit că ar putea fi obosit după cât a lucrat de azi-dimineață, dar a fost mai dornic ca oricine să se întoarcă la lucru.

După câteva luni de săpături, toți pantalonii pe care îi am la mine sunt rupți, așa că mă gândesc că, avându-l pe Rolf la bord, e un moment bun să mă întorc în Kreuzberg și să mai iau niște haine. Le spun lui Werner și Claudiei că nu va dura mult, apoi mă strecor afară și mă întorc la apartamentul pe care îl împărțeam cu Bernd și unde mi-am lăsat majoritatea lucrurilor.

Mă simt ciudat să mă întorc în Kreuzberg, după cele câteva luni în care am stat ascuns în brutărie și cea mai mare parte a timpului sub pământ, într-un tunel îngust. Străzile sunt pline de oameni care își văd de treburile zilnice și mă trezesc întrebându-mă ce se întâmplă sub picioarele lor. E imposibil să fim singurii care sapă un tunel.

Ajung la apartament și intru. Trebuie să fie ziua liberă a lui Bernd, pentru că e în bucătărie și pregătește micul dejun. E trei după-amiază. E încă în pijamale.

— Hei, Dieter, zice el, ridicând privirea de pe o masă plină de farfurii și vase nespălate. Cum merge treaba?

— Grozav, mulțumesc, zic eu, întrebându-mă cum am putut împărți apartamentul cu un astfel de nătâng. Și tu? Tot ocupat cu hotelul?

El încuviințează din cap.

— La fel ca întotdeauna. Herr Pohl încă încearcă să recruteze mai mult personal, pentru a-i înlocui pe cei din Berlinul de Est. Vrei o cafea?

Mă uit la grămada de căni nespălate de lângă chiuvetă.

— Nu, mulțumesc. Am venit doar să iau câteva lucruri.

Mă îndrept spre vechea mea cameră. Bernd mă urmează și stă în pragul ușii ronțăind o chiflă, în timp ce eu scormonesc prin dulap, scoțând blugi vechi. Bernd mormăie ceva, dar are gura atât de plină de pâine, încât nu înțeleg ce spune.

— Ce zici?

— Am întrebat dacă te-a găsit vechiul tău prieten din școală?

— Care vechi prieten din școală?

Bernd mestecă deja o altă îmbucătură și trebuie să aștept să termine, înainte să poată vorbi.

— Un tip care a trecut pe aici zilele trecute. Zicea că e un vechi prieten de-ai tăi, din școală.

Mă opresc din ce fac și mă uit la Bernd.

— De unde a știut să vină aici?

— A aflat adresa de la domnul Pohl, de la hotel.

Simt cum mi se zbârlește părul pe ceafă. Nu-mi place cum sună.

— A zis cum îl cheamă?

Bernd se încruntă.

— Nu-mi amintesc.

— Haide, trebuie să ai vreo idee.

Bernd se holbează la tavan.

— Hmmm, cred că a spus Robert… sau Rudolf… sau, nu, stai puțin, Rolf. Da, asta e, Rolf. Zicea că ați fost împreună la școală, în Prenzlauer Berg. A fost atât de dezamăgit când a auzit că nu ești aici, încât i-am spus unde te găsește.

— Ce i-ai spus?

— Ce s-a întâmplat? Credeam că o să fii mulțumit. Eu…

— Idiotule!

Arunc blugii cât colo, trec pe lângă Bernd și mă grăbesc să ies din apartament. Apoi fug spre cea mai apropiată stație de U-Bahn. Rolf nu e un tip care vrea să-și scoată iubita din Berlinul de Est. E spion.

Sabine

Duc plicul în dormitor și îl deschid cu mâini tremurânde. Frau Lange mă neliniștește întotdeauna. În interiorul plicului este o bucată de hârtie împăturită, pe care o scot și o citesc. E un bilet scurt, care pare că a fost mâzgălit în grabă. E numele unei cafenele, *Gasthof zur schwarzen Katze*, Pisica Neagră, de pe Ruppiner Strasse, unde trebuie să se întâlnească toată lumea în seara evadării. Data evadării nu a fost confirmată încă, dar, spune scrisoarea, nu mai este mult până atunci. Apoi, dacă totul decurge conform planului, vom fi liberi: liberi de supravegherea Stasi, liberi de riscul de a fi închiși sub suspiciunea de a fi dușmani ai statului, liberi să călătorim oriunde în lume. Cu greu îmi pot imagina cum va fi.

Trebuie să-mi informez lista de contacte despre punctul de întâlnire și să le spun să se pregătească.

Nu mai am agenda în care să ascund scrisoarea. În orice caz, știu că nu trebuie să o păstrez mai mult decât este necesar. Îmi fixez în memorie numele și adresa cafenelei și apoi arunc scrisoarea în *Kachelofen*. Nu-mi pot permite să mai risc, nu acum, că tunelul este aproape gata.

Dieter

Tunelul e aproape gata și acum asta! Ce dezastru nenorocit. Singura mea speranță este că Andreas încă îl lucrează din greu pe Rolf, în partea din față a tunelului. Dacă lui Rolf i s-a permis să ia pauză, e posibil ca până acum să fi informat întregul Birou Politic est-german, *Politbüro*, despre planurile noastre.

Alerg în sus pe Bernauer Strasse, simțind că plămânii îmi sunt pe cale să explodeze. Când ajung la brutărie, aproape cobor în pivniță, dar mă răzgândesc și fug pe scări, până la bucătărie. Geanta neagră din piele e încă lângă masă, acolo unde a lăsat-o Rolf. Deschid fermoarul și încep să scot haine. Cu siguranță, Rolf a venit pregătit să stea mult timp – sunt o grămadă de perechi de șosete și lenjerie de corp. Apoi, în partea de jos a genții, mâna mea atinge ceva diferit. E o agendă învelită în piele. O scot și o recunosc imediat. E agenda lui Sabine. Răsfoiesc până la pagina unde a scris numărul de la Hotel Zoo și constat că numărul a fost încercuit cu cerneală roșie. Pe margine, o mână necunoscută a scris: „Fratele trădătoarei." Așa a dat Rolf de urma mea la hotel, după care Herr Pohl, încă îngrijorat de lipsa de personal, fără îndoială, nu s-a gândit de două ori înainte să-i dea lui Rolf adresa mea din Kreuzberg.

Bineînțeles, Bernd e un idiot.

Arunc agenda cât colo și mă îndrept spre pivniță. Werner, Andreas și Rolf urcă din puțul vertical, chiar în momentul în care deschid ușa pivniței. Claudia stă la picioarele scărilor, cu o găleată plină de moloz în fiecare mână.

— Ai făcut o tură bună, zice Andreas și îl bate pe Rolf pe spate.

— O, termină, zice Rolf, numai zâmbet.

Apoi se întoarce spre Werner și îl întreabă oarecum nonșalant:

— Când e planificată evadarea?

Înainte ca Werner să apuce să răspundă, mă năpustesc pe scările pivniței, aproape că o răstorn pe Claudia și îl pocnesc pe Rolf în față, cât pot de tare.

Rolf se clatină, cu sângele curgându-i din nas. Claudia țipă. Mă ustură dosul mâinii.

— Dieter! strigă Werner. Ți-ai pierdut mințile?

Claudia aruncă gălețile și aleargă spre Rolf, mereu dornică să-i ajute pe cei răniți.

— Lasă-l! strig. E spion.

Toată lumea se uită uimită la mine, în tăcere.

— Despre ce vorbești? întreabă Claudia. A muncit din greu în dimineața asta.

Scoate un pumn de șervețele din buzunar și începe să tamponeze nasul lui Rolf.

— Nu e cine spune că este, zic eu, frecându-mi articulațiile mânjite de sânge. O să ne trădeze la Stasi.

— Asta e o prostie, zice Rolf, ridicându-se în picioare. Uite, înțeleg că îți faci griji să accepți oameni noi, în acest stadiu al proiectului. Trebuie să fie o perioadă tensionată pentru tine, fiind atât de aproape de finalizare și așa mai departe. Te iert. Hai să dăm mâna și gata.

Întinde o mână murdară de pământul din tunel.

— Minți. Altfel cum explici că ai agenda surorii mele în geanta de sus și

ai dat de mine după ce te-ai dus la hotel și apoi la fostul meu apartament?

— E adevărat? întreabă Werner.

Rolf nu răspunde, dar o ia la fugă spre scări.

— Prindeți-l, strig eu. Nu-l lăsați să iasă, o să ne trădeze.

Andreas sare pe el, ca din pușcă. Îl apucă pe Rolf de picioare și îl face să se prăbușească pe podeaua pivniței, dar Rolf îl lovește în vintre și Andreas se rostogolește icnind. Rolf reușește să ajungă la trepte, dar Claudia apucă una dintre gălețile încărcate pe care le căra mai devreme. Aleargă după el.

— Ia asta! strigă ea, aruncând găleata grea direct în spatele lui Rolf.

El cade cu fața în jos, pe scări.

— Ține-l! îi strig lui Werner.

Fiecare dintre noi îl apucăm de un braț și îl imobilizăm la pământ. Chiar dacă suntem doi care îl ținem, e ca și cum am încerca să ne luptăm cu un crocodil. Tocmai când îmi fac griji că o să scape din strânsoarea noastră, apare Andreas șchiopătând și îl lovește în ceafă cu un baros. Rolf cade inconștient.

Pentru o clipă, suntem cu toții prea uimiți să vorbim.

Rolf începe să geamă și încearcă să se miște. Îmi pun piciorul drept pe spatele lui, să-l împiedic să se ridice.

— Ce ne facem cu el? întreabă Claudia.

Îmi dau seama cu oarecare teamă că ceilalți așteaptă să vorbesc. Exact în acest moment devin liderul lor.

— Va trebui să-l închidem. Până o să ne scoatem prietenii și familiile din Berlinul de Est. N-o să-l tratăm rău, dar nu ne putem permite să-l lăsăm să plece. Nu acum, când suntem atât de aproape.

Sabine

Mă hotărăsc să-i vizitez pe toți, chiar în după-amiaza asta. Iau U-Bahn-ul până la Cottbusser Platz și apoi merg pe jos pe distanța scurtă până la blocul lui Marion Weber, unde las un bilet în cutia ei poștală. Apoi o iau spre Pankow-Heinersdorf, unde o găsesc pe Ingrid acasă, citindu-le o poveste nepoatei și nepotului ei. Pare ușurată să mă vadă din nou.

Seara mă duc la Theater am Schiffbauerdamm, unde mă strecor neobservată pe intrarea actorilor și îi dau un bilet direct lui Manfred Heilmann, în cabină. El joacă acum în *Cercul caucazian de cretă*, de Brecht, o altă piesă care satisface criteriile estetice și dramatice ale Partidului Comunist. Îmi oferă câteva bilete pentru mâine seară, dar îi refuz oferta amabilă.

Iau S-Bahn-ul înapoi spre Schönhauser Allee. Abia aștept să-mi petrec seara acasă, cu Brigitta și mama. În timp ce merg pe Stargarder Strasse, devin conștientă de sunetul unui motor de mașină în spatele meu. Nu mă uit înapoi, dar iuțesc puțin ritmul. Motorul se aude tot mai tare, mașina accelerează. Aproape am ajuns la intrarea în clădirea noastră, când un

Wartburg verde deschis oprește în fața mea, cu roata din față urcând pe trotuar. Din el sar doi bărbați. Îi recunosc imediat.

8

DEȚINUTĂ

Sabine

Nu am unde să mă ascund. Sunt la mai puțin de zece metri de ușa clădirii mele, dar nu reușesc să ajung la ea.

Herr Stein și șoferul lui se îndreaptă spre mine. Herr Stein e înalt și drept, iar șoferul e scund și robust. Herr Stein zâmbește ca pentru sine. Știe că m-a prins.

— *Guten Tag*, Fräulein Neumann, zice Herr Stein. Trebuie să îți punem câteva întrebări.

— Despre ce? întreb eu, încercând să par sfidătoare, dar par doar speriată.

— Pe aici.

În timpul acestui schimb de replici cu Herr Stein, șoferul a apărut lângă mine și m-a apucat de braț. Mă strânge atât de tare, încât mă doare. Rămân tăcută, știind că nu are rost să protestez. Șoferul mă îndreaptă spre mașină. Herr Stein deschide portiera din spate, iar șoferul mă împinge înăuntru, astfel încât cad pe bancheta din spate. Portiera se trântește. Cei doi bărbați urcă repede în față, iar șoferul pornește motorul. În vreme ce ne îndepărtăm de bordură, întorc capul, să mă uit înapoi la clădire. Frau Lange stă în ușă, cu brațele încrucișate, privind după noi.

Mă las pe spate pe scaun și îmi privesc mâinile care îmi tremură. Strâng pumnii, să nu mai tremure, iar unghiile îmi intră adânc în palme. Nu-mi vine să cred că tocmai s-a întâmplat asta. E un dezastru. Tunelul o să fie gata în câteva zile și iată-mă arestată în plină zi, luată pe sus. Singurul martor al situației mele dificile este Frau Lange și nu mă aștept ca ea să fie atât de amabilă încât să treacă pe la mama și Brigitta ca să le dea vestea.

Privesc stupefiată pe geam, în timp ce mai întâi Dimitroff-strasse, apoi Frankfurter Allee trec pe lângă mine. De data asta, știu unde mă duc – înapoi la sediul Stasi, de pe Norman-nenstrasse. Mașina oprește în fața complexului de clădiri acum familiar, pe care sperasem să nu-l mai văd

niciodată. Herr Stein mă duce înăuntru și mă conduce într-o cameră de interogatoriu.

— Stai jos, îmi spune, indicându-mi scaunul din fața biroului.

Simt cum încep să clocotesc de furie. Îmi vine să iau scaunul ieftin din lemn și să-l arunc în perete.

— Stai jos! repetă Herr Stein.

De data asta, nu mai e nicio cârpă pe scaun. Nu e nevoie de ea. Mi-au captat deja mirosul, în cazul în care ar fi nevoie ca vreun câine de urmărire să mă caute. Mă așez.

La zgomotul pașilor apăsați și grăbiți de pe coridor, corpul mi se încordează. Apare Frau Biedermeier. Este și mai machiată decât data trecută, sprâncenele i se arcuiesc la înălțimi tot mai mari, iar buzele sunt de o nuanță de roșu și mai intensă. Aș fi preferat pe oricine altcineva în afară de ea. Ultima dată când am fost aici am supărat-o pentru că nu am acceptat să devin informator al Stasi. Nu e plătită să uite astfel de lucruri.

Frau Biedermeier își ocupă locul la birou, în fața mea. Îmi aud sângele pulsând în urechi. Apasă pe butonul de înregistrare al magnetofonului, apoi înregistrează prima ei declarație. Nu este o întrebare.

— Fräulein Neumann, ești asociată cu o organizație teroristă din Berlinul de Vest.

„O ce?” Sunt tentată să spun că probabil a greșit persoana, dar, după expresia de pe chipul ei, văd că este extrem de serioasă. Se uită la mine fix, așteptând un răspuns.

— Îmi pare rău, zic eu. Nu știu despre ce vorbiți.

Frau Biedermeier nu e impresionată.

— Haide, poți mai mult de atât. Știi cât de mult durează aceste lucruri, dacă nu cooperezi. Numele Harry Hofmann îți spune ceva?

„O, Doamne”, mă gândesc, „nu-mi spune că știe despre Harry”. Trebuie să neg că știu ceva despre el.

— Ei bine? zice ea. Îl cunoști pe Harry Hofmann?

— Nu.

— L-ai întâlnit vreodată pe acest om?

— Nu.

— Ai primit vreodată scrisori de la acest om?

— Nu.

— Și dacă ți-aș spune că Harry a fost arestat?

— Nu știu cine este.

Capul îmi vâjâie. Harry a fost arestat? Cu siguranță că nu? Și, dacă e adevărat, ce se întâmplă cu tunelul? Am primit ultima lui scrisoare abia azi-dimineață. Frau Lange m-a văzut când am luat-o din cutia poștală. L-a văzut cumva și pe el punând-o acolo? Ea a contactat Stasi? E posibil. Gândul ăsta îmi dă fiori. Frau Biedermeier mi-a mai pus o întrebare, dar n-am auzit-o.

— Scuze. Cum?

Trebuie să încerc să mă concentrez mai mult, altfel își va da seama că sunt îngrijorată de ceva. Repetă întrebarea.

— Ai încercat vreodată să evadezi din Republica Democrată Germană?

— Bineînțeles că nu.

Este o minciună sfruntată, dar fac tot posibilul să ascund asta, forțându-mă să o privesc drept în ochi. Ea e prima care își întoarce privirea în altă parte, uitându-se la lista de întrebări, iar eu simt o mică victorie.

— Unde este fratele tău, Dieter?

Momentul meu de victorie dispare. Ce să îi spun? Decid că probabil știe deja unde este Dieter, așa că nu are rost să mint.

— În Berlinul de Vest.

— Exact.

Pare mulțumită de ea însăși.

— Și lucrează cu Harry Hofmann.

E o afirmație, nu o întrebare.

— Nu știu, zic eu, încercând să mă eschivez, bravând.

Simt că mă atrage într-o capcană și că trebuie să pășesc cu mare atenție, altfel o să mă mănânce de vie.

— Ce poți să ne spui despre un tunel care se construiește din Berlinul de Vest până în capitala Republicii Democrate Germane?

Inima îmi tresare în piept. Știe despre tunel. Dacă într-adevăr l-au capturat pe Harry, așa cum pretinde ea, oare a vorbit? A cedat sub presiune și le-a spus tot? Întotdeauna mi-a părut atât de puternic și descurcăreț, încât mi-e greu să cred că le-ar fi spus ceva, dar cine știe la ce l-au supus? Nu am altă opțiune decât să continui să neg.

— Nu știu nimic despre niciun tunel.

Aruncă o privire pe lista de întrebări.

— Asculți radioul fascist care denigrează societatea socialistă a Republicii Democrate Germane.

Mă așteptam să continue cu întrebarea despre tunel, așa că afirmația ei despre radio mă ia prin surprindere. Cred că se referă la postul RIAS, Radio in the American Sector, pe care îl ascultăm noi. Numai Frau Lange ar fi putut să-i informeze despre asta. Doar dacă nu cumva – și mi se strânge stomacul la gândul ăsta – au pus microfoane în apartament și ne-au ascultat toate discuțiile private. Broboane de sudoare mi se formează pe buza de sus și îmi simt palmele umede. Mă îndeamnă să îi confirm afirmația despre radioul pe care îl ascultăm.

— Asculți radioul din Berlinul de Vest, nu-i așa?

— Da, zic cu o voce care pare înecată.

— Dar este ilegal. Știi asta, nu-i așa?

— Da.

— Atunci de ce asculți un post de radio care este interzis în Republica Democrată Germană?

Ce ar trebui să spun? Pentru că toate posturile de radio din Germania de Est sunt controlate de guvern? Pentru că nu difuzează altceva în afară de propagandă guvernamentală despre cât de bine merg fabricile și cum ne protejează Zidul de fasciștii răi din Vest?

— Ei bine? zice ea, aplecându-se în față și încruntându-se.

Ridic din umeri.

— Pur și simplu, ne place să ascultăm știrile din Berlinul de Vest.

— De ce v-ar interesa știrile din Berlinul de Vest, dacă nu intenționați să părăsiți ilegal RDG?

Mă uit fix la ea, cu o privire pierdută.

— Fräulein Neumann, ești în contact cu o organizație teroristă din Berlinul de Vest, da sau nu?

Ne-am întors de unde am pornit.

Îmi dau seama că o să ne învârtim ore în șir în astfel de cercuri. Am gura uscată și simt începutul unei dureri de cap puternice. Afară, lumina se transformă în amurg.

După o nouă rundă de întrebări în care fac tot posibilul să dau aceleași răspunsuri ca prima dată, Frau Biedermeier își lipește vârfurile degetelor, se uită la mine ca și cum s-ar gândi intens la ceva și apoi pare să ia o decizie. Apasă pe unul dintre butoanele telefonului și așteaptă.

Câteva clipe mai târziu, ușa se deschide și apar doi gardieni.

— Luați-o de aici, zice Frau Biedermeier.

Gărzile mă iau fiecare de câte un braț și mă ridică în picioare.

— Unde mă duc? întreb eu.

— Nu este treaba ta să știi asta, spune Frau Biedermeier, cu răceală.

Dieter

Rolf e încuiat într-o magazie din brutărie, iar Andreas stă de pază în fața ușii. Werner convoacă o ședință de criză, cu mine și Claudia.

— Cum naiba ne-a găsit Rolf? întreabă el.

Le explic cum Rolf mi-a dat de urmă folosind numărul hotelului, care era scris în agenda lui Sabine.

— Dar cum de aveau agenda ei? întreabă Claudia.

— Nu știu, dar se pare că Stasi trebuie să fie pe urmele lui Sabine, din vreun motiv, dar nu-mi dau seama care.

Mi se face greață la gândul că Stasi a invadat intimitatea familiei mele. Și dacă au găsit scrisorile pe care Harry le lasă pentru Sabine? Sper doar că a fost deșteaptă și le-a distrus.

— Asta e *Scheisse!* murmură Werner. Eram atât de aproape să terminăm tunelul, iar acum nenorociții din Stasi s-au infiltrat printre noi.

— Rolf jură că nu a transmis încă nicio informație, zic eu.

L-am ajutat pe Andreas să-l care până la magazie și tot timpul Rolf a insistat că a venit direct aici, după ce a vorbit cu Bernd.

— Este ferm convins că șefii lui din Est nu cunosc încă locul unde se află tunelul.

— Totuși, nu putem avea încredere în el, zice Werner. Dacă îl lăsăm să iasă, se va întoarce direct în Berlinul de Est și le va spune tot. Deocamdată, trebuie să rămână unde este.

— Și ce facem acum? întreb eu.

— Continuăm să săpăm, zice Claudia. Ce altceva putem face?

Așa că Werner și cu mine ne întoarcem la tunel, iar Claudia se străduiește să scoată gălețile cu moloz. Dar suntem descurajați și înaintăm lent. Până seara, mai săpăm doar încă o jumătate de metru. Abia atunci ne dăm seama că Harry nu s-a întors din Berlinul de Est.

Sabine

Gardienii mă scot din camera de interogatoriu. Amândoi sunt înarmați cu puști. Sunt dusă afară. În apropiere e parcată o dubă. Sunt surprinsă să o văd aici, la această oră din noapte, pentru că după inscripția de pe lateral pare o dubă care livrează pâine. Ne îndreptăm spre vehicul și mă întreb ce se întâmplă, când gardienii mă ridică brusc și mă împing printr-o ușă deschisă în partea laterală a dubei.

În dubă e întuneric, dar de afară este suficientă lumină să văd că nu e o mașină care livrează pâine. Are un coridor îngust pe mijloc și cinci celule mici, trei pe o parte, două pe cealaltă, fiecare cu ușa ei. Două dintre uși sunt zăvorâte. Gardienii mă împing în interiorul uneia dintre celulele goale și mă forțează să mă așez pe o bancă îngustă din lemn. Nu este loc să mă ridic în picioare. Trântesc ușa și o încuie pe dinafară. Rămân în beznă totală.

— *Nein!* strig eu, lovind cu mâinile în ușa celulei.

— Liniște! strigă unul dintre gardieni.

Mă ghemuiesc în celulă, prea speriată să mă mișc. Unde naiba mă duc? Și cine e în celelalte celule? Mă întreb dacă vreunul dintre ei o fi Harry.

Se strigă niște ordine. Apoi ușa din spatele dubei este trântită și mașina pornește. Mă prind cu mâinile de marginea banchetei și închid ochii. Oricum e întuneric beznă aici. Furgoneta se hurducăie și sunt aruncată într-o parte, lovindu-mă cu capul de peretele metalic. Habar nu am unde mă duc.

După aproximativ douăzeci de minute de zdruncinături și de aruncat dintr-o parte în alta, de fiecare dată când duba cotește, ne oprim. Se aud mai multe strigăte și ordine. Apoi se aude un zăngănit, ca și cum s-ar deschide niște porți metalice, iar duba mai înaintează un pic. Virează brusc la stânga, iar eu îmi întind mâinile, încercând să mă protejez. Oprim, apoi vehiculul dă înapoi pe o distanță scurtă. Motorul se oprește.

Stau nemișcată și ascult.

Celelalte celule din dubă sunt deschise pe rând și oamenii din ele sunt

scoși afară.

Îmi țin respirația.

Se aud pași în fața ușii mele. Se aude zăvorul. Apoi, ușa celulei se deschide și două perechi de mâini puternice mă trag brusc în picioare. Gardienii mă împing afară din dubă. Încerc să văd unde m-au adus, dar duba este parcată într-o zonă de încărcare, în interiorul unei clădiri, și nu am absolut nicio idee ce e afară. Undeva, latră un câine.

Sunt condusă pe un coridor lung, cu podeaua acoperită cu linoleum. De o parte și de alta a coridorului sunt uși grele, vopsite în gri, la intervale de câte aproximativ doi metri. Sunt dusă spre una dintre aceste uși. Unul dintre gardieni o deschide, iar celălalt mă împinge înăuntru. Închid ușa în urma lor.

Sunt deținută.

Dieter

E trecut de miezul nopții și Harry încă nu s-a întors. Ceva nu e în regulă, văd asta pe fața lui Werner și a Claudiei.

Cu toate că lui Harry îi place să se dea mare și să facă pe nonșalantul, întotdeauna vine să ne spună că s-a întors cu bine și să se laude cu isprăvile lui. Noi suntem publicul lui și el caută aplauzele noastre. După aceea, întotdeauna râde de verificările minuțioase ale polițiștilor de frontieră cu fețe grave, de la Punctul de control Charlie. Dar dacă a trecut prea des și le-a trezit suspiciuni? L-a urmărit cineva până pe Stargarder Strasse? L-a văzut cineva vorbind cu Sabine? Cu cât mă gândesc mai mult la asta, simt cum o iau razna și îmi imaginez tot felul de scenarii. Cum să aflu dacă Sabine e bine? Poate să i se întâmple orice.

— Și ce se întâmplă acum? întreb.

Mă așez la masa din bucătărie, cu Werner și Claudia. Werner bate compulsiv cu creionul în masă, în timp ce se face că se uită peste planuri. Fața îi e încruntată și are cearcăne sub ochi. Niciunul dintre noi n-a dormit prea mult în ultima vreme. Claudia se uită fix în cana de cafea pe jumătate goală și își roade unghiile.

— Trebuie să presupunem ce e mai rău, zice Werner, îm-pingând planurile într-o parte și aruncând creionul pe masă.

— Că a fost arestat și e interogat de Stasi?

Werner încuviințează din cap.

— Dacă l-au arestat înseamnă că îl suspectează că încearcă să scoată ilegal oameni din Berlinul de Est. E singurul lucru de care le pasă – să-și țină cetățenii sub cheie. Apariția lui Rolf și dispariția lui Harry trebuie să fie legate într-un fel sau altul, dar, dacă e să-l credem pe Rolf, Stasi nu știe încă unde e amplasat tunelul. Fără îndoială că vor încerca să obțină această informație de la Harry, dar, bineînțeles, el va nega că știe de existența unui tunel.

— Dar ce o să-i facă încercând să extragă informația, așa cum spui tu? întreabă Claudia.

Aproape că plânge.

— Nu vreau să mă gândesc la asta, zice Werner. Nu sunt cunoscuți pentru metodele lor blânde.

— *Scheisse!* zice Claudia, întorcându-se.

E un coșmar. Suntem atât de aproape să trecem în partea cealaltă, atât de aproape să ne atingem scopul, iar acum totul s-ar putea prăbuși în ultimul moment. Mă întorc spre Werner.

— Ce propui să facem?

— Eu zic să continuăm să săpăm, dar să fim foarte atenți. Dacă Stasi descoperă locul unde este tunelul, vor roi ca muștele pe Bernauer Strasse și pe Schönholzer Strasse, dar noi îi vom vedea primii, de pe acoperiș.

Claudia se întoarce cu fața la el, cu ochii roșii și umflați.

— Fără Harry nu avem pe nimeni care să poată trece legal în Berlinul de Est, prin punctele de control.

— Nu, zice Werner. De acum încolo, singurul nostru acces în Berlinul de Est va fi prin tunel.

Presupunând că vom reuși să săpăm până în partea cealaltă fără să fim descoperiți, unul dintre noi va trebui să treacă prin tunel și să îi ia pe fugari de acolo.

Sabine

— *Nein!* strig eu, vocea mea reverberând între pereții duri ai celulei.

Strig, dar nu vine nimeni. Nu are rost. O să rămân aici până o să mă cheme la un nou interogatoriu.

— *Arschlöcher!* Nemernicii!

Chiar dacă mă aud, mă ignoră.

Mă întorc dinspre ușă. Oricând se pot uita la mine prin vizor, iar dacă mă văd că devin violentă, o să mă bage într-o celulă capitonată și o să mă lase să putrezesc acolo. Așa că inspir adânc și încerc să mă adun.

Lumina de la proiectoarele de afară se strecoară prin geamul din sticlă groasă. În celulă am o bancă îngustă din lemn, o pătură, o toaletă și o chiuvetă. Vopseaua gri se desprinde de pe pereți.

Nu știu unde m-au adus, dar trebuie să fie un loc sigur și ascuns de oamenii obișnuiți. Mă gândesc la Matthias și Joachim, băieții care au mâzgălit portretele din clasa lui Herr Schmidt, și mă întreb dacă au ajuns aici. Poate că sunt încă aici, izolați de lume.

Și dacă nu o să mă lase să ies niciodată?

Pulsul mi se accelerează și mă trezesc că abia pot să respir.

O să ratez evadarea în Berlinul de Vest.

Mă imaginez peste ani, închisă și preschimbată într-o bătrână nebună, care nu-și poate aminti nimic.

Încep să mă plimb prin celulă.

E minusculă.

Mă simt ca un animal în cușcă.

„Oprește-te!” Stau nemișcată și încerc să mă calmez.

Mă concentrez asupra respirației, încercând să o încetinesc în mod conștient. Mă gândesc la mama și la Brigitta. De dragul lor, trebuie să încerc să rămân întreagă la minte. E foarte târziu și ar trebui să mă străduiesc să dorm.

Mă îndrept spre bancă și mă așez precaut pe margine. Când văd că nimeni nu strigă la mine să mă ridic, încerc să mă întind. E cea mai incomodă chestie pe care m-am întins vreodată. Dar sunt obosită ca un câine și trebuie să mă odihnesc, dacă vreau să fac față vreunui interogatoriu. Trag peste mine pătura din lână aspră și închid ochii, tânjind după un somn adânc.

Sunt trasă ca dintr-o groapă adâncă și întunecată.

Încerc să mă împotrivesc, dar mâini aspre mă apucă. Mă trag în capul oaselor, apoi în picioare. Clipesc în lumina puternică și strălucitoare care a fost aprinsă în celulă. Afară e încă întuneric, nu e dimineață. Simt că tremur și sunt confuză. Gardienii mă conduc afară din celulă, pe coridoare care îmi par toate la fel.

Mă duc într-o cameră de interogatoriu și îmi spun să mă așez pe un scăunel din lemn, într-un colț. Singura mobilă de aici e un birou mare și un scaun confortabil, unde va sta anchetatorul meu. Sunt atât de obosită, încât mă prăbușesc pe scăunel și mă aplec în față, cu brațele pe genunchi. Unul dintre gardieni strigă la mine să stau dreaptă. Apoi sosește anchetatorul.

De data aceasta, nu e Frau Biedermeier. E un bărbat bătrân, cu părul cărunt și rar, pieptănat pe spate, și cu ochelari cu rame negre și lentile care îi măresc ochii în mod disproporționat în raport cu fața osoasă. Miroase a tutun stătut. Unul dintre gardieni i se adresează cu numele de Herr Schulz. Își ocupă locul în scaunul confortabil din spatele biroului și mă privește prin lentilele groase. Când deschide gura să-mi vorbească, văd că are dinții pătați cu galben și maro.

— Îți plac piesele lui Bertolt Brecht? întreabă el, cu o voce răgușită, din cauza anilor de fumat.

Întrebarea lui mă ia prin surprindere. Nu mă așteptam la o discuție despre cultura germană. Am suficientă prezență de spirit să-mi amintesc că Brecht este popular în Partidul Comunist, așa că mormăi ceva pozitiv.

— Atunci de ce nu ai rămas la teatru, să urmărești a doua parte a premierei spectacolului *Mutter Courage și copiii ei*?

Ah, deci despre asta e vorba.

— Nu mă simțeam bine în seara aceea, mint eu. De aceea a trebuit să mă duc acasă mai devreme. Mi-a părut rău că am ratat actul al doilea.

— Dar ți-ai revenit din boală, ca să te întorci luni la școală și apoi să iei

trenul spre Biesdorf-Süd, unde te-ai întâlnit cu Marion Weber.

„*Scheisse*”, îmi zic, „știu totul despre mine”.

— Marion îmi e prietenă veche.

Sper să nu înceapă să mă întrebe de când o cunosc, dar, fie că mă crede sau nu, lasă baltă chestiunea.

— Apropo de prieteni vechi, zice Herr Schulz, aplecându-se spre mine peste birou, astfel încât carnea flască de pe gâtul lui se întinde, unul dintre prietenii tăi a fost împușcat în timp ce încerca să fugă peste Zid, nu-i așa?

Ochii mi se umplu de lacrimi când pomenește de Hans și mi se pune un nod în gât. Mă uit în jos la mâinile mele, refuzând să-i întâlnesc privirea. Îmi vine să urlu la omul ăsta oribil, să-i spun că nu are dreptul să vorbească despre Hans, dar am vocea sugrumată, iar când încerc să spun ceva nu iese niciun sunet.

Herr Schulz continuă, indiferent.

— Să-l lăsăm pe Hans Fischer. E mort și nu ne este de niciun ajutor în anchetele noastre. Dar avem motive să credem că ținea legătura cu un grup care furniza identități false. Credem că mama lui a evadat în felul acesta. Ce știi despre asta?

Scutur din cap. O lacrimă îmi cade în poală.

— Fräulein Neumann, insistă Herr Schulz, ce știi despre furnizarea de acte de identitate false?

A ridicat tonul.

Mă forțez să mă uit la el.

— Nimic.

— Dar despre organizația teroristă din Berlinul de Vest? Ești în contact cu o astfel de organizație?

— Nu.

— Îl cunoști pe Harry Hofmann?

— Nu.

— Se sapă un tunel din Berlinul de Vest spre capitala Republicii Democrate Germane?

— Nu, răspund eu, ca un automat.

— Care a fost natura bolii care te-a împiedicat să rămâi la partea a doua din *Mutter Courage și copiii săi*?

Ne-am întors de unde am plecat.

Știu din experiență că oamenii ăștia sunt neobosiți. Asta a fost prima rundă de întrebări. Dumnezeu știe câte runde vor mai fi. Mă doare spatele de la statul pe scaun, iar din când în când capul îmi cade în față. Trebuie să-mi forțez ochii să rămână deschiși.

În cele din urmă, sunt dusă înapoi în celulă. Mă prăbușesc pe pat amețită și cad într-un somn tulbure. Visez că sunt urmărită printr-un tunel negru. În spatele meu e un polițist de frontieră, cu un pistol și un câine care latră. La capătul tunelului, Herr Schulz și Frau Biedermeier așteaptă să mă prindă. Hans mă strigă. Apoi cad, mă prăbușesc, mă

rostogolesc prin spațiul negru și mă lovesc de pământ, cu un zgomot surd.

Mă trezesc.

Lumina din celulă s-a aprins și îmi străpunge retina. Nu a intrat nimeni în celulă, probabil că lumina funcționează pe baza unui temporizator. Închid ochii și încerc să ignor lumina puternică a becului, dar apoi un gardian bate în ușă și îmi strigă să mă trezesc. S-a făcut ziuă.

Mă chinui să mă ridic în șezut. Am senzația că am capul plin de moloz rămas în urma unui bombardament. Prin fereastră se vede lumina slabă a dimineții. Micul dejun sosește prin trapa din ușa celulei. O chiflă și o cană cu apă. Nu le vreau. Niciodată în toată viața mea nu am fost mai nefericită.

Dieter

Nu știu dacă e din cauza dispariției lui Harry sau a riscului care planează din pricina lui Rolf și a celor de la Stasi, dar în dimineața următoare se simte o determinare sporită în echipă, când cobor și eu în pivniță.

— Fii foarte vigilentă, îi spune Werner Claudiei, care se pregătește să urce pe acoperiș. Raportează imediat orice manevră neobișnuită a polițiștilor de frontieră. Dacă vezi pe cineva că dă târcoale pe Schönholzer Strasse, anunță-ne.

— Așa voi face, zice Claudia, alergând pe treptele pivniței.

— Bun, zice Werner întorcându-se spre mine, l-am trimis pe Thomas să cumpere un lacăt ca lumea, să nu existe niciun risc ca Rolf să scape din magazie. Între timp, Andreas îl păzește, așa că în această dimineață suntem doar noi doi în tunel.

— E în regulă.

Sunt ușurat că Rolf e tot închis și nu mă simt deloc vinovat pentru asta. Nu e ca și cum i-ar fi rău acolo. Are o saltea, câteva pături, mâncare și apă pentru câteva zile. De fapt, probabil că primește mâncare mai bună ca prizonier al nostru decât primea în calitate de cetățean în Berlinul de Est, așa că ar trebui să se considere norocos.

— Vrei să sapi sau să aduni pământul și să consolidezi tunelul? mă întreabă Werner.

— O să sap, zic eu, luând o lopată și lăsându-mă în jos pe marginea puțului.

Cobor scara sărind ultimul metru și pornesc prin tunel. Am făcut drumul ăsta atât de des, încât m-am obișnuit să merg aplecat. Mi-am dezvoltat o tehnică de mers cu genunchii îndoiți, astfel încât să nu mă doară spatele. Pe măsură ce avansez, verific dacă scândurile rezistă și dacă nu există pete umede, care să ne îngrijoreze. Pe jos e neted, de la cât am tropăit pe aici. Nu mă mai deranjează mirosul de mucegai. Unitatea de ventilație pe care a montat-o Werner își face treaba. Odată ce tunelul va fi deschis la ambele capete, se va produce o circulație mai bună a aerului, iar asta îl va face mai sigur pentru fugari.

Ajung în partea din față a tunelului și mă pregătesc să sap. Am descoperit că, dacă stau culcat pe spate și mă folosesc de picioare să împing lopata în pământ, îmi e mai ușor să sap în spațiul ăsta îngust. Cât ai clipi, umplu cu pământ o jumătate de duzină de găleți. Werner vine cu scândurile și începe să consolideze porțiunea de tunel proaspăt săpată. Eu împing lopata în pământ și continui să sap. Werner bate cuiele. Nu vorbim, dar știu la ce se gândește. Munca fizică ne face bine. Ne ajută să nu ne mai gândim la faptul că Harry încă nu s-a întors. Avem impresia că deținem din nou controlul.

La ora unsprezece, ni se alătură Thomas și Andreas. Acesta din urmă ridică degetul mare, în semn că Rolf e în siguranță, sub cheie. Nimeni nu vorbește aici, jos, de teamă să nu fie auzit de gardienii de pe strada de deasupra.

Până la prânz, progresăm atât de mult, încât Werner ne face semn să luăm o pauză, în timp ce el calculează distanța de la puțul vertical până la partea din față a tunelului. Werner a măsurat tunelul cât am înaintat, marcând distanțele pe scândurile folosite pentru a consolida acoperișul și părțile laterale. Scoate ruleta din buzunar și îmi dă să țin capătul, până se întoarce el în tunel, la marcajul de o sută de metri, derulând ruleta din mers. Când vine înapoi, zâmbește cu gura până la urechi. Am săpat o sută zece metri, în linie orizontală. E timpul să începem să săpăm în sus, spre suprafață.

Sabine

Aștept să se întâmple ceva, dar nu se întâmplă nimic. Sunt lăsată la izolare. În cele din urmă, mănânc pâinea și beau apa. Trebuie să-mi păstrez forțele, și așa trece și timpul. Din când în când, aud sunetul vreunei uși de celulă de pe coridor, care se deschide și se închide, zgomot de pași, strigăte. Dar nimeni nu vine în celula mea decât pentru a aduce mâncare – o supă apoasă, la prânz, și o tocană de cartofi, seara. Doar dacă mă întind să mă odihnesc, cineva bate în ușă și îmi spune să mă ridic. În cele din urmă, luminile se sting și iau asta ca pe un semn că e timpul să dorm. Mă întind și închid ochii.

Nu știu cât timp dorm, dar nu suficient. Înainte să-mi dau seama, sunt scuturată și dusă înapoi în camera de interogatoriu. Herr Schulz este deja acolo și mă așteaptă. Mi se spune să mă așez pe scaun și trecem prin același spectacol ca seara trecută.

El își repetă întrebările despre piesa lui Brecht, despre Marion Weber, despre actele de identitate false și, cel mai îngrijorător dintre toate, despre tunel.

Nu pot să-mi dau seama cât de multe știe despre tunel, dacă știe unde se află sau dacă are doar o bănuială în legătură cu asta. Neg totul. Dar lipsa somnului mă înfurie și mă deprimă. Abia când cad de pe scaun și mă

prăbușesc pe podea sunt dusă înapoi în celulă și aruncată pe bancă. Mă ghemuiesc în poziție fetală și plâng până adorm.

Dieter

Lovesc pământul, împroșcându-mă cu pietre și lut. Săpăm în sus, la un unghi de treizeci de grade. Dacă Werner a calculat corect, ar trebui să ieșim la suprafață în pivnița de *pe* Schönholzer Strasse nr. 17. Chiar dacă nu am făcut nicio pauză timp de aproape patru ore, continui să lucrez cu o energie reînnoită, stimulat de gândul că, în sfârșit, voi ajunge pe partea cealaltă.

Werner și Claudia se întorc amândoi cu gălețile goale. Se ghemuiesc la baza pantei, în timp ce eu împing lopata în sus. Lama taie prin solul uscat și nisipos și deodată pământul de deasupra mea începe să se miște.

— Ai grijă! îmi șoptește Werner.

Mă lipesc de partea laterală a culoarului și îmi protejez fața cu brațele, în vreme ce o bucată de pământ se desprinde de la suprafață și se prăbușește pe pantă, împroșcându-mă cu nisip și praf. Când totul se liniștește, deschid ochii și mă uit în sus. Nu-mi vine să cred ce văd. O gaură cam de mărimea unei mâini de om, iar deasupra ei, un spațiu gol.

Mă uit în jos, spre locul unde Werner și Claudia sunt ghemuiți la capătul pantei.

Nimeni nu vorbește, dar pot vedea triumful din ochii lor. Werner urcă panta și mi se alătură. Cu mâinile goale, lărgim gaura, până când reușesc să bag capul prin ea. Am ieșit în colțul unei pivnițe mari și boltite, cu magazii de cărbune de-a lungul unui perete, o stivă de lăzi din lemn goale și o scară, în capătul celălalt. Sus, la nivelul străzii, e un șir de geamuri mici zăbrelite, care lasă să pătrundă suficientă lumină încât să vedem câte ceva.

Nu e nimeni în jur.

Îmi trag capul înapoi și le fac semn că totul e în regulă. Apoi, lucrând cât se poate de silențios, lărgim gaura, până când e suficient de mare să ne strecurăm prin ea. Werner trece primul, apoi o ajut pe Claudia să treacă, iar eu sunt ultimul.

Avem un sentiment ciudat când, în sfârșit, ajungem pe partea cealaltă. Suntem pe teritoriu inamic. Ne mișcăm tăcut, stând departe de ferestre. Aici, în Est, nu suntem în siguranță și trebuie să fim atenți la fiecare pas.

Dincolo de geamurile cu gratii se aude zgomot. Cizme și voci. Ne strecurăm în umbră, în timp ce două perechi de picioare încălțate trec pe lângă noi. Gărzile de frontieră patrulează pe stradă. Se opresc pentru o clipă în fața clădirii noastre. Am impresia că ei știu că suntem aici. Sunt gata să mă las înapoi în tunel, dar apoi soldații pleacă mai departe. Scoatem câte un oftat de ușurare.

Werner face semn cu degetul în sus, să ne spună că o să urce treptele

pivniței și o să încerce ușa. O ia înainte, iar noi urcăm în spatele lui, în vârful picioarelor. Treptele din lemn sunt vechi și șubrede, iar una dintre ele scoate un scârțâit puternic, care ne avertizează că nu o să mai reziste mult. Din fericire, ușa de sus nu e încuiată, ci se deschide în holul de la intrarea în clădire. Dacă aveam vreun dubiu cu privire la locul unde ne aflăm, decorul monoton și podeaua din linoleum sunt un semn sigur că ne aflăm în Est.

Ne oprim și ascultăm orice posibil semn de viață. La etaj, o ușă se închide, apoi se face liniște. Clădirea e încă locuită.

— Rămâneți acolo, șoptește Werner.

Se îndreaptă spre ușa care dă în stradă. E o ușă dublă din lemn, veche și grea, cu vopsea scorojită și mâner din fier forjat. Werner apasă pe mâner. Aceasta scârțâie puternic. Werner deschide ușa o fracțiune de secundă, apoi o închide la loc. Ne face semn că e în regulă. Ușa nu e încuiată, așa că fugarii vor avea acces în clădire.

Werner se grăbește să se întoarcă la ușa pivniței.

— Acum ar trebui să plecăm.

Eu și Claudia încuviințăm din cap. Nu mai putem face nimic astăzi. Ne întoarcem în pivniță și luăm câteva lăzi din lemn, să acoperim gaura din podea. Apoi ne strecurăm înapoi în puț, trăgând lăzile în urma noastră.

Când ajungem la brutărie, suntem bucuroși, chiar dacă nu am salvat încă pe nimeni. Urcăm scările spre bucătărie, râzând și vorbind. Împing ușa bucătăriei și mă opresc brusc.

Pe unul dintre scaune e o siluetă prăbușită peste masă, cu o sticlă de bere în mână. La auzul vocilor noastre, silueta se mișcă și ridică privirea.

E Harry și e de nerecunoscut.

Sabine

Lumina se aprinde și doi gardieni mă ridică în capul oaselor. Valuri de oboseală mă copleșesc. Închid ochii și încerc să mă împotrivesc, dar gardienii mă trag în picioare. Nu mă lasă să dorm mai mult de două ore în șir.

— Nuuuu! zic gemând.

Nu vreau decât să dorm. Unul dintre gardieni mă plesnește peste față și cad pe spate, lovindu-mă cu capul de perete. Strig de durere.

— Asta primești pentru că ești neascultătoare, îmi strigă el.

Mă ghemuiesc lângă perete, acoperindu-mi capul cu brațele.

— Ridică-te! strigă celălalt gardian.

Când văd că nu mă mișc, mă apucă fiecare de câte un braț și mă trag înapoi în picioare. Capul îmi vuiește și îmi vine să vomit.

Mă conduc pe coridor. Sunt dusă înapoi în sala de interogatoriu. Chiar și în starea mea de confuzie îmi dau seama că nu întâlnesc alți prizonieri pe coridor. Cât de mult îmi doresc să întâlnesc o altă ființă aflată în

aceeași situație ca mine, cineva cu care aș putea schimba o privire înțelegătoare. Dar suntem ținuți izolați unii de alții, singuri, într-o stare de frică.

Ajungem în sala de interogatoriu și unul dintre gardieni îmi spune să mă așez pe un scaun de lângă birou. „Ce lux”, mă gândesc, „un scaun, în loc de un taburet în colț”. Aștept să apară Herr Schulz.

Simt mirosul de nicotină stătută, încă înainte să-l văd. Intră în încăpere și se așază în fața mea. Nu se uită la mine și nu-i pot citi expresia din spatele ochelarilor impenetrabili.

Mă aștept să înceapă cu obișnuita rundă de întrebări, dar în loc de asta împinge spre mine o bucată de hârtie. Mă usturã ochii și abia îmi pot ține capul sus, însă recunosc imediat cuvintele de pe hârtie.

Inoffizieller Mitarbeiter.

Vrea să devin informator neoficial.

Dieter

Claudia se grăbește spre Harry și se aruncă în brațele lui. El icnește de durere, iar ea se îndepărtează.

— Îmi pare rău, zice ea. N-am vrut.

— Ce naiba s-a întâmplat? întreabă Werner. Am fost foarte îngrijorați din cauza ta.

Harry se uită la noi cu o privire bântuită. Are o vânătaie pe pometele stâng și o buză umflată. Maxilarul îi e acoperit de barbă și părul e ciufulit. Pe dosul mâinii drepte are o tăietură roșie și urâtă. Nu pare să vrea să vorbească.

Claudia dispare într-unul dintre dormitoare și se întoarce cu niște vată și o sticlă de loțiune antiseptică. Insistă să îl dea cu soluția pe tăieturi și vânătăi, chiar dacă el încearcă să o îndepărteze. Pun ibricul pe foc și fac niște cafea foarte tare. Cafeaua îl ajută pe Harry să-și dezlege limba, dar tot refuză să intre în detalii.

— Dați-mi voie să vă spun că tipii ăia au niște metode de interogare de care Hitler ar fi mândru. Știu cum să ducă un om la disperare, astfel încât să le spui tot ce vor să audă. Dar eu nu le-am spus nimic!

— Asta e bine, zic eu. Dar de ce te-au arestat, în primul rând?

Ridică din umeri.

— Poate că am trecut prea des prin punctul de control și au devenit suspicioși. Mai întâi, m-au acuzat că fac parte dintr-o rețea de vestici care furnizează acte de identitate false cetățenilor din Est. Apoi au încercat să-mi spună că au găsit tunelul. Am știut că blufează, încercând să vadă dacă voi dezvălui ceva despre locul unde se află tunelul. Dar nu au putut să mă acuze de nimic, așa că, în cele din urmă, au fost nevoiți să mă lase să plec. Și, cel mai important, nu le-am spus nimic.

Pentru o clipă, pare triumfător. Apoi fața i se întunecă din nou.

— Dar acum avem o mare problemă.

Se apleacă în față, cu fruntea în palmă.

— Nu mai pot să mă întorc acolo. Dacă mă mai prind acolo, o să mă închidă și o să arunce cheia. Nu mă pot întoarce să îi transmit ultimele instrucțiuni lui Sabine și nu pot să fiu curier în noaptea evadării. Am dat totul peste cap. Îmi pare rău.

Ne holbăm la Harry. E un om distrus, iar visul lui de a salva o mulțime de oameni s-a făcut praf.

— Despre ce vorbești? strig eu. N-ai stricat nimic. Doar pentru că nu mai are cine să treacă pe la punctul de control nu înseamnă că jocul s-a terminat. Harry, uită-te la mine, am săpat tunelul! Am ajuns pe partea cealaltă. Curierul va trebui doar să treacă prin tunel.

Harry se uită la mine cu o expresie năucă, de parcă nu reușește să priceapă ce îi spun.

— Când te-ai întors, îi zic încet, noi nu eram aici, pentru că eram pe Schönholzer Strasse. Harry, ne vom salva prietenii și familiile din Berlinul de Est și vom arăta guvernului est-german că nu-și poate ține oamenii închiși în spatele Zidului.

Pentru prima dată, un zâmbet îi trece peste buze.

— Da! zice el. Da!

— Îi vom învinge pe ticăloșii ăia.

Sabine

Ar fi atât de ușor să semnez. Tot ce trebuie să fac este să iau stiloul și să semnez în partea de jos a formularului. Herr Schulz vorbește mai blând decât a făcut-o vreodată. Dacă semnez, pot să dorm cât vreau; pot fi eliberată; îmi pot vedea din nou familia; nu vreau să-mi văd mama și sora? Trebuie să fie foarte îngrijorate pentru mine.

Împinge stiloul spre mine, peste birou. E un stilou argintiu, cu peniță lucioasă. E frumos. Mi-ar plăcea să am un astfel de stilou. Vreau să-l ating, dar îmi simt brațul greu și se mișcă lent.

Herr Schulz ia stiloul și mi-l pune în mâna dreaptă. Apoi arată spre hârtie și zice:

— Fii cuminte și semnează aici, bine? Asta e tot ce trebuie să faci.

Mă uit la stiloul din mâna mea, simțindu-i greutatea. E un instrument de calitate. Probabil că scrie frumos, penița alunecând pe hârtie, cerneala curgând lin. Apoi mă uit la bucata de hârtie de pe biroul din fața mea. Sunt prea obosită să citesc tot ce scrie pe ea. Văd cuvintele prieteni și familie și capul începe să mi se învârtă. Vreau să-mi văd din nou prietenii și familia. Vreau să o văd pe Brigitta, și pe mama, și pe Astrid, și pe…

Încerc să mă concentrez asupra cuvintelor din fața mea. Nu mai văd unde scrie prieteni și familie. Cercetez documentul, căutând cuvintele acelea liniștitoare. Herr Schulz își drege vocea. Unde sunt cuvintele

acelea?

— Nu îți face griji că trebuie să-l citești pe tot acum, spune Herr Schulz. Poți să faci asta mai târziu. Doar semnează aici.

Arată spre partea de jos a paginii.

Continui să caut cuvintele pe care le-am văzut cu o clipă în urmă. Dintr-odată, le văd. Iar acum, le văd în context. Dacă semnez hârtia asta, sunt de acord să raportez către Stasi despre prieteni și familie.

Herr Schulz împinge hârtia spre mine, cu un deget pătat de nicotină. Îmi ridic privirea spre ochelarii lui negri, cu rame grele. Lentilele sunt atât de groase, încât ochii lui par distorsionați. Nu văd niciun pic de suflet în spatele acelor ochelari. Simt stiloul în mâna mea. Nu mai e un obiect frumos, ci un obiect al răului; un instrument cu care aproape că mi-am trădat prietenii. Ridic mâna, o țin în aer și arunc stiloul în perete. Cerneala neagră țâșnește și îl împroașcă pe Herr Schulz în creștetul capului.

O mână mă lovește din spate și cad de pe scaun, prăbușindu-mă pe podea.

Dieter

E timpul să merg în Berlinul de Est. Trebuie să îi dau lui Sabine ultimele instrucțiuni cu privire la data și ora evadării. Apoi, ea poate transmite informațiile celorlalți. Am așteptat să se întunece afară, dar am emoții în legătură cu misiunea asta. Am o scrisoare de la Harry, ascunsă într-un buzunar interior. Aștept în pivniță, cu Werner și Claudia, până când Andreas, care e pe acoperiș, îmi dă undă verde. Se aude un bâzâit în stația radio, apoi vocea lui Andreas.

— Nicio activitate neobișnuită pe partea cealaltă.

„Super", mă gândesc, „doar obișnuiții polițiști de frontieră cu puști, așadar". Nimic pentru care să ne facem griji.

Port pantaloni negri, iar Werner îmi întinde un pulover negru, pe care îl trag pe mine. Mă simt ca un infractor pe cale să pătrundă în casa altcuiva, dar tot ce fac este să trec dintr-o parte în alta a orașului. Se întâmplă să fie ilegal, iar dacă o să fiu prins, o să fiu închis, poate chiar condamnat la moarte. Claudia mă îmbrățișează.

— Ai grijă de tine, zice ea.

— Nu te teme, îi spun eu. Exact asta intenționez să fac.

E logic să fac eu asta, deoarece sunt foarte familiarizat cu străzile dintre Schönholzer Strasse, unde iese tunelul, și Stargarder Strasse, unde am crescut. Cunosc toate străzile dosnice și știu pe care este mai bine să le evităm, pentru că sunt mai aglomerate. Dar nu am mai fost acolo de foarte mult timp. Nu de când a fost ridicat Zidul. Sunt agitat. Nu doar din cauza polițiștilor de frontieră, ci și din cauza modului în care probabil că s-a schimbat orașul.

Cobor puțul vertical, până la gura tunelului.

— Mult noroc, îmi strigă Werner, când ajung jos.

Pornesc de-a lungul tunelului.

Îmi ia cam cinci minute să ajung la celălalt capăt, mergând aplecat. Îmi doresc să fi putut face tunelul mai înalt, dar, dacă am fi făcut asta, am fi săpat și acum. Sper doar ca toți oamenii care vor încerca să treacă prin el să aibă puțină flexibilitate în genunchi și spate.

Mă târăsc pe panta de la capătul tunelului și dau la o parte lăzile care acoperă gaura. Apoi mă târăsc până în pivniță și pun la loc lăzile, încercând să nu fac niciun zgomot.

Mă scutur de praf și verific ferestrele de la nivelul străzii, așteptându-mă să văd o pereche de cizme negre stând afară. Dar strada din fața casei pare a fi pustie. Urc treptele pivniței și deschid ușa care dă în hol. Clădirea e liniștită. Profit de ocazie și mă strecor afară, pe Schönholzer Strasse. În stânga mea, la cel mult douăzeci de metri, este bulevardul Brunnenstrasse. În timp ce stau acolo, un camion cu soldați coboară pe Brunnenstrasse, în drum spre Zid. Mă întorc și merg repede în direcția opusă, ținându-mi capul plecat și ascultând tot timpul zgomotul pașilor din spatele meu.

O iau pe străzile mai ferite și nu văd pe nimeni, cu excepția câte unui bătrân care se întoarce acasă de la vreun *Kneipe* local. Un Trabant trece pe lângă mine. La intersecția mare cu Schönhauser Allee, aștept să treacă un Wartburg, înainte de a traversa. Rezist impulsului de a o lua la fugă și fac tot posibilul să par un tânăr oarecare din Berlinul de Est, în drum spre casă. Dacă mă oprește vreun membru Stasi și îmi cere cartea de identitate, sunt terminat. Mă grăbesc să urc Pappelallee și cotesc pe Stargarder Strasse. În câteva minute, ajung în fața clădirii în care am copilărit. Casa mea. Dar nu mă mai simt ca acasă. Pare un loc foarte periculos, pentru că aici e cel mai probabil să fiu recunoscut.

Intru și sunt impresionat de cât de liniștită e clădirea. Bineînțeles, familia Mann nu mai e aici. Încep să urc scările, știind că trebuie să trec de ușa lui Frau Lange, înainte ca ea să mă vadă. În Herr Schiller pot avea încredere, dar nu am avut niciodată încredere în Frau Lange. Din apartamentul lui Herr Schiller nu se aude niciun sunet și asta îmi pare ciudat. Întotdeauna i-a plăcut să asculte radioul și să facă varză călită, dar acum nu am timp să-mi fac griji pentru asta. Urc în fugă ultimele scări, până la ultimul etaj, și bat la ușă. Abia aștept să le văd fețele, când vor vedea cine e.

Ușa se deschide și descopăr că mă uit la o femeie pe care abia o recunosc.

Părul mamei a încărunțit aproape complet și are cearcăne sub ochi. Are buzele strânse, pielea palidă și e trasă la față.

Îi ia o clipă să mă recunoască și ea.

Apoi își duce o mână la gură și cu cealaltă mă trage în apartament. Nu-

mi dă timp să vorbesc, ci mă strânge și plânge pe pieptul meu.

Nu pot face nimic altceva decât să stau acolo și să-i mângâi părul. Mă uit peste umărul ei și o văd pe Brigitta stând la capătul coridorului și privindu-ne. Apoi aleargă spre noi și își aruncă brațele în jurul taliei mele. Sunt încântat să le văd. Dar unde e Sabine?

Mă desprind din brațele mamei și ale surorii mele mai mici. Brigitta își duce degetul la buze, în semn că trebuie să facem liniște. Apoi mă trage în bucătărie și dă radioul foarte tare. Este un canal de știri din Germania de Est. Încă nu văd nici urmă de Sabine.

Ne așezăm toți trei la masa din bucătărie și ne aplecăm unul lângă altul, să ne putem auzi peste radio. Mama e prea supărată ca să vorbească, așa că Brigitta îmi explică:

— Credem că apartamentul ar putea fi ascultat, așa că trebuie să dăm drumul la radio, să nu se audă ce vorbim.

— Dar de ce ar fi pus microfoane în apartament, pentru numele lui Dumnezeu? Și unde naiba e Sabine?

Mama își îngroapă fața în mâini.

— Nu știm unde e, zice Brigitta. Credem că a fost arestată de Stasi.

— Ce?

— A mai fost arestată în septembrie, din cauza unor portrete mâzgălite la școală. Acum credem că ar putea avea legătură cu rolul ei de contact pentru tunel.

Verdammt! La naiba! Asta e o adevărată lovitură pentru tot ce am făcut în ultimele luni. Stasi trebuie să fi făcut legătura între Sabine și Harry. Harry era dărâmat, după ce Stasi terminase cu el. Mi-e teamă să mă gândesc ce-i fac ticăloșii ăia lui Sabine.

Brigitta îmi pune o mână pe braț. Este remarcabil de calmă, având în vedere situația.

— Cum ai trecut granița? mă întreabă ea.

— Am venit prin tunel.

Scot scrisoarea lui Harry din buzunar.

— Acestea sunt ultimele instrucțiuni despre data și locul de întâlnire. Evadarea e planificată pentru mâine seară.

Pentru prima dată, mama ridică privirea.

— Nu mergem nicăieri fără Sabine.

— Bineînțeles că nu, zic eu.

Brigitta îmi ia scrisoarea.

— Mă ocup eu de asta. Chiar dacă noi nu putem fugi, nu există niciun motiv pentru care alți oameni să nu aibă șansa asta.

Nu-mi vine să cred că vorbește sora mea mai mică.

Mi-aș dori să pot face ceva pentru Sabine, dar e imposibil. Nu-mi pot face cunoscută prezența aici, în Berlinul de Est.

— Trebuie să mă întorc prin tunel. Sunt oameni care mă așteaptă pe partea cealaltă. Dacă nu mă întorc, o să creadă că am fost arestat și atunci

întregul proiect va eșua.

Mama încuviințează din cap.

— Noi înțelegem. Și... Dieter, se întinde peste masă și mă ia de mână, suntem foarte, foarte mândre de tine.

Când ies din tunel în brutăria din Berlinul de Vest, e aproape miezul nopții.

Werner și Claudia sunt încă în pivniță și mă așteaptă. Mă trag afară din tunel și mă prăbușesc pe podea, cu capul sprijinit pe genunchi.

— Te-ai întors, zice Claudia.

Pare fericită.

— Începuserăm să ne facem mari griji pentru tine. Cum a fost?

Nu pot să vorbesc. Doar stau acolo și clatin din cap. Ar trebui să mă simt fericit de succesul misiunii mele, dar tot ce simt e furie și tristețe că Sabine a fost arestată. Am săpat tunelul acela pentru Sabine, Brigitta și mama, iar acum totul pare să fie zadarnic.

9

TUNELUL

Sabine

Se aprinde lumina și mă ridic. Capul îmi pulsează de durere și îmi duc o mână la față. Pielea din jurul ochiului drept pare umflată. Apoi îmi amintesc că am fost lovită și am căzut pe podea. Nu știu ce s-a întâmplat după aceea. Presupun că am fost adusă înapoi aici, în celulă.

Știu că mi-am pecetluit soarta. Pentru că am refuzat să devin informatoare, probabil că îmi voi petrece restul vieții aici. Chiar dacă sunt foarte obosită, sunt conștientă de ironia situației. Am fost arestată pe nedrept, pentru că aș fi deteriorat portretele de la școală. Iar acum am stropit cu cerneală un oficial Stasi în carne și oase. Hans ar fi mândru de mine.

Afară, pe coridor, se aude un tropăit de cizme, apoi un zăngănit metalic, în timp ce zăvoarele sunt trase. Ușa se deschide și sar în picioare. Doi gardieni intră și mă iau de brațe. Presupun că mă duc înapoi în camera de interogatoriu. Dar sunt dusă în altă direcție. „*Mein Gott*!” mă gândesc, „ce tortură au plănuit pentru mine, de data asta?” O parte din mine e prea obosită să îi pese, cealaltă însă e speriată ca naiba.

Spre groaza mea, mă duc în zona unde este parcată duba de pâine, care, de fapt, e o mașină folosită la transportat deținuți. La vederea acelui vehicul, reacționez ca un animal speriat. Scutur capul dintr-o parte în alta și încerc să mă eliberez de gardieni, țipând și plângând, dar sunt prea slabă, iar ei mă țin prea strâns. Sunt împinsă înăuntru și mă împiedic de trepte, căzând pe culoarul îngust. De data asta, toate celulele sunt goale, cu ușile deschise.

Unul dintre gardieni mă împinge în cea mai apropiată celulă și îmi închide ușa în nas. Mă prăbușesc în spațiul întunecat, sufocant și închid ochii. Sunt învinsă. Motorul pornește și sunt dusă de acolo, Dumnezeu știe unde.

Probabil că am dormit, pentru că următorul lucru pe care îl știu este că ușa celulei se deschide și două perechi de mâini mă ridică în picioare și

mă aruncă din dubă, pe pământul tare. Apoi duba pleacă. Rămân acolo, pe jos, cu pietrele înțepându-mi palmele. Aștept ca să mă apuce cineva de braț, să mă ridice în picioare și să mă târască pentru a fi interogată din nou. Dar nu se întâmplă nimic.

După un minut, ridic privirea și îmi dau seama că sunt singură, pe o străduță dosnică, pe care nu o recunosc. Încă nu s-a luminat complet. Primele raze ale zorilor cenușii se strecoară prin întuneric.

Mă ridic în picioare clătinându-mă și mă uit în jur. Majoritatea clădirilor de aici sunt niște ruine bombardate. Nu e nimeni prin preajmă. Încet-încet, îmi dau seama că am fost aruncată undeva, dar că nu mai sunt deținută.

Sunt atât de obosită, încât sunt tentată să mă întind în praf și să adorm. Dar e al naibii de frig, iar dacă mă întind o să mor. Poate că asta sperau cei de la Stasi, dar sunt hotărâtă să nu le îndeplinesc dorința. Cu picioare tremurânde, încep să merg spre colțul străzii. Mă tot uit în stânga și în dreapta, așteptând ca pe strada principală să văd un Wartburg verde pal sau o dubă fără ferestre, dar nu văd nimic.

Încerc să-mi dau seama unde mă aflu. Sunt mai multe apartamente și o fabrică mică. Mă îndrept spre fabrică, gândindu-mă că trebuie să fie aproape de un drum principal. Mai cotesc o dată și mă trezec pe Dimitroffstrasse. De aici, cunosc drumul spre casă. Va fi un drum teribil de lung și nu știu dacă voi avea puterea să îl parcurg. Dar nu am bani pentru biletul de tren. Așa că pun un picior în fața celuilalt și privesc drept înainte, singurul lucru care mă face să rezist fiind gândul că le voi revedea pe mama și pe Brigitta.

Dieter

Se va întâmpla în seara asta; acesta este punctul culminant al lunilor de săpături; este ziua pe care am așteptat-o. Dar fără să știu unde e Sabine, tunelul îmi pare o pierdere de timp. Dacă nu pot să-mi scot familia din Berlinul de Est, atunci mi-am irosit câteva luni din viață sub pământ. Ar fi trebuit să încerc să le fac rost de pașapoarte false. Însă acum Sabine e în arest și e prea târziu. Le-am dezamăgit.

Ușa de la bucătărie se deschide și apare Claudia.

— Hei, ai de gând să ne ajuți să finalizăm tunelul sau vrei să-ți petreci toată ziua aici, sus, bosumflat?

Se uită sugestiv la ceas.

— Deja e ora zece. Am avea nevoie de ajutorul tău, să fixăm scara la locul ei.

De dimineață, Werner zicea ceva despre instalarea unei scări adecvate în puțul vertical, pentru a ușura ieșirea fugarilor. De asemenea, vrea să instaleze un tobogan la intrarea din Schönholzer Strasse în tunel, pentru ca oamenii să intre mai repede și mai ușor.

— Îmi pare rău, nu am chef de prea multe astăzi. Sunt prea îngrijorat pentru Sabine.

Claudia vine și se așază lângă mine.

— Știu că ești, zice ea, luându-mi mâna. Dar sunt mulți alți oameni care speră să evadeze prin tunel, în seara asta. Trebuie să te întrebi: ce ar vrea Sabine să faci acum?

Când Claudia pune problema așa, îmi dau seama că am fost egoist, că m-am bălăcit în propria suferință. Sabine n-ar vrea să stau aici fără să fac nimic, ci să fac tot ce pot pentru a scoate cât mai mulți oameni din Berlinul de Est.

— Ai dreptate, îi spun Claudiei. Ar trebui să vin și eu să ajut. Ce vrei să fac mai întâi?

Claudia zâmbește.

— Știi să dai cu ciocanul?

Sabine

Când ajung la bloc, sunt atât de obosită, încât aproape că mă prăbușesc pe jos, în holul de la intrare. Dar gândul că voi fi descoperită de Frau Lange îmi dă forța de care am nevoie să mă târăsc pe scări. Când ajung la etajul patru, îmi folosesc puțina putere care mi-a mai rămas și bat în ușa apartamentului. Dinăuntru se aud voci și pași grăbiți. Apoi ușa se deschide și cad în brațele mamei și ale Brigittei. Nu-mi vine să cred că sunt acasă.

Mama insistă să-mi dea să mănânc niște pâine și să beau ceai, dar eu adorm la masa din bucătărie, așa că Brigitta mă conduce în dormitor și mă bagă în pat.

Am vise ciudate și tulburătoare, în care Frau Biedermeier și Herr Schulz se transformă într-o singură ființă – jumătate vrăjitoare, jumătate diavol. Sunt prinsă în vârful unui turn, fără cale de ieșire. Dieter vine călare prin pădure, să mă salveze, dar monstrul Biedermeier-Schulz face o vrajă și îl trans-formă în piatră. Acum, turnul a devenit o temniță și nu o să mai scap niciodată. Temnița se umple de apă și o să mă înec... nu pot să respir... nu pot să respir... nu pot să respir... nu pot...

Deschid ochii. Îmi ia o clipă să îmi dau seama că nu sunt moartă. Sunt acasă, în pat. În siguranță.

Nu, nu în siguranță.

Nu sunt deloc în siguranță. Nu voi fi niciodată în siguranță, atâta timp cât voi continua să rămân în țara asta. Cei de la Stasi au un dosar cu numele meu. Au o listă lungă de acuzații la adresa mea. Nu vor șterge niciodată aceste acuzații. Nu mă vor lăsa niciodată să plec.

Și totuși, sunt aici. Nu înțeleg de ce am fost eliberată din închisoare. Nu am semnat să devin informatoare, așa cum au vrut ei. Atunci de ce m-au lăsat să plec? Ușa dormitorului se deschide și intră Brigitta.

— Te-ai trezit, zice ea, alergând spre mine și așezându-se pe marginea patului.

Mă ridic în șezut.

— Cât e ceasul?

— Șase seara.

Brigitta îmi dă o bucată de hârtie. Cu litere mari, a mâzgălit cuvintele: EVADARE DIN TUNEL, ÎN SEARA ASTA. NU VORBI. APARTAMENTUL AR PUTEA FI ASCULTAT.

O privesc uimită și ea încuviințează din cap, zâmbind și mimând cuvântul „diseară”.

Faptul că bănuiește că apartamentul este ascultat nu mă surprinde. Stasi ar fi putut intra cu ușurință într-o zi când mama era la serviciu, iar eu și Brigitta la școală. Vor fi ascultat fiecare conversație, dar de când? N-are rost să încercăm să găsim dispozitivele de ascultare, probabil că sunt o mulțime și ar afla repede dacă am încerca să le distrugem. Atunci ne-ar aresta pe toate.

Îi întind Brigittei bucățica de hârtie și îi spun prin semne să o ardă în *Kachelofen*. Ea o mototolește și fuge în sufragerie. Apoi se întoarce în dormitor.

— Vino să mănânci ceva, zice ea. Apoi poate că reușim…

Cu două degete ale mâinii drepte, imită mersul. Eu aprob din cap. Dacă apartamentul este ascultat, nu putem vorbi aici. Va trebui să mergem la plimbare, dacă vrem să ne spunem ceva, chiar dacă sunt îngrozită că voi fi arestată din nou, când ies afară. Dar mă gândesc la tunel și mai mult ca oricând sunt hotărâtă să ajung în Berlinul de Vest.

Mănânc repede niște pâine cu brânză, apoi mergem pe Stargarder Strasse, spre parcul Ernst-Thälmann. Sunt agitată și mă trezesc că mă uit cu atenție la orice lucru suspect, dar nu vedem nimic, în afară de câteva Trabanturi uzate.

Odată ajunse în parc, mă simt ceva mai calmă. Obișnuiam să vin aici să mă joc cu Dieter, când eram mică, fiind una dintre puținele zone cu spațiu verde, care nu era cimitir. În parc sunt bănci, dar cred că e mai sigur să continuăm să ne plimbăm. Văd o femeie care împinge un cărucior și un bărbat care stă pe o bancă și citește un ziar.

— Totul e pregătit pentru diseară, zice Brigitta încet. Am făcut toate aranjamentele cu Marion, Ingrid și Manfred.

E cea mai bună veste pe care am auzit-o de mult timp.

— Foarte bine.

Mi-ar plăcea să aud toate detaliile, dar acum nu avem timp. Trebuie să vorbim puțin. Dar mai este un lucru pe care aș vrea să îl știu.

— Ce ați fi făcut, dacă nu m-aș fi întors?

Brigitta nu ezită să răspundă.

— M-aș fi asigurat că ceilalți au ieșit, dar noi n-am fi plecat fără tine.

— Ascultă, îi zic, întorcându-mă cu fața la ea, trebuie să-mi promiți un

singur lucru.

— Ce anume?

— Trebuie să-mi promiți că, dacă mi se întâmplă ceva, așa cum s-a mai întâmplat, vei fugi în Berlinul de Vest cu mama. Ai înțeles?

Ea se încruntă.

— Dar nu pot pleca fără tine, Sabine.

— Dar dacă e nevoie, trebuie să o faci. Mă auzi? Dieter o să fie acolo, o să aibă grijă de voi, când veți ajunge pe partea cealaltă. Dacă ceva nu merge bine și sunt... prinsă, n-aș suporta să știu că tu și mama sunteți încă aici, când ați fi putut scăpa. Vrei să-mi promiți că veți pleca, atunci când veți avea ocazia?

Ea inspiră adânc.

— Îți promit.

— Mulțumesc.

Mai dăm o tură de parc. Bărbatul cu ziarul îl împăturește și se ridică în picioare. Dintr-odată, vreau să mă întorc în siguranța relativă a apartamentului. Ne îndreptăm spre casă și așteptăm să se facă noapte.

Dieter

— Mă duc la cafenea și îi aduc pe toți la tunel, zice Claudia.

— Dar e cea mai periculoasă treabă, zic eu. Ar trebui să mă lași pe mine să fac asta.

— Și ce te face să crezi că te-ai descurca mai bine decât mine?

— Nu spun asta, spun doar că nu vreau să-ți asumi un risc atât de mare.

— Bărbații! zice Claudia, întorcându-se frustrată și mergând să se uite pe fereastra bucătăriei.

De douăzeci de minute ne certăm în legătură cu ce ar trebui să facă fiecare.

— Claudia cred că are dreptate, zice Harry. Ea este o necunoscută pentru germanii din Est. E mai puțin probabil să suspecteze o femeie. Poate să se strecoare rapid, din casă până la cafenea. Nici nu o să se uite la ea a doua oară.

— Mulțumesc, îi spune Claudia lui Harry.

Îmi aruncă o privire de genul „ți-am-spus-eu”.

Sunt supărat că Harry i-a luat partea în chestiunea asta. El ar fi trebuit să îi aducă pe fugari la casa din Schönholzer Strasse, dar, din moment ce nu poate intra în Berlinul de Est fără să fie arestat și nu poate trece prin tunel fără să aibă un atac de panică, trebuie să o facă unul dintre noi.

— Și eu ce vrei să fac? întreb, conștient de tonul meu îmbufnat.

— Ia asta, zice Harry, aplecându-se să scoată ceva din geamantanul care e pe podea, la picioarele lui.

Îmi pasează o pușcă.

— *Scheisse*, zic eu, ținând arma în ambele mâini.

Niciodată nu am mai ținut în mână așa ceva. Metalul e rece și greu.

— De unde naiba ai luat asta?

— Nu întreba, zice Harry, pe un ton care nu trebuie contrazis.

— Și ce te aștepți să fac cu ea?

— Păzește intrarea în pivnița din Schönholzer Strasse.

— Dar cu siguranță nu te aștepți să împușc pe cineva?

— Asta depinde de tine, răspunde Harry, cu răceală. Depinde de situație. Werner?

— Da?

— Vrei să rămâi în tunel și să ajuți oamenii să treacă? Unii dintre ei s-ar putea să fie speriați, fiind un spațiu atât de îngust.

În ochii lui Harry se citește o sclipire de jenă.

— Sigur, zice Werner. Dar tu și Andreas?

— Andreas poate aștepta la baza puțului vertical, să treacă oamenii. Dacă cineva e prea slab sau infirm și nu poate să urce pe scară, el îi poate ajuta.

Andreas zâmbește larg auzindu-l. Este singurul dintre noi care ar putea face așa ceva.

— O să-i aștept sus, cu berile pregătite. Iar când ultima persoană va fi trecut în siguranță, îi putem da drumul lui Rolf, să se întoarcă în Berlinul de Est și să raporteze succesul proiectului nostru și eșecul misiunii lui. Toată lumea e mulțumită?

Eu nu sunt deloc mulțumit, dar toți ceilalți încuviințează din capete, așa că e mai bine să tac și să mă conformez planului.

— Bun, atunci, zice Harry. Toată lumea pe poziții.

Sabine

De data asta, nu vor exista genți sau rucsacuri. Nici măcar nu sugerez să purtăm straturi suplimentare de haine, pentru că mi se pare de rău augur și mă face să mă gândesc la tentativa eșuată de evadare cu Herr Schiller. Nu are rost să luăm bani cu noi, pentru că Ostmark nu valorează nimic în Vest. Singurul lucru pe care îl fac este să scot din rame fotografiile lui Hans și ale tatălui său și să mi le strecor sub pulover.

Ne petrecem ultima oră în apartament în liniște. Mama se uită prin albumul de fotografii, luându-și cel din urmă rămas-bun de la tata și de la Oma. Brigitta își citește pentru ultima oară cartea de povești. Eu stau și privesc în gol, întrebându-mă ce s-a întâmplat cu Matthias și Joachim, dorindu-mi să îi pot spune la revedere lui Astrid, dar, mai presus de toate, mă gândesc la Hans.

La ora nouă, mă ridic.

— E timpul să plecăm.

Mama se duce în camera ei și se întoarce îmbrăcată cu cel mai bun

palton negru. Vreau să îi spun că cel mai probabil îl va strica în tunel, dar ce rost are?

Ne-am înțeles că mama și Brigitta vor merge primele, iar eu le voi urma, cinci minute mai târziu. Pare mai puțin suspect dacă plecăm separat și e mai probabil ca Stasi să mă urmărească pe mine decât pe ele. O ajut pe Brigitta să-și pună haina. Mama e pe hol și se încalță. Îngenunchez în fața Brigittei și vorbesc încet, să nu mă audă mama.

— Îți amintești ce mi-ai promis?

Brigitta încuviințează din cap, dar nu zice nimic.

Vreau să îi spun mai multe, dar în ușă se ivește mama.

— Atunci, plecați, îi spun Brigittei, încercând să-mi păstrez tonul relaxat. Ne vedem la cafenea.

Mama vine spre mine. Pare palidă și îi tremură mâinile.

— Sabine, zice ea, iar vocea îi tremură. Eu…

Nu avem timp pentru discursuri emoționante și aș prefera ca mama și Brigitta să plece, pur și simplu. O îmbrățișez și o împing ușor spre ușă.

— Du-te. Nu trebuie să întârziem. Vin și eu, exact peste cinci minute.

Aprobă din cap, cu neîncredere. Brigitta vine să o ia de mână. Le împing afară pe ușă și rămân singură în apartamentul gol.

Fac un ultim tur al casei: îmi iau rămas-bun de la dormitorul în care am împărțit patul suprapus cu Brigitta, de la baia cu țevile de apă care zăngăne, de la bucătăria micuță unde luam masa. Apoi îmi iau paltonul și mă încalț, deschid ușa apartamentului și ies pe palier.

E întuneric. Apăs întrerupătorul și încep să cobor scările. Clădirea e tăcută. Trec pe lângă ușa lui Herr Schiller și mă opresc o clipă, să-mi amintesc de prietenul nostru, care a încercat să ne salveze. În timp ce continui să cobor scările, aud o ușă deschizându-se pe palierul de jos. Speram atât de mult să plec fără să dau peste nimeni, mai ales peste Frau Lange. Pentru o clipă, mă gândesc să mă întorc, dar e prea târziu. Ea s-a și ivit pe palier și mă vede coborând scările.

— *Guten Abend*, îi zic, în timp ce continui să cobor. Bună seara.

— *Guten Abend*, îmi răspunde ea, pe tonul ei tăios și formal. *Wo gehen Sie?* Unde te duci?

Întrebarea mă oprește din drum. De ce mă întreabă asta? Dintr-odată, toate sentimentele înăbușite de viața în această societate închisă și secretoasă izbucnesc în mine.

— *Das hat nichts mit Ihnen zu tun!* îi zic. Nu e treaba dumneavoastră!

Se uită mirată, dar nu-mi cer scuze. Trec pe lângă ea, fără să mă intereseze ce crede. N-o s-o revăd niciodată, indiferent dacă încercarea noastră de evadare reușește sau nu.

Dieter

Andreas își reia poziția la baza puțului vertical, iar eu, Werner și Claudia

ne croim drum prin tunel, spre Berlinul de Est. Împotriva voinței mele, pun pușca pe umăr.

Trecem pe lângă locul unde s-a prăbușit acoperișul și îmi amintesc cum Claudia era să moară. Ne oprim o clipă la graniță. Werner a marcat granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest cu o linie de vopsea albă și, într-un moment de răgaz, Andreas a mâzgălit cuvintele: *Hier beginnt die Freiheit!* Libertatea începe aici! Apoi, fără un cuvânt, trecem mai departe.

Când ajungem la toboganul din lemn, Werner își pune mâna pe umărul meu.

— Dieter, vreau doar să-ți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru săparea acestui tunel.

— O, n-am făcut nimic. A fost ideea ta. Nu ar fi fost posibil fără planurile tale.

Werner ridică din umeri.

— Oricum, mult noroc.

— Mulțumesc.

Claudia își aruncă brațele în jurul lui și îl îmbrățișează strâns. Nu e nevoie să spună nimic altceva.

— Haide, îmi zice ea.

Îl lăsăm pe Werner la baza toboganului și o luăm în sus.

În pivnița de pe Schönholzer Strasse e liniște. Prin ferestrele cu gratii de la nivelul străzii se filtrează puțină lumină, cât să vedem un pic. Pivnița este exact așa cum am lăsat-o. Nu există niciun semn că cineva ar fi umblat pe aici.

Claudia se mută în umbră și se schimbă rapid din blugii ei vechi și murdari, într-o fustă și un sacou. Nu vrea să meargă la cafenea arătând de parcă s-ar fi târât printr-un tunel subteran. Când e gata, ne îndreptăm spre treptele de sus ale pivniței. Acolo trebuie să stau eu. Dacă vreunul dintre locatari vine în pivniță să ia cărbune în timp ce are loc evadarea, am ordin să-l țin aici și să nu-l las să plece. Dacă vreunul dintre ei vrea să vină în Berlinul de Vest, e în regulă, dar nu putem risca să plece și să informeze Stasi că în clădirea lor are loc o evadare.

Ne oprim în capătul scărilor. Parcă nu-mi vine s-o las pe Claudia să plece. Se întoarce spre mine. O trag în umbră și o sărut pe buze. Mă sărută și ea. Apoi se îndepărtează de mine și se strecoară pe hol.

Sabine

Mă grăbesc pe străzile întunecate și, pe cât posibil, rămân în umbră. Nu pot scăpa de senzația că cineva mă urmărește, dar îmi spun că e doar imaginația mea. Dar mă simt vizibilă, ca și cum aș purta o pancartă pe care scrie: „Voi evada din Berlinul de Est.” E o noapte rece și nu sunt mulți oameni prin preajmă. Cel mai aglomerat loc e stația de U-Bahn de pe

Eberswalder Strasse, unde o mulțime de muncitori vin dinspre ieșire. Dar toți sunt nerăbdători să ajungă acasă și nimeni nu mă bagă în seamă.

Pe măsură ce mă apropii de zona din apropierea Zidului, străzile devin mai liniștite și mai întunecate. Îmi țin capul plecat, în timp ce trec pe lângă un camion al armatei. Îmi imaginez că e plin de soldați.

Găsesc cafeneaua de pe Ruppiner Strasse. Obloanele sunt trase, dar pe margine se vede o dungă subțire de lumină.

Împing ușa și intru.

E întuneric și fum. Pereții sunt vopsiți în maro, iar singura lumină provine de la un bec slab, cu un abajur roșu, din sticlă. Se simte un miros dulceag și grețos de bere. Sunt uimită de cât de mulți oameni sunt înăuntru.

Fiecare masă mică și rotundă e ocupată de trei sau patru persoane. Trebuie să fie cel puțin treizeci de oameni aici. Oare toți plănuiesc să evadeze prin tunel? O cafenea cu atâția oameni în ea ar trebui să fie plină de zgomot: discuții și râsete. Dar toți cei de aici fie tac, fie șușotesc cu cei mai apropiați vecini.

Mă uit după mama și Brigitta. Simt o mână care mă atinge. Mă uit în jur și o văd pe Ingrid Huber stând la o masă cu nepoata și nepotul ei. Mă prinde de mână și mă strânge ușor. Înclin din cap și îi zâmbesc. În timp ce merg mai departe prin cafenea, îl recunosc pe Manfred Heilmann, actorul. Stă cu un băiețel și o femeie care ține în brațe un copil. La masa lor mai este o altă femeie, pe care nu o pot identifica la început, deși sunt sigură că am mai văzut-o undeva. Apoi îmi dau seama că este Elisabeth Borgmann, cea care a jucat rolul Mamei Curaj. Acum, când nu mai poartă pe cap eșarfa veche și murdară, arată minunat. La o altă masă, o observ pe Marion Weber, șoptindu-le animat vecinilor ei.

Le găsesc pe mama și pe Brigitta stând singure, în partea din spate a cafenelei. Mama pare încordată și îngrijorată, dar de îndată ce mă vede se relaxează puțin.

— Deocamdată, totul e bine, le spun eu, în timp ce mă așez. Acum, tot ce trebuie să facem este să așteptăm.

Dieter

Niciodată nu m-am simțit mai speriat ca acum, stând în capătul treptelor pivniței, cu pușca în brațe. Toate simțurile mele sunt în alertă maximă, ascultând fiecare sunet, oricât de slab. Aud ușa principală a clădirii deschizându-se și sar în picioare. Se aud pași pe hol. Înaintează puțin, după care se opresc. Apoi se mai aud câțiva pași. „Vă rog să nu veniți în pivniță”, mă gândesc, „vă rog să nu veniți în pivniță. Nu vreau să fiu nevoit să vă rețin aici”.

Pașii încep să urce scările, iar în cele din urmă dispar. Expir ușurat.

Îmi verific ceasul. Au trecut șapte minute de când a plecat Claudia.

Până acum, trebuie să fi ajuns la cafenea. Îmi doresc să se grăbească și să-i aducă pe fugari în tunel. O să înnebunesc de încordare așteptând aici.

Sabine

Ușa cafenelei se deschide și intră o femeie tânără. Are părul negru, este micuță și poartă o haină din lână. Sper că ea e Claudia. Aruncă o privire prin cafenea și văd în ochii ei o mică tresărire, la câți oameni sunt aici. Nu știu la ce se aștepta.

Zeci de perechi de ochi o urmăresc în timp ce se îndreaptă spre bar, unde Herr Lindemann, proprietarul, lustruiește și relustruiește paharele cu un prosop. În cafenea e liniște și toată lumea așteaptă ca ea să vorbească. Își drege vocea și îi spune lui Herr Lindemann:

— *Einen Kaffee bitte*. O cafea, vă rog.

Acesta este semnalul. Acum știu sigur că ea e Claudia. Nimeni din Berlinul de Est nu ar cere o cafea, pentru că aici nu se găsește cafea. Oamenii din cafenea se privesc cu subînțeles. Mătușa Claudiei, Ingrid Huber, pare gata să plângă. Le spune fratelui și surorii Claudiei că trebuie să fie foarte cuminți.

Herr Lindemann pune jos paharul pe care îl lustruiește de cinci minute și răspunde cu voce tremurândă:

— *Es gibt keinen Kaffee*. Nu avem cafea.

— *Danke*, zice Claudia.

Se apleacă peste bar și vorbește cu Herr Lindemann în șoaptă. Cred că discută despre numărul oamenilor. Apoi Claudia se duce în mijlocul cafenelei și se adresează tuturor.

— Voi lua jumătate dintre voi acum, spune ea. Toată lumea care stă în jumătatea din față a cafenelei să vină cu mine. O să mă întorc imediat și după restul.

Toți cei din fața cafenelei se ridică în picioare. Se aude un târșâit de scaune și zumzet de voci de copii. Părinții le spun să facă liniște.

— Repede! zice Claudia. Stați aproape de mine și faceți liniște!

Se duce la ușă și se uită afară, în susul și în josul străzii.

— Acum! zice ea, uitându-se peste umăr.

Primul grup de fugari o urmează în stradă.

Așteptăm ca ea să se întoarcă.

Dieter

Am impresia că Claudia e plecată de prea mult timp. Cu siguranță, nu-i poate lua atât de mult să ajungă la cafenea și să-i aducă pe toți aici. Încep să-mi imaginez tot felul de lucruri care ar fi putut merge prost: a dat peste o patrulă de polițiști de frontieră; cafeneaua este plină de oameni de la

Stasi; fugarii nu au ajuns la cafenea. Palmele îmi transpiră pe metalul puștii. Îmi ciulesc urechile, încercând să prind orice sunet de afară, de pe stradă. Aud un camion pe Brunnenstrasse, fără îndoială aducând noi polițiști de frontieră.

Dintr-odată, se aud pași pe hol. O mulțime de pași. Apoi se aude o bătaie în ușa pivniței.

— Dieter, eu sunt.

Vocea Claudiei e o șoaptă agitată. Deschid ușa imediat și Claudia conduce în pivniță vreo cincisprezece bărbați, femei și copii. Nu îi recunosc pe niciunul dintre ei.

— E jumătate din grup, zice ea.

„*Mein Gott*”, mă gândesc, „nu mă așteptam la atât de mulți oameni”.

Unii dintre ei sunt bătrâni și nu știu cum vor reuși să se târască prin tunel. O femeie poartă un bebeluș legat la piept. Mulți dintre ei au ochii mari de spaimă. Mă uit în zadar după Sabine, mama și Brigitta, nu sunt printre ei.

— Pe aici, zice Claudia, conducându-i spre tunel. Grăbiți-vă.

Continui să păzesc ușa, în timp ce Claudia le arată tunelul. Unul câte unul, dispar toți pe tobogan. Dar durează mult prea mult și sunt convins că vom fi descoperiți.

După ce evadarea se desfășoară fără probleme, Claudia aleargă înapoi pe treptele pivniței.

— Acum mă duc după ceilalți, zice ea, dispărând din nou în noapte.

Sabine

Odată cu plecarea primului grup, atmosfera din cafenea devine și mai tensionată. Domnul Lindemann nu se mai preface că lustruiește paharele și stă lângă ușă, așteptând întoarcerea Claudiei.

Mama pare palidă și obosită. Îmi fac griji că nu o să mai aibă putere să se târască prin tunel. Încerc să-i distrag atenția de la încercarea grea care se apropie, vorbindu-i.

— Știi, încă nu-mi vine să cred că sunt aici, că nu sunt în închisoare. Am crezut că mă vor ține acolo pentru totdeauna și apoi, dintr-odată, mi-au dat drumul. Nu pot să înțeleg ce s-a întâmplat.

— Dar e simplu, zice Brigitta, cu ochii strălucind.

— Ce vrei să spui?

Mama pune o mână pe brațul Brigittei, s-o oprească, dar sora mea este hotărâtă să-mi spună.

— M-am dus la Frau Lange și am rugat-o să ne ajute.

— Ce ai făcut? o întreb. Dar am crezut că ești îngrozită de Frau Lange.

Brigitta ridică din umeri.

— Nu e chiar așa de înfricoșătoare. Mi-am dat seama de asta în ziua în care am ajutat-o cu găleata cu cărbuni și ne-a spus povestea soțului ei.

— Dar ce i-ai spus?

— I-am spus că ea și-a pierdut soțul, dar și noi ne-am pierdut tatăl, unul din cauza unui regim, altul din cauza altui regim. Ceea ce i s-a întâmplat soțului ei a fost îngrozitor și greșit, dar două rele nu fac un bine. I-am spus că ai fost arestată fără niciun motiv și a înțeles. Nu a promis nimic, dar a zis că va vedea ce poate face. Și-a amintit când am ajutat-o cu cărbunele. Știe că nu suntem oameni răi.

Sunt uimită că Brigitta a avut curajul să vorbească cu Frau Lange. Dar cel mai mult mă șochează faptul că Frau Lange a răspuns pozitiv. Mă gândesc la ultima mea întâlnire cu Frau Lange, pe scări, și mă simt prost că am fost atât de nepoliticoasă cu ea. La urma urmei, era doar o bătrână singură, care își pierduse soțul în circumstanțe teribile și care spera că regimul comunist va aduce o lume mai bună.

În momentul acela, ușa cafenelei se deschide și se întoarce Claudia. Probabil că a dus primul grup în siguranță în tunel.

Toată lumea se ridică în picioare. Mama a devenit lividă. Îi iau mâinile în ale mele.

— Nu va mai dura mult. Doar fii curajoasă.

Ne strângem în spatele Claudiei și așteptăm până când verifică strada.

— Acum, șoptește ea.

Grupul nostru șerpuiește de-a lungul Ruppiner Strasse, după care cotim la stânga, pe Schönholzer Strasse. În fața noastră e Brunnenstrasse. Este foarte liniște pe Schönholzer Strasse. Casele sunt tăcute și par să ofere un fel de protecție. Pe alocuri, sunt terenuri virane, unde vreo clădire a fost lovită în timpul războiului. Mă simt mai expusă acolo unde nu există nicio clădire în care să fug și să mă ascund.

Dintr-odată, de pe Brunnenstrasse se aude sunetul unui vehicul greu, care face manevre. Este un camion al armatei, care se întoarce, iar în timp ce dă înapoi și se învârte cu motorul huruind, farurile lui luminează brusc Schönholzer Strasse, de parcă ar fi niște proiectoare.

— Nu vă mișcați! șuieră Claudia, în timp ce ne lipim cu toții de peretele celei mai apropiate clădiri, dorindu-ne să ne facem una cu zidul și să devenim invizibili.

„Te rog, Doamne”, îmi zic, „nu lăsa camionul să treacă pe aici”.

Îmi țin răsuflarea, în timp ce schimbătorul de viteze trosnește și motorul se turează. Ce se întâmplă dacă luminile se opresc pe noi? Sau dacă rămâne fără benzină? „Haide”, mă gândesc, „mișcă-te”.

Motorul icnește, iar vehiculul se smucește în față și dispare înapoi pe Brunnenstrasse.

Răsuflu ușurată.

Claudia așteaptă o clipă, apoi ne face semn să mergem mai departe, mai agitată.

Ajungem la ușa de la numărul 17 și Claudia ne conduce înăuntru.

Dieter

La auzul vocii Claudiei, trag de ușă și cel de-al doilea grup se îndreaptă spre treptele pivniței. Scrutez fețele fiecăruia dintre ei. Îmi sunt străini, cu toții. Și apoi, în spatele grupului, le văd pe Sabine, Brigitta și mama, toate trei ținându-se de mână. Niciodată nu m-am bucurat mai mult să le văd, dar nu e timp de vorbit acum. Claudia îi conduce pe oameni spre tunel. Până acum, totul a decurs conform planului, dar trebuie să ducem grupul prin tunel, înainte ca gărzile de pe Brunnenstrasse să descopere ce se întâmplă.

Îmi abandonez postul de la ușa pivniței și urmez grupul pe scări. Claudia îi ajută pe oameni să intre în tunel, arătându-le cum să alunece fără griji și asigurându-i că nu au de ce să se teamă. Este și o familie cu trei copii mici. Tatăl le spune că va fi o aventură interesantă și că nu trebuie să se sperie. El alunecă primul în tunel și îi convinge pe copii să îl urmeze, unul câte unul. Apoi dispare și mama lor pe tobogan. Claudia ajută apoi un cuplu de bătrâni, care se apleacă cu greu. „Pentru numele lui Dumnezeu", mă gândesc, „grăbiți-vă". Trebuie să ieșim de aici, înainte să fim descoperiți. Îmi spun că ar fi trebuit să baricadăm ușa pivniței, dar acum e prea târziu. Următorii oameni sunt viguroși și, spre ușurarea mea, dispar pe tobogan în câteva clipe. În cele din urmă, singurele persoane rămase sunt mama, Brigitta, Sabine, Claudia și eu.

— Dumneavoastră urmați, îi spune Claudia mamei.

Dar mama tremură din cap până-n picioare.

— Nu pot s-o fac, zice ea. Nu pot să trec prin tunel.

Sabine

— Mamă, trebuie s-o faci, îi zic eu.

— Nu pot, eu…

— Este în regulă, Frau Neumann, zice Claudia calmă. Nu e chiar atât de rău acolo jos. În tunel sunt oameni care vă pot ajuta.

Mama se uită îngrozită la gaura din pământ. Pieptul ei se ridică și coboară neregulat. Scutură capul dintr-o parte în alta.

— *Nein, nein, nein, nein*.

— *Mein Gott,* zice Dieter, ce ne facem acum?

— Vreau să mă întorc acasă, scâncește mama, cu vocea unui copil speriat.

— Nu te poți întoarce acasă, îi spun eu. E imposibil. O să fii arestată.

Dar nu are rost, nu mă ascultă.

— Vino cu mine, mamă, strigă Brigitta, care stă pe marginea gropii.

Dar mama începe să se întoarcă spre trepte.

— Trebuie să ies de aici. Trebuie să ies de aici.

Dieter se uită disperat la mine, în timp ce mama începe să urce treptele pivniței. Apoi aruncă pușca și o apucă de spate, cu ambele brațe.

— Dă-mi drumul! strigă ea.

— Taci din gură! strigă Dieter, ducând-o înapoi în pivniță. Am săpat tunelul ăsta pentru tine, iar acum o să treci prin el.

— Nu pot, se vaită ea.

— Taci, șuieră Dieter, sau o să ne dai de gol pe toți.

Ea continuă să se zbată în brațele lui Dieter și deodată nu mai pot suporta. Dieter și-a riscat viața să sape tunelul. Cu toții ne-am riscat viețile ca să ajungem aici în seara asta. Opt ani de frustrare reprimată explodează în mine și înainte să îmi dau seama ce fac alerg spre ea și o plesnesc puternic peste față.

Sunetul ricoșează din pereții goi ai pivniței. Apoi, liniște.

Mâna mă ustură, dar mama a încetat să se mai zbată. A devenit moale în brațele lui Dieter.

Claudia se apropie și îl ajută să o ducă în tunel. Brigitta alunecă pe tobogan. Apoi Dieter îl cheamă pe Werner să-l ajute și coboară trupul mamei, care nu mai opune rezistență.

Dieter îi urmează.

Eu sunt încă în locul unde am pălmuit-o pe mama, prea șocată să mă mișc. Nu-mi vine să cred că am făcut ce am făcut. Sper că va înțelege și mă va ierta. Claudia vine spre mine.

— Ai făcut ce trebuia, îmi zice ea.

Mă apucă de mână.

— Haide.

Mă conduce spre tunel. Aproape ajungem, când ușa pivniței se deschide și o lumină puternică pătrunde în subsol.

Dieter

Werner aruncă o privire spre mama, care e într-o stare de colaps mental și fizic, și zice:

— Tu apuc-o de umeri, eu o iau de picioare.

O ridicăm împreună și pornim prin tunel. Brigitta merge înaintea noastră.

Este imposibil de lent și chinuitor. Cam la fiecare zece metri trebuie să o lăsăm jos și să o prindem mai bine.

— Fugi înainte, îi zic Brigittei, și spune-i lui Andreas să vină să ne ajute.

Brigitta dispare în tunel, corpul ei mic îi permite să se miște mai ușor în spațiul îngust. Eu și Werner continuăm să ne împleticim, cărând greutatea mamei. Câteva minute mai târziu, apare Andreas.

— Dă-mi-o mie, zice el.

O ia pe mama și mă uit cum el și Werner continuă să înainteze de-a lungul tunelului. Abia atunci îmi dau seama că Sabine și Claudia nu au

apărut. Unde naiba sunt? Mă întorc prin tunel, spre Berlinul de Est.

Sabine

Lumina mă orbește și sunt prinsă ca un animal speriat. Sunt vag conștientă de faptul că Claudia mă trage de mână, iar apoi o voce pe care o recunosc îmi strigă numele.

— Sabine.

— Astrid? Tu ești?

Astrid coboară lumina lanternei și atunci îi văd silueta înaltă și părul blond inconfundabil. Stă în picioare, în capătul treptelor pivniței. Pune o mână pe balustrada din lemn și începe să coboare scările. Dau drumul mâinii Claudiei și alerg spre ea.

— Ce faci aici? o întreb.

Ea se oprește pe a doua treaptă de jos. Pare nedumerită.

— Eu… eu… te-am urmărit până aici, în seara asta. M-am ascuns într-o intrare de pe Schönholzer Strasse. Eu…

Vocea ei se stinge.

— Vrei să vii în Berlinul de Vest? De asta ești aici?

Nu m-am gândit nicio clipă că ar vrea să-și părăsească familia și să meargă în Vest, așa că sunt atât surprinsă, cât și încântată să o văd. Vreau să o iau de mână, dar ea se smucește.

— Nu! Nu de asta sunt aici.

— Dar de ce…

Mă întrerupe.

— Sabine, nu credeam că vei mai fi aici.

În vocea ei se simte neliniște. Privește agitată în sus pe scări, spre ușa pivniței. Se uită la ceas.

— Sabine, ar trebui să pleci, înainte să…

— Înainte să ce?

Coboară vocea și șoptește agitat.

— Înainte să vină cineva.

Dintr-odată, parcă aș vedea-o pentru prima dată și nu o recunosc ca fiind prietena mea. Frica se citește pe fața ei, dar cred că nu e frică pentru mine, ci de mine, iar adevărul începe să se contureze în mintea mea.

— Tu ai fost, nu-i așa?

— Ce vrei să spui?

O fixez cu privirea, iar ea nu îndrăznește să și-o ferească pe a ei.

— Știai că Matthias și Joachim au mâzgălit portretele, pentru că i-ai văzut ieșind din clasă, în timp ce mă așteptai. I-ai raportat la Stasi. De aceea sunt la închisoare acum.

— Dar, Sabine, cei de la Stasi te-au eliberat, când au aflat că a fost vina lui Matthias și Joachim. Am crezut că o să fii mulțumită.

— Mulțumită? Că prietena mea și-ar vinde propriii colegi de clasă la

Stasi? Și care a fost recompensa ta pentru că i-ai denunțat pe Matthias și Joachim? Bilete la premiera spectacolului *Mutter Courage*?

Se uită la mine cu ochii mari.

— De unde știi?

— Am fost acolo. Te-am văzut stând pe cele mai bune locuri din teatru. Tu și familia ta. Dar nici măcar nu ai pomenit de asta.

— Sabine, cum aș fi putut? Am fost acolo doar pentru că ne-a invitat șeful tatălui meu. Ce-ai fi crezut despre mine, dacă ai fi știut că tatăl meu e un oficial Stasi? Nu știi cum e să încerci să trăiești o viață dublă.

— Cum adică o viață dublă? Ce legătură are slujba tatălui tău cu asta? Vorbim despre tine.

Strânge pumnul și lovește în balustradă.

— Nu înțelegi! strigă ea. A fost atât de greu! Trebuia să fiu o persoană la școală și alta acasă. Am încercat să mă integrez la școală, făcând mișto de Herr Schmidt și toate alea, dar acasă se aștepta de la mine să raportez ce se întâmpla în școală.

— Vrei să spui că ai fost… informatoare?

Rostesc cuvântul cu dispreț, făcând-o să clipească. Nu-mi vine să cred. De două ori am refuzat să devin informatoare pentru Stasi, chiar și atunci când acest lucru mi-ar fi redat libertatea. Astrid se pare că a făcut-o doar pentru a-și face părinții fericiți. Dar mai e un ultim lucru pe care trebuie să-l știu.

— Astrid, spune-mi adevărul. Ce le-ai spus celor de la Stasi despre mine?

— Nimic, adică…

— De ce am fost arestată a doua oară? Le-ai spus despre tunel, nu-i așa?

Încuviințează din cap.

— Îmi pare rău. Dar, Sabine, trebuie să mă crezi, mă apucă de umeri, nu vreau să pățești ceva. Trebuie să pleci acum. Îți dau această șansă. Vor fi aici în orice clipă.

Mă uit la ea cu neîncredere. Ea le-a spus despre tunel, dar totuși vrea să fiu în siguranță.

— Haide, zice Claudia și mă prinde de braț.

Începe să mă tragă spre tunel. Dintr-odată, sus se aud pași. Ușa pivniței se deschide cu putere și un polițist de frontieră apare în capătul treptelor, urmat de doi bărbați în paltoane bej. Unul dintre ei e tatăl lui Astrid. Celălalt este Herr Stein. Bărbații de la Stasi stau în capătul scărilor, în timp ce polițistul de frontieră aleargă până la jumătatea scării, cu pușca îndreptată direct spre mine și Claudia.

— *Scheisse!* murmură Astrid în barbă.

— Stați pe loc! strigă gardianul, de la jumătatea scărilor.

Eu și Claudia înghețăm. Polițistul mai coboară câteva trepte. În momentul acela, Dieter scoate capul prin intrarea în tunel.

— Sabine, unde… ce naiba?

Polițistul trage în aer, spulberând singurul bec care atârnă de tavanul pivniței. Cioburile cad peste mine și Claudia. Astrid țipă. Herr Stein luminează pivnița cu o lanternă. Dieter iese din tunel și ridică pușca pe care o abandonase. O îndreaptă spre paznic.

— *Nein!* îi strig eu.

Claudia mă împinge spre gaură. Polițistul strigă un al doilea avertisment.

— Rămâneți pe loc sau trag!

Apoi ridică pușca și o îndreaptă spre mine. În fracțiunea de secundă cât durează până să apese pe trăgaci, Astrid se aruncă în fața mea și glonțul își găsește ținta în pieptul ei. Claudia mă împinge în gaură. Ultimul lucru pe care îl văd, în timp ce gravitația mă trage în jos, este corpul lui Astrid zburând prin aer și aterizând cu o bufnitură pe po-deaua pivniței.

Dieter

Corpul unei femei tinere zboară pe lângă mine și aterizează contorsionat pe podeaua pivniței.

Clocotesc de furie. Îndrept pușca spre polițistul de frontieră și apăs cu forță pe trăgaci.

Nu se întâmplă nimic.

Încerc din nou. Tot nimic.

Nu-mi vine să cred. Pușca nu mai are muniție. Sau e o rablă. Harry nu se aștepta ca eu să trag cu ea. Era doar pentru impresie. O arunc, dezgustat.

— ASTRID! strigă o voce din capătul scărilor pivniței.

Abia atunci îi observ pe cei doi bărbați care stăteau lângă ușa pivniței. Unul dintre ei, cel cu părul grizonant, stă rigid, iar celălalt își aruncă brațele în aer și strigă numele lui Astrid, cu o voce plină de disperare. Acest al doilea bărbat coboară în fugă pe scări, trece de polițistul de frontieră și se aruncă asupra siluetei întinse pe podea.

— *Meine Tochter…*, suspină el, ridicând-o în brațe. Fiica mea.

Îmi dau seama că trebuie să fie Astrid, prietena lui Sabine, și tatăl ei. Sabine a vorbit despre ea.

M-aș duce să-i ajut, dar ea e deja moartă, iar polițistul de frontieră încă mă are în vizor. Dacă mă mișc, o să mă împuște.

— Rămâi unde ești! zice el, coborând treptele spre mine. Și tu la fel! îi strigă cuiva aflat în spatele meu.

Abia atunci îmi dau seama că și Claudia e încă în pivniță, cu mine. Am crezut că a plecat cu Sabine. Gardianul continuă să coboare scările, zgomotul bocancilor lui făcând lemnul să scârțâie.

Dintr-odată, tatăl lui Astrid sare în picioare. Are ochii mari și bulbucați. Arată ca un nebun.

— Nu! Tu rămâi acolo unde ești, strigă el către gardian.

Apoi, încet și cu grijă, bagă mâna în palton, scoate un pistol, îl îndreaptă spre gardian și trage, lovindu-l drept în frunte.

Corpul acestuia e cuprins de spasme, pușca îi zboară din mâini, se prăbușește în față și se răstoarnă peste balustradă, aterizând la picioarele mele, cu o bufnitură dezgustătoare.

O prind de mână pe Claudia și fugim împreună spre tunel. Din capătul treptelor, bărbatul cu părul grizonant strigă să ne oprim. Îl ignorăm și alunecăm împreună în tobogan.

Ne grăbim să ne ridicăm în picioare și mergem prin tunel cât de repede putem. Parcurgem vreo zece metri, când se aude o bufnitură în spatele nostru. Mă uit peste umăr, iar la baza toboganului îl văd pe bărbatul cu părul cărunt.

— Nu te opri, îi zic Claudiei. Nu te uita înapoi.

Bărbatul strigă spre noi.

— Opriți-vă! Sau trag!

Nu ne oprim. Aud pașii bărbatului în spatele nostru.

Ajungem la linia albă trasată pe scândurile de consolidare. În momentul acela mă întorc și mă uit la urmăritorul nostru. El ridică pistolul, să tragă. Claudia e ghemuită chiar în spatele meu, respirând greu.

— Nu ne poți împușca, îi zic. Uite. Aceasta este granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest. Suntem în Berlinul de Vest acum.

Se uită confuz la cuvintele mâzgălite pe vopseaua albă. *Hier beginnt die Freiheit!*

— Întoarce-te în Berlinul de Est, îi zic.

Mâna care ținea pistolul îi cade pe lângă corp. Se holbează la noi, fără o vorbă.

O apuc pe Claudia de mână și trecem împreună în Vest.

Sabine

În timp ce traversez Tiergarten, observ că încep să apară primii muguri. A trecut o lună de când am reușit să evadăm prin tunel și s-au schimbat atât de multe.

Mama și-a găsit de lucru, e cameristă la Hotel Zoo și pare mult mai mulțumită. Brigitta merge la o școală nouă și își face prieteni. La vară, eu voi susține *Abitur* și apoi sper să merg la universitate. Werner și Marion se vor căsători la vară și toți suntem invitați la nuntă. Dieter și Claudia sunt foarte îndrăgostiți. Iar Harry m-a invitat în oraș. E un tip grozav, dar nu sunt sigură că e genul meu.

Rolf a fost eliberat din magazia brutăriei, după ce Dieter și Claudia au reușit să treacă în siguranță prin tunel. La început, a fost furios, strigând că ne va denunța pe toți. Dar când a auzit că Astrid a fost ucisă a cedat și a plâns. Se pare că se cunoșteau din excursiile lor cu *Freie Deutsche Jugend*.

Poate că Astrid a fost cea care i-a spus despre tunel. Nu știu dacă Rolf s-a întors în Berlinul de Est. Ar fi fost foarte dificil pentru el, după eșecul misiunii lui.

Am verificat la centrul de refugiați din Marienfelde, întrebând de Frau Fischer. Încă mai am fotografiile cu Hans și tatăl lui. La început, administratoarea de la Marienfelde a fost reticentă să dea orice detalii, în caz că aș fi spion Stasi, dar când i-am explicat cum am evadat prin tunel și i-am arătat fotografia lui Hans, a cedat. Se pare că Hans a devenit un fel de martir pentru oamenii din Berlinul de Vest. Se vorbește despre ridicarea unui memorial în cinstea lui, pe partea de vest a Zidului, în apropierea locului unde a murit. Frau Fischer locuiește într-o zonă liniștită din Zehlendorf-Steglitz, în sud-vestul Berlinului. Mi-am rezervat ziua de astăzi să-i fac o vizită. Intru într-o florărie și cumpăr șase trandafiri roșii perfecți. Apoi merg pe jos până la Râul Spree, care face parte din granița dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest. Îi văd pe polițiștii de frontieră de pe cealaltă parte. În timp ce stau pe malul râului, îmi amintesc de Herr Schiller, prietenul nostru care a încercat să ne salveze; îmi amintesc de Matthias și Joachim, care au protestat și a căror soartă rămâne necunoscută; îmi amintesc de Hans, care ardea de nerăbdare să evadeze; și îmi amintesc de Astrid, care și-a dat viața ca să mă protejeze. În timp ce mă gândesc la fiecare dintre ei, arunc câte un trandafir în apă și îi privesc cum plutesc luați de curent. Sper ca polițiștii de frontieră să vadă ce fac.

Apoi iau al șaselea trandafir rămas și mă îndrept spre Frau Fischer.

Postfață

Zidul Berlinului a existat timp de mai bine de douăzeci și opt de ani, între 13 august 1961 și 9 noiembrie 1989. În acest timp, cel puțin 136 de persoane și-au pierdut viața încercând să fugă din Berlinul de Est în Berlinul de Vest.

Inițial, acesta era format din spirale de sârmă ghimpată. Apoi, a devenit un zid solid, cu sârmă ghimpată deasupra. În final, a luat forma unei bariere din beton, de 3,6 metri înălțime, cu un vârf cilindric, care îl făcea, practic, imposibil de escaladat. Un zid „interior" a fost construit pe partea de est, iar terenul dintre cele două ziduri a devenit cunoscut sub numele de „fâșia morții", o întindere de o sută de metri lățime, unde erau turnuri de pază, sisteme de apărare antitanc, garduri de semnalizare, câini și declanșatoare invizibile. A fost presărată cu nisip, pentru a se observa mai ușor urmele de pași ale eventualilor fugari. Casele care se aflau în apropiere de fâșia morții au fost demolate; de exemplu, cele de pe partea de est a Bernauer Strasse.

O secțiune mare a Zidului de pe Bernauer Strasse a fost păstrată. O parte din fosta fâșie a morții a fost amenajată și acolo există un memorial în amintirea celor care au murit. În 1985, Biserica Reconcilierii, de pe Bernauer Strasse, a fost aruncată în aer de către est-germani, deoarece bloca vederea gărzilor de frontieră spre fâșia morții. În prezent, în locul ei a fost construită o nouă biserică în amintirea celei vechi. Încă se mai poate vedea conturul fostei biserici, marcat pe sol cu benzi metalice. Crucea de fier îndoită a vechii biserici se află, de asemenea, pe jos.

Fostul sediu al Stasi, de pe Normannenstrasse, este acum muzeu, cu expoziții detaliate despre viața în Republica Democrată Germană și despre metodele de spionaj ale Stasi. În holul de la intrare, este o dubă cu care erau transportați deținuții, precum cea în care a fost luată Sabine. Acestea erau adesea deghizate în dube de livrare. Închisoarea de detenție preventivă a Stasi, de pe Hohenschönhausen (unde este dusă Sabine, deși ea nu știe unde se află sau cum se numește), este acum memorial, unde se organizează tururi foarte emoționante și informative despre Stasi și despre metodele lor de interogare.

Berlinezilor din Berlinul de Vest nu li s-a permis să viziteze Berlinul de Est până la Crăciunul din 1963, când li s-a dat voie să solicite viză, pentru câte o vizită scurtă. Abia în 1971, berlinezilor din Berlinul de Vest li s-a permis să solicite vize la fel ca vest-germanii. Pentru cei din Berlinul de Est, permisul de a călători în vest era aproape imposibil de obținut și era

acordat doar în câteva situații, cum ar fi persoanelor în vârstă sau celor care participau la activități culturale și sportive.

În 1989, în multe țări din Blocul de Est au avut loc schimbări politice. În august 1989, Ungaria a eliminat granița fizică cu Austria. Ca urmare, mii de est-germani au fugit în Austria, prin Ungaria. Maghiarii au încercat să-i împiedice pe alți est-germani să treacă granița, dar mulți s-au refugiat în ambasada Germaniei de Vest din Budapesta. Evenimente similare au avut loc și la ambasada vest-germană din Praga. În Germania de Est au izbucnit demonstrații pașnice în masă, în special în Leipzig și Berlin.

Pentru a ușura situația, *Politbüro*-ul est-german a decis să elimine restricțiile de călătorie în Berlinul de Vest și în Germania de Vest. Noile reglementări urmau să intre în vigoare la 10 noiembrie, însă, în cadrul unei conferințe de presă din 9 noiembrie, Günter Schabowski, purtătorul de cuvânt al partidului, care nu fusese clar informat, a anunțat că, din câte știa, noile reglementări vor intra în vigoare imediat. Conferința de presă a fost transmisă la televiziune. Mii de berlinezi din Berlinul de Est au început să se adune la punctele de control aflate de-a lungul Zidului. Gărzile, care nu erau la curent cu transmisia în direct, erau confuze. Din fericire, nimeni nu a tras niciun foc de armă. Gardianul responsabil de pe Bornholmer Strasse a luat decizia de a deschide punctul de trecere și mii de berlinezi din Berlinul de Est au năvălit în Berlinul de Vest. A fost sfârșitul Zidului Berlinului.

Mulțumiri și bibliografie selectivă

Am vizitat Berlinul pentru prima dată în 1987, cu o bursă de călătorie de la Jesus College, Oxford, și sunt extrem de recunoscătoare pentru asta. De asemenea, îi sunt îndatorată prietenei mele, Kristin, care mi-a arătat împrejurimile și m-a dus în Berlinul de Est.

Aș dori să le mulțumesc copiilor mei, pentru că au avut răbdarea și maturitatea de a vizita o mulțime de locuri unde s-a aflat Zidul Berlinului, în timpul vacanței lor de vară. Dar, mai presus de toate, aș dori să-i mulțumesc soțului meu, Steve, pentru sprijinul neclintit, pentru devotamentul ca prim cititor, pentru comentariile pătrunzătoare și constructive, pentru ajutorul cu tehnologia și disponibilitatea de a locui în hosteluri.

Iată o listă cu cele mai utile cărți pe care le-am consultat în timpul documentării mele:

The Wall – The People's Story de Christopher Hilton (2001)

Stasiland – Stories from Behind the Berlin Wall de Anna Funder (2003) (Ediția în limba română: *Stasiland – Povești din spatele Zidului Berlinului* de Anna Funder, traducere de Mihnea Gafița, Ed. Litera, 2017, București)

The Lost World of Communism – An Oral History of Daily Life Behind the Iron Curtain de Fier de Peter Molloy (2009) (Ediția în limba română: *Lumea pierdută a comunismului – O istorie orală a vieții cotidiene din spatele Cortinei de Fier* de Peter Molloy, traducere de Cristina Vîlceanu, Ed. RAO, 2012, București)

1989 The Berlin Wall – My part in its Downfall de Peter Millar (2009)

Der Tunnel in die Freiheit – Berlin, Bernauer Strasse de Ellen Sesta (2001)

East Berlin de Dr. Eckart D. Stratenschulte, traducere de Shiel Ross (1988)

The File – A Personal History de Timothy Garton Ash (1997)

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

